

LW

2754

18

SCHVRZFLEISCHIANA

SIVE

VARIA DE SCRIPTORIBVS

LIBRISQVE

I V D I C I A

CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHII

POLYHISTORIS OLIM SVMMI

CVM INDICE NECESSARIO

EDITIT

GODOFREDVS VVAGENERVS)

VITTEMBERGAE

EX OFFICINA IO. FR. SCHLOMACHII

A. MDCCCXXXIV

SCIENTIFIC

1815

LIBRARY OF THE

UNIVERSITY OF

CHICAGO

GEORGE S. S. S. S.

TO THE

OF THE

OF THE

OF THE

LIBRARY OF THE

UNIVERSITY OF

CHICAGO

1815

Praecognita de Libris et Bibliothecarum Scriptoribus tradens.

In genere de hac materia egit Theoph. Raynaudus, cuius scriptum est, Erotemata de bonis et malis libris, Lugd., 1653, 4. Addatur Thomae Campanellae Syntagma de Libris propriis et recta ratione studendi. Recentissime prodiit Thomas Bartholinus de Vsu et lectione autorum. Eodem referendi sunt scriptores de studiis instituendis, qui collectim editi prostant Amstelodami, 1645, 12. De compendiis librorum id sentimus, quod Verulamius docet de Augmentis scientiarum, II, 6, de Compendiis historicis, *Esse ueluti teredines et tineas, illisque ut plurimum fieri, ut nobilissima scriptorum corpora exesa et in feces inutiles demum redacta fuerint.* Patrocinium tamen compendiorum susceptum fuit a Puteano, in Praefat. Historiae insubricae, dum ipse se uarietatem rerum describendarum, uelut epitome, complecti, profiretur. *Cockum ipsum, inquit, quo nihil post Deum maius sublimiusue in picto homines globo exprimunt, atque sanctissimam naturae machinam pene ridendis angustiiis claudunt, tot sidera et lumina uincunt oculi, sed simulacro fracto etiam terrae molem eadem solertia ad imaginem ducit, spithamæ subiicit, pugno concludit, talemque reddit, qualis in coelo appareret. Et mireris tamen, sic quoque lineis, zonis, aquis suis, distinctam.* Prudens scriptorum facundia non dissi-

mili ingenio magnarum rerum inuenit breuiaria et historia litauit. Florus quidem populi Romani, tanquam generis humani, facta, a Romulo ad Caesarem, Augustum, pulcerrimo et simul angustissimo enchiridio absoluit, cum aliquo fortasse molis damno, nullo ueritatis. Iustinus, ut ceteros omittam, quicquid Herculeae audacia scribere Troius Pompeius potuit, persecutus est, aut quicquid ubique gentium Reges, urbes, populi, gessere. Historiam quoque sacram eruditi Sulpitii Seueri pietas contraxit, geminoque dicere libello potuit, quicquid tot uoluminibus non suo ingenio, sed Numinis instinctu, familiares Deo uiri tradiderunt.

II Singulos scriptores collectim exhibere conati sunt, qui Bibliothecas, hoc est, librorum collectionem, scripserunt, suntque duorum generum. Pars autores promiscue exhibet, ordine Alphabetico tantum recensitos, alii secundum materias eos disponunt, quos prioribus anteferimus, cum adminicula certiora eruditioni parandae praestent. Cunctos simul exhibere conatus fuit Philippus Labbeus *Biblioth. Bibliothecarum*, quam edidit secunda uice Rotomagi, 1672. Cuius scripti usum largissimum ipse profitetur, nec sine fundamento. Alias Bibliothecas omnes, quantumuis magnas, suis finibus, iisque plerumque angustissimis, coerceri, dicit, suam hanc uero, iuxta Nolani Praefulis uerba, omnium poetarum floribus spirare, omnium oratorum fluminibus exundare, philosophiae quoque, theologiae, iuris, medicinae, mathematicarum

carum disciplinarum, fontibus, irrigari. Ordo, quo utitur, hic est, ut Parte I Professores uariarum scientiarum atque artium repraesentet, II per varias nationes patriasque diffundatur, III religiones sodalitatesque recenscat, IV miscellaneos de diuersis argumentis scriptores, V homonymos, VI polygraphos, VII illustres typographorum Catalogos, IIX uaria Bibliothecarum, Vniuersitatum, et similium, nomina, et appellationes enumeret. Sed ab affectibus magis liberum expectauerit libertatis amans lector. Vid. Hottingeri, Riueti, aliorumque bene meritorum, nomina, quae eo unice nomine fugillat, quia Euangelici, hoc est, phrasi Catholica, haeretici, sunt. Sed ipse, se facturum, minatur, in cautione ad lectorem Catholicum, se, cum Euangelicos noscere potuerit, suis natiuis coloribus depinxisse.

III Prioris generis sunt Conradi Gesneri Bibliotheca, siue Catalogus uniuersalis scriptorum omnium ueterum et recentium, quae Latine, Graece et Hebraice, scripserunt. Scriptum magni laboris et nominis, a Vossio tamen, uno atque altero loco, carpitur, libro de Historicis Graecis. Gaddius in eo reprehendit, quod tales etiam adduxerit, qui minima scripserunt et leuia. Cui responderetur, id eius instituto maxime congruum fuisse, quod erat, scripta res, eorumque uelut syllabum et historiam exhibere, non autem docere, quo et quanto usu esse possint. Sed memorandum in primis Iosiae Simleri de eo iudi-

cium Praefat. in Epitomen Gesnerianam, qua necessitatem epitomes tam uasti operis simul demonstrat. Laudandum quidem est Gesneri nostri institutum, qui talem Bibliothecam instituit, in qua non tantum, quid quisque scripserit, sed quomodo, quo stylo, exponitur, ut delectus librorum fieri possit. Verum cum hic omnis generis scripta enumerentur, theologica, iuridica, medica, philosophica, historica, poetica, artium mechanicarum, Latina, Graeca, uulgaria, quis non uidet, opus hoc multorum hominum, etiam doctissimorum, operam requirere, qui et ante singulos libros euoluerunt, et summa doctrina atque acri iudicio praediti sint, et apte iudicare possint. Atque, ut tale opus extaret, quod utilissimum fore, nemo negare potest, tamen non uno uolumine comprehendi posset, et nihilo minus epitome aliqua foret necessaria, tum propter homines occupatos, quibus prolixa uolumina euoluere non uacat, tum etiam propter tenuioris fortunae homines, quibus non est commodum magno pretio ingentia uolumina comparare. Gesnerum hunc in epitomen redegit Conradus Lycosthenes, recognitionem uero, et bis mille autoribus locupletatam, edidit ante citatus Iosias Simlerus, Tigurinus, 1555, f. Eandem Simlerus denuo edidit, et libro auxit, sed omisso Lycosthenis nomine. Scripti titulus est Bibliotheca Gesneri in epitomen redacta, et noua librorum accessione locupletata, per Iosiam Simlerum. Hunc
auxit

auxit Ioannes Iacobus Frisius. Inscriptio libri est, Iosiae Simleri Epitome Bibliothecae Gesnerianae amplificata ex Bibliotheca Viennensi a Io. Iac. Frisio, Tigurino, 1580, f. Incommodum, quod ipsos uideretur premere, est, quod secundum praenomina, non cognomina, autores digesserint. Supplementum Epitomes Bibliothecae Gesnerianae edidit Antonius Verdierius, annexum Bibliothecae suae, Gallice scriptae, quo plurimos libros contineri, ait, qui Gesnerum, Simlerum et Frisium, latuerint. Titulus libri est La Bibliotheque d'Antonie Verdier, seigneur de Vaupriere, contenant des catalogues de tous ceux, qui ont escrit, ou traduit en François, et utres dialectes de ce Royaume, avec un supplement de l'Epitome de la Bibliotheque de Gesner, à Lyon, 1581, f. Et tamen Verdierium ipsorum conterraneorum suorum scripta, et, illo quidem tempore edita, fugerunt, cuiusmodi est, Aetatum mundi septem supputatio per Camillum Bouillium Samarobrinum, edita in Samarobrina D. Quintiliani, 1520, 4, apud Iodocum Badium Ascensium, cuius tamen scripta satis diligenter recenset. Gesnero subiungimus Iudicia Scholae Melanchthonis de lectione bonorum autorum in omni genere disciplinarum, edente Georgio Richtero, Vittembergae, 1592, 8. Liber, quia non adeo magnus est, Gesneri laboribus aequiparari non potest, tanto minus omnes, uel plerisque, scriptores exhibet, lectione nostra tamen ideo dignus, quod de iis scriptoribus, quos

exhibet, et modeste, et sincere, iudicet. Elen-
chum unius seculi scriptorum ab A. cio 10, ad
A. cio 1000, edidit Ioannes Clessius Francof. ad
Viadrum, 1602, 4. Desumpsit hic non tantum ex
Bibliothecis, sed etiam ex Catalogis nundinalibus,
libros suos, eoque debita fide haud dubie saepe
laborat, cum Catalogi nundinarum saepissime libro-
rum titulos exhibeant, qui nunquam prodeunt,
eoque non tam libros, quam intentionem auto-
rum de libris scribendis, fistant. Eodem uitio
laborat Georgii Draudii Bibliotheca, qui a Cata-
logis similiter sibi imponi passus fuit. Edidit
etiam Iacobus Gaddius critico-historicum opus de
Scriptoribus non ecclesiasticis, Tomis II, f. To-
mus I editus est Florentiae, 1640, f., T. II Lugduni,
1649, f. Sed homo est arrogans, et liber subti-
lissimus, quod cuius inespicienti facile patebit.
Nec diffitetur Labbeus, post enarrationem eorum,
quae titulo ascripsit Gaddius, subiicere, Verum de
his alia omnino uiri eruditi, et nos forte alias
plura, Biblioth. Bibliothecarum, p. 90. Ex ueteri-
bus Bibliothecam eiusmodi instruxit doctissimus
Patriarcha Constantinopolitanus, Photius, qui
seculo IX post C. N. floruit. Titulus est, Photii
Myriobiblion, siue Bibliotheca librorum, quos
Photius legit et censuit, editum Graeco-Latine,
interprete Andrea Schotto, cui multa debemus
in omni scibili, quae alias obliuione sepulta iace-
rent. Ita enim fere cuiusque libri argumentum
et genus styli ac doctrinae discernit et notat, ut,
qui

qui summas illas legit, totos libros et ingenia auctorum nosse sibi uideatur, Schottus in iudiciis eruditorum uirorum de Photio, huic Bibliothecae Photii praemissis. Qui praeterea inter ueteres eiusmodi aliqua tentauerunt, exhibentur a Simlero, praefatione Epitomes superius citatae. De ueterum Bibliothecis legendum quoque Syntagma Iusti Lipsii, in 4. Collectum uolumen uirorum clarissimorum de Bibliothecis et Archiuis, cum praefat. de Bibliothecis antediluvianis, edidit Ioachimus Ioannes Maderus Helmstädtii, 1660, 4, quo comprehenduntur Iusti Lipsii Syntagma ante citatum, Fuluii Vrsini de Bibliothecis commentatio, Guidonis Pancirolli, Bartholomaei Casanaei, Francisci Patricii, Michaelis Neandri, de Bibliothecis deperditis ac nouiter instructis, Iacobi Philippi Thomafini de Bibliothecis MSS., cum recensione praecipuarum Biblioth. MSS. Patauinorum et Venetarum, Laurentii Pignorii de Seruis quorundam, rei liberariae adhibitis, Edmundi Figreltii de Statuis illustrium, ac cum primis doctorum uirorum, in ueterum Bibliothecis, Balthasaris Bonifacii de Archiuis, Francisci Schotti de Bibliotheca Vaticana, Onuphrii Panuinii, Antonii Cicarellae de eadem Bibliotheca, Balthasaris Corderii, de Bibliotheca Scorialensi, Alexandri Barioetii Catalogus MSS. Graecorum illius Bibliothecae, Ioannis Alexandri Brassicani de Bibliothecis, in primis Regia Budensi, Epistola, Epilogus ad lectorem, cum encomio Bibliothecae Augustae.

Prodiit editio noua ibidem, 1702, 4, cura D. Ioannis Andreae Schmidii, cui adiecta est Hermannii Conringii Epistola de Bibliotheca Augusta, quae est in arce VVolfenbuttelenfi, ad illustr. et generosissimum Ioannem Christianum, L. B. a Boineburg, qua simul de omni re bibliothecaria differitur.

III Collectionem materiarum iterum suppeditat C. Gesnerus, Pandectarum, siue Partitionum uniuersalium, libris XXI. Simile praestitit Fabianus Iustinianus, Congregationis oratoriae Presbyter, cuius inscriptio est, Index uniuersalis alphabeticus materias in omni facultate pertractatas, earumque scriptores et autores designans, Romae, 1612, cuius laborem laude dignum merito pronuntiamus. Ioannes Molanus edidit Bibliothecam materiarum, cui annexus est Catalogus interpretum summarum S. Thomae. Georgius Draudius scripsit Bibliothecam classicam et exoticam, in qua maiorem apparatus et maturius iudicium desideramus.

V Speciales Bibliothecas exhibent Catalogi, inter quos illustris est Catalogus Oxoniensis, editus a Thoma Iamesio, uiro doctissimo, sed hoc labore nimis festino, uel certe curas secundas ei non adiiciente, ita nempe factum, ut ex Baldo de Vbaldis et Baldo Perusino duos fecerit autores, cuius similia possent memorari. Sic etiam anonymorum titulo plurima, sed diuersissima, scripta comprehendit, uitio perquam notabili in Bibliothecarum Catalogis, cum talia titulo rerum, quas

quas prae se ferunt, comprehendi debeant. Eiusdem est Bibliotheca Oxonio-Cantabrigiensis, hoc est, Index MSS. in utraque uniuersitate extantium, in quo Bibliothecam Vaticanam descripsit Angelus Roccha, et ante eum Mutius Panfa. De Bibliotheca Viennensi legendae sunt doctissimae lucubrationes Petri Lambecii.

VI Extant et singularem gentium scriptores a uiris doctis collecti et orbi erudito exhibiti. Sic Valerius Andreas Taxander edidit claros Hispaniae scriptores Moguntiae, 1602, 4, item, Alphonsus Garfias Matamorus de Academiis literatisque Hispaniae, T. II scriptorum Hispaniae, p. 804. Prostat etiam Bibliotheca Hispaniae de Academiis, Bibliothecis et scriptoribus Hispaniae, Francof., 1608, 4. Inter Gallos indicamus Andreae du Chesne Bibliothecam autorum historicam, qui historiam et topographiam autorum scripserunt, Gallice, Parisiis, 1627, 8. Eodem retuleris Ludouici Iacobi a S. Carolo labores, quales sunt Bibliographia Parisina librorum ab A. MDI CXLI, usque ad A. MDI CLIII, Parisiis excusorum, item, Bibliographia uniuersalis Gallica librorum, A. MDI CXLI, sqq., per uniuersum regnum Galliae excusorum. Ad Germaniam pertinebit Henrici Pantaleonis Prosopographia heroum atque illustrium uirorum Germaniae, Basileae, 1556, f., qua uero non tantum scriptores, sed etiam uiri pietate et rei bellicae laude clari, comprehenduntur. Ad Angliam pertinet Ioan-

nes Balaeus de scriptoribus, Angliae illustribus sed quem Ioannis Lelandi, doctissimi cuiusdam Angli, sed nullo sui merito ad obscuritatem damnati, exscriptorem esse, communiter notum est. Videnda pluribus de exscriptoribus Lelandi Dissertatio Becmani de Soliipsia. Ioannes Pitseus Relationum historicarum de rebus Anglicis, P. II et III, qui etiam Balaeum non nullibi reprehendit, sed re nulla, quae allatu digna sit, ipse uero se maxime suspectum reddidit, dum odio religionis reformatae cum catholicus esset, suos maxime extulit, reliquos uero longe minores habuit. Ad Scotiam pertinet Thomae Demsteri Historia ecclesiastica gentis Scoticae, siue, de Scriptoribus Scoticis libri V, Bononiae, 1620, 4, editi. Sed dum iusto plura et autorum, et rerum, Scotiae suae tribuit, peccasse, iam dudum notatus fuit, et memorabile fuit Cardinalis, Bellarmini, de eo iudicium, qui, uisis duabus partibus istius Historiae, se uereri, dixit, si tertiam partem ediderit, ne Iesum Christum in Scotum transformaturus sit. Ad Hiberniam Iacobi VVardi de Scriptoribus Hibernicis libri II. Prior continet scriptores in Hibernia natos, posterior scriptores alios, qui in Hibernia muneribus publicis functi sunt. Bibliothecam Belgicam edidit Valerius Andreas Desselius. Ad Poloniam Simonis Starouolscii elogia centum illustrium Poloniae scriptorum. Quibus postremo adiungimus Bibliothecam Ioannis Buxtorfii, quae scriptores Hebraeorum indice alpha-

alphabetico exhibet, atque annexa est eiusdem libro de Abbreviaturis Hebraicis.

VII Denique Indicum expurgatoriorum in generalioribus hisce praecognitis facienda est mentio, qui ueluti sunt generales censurae, quibus quid legendum, uel omittendum, sit, exponit. Vsum eorum introduxerunt Catholici, ut in ueterum omnium et hodiernorum Protestantium scriptis uel omnia, uel ea saltem, prohiberent, quae religioni ipsorum aduersari uiderentur. Et Leo X omnium primus fuit, qui censuram hanc prohibitoriam exercuit, quo de uid. Conringii praefat. ad Machiauellum, p. 6. Protestantibus iidem ex alio titulo usum praestant non exiguum contra ipsos Catholicos, quippe perfidiae ac falsationis eorum testes indubii, ideo tanto minus curant, si scripta sua iis nunc inferi uideant. Faciunt huc notatu digna uerba Sculteti in Curriculo uitae, p. 67, mensis Maii, die X, *Deputati a Pontifice Cardinalis, Sfondratus, Bellarminus, etc., inter alios bonae notae libros meam quoque Concionum dominicalium, ad populum Heidelbergensem habitarum, ideam proscribunt, hoc ipso testati, nihil mihi cum Anti-Christo Romano commune esse, ne libellum quidem ipsum.* Tales sunt, (Nam titulos totos recensere oportebit) Index expurgatorius librorum, qui, hoc seculo, prodierunt, uel doctrinae non sanae erroribus inspersis, uel inutilibus, et inoffensuae maledicentiae fclibus permixtis, iuxta sancti Concilii Tridentini decre-

decretum, Philippi II, Regis Catholici, iussu et autoritate, atque Albani, Ducis, consilio et ministerio concinnatus, editus Antuerpiae, 1571, ex officina Plantini. Index librorum expurgatoriorum editus iussu Casparis Quirogae, Cardinalis et Archiepiscopi, apud Alphonsum Gamer, Madriti, 1587. Index librorum prohibitorum autoritate Pii III, Pontificis Romani, primum editus, postea uero a Sixto V auctus, et tandem Clementis IIX iussu recognitus et publicatus, additis regulis et exequenda prohibitionis ratione, quos omnes coniunxit et recudendos curauit Franciscus Ianus, Hanouerae, 1611, 8, cuius et hac de re praefatio uelut est Ioannis Pappi Epistola, ibidem praemissa, modis omnibus legi meretur. Denuo in Hispania prodiit Index librorum prohibitorum ad mandatum Bernardi de Sandoual, Archiepiscopi Toletani, qui Genuae recusatus fuit, 1619, 4, feruntque hunc celeberrimo apud Gallos theologo, Chamiero, transmissum fuisse. Secuto tempore, novos eiusmodi Indices uidere licuit, sed oscitantius compositos, adeo, ut multis modis ignorantiam suam censores et editores talium Indicium prodiderint. Talem scripsit Balthasar Alvarez, Lusitanus, e Societate Iesu, ad nostra usque tempora, qui autoritate Ferdinandi Martini Mascari-
nas, Algarbiorum Episcopi, et supremi per Lusitaniae regnum inquisitoris, editus est. Porro alius prostat nouus Index librorum prohibitorum et expurgatorum, editus autoritate et iussu
Anto-

Antonii Zapala, Cardinalis Hispani, 1631, f. De iure et more prohibendi, expurgandi et abolendi, libros haereticos et noxios aduersus Franciscum Iunium et Ioannem Pappum singulariter egit Iacobus Gretserus, Ingolstadii, 1603, 4. De expungendis haereticorum propriis nominibus in libris, etiam ad fidem non pertinentibus, singulari libro disputat Ioannes Baptista Cardona, Romae, 1576, 8.

C A P V T II,

Directorium generale historicum
exhibens.

Ad rerum ipsarum scriptores descensuri, indicandos initio duximus, qui complexum scientiarum uel omnium in genere, uel in specie, prosecuti fuerunt. Prioris sunt Franciscus Baconus, Baro de Verulamio, in incomparabili scripto de Augmento scientiarum, in quo, si terminorum innovationem aliquam excipias, nihil nisi magnum erit. E contrario scripsit de Vanitate scientiarum Henricus Cornelius Agrippa, in quo libro bona et mala promiscue uidere est, nec ueretur, artes uetitas scientiis ordinariis intermiscere. In eo uero potissimum frustra est, quod pleraque scientiarum non tam a rebus ipsis, quam ab opinione hominum sumpta, tradat, adeo, ut tam in scientias, quam in uulgus eorum, qui scientias tradunt, inuectiuas has suas uideatur scripsisse. Stigeliu

gelii de eo non absurdum iudicium est Loc. theolog. P. I, p. 115, Nihil esse hunc librum, quam Sophistam, decerpentem ex omnibus aliquid, quod ridiculum et odiosum, et puerile, est, reliqua bona obruere et sepelire. Excusationem aliquam ipse quidem uidetur moliri huic conatui suo, id eo profitetur simul, certi quicquam nuspian, nisi in solidis Dei eloquiis atque eminentia uerbi Dei latere. Sed protestatio facto contraria est, et sacra ille aeque infectatur ac profana, adeo, ut nihil certius de eo sit, quam quod T. II Operum, eius proxima a libro hoc pagina ipsa facta est inscriptio, Inter diuos nullos etc. Posterioris generis alii methodum uniuersalem scientiarum scripserunt, quales Ioannes Amos Comenius, in Pan sophia, sed potius philosophiam sacram dixeris, quam methodum encyclopaedicam, item VVolfgangus Ratichius, in Encyclopaedia, in qua tamen nihil sanum est, quantocunque haberetur in pretio. Cum Ratichius primum innotesceret, uelut et ipsum Ratichium solenni reuocatione errores fraudemque suam profiteri, oportuit. *Die weil ich aber ein mekres gelobet und uersprochen, als ich uerstanden und ins uuerck richten koennen, und nicht allein ihre Furstl. Gnaden mit dergleichen uuorten aufgehalten und in grosse unkosten gefuhrt, sondern auch uuider ihre Furstl. Gnaden mich undanckbar erzeiget etc. So sind ihre Furst. Gnaden nicht unbillig zur ungnade und dahin beuogen uuorden, daß sie mich in einem stublein und leydlichen*

chen hast enthalten lassen. Vnd, uwie ich hiermit erkenne und bekenne, daß ich mit langem uergeblichem auffenthalt grosse unkosten, etc., zu uiel und unrecht gethan, auch darüber um gnaedige und gunstige uerzeihung bitte, also reuersire und uerpflichte ich mich hicmit, mit anruffung des namens Gottes, und so uuahr mir Gott helffe, daß ich meine uuohluereschuldete, doch leydliche, hast nicht eifern und raecken, sondern mir an gleich und recht uergnugen lassen, und auch ihrer Furstl. Gnaden VVeimarischen und Gothischen landes und gebiethes mich eussern uuolle. Quae uerba sunt literarum reuersalium, dat. VVolmsdorfii, die xi Iunii, A. cıɔıɔcxx. Nec absimilis ei philosophia Lulliana et Kircheri ars magna combinatoria, a Lullii principiis dependens. Felicior didacticus fuisse uidetur Philippus Glaunius, qui, spatio paucarum dierum, singulas disciplinas ac linguas se fideliter et cum discipulis pleno fructu traditurum professus fuit, editis speciminibus etiam probauit. Vid. Bartholomaei Ernesti Bericht, eine kunst und sprache uermittelt thuentlichen fleisses innerhalb 8, oder 14, tagen ordentlich zu lehren, und mediocriter zu lernen, Francof. ad M., 1629, 4. Eiusdem Erneuerte manier einen burger und bauersmann zu unterrichten, damit er etliche 100 bogen rechter Lateinischer uerse fullen moege, und uuas der nuz dieses uuerkes sey. Vnicum desideratum nostrum est, quod metuamus, ne acceleratas plantas exhibeant didactici eiusmodi!

di, quae, quia consuetas orbis tempestates non sustinent, fructibus suis possunt carere. Ipsam uero scientiarum encyclopaediam edidit Ioannes Henricus Alstedius, scriptor magni nominis, in quo tamen desideres primo, facta non pauca plagio similia, sic tractatus de Pane non ipsius est, sed alius, Theophili de Paga, Optica, quam tradit, est Aemilii Rhodii, deinde superficiariam, plerarumque disciplinarum, quas ipse conscripsit, translationem, quae uel in theologicis eius daret. Quanquam hic communis sit omnium scriptorum encyclopaediarum mos, qui res omnes dum comprehendere conantur, paucissimas rite explicant, more humani ingenii, cuius ea imperfectio est, ut, in plura dum distrahitur, eo ipso paucissimis par esse queat.

II Quodque methodo arbitraria in persequendis singulis scribendi generibus nos uti posse, autumemus, a studio historico inchoandum duximus, pro cuius cultura in genere legendi Paulus Bolduanus in Bibliotheca historica, qua directorium generale et speciale exhibet. Scriptum laboribus Draudii aequiparamus, de quo uid. c. 4, §. 4. Plagii suspicione non carere indicat Directorium, praefixum scriptorum historicorum Imperii Romani, praefixum T. I scriptorum Germaniae, et lapsus iudicii in hac ipsa non leuem arguit Chronici Suarzachensis, linea septima, mentio facta, cuius Freherus longe alia ratione meminit. Similem Catalogum historicorum insigniorum exhibet Philippus

lippus Glaſerus in extremo Syntagmatis hiftoriae theoreticae, item, Ioannes Bodinus in fine Methodi hiftoricorum, quem et ſe continuare confitetur Glaſerus, in fronte Catalogi ſui. Inter recentiores Degoreus VVhear, Anglus, in Relectionibus hiftoricis, quibus tamen non niſi annalium complectitur ſcriptores, licet et hoc labore ipſum facile ſuperſedere potuiſſe, putamus, cum praeter encomia ſcriptorum, pauciſſima notatu digna exhibeat. Hiftoricorum Graecorum et Latinorum ſyllabum in ſpecie tradit Gerardus Ioannes Voſſius. De hiftoricis generatim proſtant Reinerus Reineccius in Methodo legendi hiftorias, G. I. Voſſii Ars hiftorica, Ioannis Bodini Methodus hiftoricorum, ſed in qua patriae ſuae, ut in aliis ſcriptis ſolet, nimium indulget. Ioannis Iacobi Beurerii Synopſis hiftoriarum, Philippi Glaſeri Syntagma hiftoriae theoreticae, et in complexu de ſcribendis hiftoriis, ſcriptores uarii ſimul editi, ſuperiori ſeculo, proſtant cum titulo, Artis hiftoricae penus XIIII ſcriptorum, Baſileae, 1579, 8. De dubia fide hiftoricorum omnium uid. P. Canonherius in Diſcurſibus ad Tacitum, fol. 133, et C. Agrippae Cenſura hiftoricorum, c. 5, de Vanitate ſcientiarum.

III In hiftoria antiquitatum indicamus ſequentes, Franciſcum Ferrarium, Mediolanenſem theologum, de Veterum acclamationibus, libris VII, Mediolani, 1627, 4. De Annulis antiquorum ſcripſerunt Ioannes Kirchmannus, Lubecae, 1623, 8,

Fortun. Licetus, Vtini, 1646, 4, Georgius Longus de Annulis signatoriis antiquorum, Mediolani, 1645, 8, de Armillis ueterum Thomas Bartholinus, Amstelodami, 1676, 12, ibidem, de Toga Romana, Hieronymus Borsius, Amstelodami, 1671, 12, de Calceo antiquo et mystico legatur Benedictus Balduinus, Parisiis, 1615, 8, de Coronis ueterum Carolus Paschalius, Iulius Caesar Bulengerus de Conuiujs ueterum egit libris III, Lugduni, 1637, 4, item, Ioannes Vil. Stuckius scripsit Antiquitates conuiuales. Funera antiquorum prosecuti sunt Ioannes Kirchmannus, Iacobus Guthenius, patricius Romanus, de Iure manium, siue de ritu, more et legibus, prisca funeris, libris III, Parisiis, 1615, 4, Petrus Mostellus in Pompa feraci, Iulius Lauenius de Prisco et recenti funerandi more, in Operibus eius T. I, n. 2, Lilius Gregorius Gyrardus de Vario sepeliendi ritu in Operibus eius, T. I, p. 640, sq. De Lucernis antiquorum egit Fortun. Licetus. De Ludis priuatis ac domesticis ueterum librum unicum scripsit I. C. Bulengerus, Hermannus Hugo egit de Militia equestri, de Militia nauali ueterum Ioannes Schefferus, Franciscus Iunius scripsit de Pictura ueterum libros III, I. C. Bulengerus de Pictura statuaria libros duos, Lugduni, 1627, 8, idem de Ludis ueterum et conuiujs, Lugduni, 1627, 8. De Puerperio extat Syntagma Ioannis Meursii, editum cum eiusdem Syntagmate de Funere, Hagae 1604, 8. De origine scri-

scribendi uid. Hermannus Hago. Thomas Bartholinus de Veteri Puerperio scripserat, sed Vulcaniano uix ereptum restituit filius Amstelodami, 1676, 12. De Sacris et sacrificiis gentilium Ioannes Vilelmus Stukius, Tiguri, 1598, f. Ioannes Meursius scripsit Orchestram, siue de saltationibus ueterum, Lugduni, 1628, 4. Prosper Stellartius de Coronis et tonsuris paganorum, Iudaeorum, Christianorum, libros II. Hieronymus Magius de Tintinabulis. Censurae scriptorum antiquitatum partes has indicari posse, remur, I non alia ab eiusmodi autoribus expectari posse, quam fragmenta, II uix quemque eorum ultra *κρίτων* extendi, III nec nisi ad antiquitates Romanas fere res suas dirigere. Videtur enim liberior in his, sed copiosior, *κρίτων* facultas esse. Antiquitates Graecae adhuc in desideratis sunt, nisi quae Meursius et anonymus scriptor Anglicanus praestiterunt. Eadem desiderata sunt in antiquitatibus Germaniae aliarumque nationum.

III In historia geographica duorum generum scriptores sunt, antiqui et recentes. Antiquae Geographiae scriptores iterum uel ipsis temporibus a nobis remoti sunt, uel nostro tempore de rebus antiquis scripserunt. Scriptores Geographiae ueteris a Dauide Heschelio editi sunt, Scylax Caryandensis, Martianus Heracleota, Artemidorus, Dicaearchus Messenius, et Isidorus Characenus. Frequentioris usus sunt ex Graecis Strabo et Ptolemaeus, e Latinis Pomponius Mela,

C. Plinius Secundus Maior, Caius Iulius Solinus. Nostre aetate Geographiam ueterem illustrauit Abraamus Ortelius, Petrus Bertius, Ioannes Ianssonius, cum primis uero legenda Georgii Hornii Introductio ad Geographiam ueterem. Desiderata in re geographica praeter ea, quae Ricciolus partim animaduertit, sunt, I iuxta methodus tractandi Geographiam, ut ab eodem puncto lente eamus, non transiliamus ad alia, sed in eodem rursus desinamus, II iuxta distinctio insularum, marium et regionum, quae ideo distinctim a regionibus proponenda sunt, quia naturaliter a nulla regione dependent, III iustus index alphabeticus longitudinis et latitudinis singulorum locorum, qualem Ricciolus quidem coepit, sed non perfecit, eiusque usus maximus hic foret, ut sine magno labore una quaeque loca desiderata in tabulis inuenire possent, in quibus inueniendis alias imperitioribus rei geographicae saepe aqua haeret, IIII itinerariorum iuxta historia, sic etiam usus Geographiae magis conspiceretur, V status comparatus non tantum Geographiae ueteris cum recentiori, sed etiam Geographiae mediorum seculorum, in primis in Asia, Africa et Europa, tum Orientali, tum Occidentali, VI historiae ciuilis ad Geographiam applicatio, citra quam Geographia non magni usus erit, et ipsa historia ciuilis saepe non intelligetur, nisi hac applicatione rite facta.

V Recentem Geographiam exhibent incompara-

parabilia scripta quae Atlantum nomine edita sunt a Ioanne Ianfonio et Vilelmo Blaeu uariis editionibus uariaque magnitudine. Ex his, recentior, quae nobis innotuit, editio Atlantis Ianfonii complectitur Tomis III tabulas geographicas, Tomis V notitiam hydrographiam, die VVasser-VVelt, cum notitia orbis antiqui, et praecipuis ueteris et modernae Graeciae. Eodem referendus Tomus singularis, quem Atlantem coelestem uocant, siue harmoniam macrocosmicam. Et denique singularis Tomus, cuius titulus est, Accuratissima orbis antiqui delineatio cum tabulis Peutingerianis, cui praemissa est Georgii Hornii Introductio ad Geographiam ueterem. In Blaeu Atlante antiquior editio 1641 minoris fiet, maioris pretii est recentior, qua T. VII tabulas geographicas totius orbis exhibet, T. IIX Atlantem coelestem, praestatque Atlantis Ianfonii parte secunda, qua Scotiam singulari industria tradit, et parte sexta, qua Martini Martinii Atlantem Sinicum sistit. E contrario uero Atlantis Ianfonii prae hoc praerogatiua est, quod hydrographiam exhibeat, et Geographiam antiquam, in quorum utroque Blaeu deficit. In utroque Atlante desideraueris descriptiones, tabulis adiectas, maiorem requirere accurationem, et uix respondere nitori et accurationi tabularum. Porro nitore pariter, et accuratione, in hoc studio se commendauit Nicolaus Sanfonius, cuius uariae extant tabulae, uariis etiam editionibus emissae

sunt 1658, item Europa 1651, Asia 1652, omnes lingua Gallica. His antiquior Abraamus Ortelius, qui Theatrum orbis terrarum eadem, qua Atlantes, postea scripti sunt, forma edidit, fol. scil. maiori, sed temporum nostrorum accuratiōi non amplius uidetur posse satisfacere. Extant etiam tabulae geographicae Vischeri, Dankarti, Friderici de VVitte, etc., sed nullo systemate inclusae, interea Fr. de VVitte ceteris anteferimus, quanquam ne ille quidem sine uitio sit, quemadmodum in tabula maiori Europae, loco Massouiae prouinciae, in Polonia, ponit VVarsouiam, etc.

VI Geographiam ueterem coniunxerunt Ioannes Anton. Maginus, et Petrus Bertius. Inter Compendiorum scriptores non inutiles sunt Georgii Fournierii Geographica orbis notitia per littora maris et fluuiorum, item, Geographia Eberardi Schulzii. In Godofredi Schulzii Kurzer uuel beschreibung nihil sani est. In Philippi Cluuerii Introductione ad Geographiam desideramus, eam fere nihil ad hodiernam Geographiam facere, et Ioannes Buno eum quidem ab hoc negotio liberauit, sed in quo forte etiam emendari possit, Nissum Silesium, die Neisse, misceri albi, et huic similia. Henrici Schaeuii Sceleton geographicum itidem ingentibus laborat naeuis, quales sunt, Isthmum Italica uoce Esretto dici, Belgis canal, insulam Madagascar esse S. Thomae, Californiam esse in sinu Mexicano, magni Mogolis regiam esse Delli. Conf. Praecognita Geographiae Beemanni,

manni, §. 7. De sola Geographia generali extant Bernardus Varenius, et Ioannes Baptista Ricciolus, in Geographia et Hydrographia reform. XII. Onomasticon geographicum exhibuit Ortelius in Thesauro geographico, cui similis est, qui extat libro XI Geograph. Riccioli.

VII Scriptores historiae ciuilis, hoc est, qui politicum statum regnorum et rerum publicarum exhibent, indicamus Ioannem Boterum, cuius Descriptionem orbis Germaniae edidit Aegidius Albertinus. In Germania quid tentauit Sebastianus Munsterus in Cosmographia sua, Vir diligens, sed accuratione minori. Censuram huius Cosmographiae uide in Damiana Goes Hispania, qua seorsim Hispaniam a Munstero defendit. Similis est Cosmographia Ioannis Rauens, in f., sed Munstero inferior. Iudicium Verulamii de scriptoribus cosmographicis uid. de Augmentis scient. II, 10. In Gallia extant Pierre d' Auri Theatre du monde Thesor politique, in quo nihil desideres, nisi continuationem usque ad nostra tempora. Nam sine praecedentis seculi iam tum scriptus est, suppleuitque eius uices autor l'Europe uiuant, in quo nihil a diligentia scriptoris alienum, quam tamen uidetur nimis adhibuisse in rebus Galliae. Conf. iudicium in Ephemeridibus eruditorum Tom., Ephemeride V, de eo latum. Eidem assimulamus, qua notitiam rerum praecedentis seculi, Philippi Honori Praxin prudentiae politicae. Inter recentes sunt autor Archontolo-

giae Cosmicae. Lucas de Linda in Descriptionibus orbis et omnium rerum publicarum, Ioannes Fridericus Poppingius in Orbe illustrato, qui utinam pleniorē maturitatem expectassent, impossibile certe erat utrique rationem status uniuscuiusque reipublicae describere, quia haec inter arcana est, eoque in scholis innotescere non potest, ne dicamus vitia prorsus puerilia in Linda reperiri infinita. Sic in Descriptione geographica Angliae pleraque vitiosissime expressa sunt, cum tamen in Anglia egerit, idque omnium maxime mirum in Luca de Linda, quod praetensiones illustres illius iisdem verbis in Sprengeri praefationibus illustribus occurrant, et tamen nec hic Sprengeri, nec Sprengerus illius, mentionem fecerit. Laudabilis uero prae istis est opera Georgii Hornii in Orbe politico et imperante, in quorum utroque tamen desideres, nullos autores citari, cum constet, autoritate Hornii nihil eorum robur accipere posse. In specialissimis forsan et lapsus aliqui calami interuenient, quos deprehendet, qui Descriptionem Germaniae examinauerit. Conf. iudicium ex Parnasso Albipolitano cum Sarmasio transmissum. Scriptores rerum publicarum huc etiam referentur, licet nec dum uno uolumine extent, operam tamen eorum, qui hoc ordine eos collegerunt, merito laudamus, nec diffidimus, eos rerum recentium adiectione continuatum iri, sine qua si sint, in posterum forte minori usui erunt.

IIX Sequitur, ut Chronographos tractemus, hoc est, illos historicos, qui certa temporum serie historias profecuti fuerunt, quos quidem hoc ordine inducimus. Primum et antiquissimum scriptum est sacri Codicis, quo antiquiora quidem se habere Chinenfes iactant, sed non alio, quam congenitae illius gentis arrogantiae fundamento. Post sacrum Codicem commendamus Flauium Iosephum, LL. XX Antiquitatum Iudaicarum, quibuscum pro certitudine ad harmoniam sacrarum historiarum conferendi sunt libri eiusdem contra Appionem. Inter desiderata adhuc reponimus accuratam Iosephi editionem, eandemque debitis notis illustratam (*). Quod

B 5

si fieret

(*) Visum mihi fuit, sequentem h. l. aduicere epistolam, typis, ut reor, nondum exscriptam.

VIRO ILLUSTRI

DANIELI DE NESSEL

AVGVSTISSIMI IMPERATORIS LEOPOLDI M
CONSILIARIO ET AVGVSTAE BIBLIOTHECAE
VINDOBONENSIS PRAEFECTO

HENR. LEONARDVS SCHVRZFLEISCHIVS

I. V. D

Saepe mihi in mentem uenit summae humanitatis tuae, quam fratri meo, V. C., ex Italia reuerso, testatam fecisti, et reconditum rei literariae thesaurum, quem Bibliotheca augusta seruat, beneuole, ut tua fert consuetudo, aperuisti, atque inter alios et selectos, eosque manu exaratos, Codices, luculentum quoque et perrarum Iosephi Codicem, in-

si fieret uniuersa historia uetus scitu digna (Nam gentilium historiarum quotquot sunt, nimia laborant incertitudine) debita luce sua gauderet, qua haftenus caruit. Extat praeterea et alius Iosephus Gorionides, siue, Ben Gorcon, scriptor historiae de

spiciendum perinde, ac legendum, liberaliter praebuisti. Quod beneficium is grata mente praedicat, atque in eo haud exiguum felicitatis suae partem sitam esse, arbitratur, hoc magis quod Iosephum, notis Iosephi Scaligeri auctum, decem abhinc annis et amplius, in Belgio sibi comparauit. Quem Ioannes Andreas Bosius, uaria et multiplici eruditione praeditus, diu multumque, sed irrito conatu, quaesuit, eaque de causa ad Nicolaum Heinsium, summa doctrina uirum, literas perscripsit, quas a D. Caspares Sagittario, cum uiueret, sibi traditas, paucis ante hebdomadibus, emisit. Ioannes Andreas Schmiidius, eo iam nomine insigniter meritus, ac multa laude dignus. Equidem Iosephi huius potiundi spem sibi fecerat Bosius, et ea de causa obnixè rogauerat Heinsium, ut quandocunque nanciscendi facultas esset, sua ipse diligentia efficeret, ut sibi illius tractandi legendique copia fieret, et primo quoque tempore transmitteretur. Non recusauit has partes Heinsius, et laborem quaerendi facile in se suscepit, sed hoc conatu nihil effectum est, propterea, quod Heinsius ei significaret, Iosephum suprema uoluntate Scaligeri ad Franciscum Gomarum A. MDLXIX peruenisse, sed ea lege, ut in curam Chronici Eusebiani rursus edendi incumberet, totumque huic rei se daret. Sed quo minus hoc praestaret Gomarus, Scaligero ceteroquin carus, officiisque coniunctus, lites inter eum et heredes Commelinia-

de Bello Iudaico, qui Hebraice extat, ac beneficio Munsteri, mutile tamen, in lucem prodiit Basileae, 1541, integrius uero excusus est Venetiis. Iudaei hunc ne opponere quidem audent Flauio Iosepho, eo tamen niti amant, ipsum Iosepho uero,

nos exortae prohibuerunt. Illud certe cognitum habuit Heinsius, mortuo Gomaro, Iosephum, Scaligeri notis locupletatum, in Gomari Bibliotheca non repertum fuisse, adeo, ut, ubi latebram habuerit, se ignorasse, fateatur. Quamuis enim uicinas oras obiisset, Frisiamque sigillatim, perquirendi huius Codicis gratia, perlustrasset, tamen nihil inuestigare potuit, et consumptam ab se frustra operam Bosio rescripsit. Tandem ab amico submonitus, non perditum esse Iosephum, aliquanto post ipsum certiore fecit, sed quisnam id sibi aperuisset, e memoria excidisse, nec in tam arcto temporis spatio illius se reminisse posse. Verum ex animo ita senserit Heinsius, an e re sua non duxerit, librum, multis et eruditis animaduersionibus illustratum, fortunae committere, an re uera nondum in eius manibus fuerit, et in obscuritate illorum temporum latuerit, an denique ipsum aliis rebus impedimentum eius obliuio ceperit, meum non est pronuntiare. Illud mihi constat, librum in Gomari Bibliothecam peruenisse, et ibidem aliquandiu delituisse, ab hoc ergo, an ab alio, cuius nomen reticerar, illum acceperit Goesius, affirmare non possum. Omnino enim inter libros Goesianos relatus est, quod docet index librorum, quem Ioannes Viuierius publici iuris fecit. Illud quoque animaduerto, Goesium in primis librum hunc sibi sepositum custodivisse sedulo ac retinuisse. Haud secus eum

uero, quia causae Christianorum, uel certe Romanorum, fauet, anteferri. Sed impostorem esse hunc scriptorem, iam prolixè docuerunt Baronius Annal. T. I, A. LXXII, n. 27, Posseuinus in Appendice, uoce Hegesippus, Vossius de Historicis

magni aestimauit Heinsius, sed postea A. MDCLVII Guilielmo Goesio obuenit, in cuius Bibliotheca comparuit, et A. MDCLXXXVII, auctione facta, in magno licitantium certamine fratri meo obtigit, et satis care constitit, quem eius impensae nunquam poenitebit. Quare, ut scrupulum ex animis eruditorum euellerem, rei publicae literariae significarem, ubi locorum inuenerit, ubi relictus et asservatus fuerit, quomodo ex Belgio in Saxoniam migrauerit, perfugiumque ibi tutum habuerit, ad me arbitratus sum, ut eruditis, opinione discrepantibus, indicarem, maxime sub hoc tempus, quo in Gallia Ioannes Anissonius annititur recudere Iosephum multo elegantiori forma, et maiori uariarum lectionum et notarum accessione cumulatam. Auctor mihi fuit Fridericus Rostgaardus, nobili apud Danos loco natus, et summo ingenio, locupletissimaque eruditione praeditus, qui, postquam superioribus diebus hac transiit, et, confecto tredecim annorum itinere, comparatisque uariae eruditionis et literaturae in Gallia et Italia, Hispania et Sicilia, ornamentis, thesaurum diu quaesitum, hic, nihil tale cogitans, inuenit, et pro summo in rempublicam literariam amore, non diutius occultandum censuit, eaque inductione animi fratrem peruicit, ut grauissimae obtestationi illustris uiri locum daret, praesertim cum renuntiaret de instituto Anissonii, Iosephum de integro edituri, qui et uarias

cis Graecis, II, 8, quibus addimus, scriptorem hunc Gorionidem non tantum impostorem, sed etiam historicum, cum Iudaeis omnibus, fuisse ignauissimum, libro III, c. I, n. 5, siue totius Operis c. 14, de Ptolemaeo Philadelpho, Aegypti Rege,

lectiones, et uberiores eam ad rem animadversiones, conquirat passim, magnaue cum laude opus hoc molitur, nitore et elegantia palmam facile aliis editionibus praerepturum. Profecto enim haec res summam industriam exposcit, et uirum κριτικώτατον desiderat, qui praelit tanto operi, et pro dignitate rei prorsus moderetur. Quae causa fuit, quod frater superioribus annis notas has nequicquam communicare uoluit, haud odio et inuidia adductus, sed, quia subuerebatur, deesse operi moderando uirum, qui condigne has partes susciperet, et rectissime hoc munere fungeretur. De Bernardo, quem Oxonii propius cognouit, et allocutus est, existimauit, tanto uix parem negotio futurum, quanquam non carebat subsidiis, et manuscriptas Petiti ac Bossii notas iam tum possidebat, in Petito quoque interdum limam κριτικῆς δυνάμεως desiderabat. Haud aliter iudicasse Isaacum Vossium, non fama duntaxat accepit, sed ex ore ipsiusmet Vossii, quem Vindoborae facilem praecipue et beneuolum expertus est, intellexit. Magis in eo doctrinae genere respexit Stephanum Monachum, interioribus studiis, iudicio et industria, spectatum, atque in Iosephi lectione, et antiquitatibus, illud argumentum complectentibus, apprime uersatum, sed nouam accuratamque Iosephi interpretationem ab eo, aliis occupationibus districto, haud facile sperabat, et frustra quoque a Bernardo rogabat, neque a doctissimo

ge, subiicit, quod, eo mortuo, regnauerit imperium, siue Caesar, qui Romae, in Aegypto, Hierosolymis, in Babylonia, Media et Persia, rerum potitus fuit. Putidissima anhistorisia uid. pluribus l' Empereur in Codice Middoth. Post Iosephum

Menagio, cum quo saepe ea de re frater sermones habuit, id ipsum efflagitare audebat, cum in edendo Diogene curam poneret, et diligentiam periclitaretur. Nihil hic addo. Neque enim chartae spatium finit, de Hipparcho Victorii quicquam referre, cui ex Graecis Codicibus non pauca adiecit Iosephus Scaliger, atque in eo, sicut in aliis, industriam haud uulgarem demonstrauit. Notas illas, absit, ut orbi erudito frater inuideat, quas describi expedit, et legi publice interest, uel ea maxime de causa, ut cum Dionysii Petauii editione conferantur. Eaedem adiumento esse possunt Bentleio, Anglo, aut cuiuis alii, in posterum curaturo, ut Hipparchus, forma et facie noua, rursus conspiciatur. De industria praetereo, quem ab eo, quem collaudauit, animaduersore, in uariae eruditionis argumento prodita et annotata sunt, quorum non pauca apud nos extant, et summi uiri studium laboremque in omni literaturae et antiquitatis genere ostendunt. Quod cum ad te summa dignitate uirum, et reconditae eruditionis existimatorem multo dexterrimum, perscribere operae pretium duxi, tum aliorum, qui te obseruant singulariter et colunt, exemplum imitari magnopere uolui, praesertim medici et polyhistoris, Henrici Meibomii, in Italia longe celeberrimi, qui eruditam et grauem, luculentamque, de Austriorum et Guelphorum necessitudine commensationem nomini tuo nuper inscripsit. Quod re-

phum commemorandi sunt Berofus, Babylonius, Manetho, Aegyptus, sed ex his non nisi paucissima fragmenta supersunt. Illi libri, qui Berofi Antiquitatum nomine circumferuntur, suppositi sunt, et ab Ioanne Annio, monacho Viterbiensi, conficti, quia aliarum quoque eiusmodi fabularum autor est, quas antiquissimorum scriptorum nomine legere studemus. Vid. Casp. Varerii Censura de Beroso, Romae excusa. Extant eadem fraude ab ipso editi Manetho et Megasthenes. Prolixa fraudis indicia ab aliis indicata sunt, nobis satis erit meminisse, Annium ne merum quidem Megasthenis nomen sciuisse, alioquin non Megasthenem uocasset, quae appellatio ne Graeca quidem est, sed Megasthenem, ut faciunt Athaenaeus, Arrianus, Cicero, etc. Vid. Vossius de Historicis Grae-

stat, ego maximam in eo felicitatis meae partem deinceps collocabo, si publicum hoc meae obseruantiae testimonium aequo animo accipias, et conatus meos in antiquitate et historia Germanica diligenter ornanda, pro tua, qua potes et polles, auctoritate, haud grauato iuuandos putes, et fratri imprimis foedum ingrati crimen detestanti, fauere pergas. Ita Deus augustissimum Imperatorem et augustissimum Romanorum Regem, et uniuersam augustam domum, inuictam semper conseruet, et heredes atque successores augusti nominis perpetuos, maiorumque similes, et felicitate pares, omnium temporum statu propitius tribuat ac largiatur. Vittembergae ex Museo pridie Kalend. Nouembr. A. CIO ICIC.

Graecis, I, 3. Similiter apud Annii Berosum uix quicquam eorum inuenitur, quae ex uero Berofo citat Iosephus, immo, interdum pugnantia habet, ut cum ait, Babylonem a Semiramide fuisse conditam, cum Iosephus dicat, a Berofo scriptum fuisse, eam a Seramide non esse aedificatam. Vid. Vossius d. l. c. 13, de Megasthene uide eundem, c. 14. Antiquissimus historicorum Graecorum, qui hodie extant, est Herodotus, historiae parens, ut a Cicerone appellatur, libro de Legibus. Ita namque diuina prouidentia factum uidetur, ut ab eo tempore, ubi desinit historia Prophetarum, qui ea, quae Spiritui sancto digniora fuerunt uisa, in scriptis suis ab ineunte mundo ad Cyrum usque enarrauit, Herodotus a Gyge, Lydorum Rege, Ezechia et Manasse, Iudaeorum coetaneo, auspicatus, ad Cyrum ipsum peruenerit, atque ita Medorum et Persarum historiam usque ad Xerxis fugam e Graecia diduxerit. Vid. Degerius VVhear, Methodo legendi historias, lect. IIX. Herodotus scripsit libros IX, quos Musarum nomine appellat, ea ratione, qua tres Aeschynis Orationes, ob numerum simulque gratiam sermonis, tres Gratias dixerunt, et nouem eius Epistolas Musas uocarunt a Musarum nomine, teste Photio, Biblioth. excerpto LXI. A Ludouico Viue et aliis mendaciorum accusatur. Vid. Viues de Causis corrupt. artium, II. Ex antiquis etiam Plutarchum aduersarium habuit, cuius peculiaris tractatus extat de Herodoti malignitate, operum moralium

lium p. 854, et ante hunc Ctesiam Cnidium. Et Ctesias quidem hic fere in omnibus repugnantia Herodoto narrat. Illum in multis et mendacem, et fabularum scriptorem appellat, se autem eorum, quae narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut certe, quae uidere non licuit, de iis a Persis, qui uidissent, edoctum fuisse, teste Photio, qui eodem modo ipsum Xenophontem, de quo mox dicetur, dissentire, commemorat, sed uanitatis ipsum Plutarchus arguit in Vita Artaxerxis, et Iosephi Scaligeri tale de eo iudicium est, Fuisse ineptum Graeculum, qui nihil per se habuerit, modo Herodoto aduersaretur, multa ab eo humanitus, multa etiam consulto per zelotypiam, peccari, idque non obscure ex Photio cognoscit, cui addimus, fatendum quidem esse, Herodotum fabulas saepe admiscere, sed eundem ob haec se ipsum excusasse, se non, quod uera existimet, sed, ut ab aliis acceperit, ea recitare, VII, 152. Vid. Herodoti defensionem a Ioachimo Camerario susceptam, quae editioni Iungermanni praemissa est, p. 1, sqq. Prostat editus lingua Graeca, quae ipsi uernacula fuit, editus etiam est Latine, Germanice, etc. Nobis maxime placet editio Graeco-Latina, a Iungermanno curata, 1628. Vnus Dionysius Godofredus, praefatione sua in historias antiquas, *historiarum studiosos cognitionem earum haurire iubet non ex decima, ut ait, lacuna, sed illo Annii Beroso, Manethone et Metasthene.* Quia uero non ignorabat, uiros doctos cen-

lere circa istos scriptores suppositos, et mendis mendaciiisque coopertos, continuo adiungit, *Suspectae sunt ac fluxae fidei apud viros quosdam eruditissimos. Sed, quod sua illis, mea mihi aliisque opinio est.* Et, post pauca, *Quod si morose ac pertinaciter in superioribus autoribus recensendis manserint, eodem per me licet documento de Bibliothecis suis Berosum et alios asseruent, quo Herodotum quoque denique priores Dionysii Halicarnassei, ac multorum aliorum, et maxime Plinii, historici, libros, sed inquit, Seriem Principum, quos Berosus, Manetho, Metasthenes, enumerant, pene totam Eusebius Chronico suo recenset, quin nec difficile fuerit, apud ueteres eosdem quoque nancisci atque offendere.* Haftenus Godofredus. At toto errat coelo. Annianus ille Berosus multos comminiscitur Reges, qui nunquam extant, quod satis uiri docti ostenderunt. Vid. Vossius d. l., c. 13. Proximus ab Herodoto est Thucydides, qui a Xerxis e Graecia discessu, in quo definit Herodotus, usque ad XLI annum belli Peloponesiaci, annorum fere LXXVI, historiam IIX libris definiuit. Seldius, Caroli V Confiliarius, in Epistola quadam Melanchthonem et Peucerum rogat, uelint Latine reddere Thucydidem. Optima editio est Enenkelii. Prostat etiam Graeco-Latine, ab Aemilio Porto editus. Anglice eum reddidit Hobbefius, et Carolus V, Imperator, eum tanti fecit, ut nunquam cubitum iret, quin ex Thucydide sibi praelegi ante iuberet, laudante Hobbefio. Olim eadem

dem fata tulit, quae Herodotus, sed iniuriam istam
iam tum absterfit. Vid. Vossius d. l., c. 4. Succe-
dit Xenophon, qui Graeco-Latine prodiit, edente
Ioanne Leunclauio, 1596, Gallice, 1613. Scripsit
Helenicon libris VII, quibus ab A. XXI belli Pe-
loponefiaci incipit, quo desinit Thucydides, de-
finitque in pugna Mutinensi, qua Thebani Lace-
daemonios uicerunt, duce Epaminonda. VVhear
d. l. lect. X. Idem scripsit de Expeditione Cyri,
iunioris, contra fratrem, Artaxerxem, Regem Per-
siae, libros VII, cui ipse etiam interfuit. Cyro-
paediam V libris institutione Cyri ideam boni
Principis potius designauit, quam ut uitam Cyri
uere descripserit, quem ad modum ab Eusebio
Vita Constantini M., et a Plinio Traiani Vita de-
scripta fuit. Ita Cicero ad Quintum, fratrem, di-
serte scribit, Cyrus ille a Xenophonte non ad hi-
storiae fidem scriptus est, sed ad effigiem iusti
imperii. Ac similiter Aufonius, Oratione, qua
Gratiano Pio pro consulatu gratias agit, *Vellem,
si rerum natura pateretur, Xenophon Attice in ae-
num nostrum uenires, qui Cyri uirtutes nouisti
potius, quam historiam commodasti, dum diceres,
non qualis esset, sed qualis esse deberet.* Erasmus
praeterea in Vita Hieronymi in dubium uocat,
non quod effigiem Principis scripserit, sed augu-
sti imperii expresserit, Xenophon, inquit, paruu-
lum quendam expresse potius, quam uere pru-
dentem ac salutarem, Principem. Xenophonti
subiicimus Diodorum Siculum, qui Bibliothecam

historicam scripsit, XL libris constantem, quibus historiam uniuersalem exhibuit, a primis rerum, iuxta ethnicorum fidem, initiis usque ad coeptum a Romanis bellum Celticum. Ex his libri priores V res gestas seculorum fabulorum, ante bellum Troianum, complectuntur, sequentes a V ad X perierunt. Ab initio uero XI usque ad XVI eam historiam persequitur, quam Thucydides et Xenophon scripserunt. Extremo autem XV historiam Xenophontis suscipit continuandam, quem ad modum ipse loquitur. Hoc ipso anno Xenophon, Atheniensis, Graecorum historiam cum Epaminondae interitu concludit. XVII deinde Alexandrum M., XIIIX, XIX, et XX, successores eius describit. Reliqui perierunt, nisi quod excerpta quaedam eorundem habeantur. Vid. VVhear d. l. lect. II. Scripsit Graece, qua lingua etiam prodiit Parisiis, 1559, Graeco-Latine editus est Hanouiae, 1604, a Laurentio Rhodomanno simul notis eiusdem et excerptis ante commemoratis. A Plinio nobile hoc elogium aufert, ipsum primum inter Graecos desisse nugari. Nostris temporibus soli Ludouico Viui displicuit libro II de Causis corruptarum artium, *Nescio*, ait, *cur Plinius dicat, desisse primum apud Graecos nugari, cum nihil eodem sit nugatius*. Sed defenditur ab Henrico Stephano in fine tractatus eius de Diodoro Siculo, quem uide praefixum editioni Rhodomanni. Mouit eruditum illum censorem, Ludouicum Viuem, ut iniquum adeo iudi-

iudicium ferret, quod primis libris tradat historiam fabulosam, siue, ut Diodorus ipse uocat, antiquam mythologiam. Atque ipsa hac appellatione se satis purgat Diodorus. Adde, quod istae heroïcorum temporum narrationes pro meris fabulis haberi minime debeant. Nam uerum iis argumentum subest, sed fabulosa quaedam admiscetur. Nec mouere debet, quod scriptoribus huiusmodi in multis non conueniat. Cogitandum uero est, non temere esse, quod conueniat in multis. Et sane cum narrationes eiusmodi ab historia quidem originem capiant, sed tamen longo aeuo in ista ingeniorum uarietate multum ex falso trahant, nihil mirum est, si in fabulosa historia aliquis inueniatur dissensus. Vid. Vossius de Historicis Graecis, II, 2. Historiam Alexandri M. Graece scripsit Arrianus libris VII de Expeditione Alexandri M. Apud Suidam iunioris Xenophontis nomen meruit, melioris notae eius editio constat Graeco-Latina, edente Bonauentura Vulcanio Parisiis, 1575, f., eo etiam nomine laudanda, quod sicubi in Arriano occurrant, quae Curtius exprimit ex suis locis ad marginem adiecta sunt, unde non parum adiumenti lectori accedit. Eandem historiam tractauit Plutarchus, libris II, uno de Vita Alexandri M., altero de uirtute et fortuna eiusdem, quos uide T. II Operum ipsius eisdemque simul cum Arriano exhibuit Bonauentura Vulcanius. Latine de rebus gestis Alexandri M. scripsit Curtius, quem libris II initialibus immi-

notum esse, notum est. Nobis maxime arrisit editio Leidensis, 1658, cum notis Raderi, Freinfhemii et Loccenii, illustrata. Inde historiam uniuersalem tractauit Polybius et Appianus Alexandrinus, qui res gestas successorum Alexandri M. complexi sunt, qui tamen, quod historiam suam Romanae historiae inseruerint, a nobis in notitia rerum Romanorum plenius describentur. Secutis temporibus istud certa tempora describendi genus partim interiit, partim historiae Imperatorum Romanorum immixtum fuit, unde quicquid hic desiderari potest, illud ex historia Romanorum, secutorumque Graecorum Imperatorum petendum erit. Alii, qui simile quid tentarunt, plerique Chronico uniuersali rerum ab initio orbis gestarum, earumque ad tempora sua perductarum id praestiterunt, unde et horum non hic adeo, quam inter Chronologos uniuersales omnium temporum facienda erit mentio. Inter recentes, qui historiam uniuersalem certorum, seu potius suorum, temporum tradiderunt, exstitit Paulus Iouius, qui historiam sui temporis exorsus fuit 1494, ac desinit, 1546, De dubia eius fide uid. Bodinus, Methodo historiarum, c. 4, p. 59, 60. Paulo post, et quidem ab initio seculi XV, scribere coepit uir incomparabilis, Iac. Aug. Thuanus, Historiam sui temporis, eamque produxit ab A. cio 1500 exclusiue. Inde ab aliis continuatus eadem fide, sed minori cum iudicio. Prostat Latine, Belgice, Germanice, uariis

uariis in formis, in f., 4, 8. Totius operis haec est diuisio. Distribuitur in V partes, seu Reges. I. pars est Henrici II, ab A. CIO IO XLV, ad A. CIO IO LIX, absoluiturque XX libris, etsi XXII comprehendat, uerum primus ad sequentes quasi manu ductio est II Francisci II, A. CIO IO LXI, ad A. CIO IO LX, libris IIII, III Caroli IX, ab A. CIO IO LX, ad A. CIO IO LXXIII, libris XXXI, IIII Henrici III, ab A. CIO IO LXXIII, ad A. CIO IO XXCIX, libris XXXIX, V demum de Henrici III principatu, rebusque ab eo gestis, ab A. CIO IO XXCIX, ad Ludouici XIII natalem, qui incidit in A. CIO IO CI. Et iam satis sibi gratiae apud bonos quaesitum scriptor existimauit, ut desistere uellet, satis etiam calumniarum ab improbis senserat, ut pergere nollet. Sed ingens iuuandae posteritatis amor uicit, intermissaeque iam per decennium, scriptio- ni, XVII libros, ad ipsius Henrici excessum usque pertinentes, adiecit ac praeterea singulis libris singulas historiarum summas, siue breuiaria, prae- fixit, subiectis, etiam autorum nominibus, quo religiosior incedat historicae narrationis sub testi- bus fides. Ex praef. ad lectorem, Tomo I, edi- tioni Geneuensi praemissa. De modo scribendi ipse profitetur in praef. ad Regem, opus in ca- stris, inter turbas et obsidiones inchoatum, postea in aula Henrici III creuisse, ac iam inter fori molestias, peregrinationes, aliaque negotia, ad ipsius usque tempora productum esse. Vnde in- eptit Scioppius, qui tantum uirum ob stylum su-

gillat, Styli hist. p. 104. Postea subiicit, Se non tam de fide, cuius sibi bene conscius sit, aut industria sua, in qua excusanda de clementia Regis et legentium candore minime desperet, anxium esse, quam uereri, ne, quod maximam historiae partem facit, plerisque, qui extra periculum positi, in aliena calamitate (intelligit motus Gallicos) minus aequi, aut nimis lenti sint, molestum sit ac fastidiosum. Et certum est, de fide eius non dubitandum esse, nisi, quod in circumstantiis minoribus subinde fallat. Sic, librum Concordiae dicit Seruestae conditum libro XLVII, quem tamen in monasterio Bergensi conditum esse, notum est. Libro I dicit, Pentacurium Azores detexisse, quem, omnium itinerariorum fide, constat, Canarias insulas adiisse, et, ne illas quidem primo, sed, post alios tamen, subegisse. Inter aduersarios eius est, qui quoque fidem eius dubiam reddere conatur, qui, Ioannis Baptistae Galli nomine, notationes in historiarum eius libros emisit Ingolstadii, 1614, 4, sed liber hic eodem anno imposturarum et calumniarum aduersus magistratus regios a praetore praefecturae Parisiensis damnatus est, sub poena quingentarum librarum Parisiensium, uendi prohibitus fuit, quam sententiam et recentiores Thuani editiones praefixam gerunt. A Catholicis communiter Politicae Catholicae titulum aufert, quod moderationem erga Protestantes se praeberet. Ab iisdem cum castratus esset, non ita pridem
 inte-

integritati suae redditus fuit, quam uide in libello Amstelodami edito, 1653, 12, cum titulo, Thuanus emendatus. Cui simul Fr. Guicciardini loci adiecti sunt, quos Catholici ex historia eius exciderunt. Inter excerpta ex eo sunt index nominum priorum, quae in uiri illustris, I. A. Thuani historia leguntur, cum uernacula uocum expositione, Coloniae, 1662, 8. Thuano proximum sistimus Franciscum Guicciardinum, cuius historia incipit ab A. 1493, desinit, A. 1533. Libris constat XX, uariis linguis in f. prodiit. Fata eadem tulit, quae Thuanus, ut a Catholicis parte aliqua mutilatus fuerit, quam commodo sibi haud fore opinati, quippe agentem de origine potestatis secularis in Romanam ecclesiam. Eam simul cum Thuano emendato editam, iam saepius indicauimus. Reperitur praeterea in T. III Goldasti de Monarchia sancti Romani Imperii, p. 17. Primus eam indicauit Petrus Pithoeus, cuius etiam praefationem, d. l., Goldastus exhibet. De Francisco Guicciardino Lipsii iudicium est, ipsum prudentem esse peritumque scriptorem, et tales labores fecisse librum ueracem, ab affectibus immunem, non tamen ab odio, quod retegere non semel uidetur in Ducem Urbinatam apud Canonierum discursibus in Tacitum, f. 133. Unus inuentus est, qui tam alte aedificauit, ut non modo leuissimorum hominum, sed etiam Iouii et Bembi luminibus obstruxisse uideatur Bodinus Methodo historiarum c. 4, p. 72. Conf.

p. 59, ubi historiae parentem appellat, qui omnium iudicio uerissime scripsisse uidetur. Ioannis Sleidani de statu religionis et reipublicae, Carolo V regnante, libri XXVI, ad statum Germaniae potissimum attinent. Continuatores tamen historia uniuersali eorum temporum eum auxerunt. Prodierunt forma et linguis uariis. Nomen Sleidani a patria datum, quod oppidum Sleida fuit ad confinia Luxenburgensis et Iuliacensis ducatus. Ad fidem eius quod spectat, Thuanus, se multum ei tribuere, fatetur, et Carolo V de eo iudicium fuit, *se aut proditores consiliorum habere, aut Sleidanum spiritus familiaris auxilio aliquid didicisse*. Ipse quoque Apologiam libris suis praefixit, qua Deum testatur, *se nihil, nisi quod uero congruum sit, concepisse*, cui mox addit, *Stolidum fore, aliqua contra ueritatem a se scribi, cum talia sint, quae in recenti omnium memoria haereant*. Interea Catholicis suspectissimus est, e quibus unum Purpuratum, Pallauicinum, allegamus, qui durissimam hanc in eum fert sententiam, Apparatu ad Concilium Tridentinum, c. 4, *Illud exploratum est, Sleidanum non solum Catholico nomini infensum esse, sed etiam, ob mendacia, famosum*. Cuius uitii eum ex instituto conuicerunt Surius, et, inter Gallos, Fontanus, alii, sed horum testimonio haud facile mouebitur, qui affectus Catholicorum nouit. Verum e Protestantibus etiam Dresserus scribit, Oratione, de Vsu historiarum, Carolouitium, uirum, qui plerisque negotiis istorum temporum inter-

interfuit, saepe dixisse, *Sleidani historiam adimere sibi fidem omnium superiorum historiarum.* Quod uero maius est, idem indicat autor uitae Ioachimi II, Pr. Electoris Brandenburgici, Franciscus Hildestein, qui inter alia, de priuatis Electoris institutis dum agit, pagina penultima, *Cum historias, inquit, inter prandendum sibi praelegendas curaret, multa in iis correxit, ut autor et testis oculatus, quem decem auritis praeferri, sciebat.* Continua-
uit eum Caspar. Lindorpius in nostrum usque se-
culum, III uoluminibus, emissa, 1613, sqq. Ab
eodem prodiit Sleidanus rediuius, usque ad A.
C1010CLXVII, Germanice etiam in f., item,
Michael Beuterus, qui praeterea edidit libros Com-
mentariorum IIX, de rebus, in Europa, et alibi a
Carolo V gestis, quibus multa traduntur, quae a
Sleidano omissa sunt, non nulla etiam aliter effe-
runtur. Denique Gotthardus Arthusius, Dan-
tiscanus, emisit Mercurium Gallo Belgicum Sle-
dano succenturiatum, ab A. C1010LV, ad A.
C1010CXXVI, 8. Hunc iterum secuti Georgius
Beatus et Ioannes Philippus Abelinus, Mercurium
Gallo Belgicum Gotthardo Arthusio succenturia-
tum, Tomis XVI, XVII et XIX, ediderunt. Porro
Natalis Comes, Venetus, Scripsit historiam sui
temporis libris XXX, ab A. C1010XLV, ad A.
C1010XXCI, qui legendi sunt cum notis Caspa-
ris Pitschii, nec exiguam eruditionis laudem
meruerunt. Soli Scaligero autore uidetur mino-
rum gentium et homo futilissimus esse, (uid. Se-
thi

thi Caluiffii C. III, p. 309) fed in genere de Scalligero notandum, eum nimium ſibi tribuiſſe, alioſque contempſiſſe, unde non mirum eſt, ſi et Natalem Comitum ſtrinxerit. Exeunte anno 1590, coeperunt ſcribi Relationes hiſtoricae, quales ſunt, Tobiae Stegeri, Iacobi Francken Eyzingeri, Theodori Meurers, Gregorii VVintermonath, item, Mercurii Italici, Gallici, Gallo-Belgici, uariis linguis editi, quales Mercurius Italicus, autore Victorio Syri, Gallicus, cuius alicubi L' eſſet prae ſe fert. Gallo-Belgici etiam Francofurtano nomen dederunt paullo ante citati Gothardus Arthuſius, et Abelinus, Coloniendi Ionſonius Porunenſis, cuius Tomos XIII haecenus uidere licuit. Sed Mercurium Gallicum ſuum ipſe Gramondus commentorum arguit, mox paſſim mendacem eſſe, ſcribit, Hiſt. Gall. X, p. 474. In reliquis quadrat iudicium Duri de Paſculo, in Auſtico politico ſuo, Auſticus parum fidei tribuat, plerisque communioribus funebribus, quas paſſim diuulgant, ut et nugis Francken, Eyzingeri, Mercurii Gallo-Belgici, et ſimilium, quibus uiuentibus turpiter imponunt, et poſteritatem foede decipiunt. Et Keckermanni de Natura hiſtorica Relationes ſemeſtres hiſtoricae, quae Francofurti ediſolent, ut Relationes, Mercurius Gallo-Belgicus, etc., quae ab hominibus pecunia conductis, qui rebus geſtis non interſunt, Francofurtum perſcribuntur ex uariis prouinciis, qui ipſi tamen fama et rumore acceperunt, id circo multum in hiſtoriae leges

leges peccari, et plurima falsa talibus relationibus misceri oportet. Vid. pluribus Index Francisci Irenici, Collegio in Burgoldensem annexus, p. 123. Ab A. CIO IO LXXVII coepit Paulus Praetius, Episcopus Pramissiensis, Chronica sua gestorum in Europa singularium ad A. CIO IO C XLIIIX. Vir studio ueritatis nemini secundus, carpitur tamen non nullibi a Francisco Marino, libro de Scopo reipublicae Polonicae. Praeterea et ipsis Chronicis eius observationes adiectae sunt ad paucos aliquot locos, quibus de rebus Gallicis et Belgicis tractans, a ueritate non nihil aberrauit. Ab A. CIO IO C XLIIIX, orditur historiam sui temporis, usque ad A. CIO IO C CLII, Io. Adolphus Brachelius, quam dum compendio exhibuit, erudito orbi ut-cunque satisfecit. At continuator eius Christianus Ad. Thuldenus neutiquam, quippe in quo plus ceremoniarum, processionum pontificiarum, affectuum quoque erga religionem suam, quam rerum, ad ueram historiam pertinentium, passim apparere, uel inspicientes in historias animaduertunt. Ne errores historico indignos commemoremus, quales ad A. CIO IO C LV, p. 102, Marchiam ueterem allui Viadro, item, p. 106, Polonorum Postpolite Russienic, ridicule scribit Postpoliti Rostinez, A. CIO IO C LX, p. 414, coronationi Caroli, Regis Angliae, nobilem quendam affuisse, qui Vsher nomine fuerit, atque Vsher est ipsum nomen officii, quod nobilis tunc gessit, item, p. 160, dicit, Principem electoratus Brandeu-

denburgici heredem Carolum Aemilium praecipite uere natum esse, cuius natalis est V Februarii. Est tamen, ubi Brachelius etiam sui obliuiscitur. Sic de Colloquio Thuronensi A. MDCLV uix aliqua apud ipsum fit mentio. Libro III ad narrationem de parricida Ducis Buckingham prorsus contraria tradit, quam acta Anglicana hac de re docent. Eodem anno MDCLX Meriani coeperunt Theatrum Europaeum suum edere, et A. MDCLII Martinus Meurerus Diarium Europaeum subinde, Philemeri Irenici nomine lectus, ambobus an iudicia, superius ad Relationes historicas, lata quadrent, lectores iudicabunt, bona certe malis mixta utrinque reperire est. Acta publica etiam non aequa fide semper exhibita, subinde nimis uilia inspersa. Sic articuli pacificationis Bremensis, A. MDCLIII in Theatro Europaeo prorsus discrepant ab iis, qui uere conditi sunt. Defensio Friderici Kretschmars in Continuatione XX Diarii Europaei nimis tenuis est, et uix digna, quae inter gesta Europaea compareat. Continuatione IIII meminit Ducis de Orlando inter Anglos, qualis nunquam extitit, et scribi forte potuisset Dux Ormundiae.

IX Sequitur, ut agamus de scriptoribus historicis omnium temporum, siue de Annalium scriptoribus, tales sunt primo e Graecis Eusebius Pamphili in Chronologia, quam edidit et notis illustrauit Iosephus Iustus Scaliger. Post eum est autor Chronici Alexandrini, qui praecedenti seculo

culo Fastorum seculorum, nunc Chronici Alexandrini, nomine innotuit, editus a Matthaeo Radero, eiusque notis illustratus, Monachii, 1615, 4, in quo unice desideres hiatibus adhuc repletissimum esse, aliisque tum interpretis, tum scribentis, uitio laborare mendis, quae haecenus ex nullo MS. corrigi potuerunt, nisi Ioannis Melitae Chronicon Antiochenum, haecenus ineditum, ipsi aliquando subsidio ueniret. Melitam hunc autorem Chronici nostri non dicam *κατὰ πρόδα* sequi, sed magnam partem exscripsisse, uidetur. Sergius, monachus, Patriarcha, Georg. Syncellus, scripsit excerpta chronologica ab ortu rerum ad Maximinum, et Maximianum, tyrannos, uniuersum Eusebii Chronicon nulla uerborum immutatione transtulit, sed ita, ut perpetuus pene sit in Eusebio infectando, ac raro eum sine contumelia dimittat. Interim fatemur, merito saepe ab Eusebio dissentire. Vid. Vossius de Historicis Graecis, VII, 24. Theophanes Confessor deinde Chronicon istud continuauit a Constantino M. ad Nicephorum Logothetam, et initium Michaelis Rancabae. Georgius Cedrenus itidem edidit Compendium historicum ab ortu rerum ad Isaaci Comneni tempora, quod prostat nunc cum uersione Xylandri, eiusdemque et patris, Iacobi Goar notis, item Glossario Fabrotti. In rebus Byzantinis Zonara paullo diligentior est, in iis autem, quae Constantinopolitanos Caesares praecedunt, cedit Zonarae, a quo et stylo uincitur, uti etiam a Niceta et Gregorio,

gorio, et aliis. Interim in Centone hoc aliquos purpuræ pannos reperire est ex Africano et Eusebio, indeque a compilatore hoc suo adfutos Centoni. Nam, ut Africanum Eusebius, Eusebium Georgius Syncellus, ita Syncellum, itemque Theophanem, qui Syncellum continuauit, ad uerbum descripsit Cedrenus. Vid. Vossius d. l. II, 26. Michael Glycas Annales edidit quadripartitos, a primordiis mundi ad tempora Alexii Comneni, seu, A. C. IIII8. Ipsum Latine emisit Ioannes Leunclavius, Basileae, 1572, 8, cum supplemento eiusdem ad finem imperii Byzantini. Annales hi quadripartiti opus non historicum modo sunt, sed etiam physicum et theologicum, I Parte de operibus sex dierum, II de rebus gestis a M. C., usque ad N. C., III persequitur a N. C., usque ad Constantinum M., IIII Caesarum Byzantinorum res tractat, usque ad obitum Alexii Comneni, qui successorem reliquit Ioannem Comnenum A. C. C. CLXIIII. Exinde usque ad captam Constantinopolin perstrinxit res Byzantinas Leunclavius, qui, ut primus Glycae interpretationem dedit, ita is suam quoque historiae Byzantinae supplementum annexuit. Scriptorem hunc leges quidem historico perscriptas non obseruare, multa tamen notatu digna in eo reperiri, iudicium est Thomae Dempsteri in Paralipomenis in Antiquitates Rosini l. I, I, Vossius d. l. II, 27. Ioannes Zonaras, monachus doctissimus, historiam uniuersalem ab origine rerum ad A. C. C. CLXIIII, quo
Alexius

Alexius Comnenus obiit, scripsit, quae prodiit Graeco-Latine cum uersione et notis Hieronymi VVolfii, Basileae, 1557, f. Hanc sinceræ fidei historiam uocat Alexander Brassicanus, praefat. in Saluianum, maiorem tamen curam atque industriam merito in eo desideramus. Passim Dionem Cassium uel sequitur, uel exscribit, ita, ut saepe quid Dion in libris deperditis senserit et scripserit, ex Zonara liceat cognoscere. Illud maxime mirandum, uirum usque adeo experientem, etiam in sui temporis rebus, pleraque perfunctorie tantum dicere, cum multa magnaue iis temporibus gesta sint, orientali orbe cum occidentali quasi concurrente. Vid. Vossius d. l. 27. Sed defectum hunc supplet Alexii, Imperatoris, filia, Anna Comnena. Constantinus Manasses, qui uixit sub Manuele Comneno, politicis uersibus historiam a M. C. ad Imperatoris, Alexii Comneni, initia scripsit, editus Leidæ a Meursio, 1616, et Parisiis, 1648, cum notis Fabrotti. De singulis prolixum iudicium ferre supersedebimus, omnium tamen fere communis haec laus erit, ipsos ea, quae apud ueteres interuallo mythico comprehendebantur conatos fuisse ad sanum rebusque humanis dignum sensum reducere, resectis eiusmodi circumstantiis, quae rem impossibilem et incredibilem fecerunt.

X Latini scriptores uniuersales plenissime exhibentur a doctissimo Frehero in singulari directorio in omnes fere, uti titulus est, quos superstites habemus, chronologos et annalium scripto-

D

res,

res, quod praemisit T. I. scriptorum rerum Germanicarum. Ex iis sunt, Eusebii Chronologia, ab Hieronymo Latine reddita, et ab eodem continuata usque ad A. cccccxcii, quem excipit Prosper et Marcellinus Comes, et Prosperum iterum continuat Victor Tunensis, huncque rursus Ioannes Biclariensis. Praeter hos sunt, Gregorius, Turonensis Episcopus, Ado, Viennensis Episcopus, Freculphus, Lexouienensis Episcopus, Hermannus Contractus, Comes Veringensis, Lambertus Aschafnaburgensis, monachus Hirschfeldensis, Marianus Scotus, monachus Fuldensis, Florentius Vigornensis, Otto, Frisingensis Episcopus, Conradus de Lichtenau, Abbas Urspergensis, Vincentius Bellouacensis in Speculo historiali, Albertus, Abbas Stadenensis, VVernerus Rolingk in Fasciculo temporum, Ioannes Nauclerus in Generationibus. Iacobus Philippus Bergamas in Supplemento chronicorum, Marcus Antonius Sabellicus. Quibus adiunguntur, qui ab Italia et Roma condita coeperunt, ut Paulus Diaconus, Cassiodorus, Martinus Polonus, Ioannes Cuspinianus, Ioannes Auentinus in Annalibus Boiorum, quorum singulorum scripta et iudicia de iis alibi passim proferemus, hic uero satis ducimus indicare Vossium de scriptoribus historicis Latinis, qui de omnibus, quod notatu dignum sit, diligenter exponit.

XI Restant recentiores huius materiae, hoc est, historiae uniuersalis scriptores, quos omnes adduxif-

duxisse, operae pretium haud erit. Neque enim immemores sumus grauiissimi moniti, quod illustri Verulamius inculcat de Augmentis scientiarum, VII, 7, Epitomes scilicet (quales plerique exhibent, qui historiam uniuersalem nunc scribunt) quippe historiarum teredines atque tincas exfulare uelle, idque se facere cum plurimis, qui maxime sani fuerint iudicii. Epitomis enim istis factum fuisse, ut complura nobilissimarum historiarum corpora exesa, corrota atque in feces inutiles demum redacta, fuerint. Inter eos tamen, qui non sine omni usu hac in re, fuerunt, indicamus, Matthaeum Dresslerum in Isagoge historica, Ioannem Sleidanum de Quatuor summis imperiis, Christophorum Pezelium in Melleficio historico, Iacobum Capellam in Historia sacra et exotica, Ioannem Carionem in Chronico, Ioannem Gualterum in Chronico Chronicorum ecclesiastico-politico, Ioannem Micraelium in Syntagmate historiarum mundi omnium, Ioannem Cluuerium in Epitome historiarum, Ioannem Ionstonium in Polyhistore. Plures e scriptoribus Bibliothecarum et Catalogis particularibus magno numero peti possunt. De scriptoribus historiae uniuersalis in uniuersum nostra sententia est, eorum plerosque, si non omnes, uix alicuius, aestimari posse, primo, quia historia uniuersalis ueterum temporum infinitis dubiis obnoxia est, historicique a primis istis temporibus non minus, ac nostro tempore, solent sibi contra-

dicere. Vid. exempla apud Herodotum et Ctesiam Cnidium, adeo, ut nihil ex historia ueteri dignum cogitatione nostra putemus esse, praeter solam historiam biblicam, et quicquid eo ad pleniorum illustrationem ex historiis profanis referri potest. Deinde, etiamsi dubiis non laboraret historia uetus, nihilo minus nostris temporibus, haud magno usui futura est, quippe remotior a ueteri illa exemplorum farragine, quaeque proinde nec apta est, ut intellectum nostrum mouere possit. Exempla enim, sicut aquae, in profluente sunt suauissima.

XII Pergimus ad historicos chronologicos, qui non adeo rerum, quam temporum, curam inscribendo habuerunt, quorum cum magnus numerus sit, singulos adducere instituti nostri ratio non feret. Seligimus ex his Ioannem Henricum Alstedium. Thesaurus chronologicus scriptum est inter omnia Alstedii opera doctissimum, quodque ipse testatur, sibi magno labore constitisse, quo etiam non solum temporum rationem habet, sed tempora rebus, in titulos sollicitè dispositis, solet applicare. Excelluerunt praeterea Abr. Bucholzerus in Chronologia, Henricus Buntingus in Chronologia, Gilbertus Genebrardus in Chronologia, Henricus Philippi in Generali synopsi sacrorum temporum, Ioannes Lallamantius de Collatione anni Romani praecipuarumque gentium exterarum, Christophorus Heluicus in Chronologia uniuersali, Matthaeus Beroaldus in Chro-

Chronologia Scripturae sacrae, Hugo Broughtonius in Concentu Scripturae sacrae, Iacobus Gordonus Lesmoneus in Chronologia, David Pareus in Synopsi Chronologiae scripturae, cuius etiam cum Setho Caluifio et Iosepho Scaligero controversiae de hoc negotio non ignotae sunt, I. I. Scaligeri de Emendatione temporum, et in notis ad Eusebii Chronicon, Dion. Petavius in libris de Emendatione temporum, quibus Scaligerianis istis ut plurimum se opposuit, item Ratiocinio temporum. Thomas Lydiat de Doctrina temporum. In uniuersa Chronologia ueteri duo notabiles defectus sunt, primus, incertitudo et ambiguitas in rationibus temporum, siue incerta forma annorum. Annos enim saepe mensibus aequipararunt, ipsosque menses inaequaliter distribuerunt, incertaque hebdomadibus spatia constituerunt. Talia fuerunt heptahemera apud omnes orientales, spatium nempe septem dierum, siue hebdomadam, apud nos. Apud Romanos octohemera spatium octo dierum, unde nundinae quasi nono quoque die recurrentes. Apud Mexicanos XIII dierum spatium in circulum redit, adeo, ut prorsus incertus sit numerus hebdomadam, siue minorum distributionum inter gentes. Sunt deinde menses lunares, iisdemque maiores menses solares, et rursus anni lunares ac solares. Apud Chaldaeos erant temporum maiorum spatia Sari, et Niri, et Sosi. Sosis LX annos, Nirus, 100, Sarus 100 100 100 100, comprehen-

debat, et tamen ualde dubia haec est explicatio, aliis dies, aliis menses, pro annis numerantibus. Secundus notabilis defectus chronologiae est defectus periodorum, iuxta quas rationes temporum instituendae sunt. Sic Aegyptiis nulla certa epocha constitit, a qua annos inciperent suos. Graeci ultra olympiadas suas non ascendunt, nec Romani ultra palilia sua, hoc est, initia urbis Romae. De Germanis, Gallis, Anglis, plane nihil constat. Ergo prorsus incerta sunt, quae habentur de temporum initiis apud ueteres, et consequenter tota historia gentilis hoc defectu laborat. Vid. plur. Eduardus Stillingfleet in Originibus sacris, c. 6, §. 2 et 3.

XIII In uitarum scriptoribus indicamus primum scriptores genealogicos, atque ex iis Hieronymum Henninges in Theatro genealogico, Tomis III, in f., quod exhibet omnium aetatum familias, Monarcharum, Regum, Ducum, etc. Post hunc etiam Reusnerum in opere chronologico-catholico, de praecipuis genealogiis Principum, Regum atque Ducum. Recentior est Philippus Iacobus Spenerus in Sylloge genealogico-historica, scriptum, iuxta rerum breuitate, debita tamen accuratione, constans. Deinde ad hunc locum pertinent, qui in specie uitas personarum illustrium uniuersali complexu aggressi sunt, quales sunt, Raphael Volateranus T. VII Operum ipsius, cuius titulus est, Anthropologia, siue, de hominibus claris omnium temporum, Paulus Iouius

uius T. III Operum, quo exhibet elogia uirorum bello illustrium sui temporis, Ioannes Iacobus Boifardus in Iconibus uirorum doctrina illustrium. Prostant etiam monumenta illustrium uirorum per Italiam, Germaniam, Galliam, Hispaniam, totum denique terrarum orbem, Francofurti in fine superioris seculi edita.

C A P V T III,

Notitia scriptorum de rebus
Germanicis.

Scriptores Germaniae coniunctim editos, siue uoluminibus collectos, exhibuerunt Simon Schardius in historico opere, Tomis III absolutum, quorum I est de Germania antiqua, II de rebus gestis, tempore Caroli V, III de rebus gestis tempore Ferdinandi I, III de gestis Maximiliani II. Similes sunt scriptores rerum Germanicarum, ex Bibliotheca Ioannis Pistorii, item, scriptorum de Imperatoribus Germ. Tomus unus, edente Iusto Reubero A. MDXXCIII, f. Germanicorum historicorum illustrium ab Henrico IIII, Imperatore, usque ad A. MDCCCXXC Tomus unus, edente Christiano Vrstifio, Franc., 1581, f. Scriptores rerum Germanicarum Marquardi Freheri Tomi III, quorum primus est de scriptoribus antiquis, secun-

dus de scriptoribus, qui res in Germania sub
 Friderico III et Maximiliano I, Imperatoribus,
 gestas prodiderunt, tertius est de scriptoribus,
 qui res gestas sub Carolo V complectuntur. Re-
 rum Alemannicarum scriptorum aliquot uetusto-
 rum Tomus unus, edente Melchiore Goldasto,
 quod scriptum in primis lectu dignum est, non
 tantum ob uaria monumenta dialecti Franconicae,
 quae eo comprehenduntur, sed etiam ob res a
 Francis et Alemannis ad Rhenum gestas, quae
 alibi uix reperiuntur. Collecta uolumina in re-
 bus historicis merito anteferimus scriptoribus
 singulis, I, quod editores sine affectu autores
 exhibeant, non autem affectibus ipsorum solum
 inseruiant, II, quod ita coniunctim ueluti exhibe-
 ant in pluribus, quod uni atque alteri deest, cum
 in singulis scriptoribus non alia possint occurre-
 re, quam quae notatu digna eis uisa sunt. Ceteri
 autem plura exhibere possent aequae memoria di-
 gna, licet istis talia non uidentur.

II Ad historiam antiquam Germanorum per-
 tinent scriptores, Tacitus de Moribus Germano-
 rum, cum notis Andreae Althameri, Iodoci V Vil-
 lichii, Glareani, in T. I Rerum Germ. Schardii,
 praeterea cum Andreae Alciati castigationibus,
 Michaelis Beutheri notis, Francofurti, 1581, 8.
 Inter recentes in eum commentatus est Kirch-
 maierus. Philippus Cluuerius in Germania anti-
 qua, an non *κρίσει* potius, quam historiae scriben-
 dae, se applicuerit, ex ipso scripto diiudicandum
 relin-

relinquimus. Petrus Bertius Comment. rerum Germanicarum, Bebelius de Laudibus uet. Germ. in T. I scriptorum rerum Germ. Schardii, quo alii etiam huc pertinentes comprehenduntur, quos recensere superfedemus.

III Chronographi, siue Annalium rerumque gestarum in Germania scriptores, duorum generum sunt, uel, qui uniuersalem historiam pertexerunt, uel certam temporis partem tradiderunt. E prioris generis extantioribus indicamus Reginonem, Abbatem Prumiensem, qui desinit, A. 1000000 LXVII. Tractat tamen praecipue res Francorum, Hermannum Contractum, qui desinit, A. 1000000 LX, a Bertoldo Constantiensi, usque ad A. 1000000 LXV continuatum. Extat T. II Antiquarum lectionum Canisii. A uitio membrorum nomen accepit. Membris enim plane contractus fuit. Saepius lucem aspexit hoc Contracti opus, sed auctius legitur in scriptoribus rerum Germanicarum Vrstisii, iterumque plenius, citato Tomo Canisii. Conferenti uero Contractum cum Beda patebit, ipsum Chronicon Bedae pene totum ad uerbum exscripsisse, quod Vossius obseruauit de Rebus Hispaniae, c. 5. Vid. Vossius de Historicis Latinis II, 44. Lambertus Schafnaburgensis de Rebus gestis Germanorum, siue Aschaffenburgensis, ut est apud Serrarium in Annalibus Moguntinis, desinit A. 1000000 LXXVII, et Appendix eius a monacho Erfurtenfi continuata in T. I Pistorii Lipsii de eo iudicium est in notis libri I Politico-

rum, c. 9, *Ipsium bonum esse, in quantum potuit in tali aevo.* De eleganti eius dictione scribit Barthius Aduersariorum XLIX, 4, Lamberto Schafnaburgensi nemo potius inter ueteres res Germaniae conscripsit. Eundem XLV, 23, mirae aevo suo eloquentiae scriptorem uocat. Sed illustre inprimis elogium est Iosephi Scaligeri in libris de Emendatione temporum, *Equidem miror, in seculo tam barbaro tantam hominis et in loquendo puritatem, et in temporum mutatione, solertiam fuisse, ut etiam chronologis nostri temporis pudorem aliquem exprimere possit, si aliquem sensum harum rerum haberent.* Trithemius in Chronico se auctore hoc non parum adiutum, ait. Vossio probandum non uidetur, quod historiae quaedam admisceat priuata, posteritatis memoria minus digna. In rebus etiam pertinentibus ad controuersiam inter Henricum V, et Gregorium VII, fidem eius claudicare, multorum iudicium est. Marianus Scotus Chronicorum libris tribus definit A. CIO LIII. In Chronicis sequitur Cassiodorum, uti Cassiodorus Eusebium. Itaque, ubi Eusebius errat, etiam isti errant. Interim utilitatis hoc affert, quod, cum suo aevo meliores hauerit Codices, quam hodie supersunt, non pauca ex eo in Eusebio, Cassiodoro, atque Beda, possint emendari, Appendix eius scripta a Dodechino, Abbate, 1700, T. I Scriptorum rerum Germanicarum Pistorii. Pitseus in Scriptoribus Anglicanis docet, Anglum anonymum aduersus Marianum hunc

hunc opus exarasse. Vid. Vossius d. l. c. 47. Sigisbertus Gemblacensis Chronographiam suam scripsit ad A. c. 1012, quam continuauit Robertus de Monte usque ad A. c. 1030. Extat in Historia Christiana ueterum Patrum Ren. Laurentii de la Barre p. 402, et Append. p. 454. Godofredi Viterbiensis Pantheon desinit A. c. 1031, in T. II Scriptorum Pistorii, Otto Frisingensis A. c. 1042, Abbas Urspergensis A. c. 1050, Abbas Halberstadiensis A. c. 1060, Martinus Polonus A. c. 1065, continuatur deinde usque ad A. c. 1080, Gobelini Personae Cosmographia A. c. 1080, Auentini Annales c. 1080. Fasciculus temporum V. Vernerii Roleuincii desinit A. c. 1080, cum Append. Ioannis Linturii, qui pertingit usque ad A. c. 1080. Conf. Vossius d. l. Einhardus (ita enim uetusta diplomata, et ex iis Trithemius habet, non Eginhardus) fuit gener Caroli M., ac eiusdem Cancellarius, post uero desertis seculi negotiis, monachus Benedictinus atque Abbas. Est hic omnium historicorum Germanorum uetustissimus, et inter primos eius seculi numeratus, ut ait Baronius, T. IX, ad A. 926. Librum de Vita Caroli M. ea scripsit dictionis puritate atque elegantia, ut coetaneos longe superet, planeque uideri possit, aliquot ante seculis uixisse. Casaubonus obseruat, ipsum Suetonium sibi imitandum proposuisse. Praetereundum tamen non est, primum Einhardi editorem, Hermannum, Comitem Neuenaarum, siue,

siue, Nuenarium, instituisse antiquo Codici, quem habebat, sed in eo fuisse, ut passim floridus loquentem induceret, secutique sunt hanc Neuenarii Comitis editionem, qui postea typis Eginhardum diuulgarunt, quod tamen institutum probari neutiquam potest. Neque enim, mutatis ita phrasibus, manet idem autor, qui ante erat. Interea, utut non fuerit ex dictionis elegantia, quam prodiit, tamen sic quoque Eginhardus non uno nomine laudem meretur. Nam saltem pro aeuo suo omnino eleganter hanc uitam exarauit. Tanto autem meliori eam fide retulit, quanto familiarius Carolo adhaesit, ut et Sigisbertus censet de Scriptoribus illustribus. Ioannis Turpini Historia de uita Caroli M. et Rolandi in Scriptoribus rerum Germanicarum Reuberi p. 67. Vossius de Historicis Latinis II, 32, talia de eo scribit, *Recte censet Hotemannus, Franco-Galliae suae c. 5, esse foetum hominis stolidi atque imperiti, qui non uitam, sed fabulas, conscripsit.* Nec mens alia Papyrio Massono in suis Galliae Annalibus, cui dicitur mendaciorum monstrosissimus. Sane enim Hincmarus, Lupus, Flodoardus, uel ex tot aliis eius ac sequentis aeui scriptoribus illarum quisquiliarum mentionem facit. Flodoardus II, 18. Luitprandus, uocatur etiam Litoprاندus, et alicubi Lutprandus, Diaconus Trimensis, scripsit, de rebus gestis Imperatorum et Regum libros III, editi inter Opera eius Antuerpiae, 1640, f. Antidosis nihil aliud est, quam liber III historiae

historiae eius, licet eruditorum multi librum hunc a ceteris distinctum esse, crediderint. Sed scrupulum hunc soluit Fr. Diuarrus in editione Luitprandi p. 31, e cuius uerbis, ne prolixè omnia allegemus, satis est postrema haec afferre, *Audiamus ipsum Luitprandum*, ait, *cuius initio III libri haec sunt uerba ad Regimundum suum, Liber III, qui Antidosis inscribitur, operis huius titulum, pater sanctissime, satis te mirari, non ambigo. His forte, cum uirorum illustrium actus exhibeantur, cur antidosis ei inscribitur titulus?* Ad quae respondeo, intentio huius operis respicit ad hoc, ut Berengarii, huius nominis II, in Italia Regis, qui nunc in Italia non regnat, sed tyrannizat, ac uxoris eius, Villae, quae ob immensitatem tyrannidis secunda Isabel et ob rapinae infatietatem Lammia proprio indigitatur uocabulo, actus designet, ostendat et clamitet. Sit igitur ei praesens pagina antidosis, hoc est, retributio, dum pro calamitatibus meis improprietatem praesentibus futurisque mortalibus denudauero. Bertholdi Constantiensis historia sui temporis, ab A. CIO LIII, ad A. CIO CI, in scriptoribus Vrstisii extat, et uir est Trithemio admodum laudatus, qui et orbem Romanum scripsisse, ait. Historiam sui temporis Vrstisius primo publicauit. Si animum affectibus haud uisum fuerit mancipare, necessum erit, subscribamus doctissimo Cuspiniano, quando ait, Bertholdum abunde de Henrico IV scripsisse, sed malo affectu, cuius causa procul dubio fuit, quia illi a Pontifice
in

in tristi hoc diffidio inter Caesarem et Pontificem, impositum fuit, ut in ecclesiae gremium reciperet, quotquot a Caesaris partibus ad Pontificios desciscerent. Itaque Caesari addictos nunc Hennericianos appellat, aut Guibertistas, nunc schismaticos, haereticos et excommunicatos. E contrario, qui a partibus starent Pontificis, solos Catholicorum nomine dignatur, eos sancti Petri fideles Christi milites, et ecclesiae uocat propugnatores, etc. Conf. Vossius d. l. c. 47.

CAPUT III, de Scriptoribus uariis.

Adamus Bremensis Historiam ecclesiae Bremensis conscripsit. Ed. a Velleio Hafniae, 1579, 4, et a Ioachimo Ioanne Madero Helmstadii, 1670, 4. Vid. Conringius de Orig. iur. Germ. In Septentrionalibus pleraque ex Daniae Rege et tabulariis eiusdem hausisse creditus. Vixit floruitque, seculo post Christum natum XI, imperante Henrico III Salico, cui congruit aetas Suenonis Estritii, Daniae Regis.

Aeschacius Maior, Dobebranus, id est, Halensis. Olim enim cum adhuc uicus esset Hala, ita appellata lingua Vendica est. Autor ipse patria Halensis librum hunc * non composuit, sed ex Hispanico conuertit solum. Verus et primus eius autor
Ianus

Ianus Huartus, Doctor medicus Hispanus, post hunc simile scripsit Ioannes Imperialis. Editus Lipsiae, 1637, 8. Clam aufugit, cum rumor Sodomiae de eo percrebuisse. Schuendendoerferiam uirginem in uxorem petiit. Accepisset, nisi fama sceleris uulgata fuisset. Omnes ferme linguas calluit. Vid. Hofmanni Descript. Trorbach., P. 543.

* Scil. Scrutinium ingeniorum.

Albaspinaeus uir longe eruditissimus fuit.

Albertus, Abbas Stadenfis, uixit sub Friderico II, cuius aevo coeperunt Electores. Vid. Daniel. Pareus, Origin. Palat. p. 518.

Andreas Alciatus inuidet laudi Teutonicae gentis. Vid. Meimbonius, Praefat. super uitam VVitichindi, in f.

Ioannes Henricus Alstedius in Chronologia ple-rosque catalogos Regum ex VVolfgango Lazio descripsit, sed fabulosos, deceptus credulitate et Lazii autoritate, sed eum alibi castigat ex ea causa Reinerus Reineccius.

Vito Amerbachio Bibliothecam suam legauit Desid. Erasmus, eiusque haeredes post uendiderunt Senatui Basileensi, atque hic Academiae ibidem dono dedit. Vid. Th. rerum publicarum, P. III, p. 1059.

Petrus de Andlo, Friderici III, Imperatoris, aequalis, scriptor seculi XV non ignobilis, sed non semper accuratus et solidus, interdum etiam fabulosus.

Anto-

Antonius Augustinus. Inter hunc et Cuiacium aemulatio fuit. Vid. Prog. Pauli Francisci, R. D. P. P. In iure pontificio enucleando sedulus fuit, eoque Zieglero nostro laudatus.

Anton. Augustinus uir eruditissimus, et nunquam pro dignitate satis laudatus. Nunnesii Vita Aristotelis, p. 59. Extat Andreae Schotti Laudatio funebris Ant. Augustini, Archiepiscopi Tarraconensis, in qua de uita eiusque scriptis differtur, de perfecto item Icto et Episcopo. Accedit Vita Fr. Iunii, ab ipso conscripta, edita a P. Merula, ex offic. Plantiniana, in 4. Vid. Bibliotheca Marckiana, p. 185.

Ramiresius Barthio quandoque ineptit.

Apuleius Afer. Ipsius familiaris fuit Clemens, apud Rupertum, Obseru. p. 179.

Arrianus. Huius Historia admodum delectatus est Caroli cognomine IIII, filius, Sigismundus, quam ipsi interpretatus est Paulus Vergerius, iam Latine redditus extat a Bartholomaeo Facio. Vid. H. A. T. VII, p. 109.

Ioannes Arnd VVeigelianismi suspectus, uir pietate insignis fuit, neque humanitatis ignarus, quod Basileae fuit cum Zuuingero, polyhistore doctissimo, peregrinatusque est. Eum hodie imitatur Spenerus.

Optime praeclarus ille theologus practicus, et philosophiae secretioris, ut multi censent, adeptus, Ioannes Arndius, Veri Christian. libro III asseruit, dum scripsit, Unser brod, das uuir essen, ist erst ein grun gras etc. Vid. Ioannis Tackii Oratio de Chrysogoniae animali et minerali, p. 46.

Atticus,

Atticus, Episcopus Constantinopolitanus. Ascribitur illi Breuiarium Concilii Niceni pro compositione epistolarum formatarum, sed quod eius non est. Vid. Blondellus, et ex eo Christ. Bergius, Diff. de Vet. epist. eccles.

Baldus pacem Constantiensem a Friderico Aenobarbo sancitam edidit, commentarioque illustravit. Vid. Bucelinus Chron. Constant. A. CIOCCXCIII.

Hermolaus Barbarus, Legatus Venetorum ad Pontificem fuit. Is Latine et Graece omnium doctissimus, Venetorum conflavit offensam, quod uestem senatoriam mutauisset. Filium quoque eruditissimum reliquit. Vid. P. Bembus, Hist. Ven. libro I, p. 31.

Barbosa. Collectanea sunt, quae Barbosa scripsit, plus laboris, quam ingenii, habentia.

Boronii Martyrologium Moguntiae, 1631, prodiit, ex quo multa desumpsit Dorscheus in Admirandis Christi. Antonius Gallonius de Cruciatibus Christianorum Antuerpiae, 1668, 12.

Theodorus a Beza, A. C. CIOIDLX. Bezae notae in N. T. sunt doctissimae et plane utilissimae, et, si pretio suo ponderantur incomparabiles, quoniam uir ille Graecae linguae et antiquitatis sacrae erat peritissimus, omniumque manu est uersandus. Erasmus saepe et merito castigat.

Bellarminus ipsis accuratioribus Pontificiis displicet, et uiam aperuisse confutationibus haereticorum quoque, aiunt. Eo uideatur Monarchia

E

impe-

imperii Goldasti. Speciosius hanc causam egit Baronius, qui tamen Casaubonum habuit aduersarium, uirum sane antiquitatis gnarissimum. Sub Francisco Verona latere uidetur Goldasto de Regno Boiem., p. 266, item, sub Francisco Romulo, Monarchia imperii, T. III, p. 849.

Bienenkorb. Autor huius est Philippus Marnicius, Consul Antuerpiensis. Multi ibi sales, quos plerique in numerato habent egregii uiri, continentque πολίτικόν aliquid, et quaedam insignia, ad historiam ecclesiasticam pertinentia. Vid. Theobaldi Hussitenkrieg, P. III, p. 83.

Beueregius, Anglus doctus, philologus et polyhistor insignis. Nuper edidit Synodicon. Sed notae eius non sunt adeo singulares, et libro isto possint carere, qui Canones, in Gallia excusos, habent, unde sumi potest notitia accuratior historiae ecclesiasticae. Sic Historia Byzantina potest indigere, qui scriptores Graecos separatim habet. Sic et Codinus separatim extat, qui liber est utilis atque egregius. De cetero non suppeditat illud corpus arcana.

Ioannis Henrici Bisterfeldii Isagoge Encyclopaedica a Ioanne Meller, Basileae, 1661, 12, edita, pro tyronibus philosophiae.

Ioannes Bodinus sub Flavio Albergate uapulat. Vid. Grasuinckelius lib. Venet. p. 309. Hic est ille Andius sine bono. Vid. P. III, p. 69. Ab Elisabetha, Angliae Regina, ita fuit uocatus. Bodinus magiae deditus fuisse, scribitur. Comparandus

dus forte eum eo D. VVirthius, in cuius pluteis
 reperti post mortem sunt mirabiles characteres,
 unde magiae suspicio oborta est. Is alioquin
 omnis antiquitatis peritissimus fuit, et uersus
 scripsit, Bachmanno, Poetices Professori et anti-
 quario; non intellectos. Bibliothecae eius maxi-
 mam partem accepit Ad. Christ. Iacobi, ICtus
 Dresdensis. Est in medio de Bodino Boeckleri iudi-
 cium Not. in Grotium, de I. B. et P., p. 24. Conf.
 etiam Thomae Crenii Not. ad Gabr. Naudaei Bi-
 bliographiam politicam, p. 513, sqq.

Bodini Theologia naturalis in primis rarus est liber,
 sed in qua notae sint athei doctoris, perinde
 ac in Pomponatio, praeceptore Vanini, athei
 nostri temporis, et iudicio curiae Tholosanae
 igne combusti. Vid. Grammondi Historia.

Calisthenes. Huius Historia creditur superesse
 Romae in Bibliotheca Vaticana, sed ea ficta est
 atque commentitia. Dionysius Saluagnius, Com-
 ment. in Ibin, p. 293.

Thomas Campanella, elati ingenii monachus.
 Lebbea Disp. de Simul regnant., th. XXXVII,
 in primis c. 32, p. 296, uerbo probior, quam facto.
 Alioqui inuehitur in eos, qui more Machiaelli
 putant, alia licita esse ex ratione status, alia ex
 praescripto conscientiae. Th. Campanellae opera
 philosophica Parisiis, 1637, f. Vid. Bibliotheca
 Marckiana, p. 43. Campanellae Apologia pro
 Galilaeo, ubi disquiritur, utrum ratio philosophan-
 di, quam Galilaeus celebrat, faueat sacris scriptu-

ris, an aduersetur, Francofurti, 1622, Eiusdem Prodomus philosophiae instaurandae, ib., 1617, 4. Panegyricus, Urbano IIX dictus, ob beneficia ab ipso in Campanellam collata, autore Gabr. Nau-
daeo, Parisiis, 1644, 8.

Sethus Caluifius. Immo, primum ait Scaliger repertum, qui inter chronologos desierit nugari. Epist. ccxl. Sed Scaliger eum usque adeo laudat, quod se in omnibus imitari placuisset. Aliud forte in plurimis dicet D. Petauius.

Petrus Canisius, Nouiomago - Gelrius. Eius Tomi lectionum antiquarum multa, alioqui forte deperdita, antiquitatis argumenta fragmentaque, conseruant. Fuit enim scriptor doctus, peritus, diligens, et uariis subsidiis auctus, nisi quod, religionis suae causa, affectibus quandoque et fabulis indulgeat.

Petrus Iosephus Cantelius, Soc. Iesu, de Roman. republica, siue de re militari et ciuili Romanorum, edidit libellum, qui Ultraiecti, 1688, 8, 1707, prodiit, ad explicandos autores apprime utilis.

Melchior Canus. Memorabile est, uirum in extremo Europae angulo uiuentem, tanto cum iudicio scripsisse, quod tamen Pontificiae ecclesiae non perinde placet. Ex illo multa Gerardus, in Confess. cathol. contra Pontificios grauitur adduxit. Huc pertinet Claud. Espencaeus.

Ioannes Capnio, seu *Reichlinus.* Huic in Hebraicis inseruiit Ioannes Beham. Crusius, Annal. Sueu.

Sueu. libro IX, P. III, p. 489. In Graecis Hermonymum Spartiatam. T. VII Histor. aug., p. 504.

M. Aurelius Cassiodorus. Editio Cassiodori Aurelicae Allobrogum, 1609, 8, Geneuae, 1650, ib. 1656, forma eadem.

Balthasar Castilio. Huius extat Aulicus, in 8. Accessit de aula Dialogus Vilielmi Insulani Menapii Greuibrugensis. Stylus tersus, morum quaedam monita tradit non contemnenda. Scrip-
tor Thuano quoque est laudatus. Argentorati, 1663, 8, ed.

Martinus Chemnitius, A. C. MDLXXIII. Nisi alter Martinus fuisset, prior parum profecisset, id est, Lutherus, cuius ille acerrimus defensor in Examine Concilii Tridentini est.

David Chytraeus A. C. MDLXX. Eius Saxonia multam diligentiam ostendit, nec minus iudicium, unde plurima hausit Thuanus, in forma octauae ordinis. Scripsit et quaedam ad uitam atque aeuum Caroli V, et alia multa. Vboni Emmio, doctissimo uiro, admodum aestimatus fuit. In rebus Belgicis reprehenditur a Reidano.

Chronicon eius Saxoniae et uicini orbis Arctoi, ab A. C. MDL inchoatum, usque ad A. MDLXXIII, Rostochii, 1590, 8.

Cilicius Cimper est ipse Henricus Ranzouius, scriptor belli Dithmarsici, quod extat post historiam Septentrionalem Alberti Cranzii.

Clemens Alexandrinus. Cuius IIX libri Stromatum infinitae sunt eruditionis, antiquitatisque omnis fontes aperiunt, comparatae quippe ad erudiendum philosophum Christianum, et uariam multiplicemque eruditionem suppeditantes. Hinc legendi aurei libri Eusebii de Praeparatione euangelica, in quibus multa extant, quae partim ex Clementis Alexandrini, partim ex Clementis Romani, partim ex Iosepho, fragmentisque ueterum deperditis, desumpta et collecta. Clemens Seculi III Pater, a quo Origenes omnia, quaecunque habet, hausit, atque adeo, inter omnes Patres, Clemens eruditissimus est. Eum Sylburgius, uir suo tempore totius Germaniae Graece doctissimus, Athenaeum Christianum uocat, quod eodem modo ille, quo Athenaeus, ritus uarii generis et antiquitates Graecorum eleganter descripsit, in ritus eorundem et antiquitates accurate inquireret. Casaubonus in Athenaeum accuratissime commentatus est.

Ioannes Cluuerius scripsit Epitomen historiarum totius mundi. In praefatione mihi displicet, quod Horatium Turselinum, saepe nugiuendum et bonorum Principum calumniatorem impensius laudet. Quem alioqui etiam castigat Meibomius.

Philippus Cluuerius, A. MDCCC. Conringius, de Urbibus Germ. th. XVII, taxet Cluuerium in iis, quae habet de habitaculis. Germ. Obiit Lugduni B., A. MDCCXXIII. Defunctum publice laudauit Daniel Heinsius. Nemo illum magis re-
pre-

prehendit, quam Hugo Grotius in Epist. ad Ioannem Isaacum Pontanum data, praesertim in re Germanica.

Philippus Cominaeus. Creditur ipse cum aliis mitigasse Caroli irati animum, cum Ludouici, Galliae Regis, occidendi haberet potestatem, idque colligas ex libro III, p. 392. Non uerba, sed oracula, scripsit Cominaeus. Prudentia, qua ualuit, maxima, fortunae ictus declinare non potuit. Vid. G. Ens in Nucl. histor., P. II, p. 246.

Hermannus Conringius. Ex Conringii Collegio de uiris illustribus Quenstedius desumpsit, quod scripsit de eodem argumento. Nam quod ille iuxta secula, hic iuxta regiones, cuiusque et patriam concinnauit, qui liber ab Italis et Gallis emitur. Conringii praefatio in Politicen Aristotelis sapit Arminianismum. Eius Collegium rerum publicarum ex autoribus collectum, immo, compilatum est. Laudo hic corpus rerum publicarum, in Batavia editarum, quod fideliter secutus est.

Corpus iuris glossatum IX uolum. Geneuae nouissime prodiit, ubi et Molinaei notae optimaе.

Iacobus Cuiacius. Hic per eminentiam iuriconsulti nomine appellatus est. Laudes eius ex P. Pithoeo repetit Thuanus, et suas addit A. cioioxc. Breui statura fuit et corpore compacto. Cuiacius excellit in historia Romani iuris, Conringius in Germanici. Fuit sane Graecae lin-

guae et antiquitatis peritissimus, prodito hoc laudis exemplo a Guil. Budaeo, qui Graeciae Athenas in Galliam intulit.

Obiicitur a Ioanne Andrea Cuiacio, quod, in cathedra disputans, obmutuisset. Cum, tempore Duareni, iam senex docere iuvenes coepisset Cuiacius, omnes ad eum, deserto Duareno, confluxerunt, hinc eius, reuerentiae honorisque causa, alio discessit, ut Duareni certe existimationi consuleretur.

Arnoldus Corvinus, ex Theologo Ictus, in controuersia Arminiana contra eum scripsit Molinaeus.

Craterus fuit celebris Botanicus, cuius *πίτοτομικά* citantur. Vid. Heinsius in Theocritum, p. 310.

Dallaeus uir doctus et in iudicando acris. Huius extat liber de Antiquit. et Patrologia.

Andreas a matre Dei, Carmelita. Extat eius *Curfus theologicus moralis*, editus Lugduni, 1670. f.

Demosthenes. Character eius est Atticus, phrasis ex genere communi loquendi, ut eis oratores et historici utuntur, etsi altius assurgit, granditatemque praebet. Nec tamen difficile est, eum uertere, quam scriptorem Graecum iuris Romani, quod nimis abit a forma loquendi communi.

Vnicus hodie iuris Attici thesaurus, sed non ita facile intelligi potest, Boeclerus ad librum II Grotii de Iure B. et P. c. 3, §. 4. Male igitur in Gymnasiis praelegitur, d. 1. Nauauit hic praeclaram operam Samuel Petitus.

Ianus

Ianus Doufa, pater, commune Leidenfis Academiae oraculum dictus, a Ioanne Meurfio, idem elogium meruit Iosephus Scaliger. Ianus Doufa subinde Scaligero, literarum principi, laudatus. Is, censente Emmio in Frisiae Descriptione, p. II, genuinae historiae Hollandicae ἀρχηγός.

Dionysius Halicarnassensis. Exteri saepe curiosiores sunt, quam indigenae, ut Dionysii Halicarnassensis exemplum docet, qui plura singularia collegit et obseruauit, ac Liuius, etsi ille Graecus externusque, hic Romanus, fuerit. Sed hic non ad minutias in historia deueniendum est, ut Fridericus Tilemannus, in Dissertat. phil. de Historicorum delectu obseruauit, recteque iudicauit.

Ioannes Drusus. Solenne illi multa ponere, pauca statuere. Vid. Pfeiferus in Enoch. Disputat aduersus Drusium Nicolaus Fullerus, Append. apologet., Miscellaneis suffixa. Drusus, auctoris opinione, uir sane eruditus fuit, sed nimis sibi suffenus, quasi putasset, se solum Hebraice scire, tribueritque sibi uni peritiam Codicis Hebraei interpretandi, cum tamen eo inferiores nihil essent alii, et profecto eum superarent Tremellius et Iunius. In Drusii interpretationibus etiam desiderant profundam notitiam rerum theologicarum plerique interpretes sacri.

Egesippus in pandendis ecclesiarum originibus se exercuit. Extitit Historia eius adhuc Eusebii tempore, tum et Hieronymi atque Epiphanii. Vid. Petrus de Marca in Epist. ad Henr. Valesium, p. 424.

Vbbo Emmius, Frisiis Orientalibus displicet ob aliqua in praeiudicium ipsorum iuris allegata. Eius contradictionem notat VVinckelmannus Not. histor. polit. p. 269. Et alias parum mihi in Emmium aequus uidetur. Studiis magis in Hammelmannum inclinatis. In quo tamen dissentio ab Autore.

Ianus Nicius Erythraeus cultu et nitore linguae se commendat, atque in libro, qui Pinacotheca inscribitur, multa aperit, quibus uaria eruditorum ingenia, et rationes uitae studiorumque diuersae, quin et controuersiae, artes atque actiones singulares, continentur. Vir enim fuit prudens, et in aula Romana haud peregrinus, multa uidit, et multa obseruauit, quae alii, quasi ad se non pertinentia, neglexerunt. Reinesius eum pungit, et epistolas, ab eo scriptas, nullo numero habet. Sed, ut hoc nihil de Nicii laude detrahit, sic Reinesio, epistolas duntaxat criticas aestimanti, potest condonari. Non idem Rossio erat consilium, nec ideo in hoc scribendi genere, quod ab instituto Reinesii discrepat, reprehendi debebat. Facile tamen concesserim, eum Graiorum literas non habuisse cognitatas, sine quibus, ut ueteres loquuntur, grammaticum acumen nihili putandum est, in quo ceteroquin Reinesii industria eminebat.

Euripides, poeta tragicus, totius Graeciae decus et ornamentum, cum uitia et scelera nobilium magna libertate in suis fabulis perstrinxisset, magnam adeptus est gratiam apud Archelaum, Macedoniae

cedoniae Regem. Itaque in aula eius aliquantisper uixit, et magnis honoribus a Rege ornatus est. Sed cum aulici inuiderent homini scholastico hanc praerogatiuam gratiae, qua apud Regem ualebat, insidias uitae ipsius struxerunt. Cum enim noctu ex aula ipsius rediret Euripides, aulici nobiles suos in illum canes incitauerunt, a quibus optimus, et aeterna memoria dignissimus, poeta discerptus est. Vid. Nicodemi Frischlini Oratio de Vita rustica, Tubingae recitata, A. MD LXXIIX, p. 284.

Eusebius Origeni deditissimus fuit, qua ex causa non meminit Methodii, Origenis aduersarii, ut nec pari ex ratione Hieronymus Ruffini. Vid. Valesii Annotat. ad Historiam ecclesiasticam Eusebii, p. 125. Eius Praeparationes euangelicae merito laudantur, tanquam promae condae antiquitatis et reconditae eruditionis. Fuit enim studiosissimus Origenis, Origenes autem diligentissime legit Clementem, eumque imitatus est, dum scriberet Stromatum libros. Valesius, d. l., p. 125.

Hermannus Fabronius nunc se uocat Hermannum Fabrum, nunc Herm. Fabricium, tum etiam Herm. Fabronium, alias Moseman. Vid. Leonardi Hutteri Bestaendige und grundliche VViederlegung, Vittembergae, 1615, 8. Is scripsit Monarchiam Caesaream, siue Politische Kayserchronic, ubi et extera inserta sunt, ac descriptiones rerumpublic. atque ciuiliū institutorum,
Smal-

Smalcaldiae, 1627, 4, Teutsch. Vtiliter legi posset cum Orbe G. Hornii.

Marquardus Freherus A. MDCC. Assertor iuris Palatini maximus. Vid. liber de Orig. Palatinat. Liber, dico, multae eruditionis et tuendae Palatini Electoris causae peridoneus. Magis intellexit ueterem reipubl. Germanicae statum, quam hodiernum. Goldastus de Regno Boiem., II, 16, n. I. Edidit Tomos luculentos iuris Graeco-Romani.

Henricus Frauenlob uixit, A. MDCCCXIII. Hic, quia multa, forte cognomine motus, in laudem feminei sexus scripsit, post mortem a mulieribus ad sepulchrum, deportatus, et magnifice incineratus fuit. VVolfius, Rer. memor. Tom. I. cent. XIII, p. 604.

Huc spectat admonitio Ord. theolog. Vittemberg. A. MDXCV, edita contra Disputat. alicuius, qui probare uoluit, feminas non esse homines.

Freinshemius, uir doctus, pius, moderatus, et ob hanc postremam rationem Boeclero, cum in Suecia esset, praelatus.

Ioannes Iacobus Frisius, Tigurinus, scripsit Bibliothecam chronologicam philosophorum et classicorum autorum, in 4.

Abasuerus Fritschius sedulus est compilator, nuper figillatim etiam edidit aliquid de iuribus singularibus, sed iudicium saepe eum deficit, in diligentia uix quidquam desideres.

Der

Der sinn- und lehrreiche Froschmaeussler. Hoc scriptum Froschmaeufeleri adeo ab Hildebrando Einfidelio aestimatum est, ut rogauerit serio Zieglerum, notas in illud exararet.

Ioannes Forsterus, theologus et literarum Hebraicarum peritus, et Commentariis doctissimis editis, ac Lexico, celebre nomen adeptus. Et sane, iudice Scherzero, eius Lexicon multo utilius est Boxtorfii.

Petrus Galatinus, Franciscanus, non temere, nec sine delectu, est tractandus. Multa in eo futilia sunt et sublesta. Liber eius de Arc. cath. uerit. nihil aliud est, quam Breuiarium Raimundi Sebon, monachi Dominicani, quem exscripsit, ne semel quidem memorato autoris nomine. Ios. Scaliger. Ep. CCXLI.

Theodorus Gaza, Graecae doctissimus, Plutarchum adeo aestimauit, ut dixerit, si naufragium faceret, ultimo proiecturum in mare. Arnoldus, in Praef. super VVhear. Is Nicolaum, Pontificem, dulcem tyrannum appellauit. Conf. Ioachimus Camerarius, Epist. ad Eobanum Hessum.

Melchior Goldastus, Consiliarius Saxonicus Vinarienfis. Eius Hodoeporicon ualde aestimatur. Item liber de Scriptoribus Germaniae, et Epistolae a Conringio editae. Eius Digesta regia ab Hulfemanno laudata, quia Constitutiones sacras uno scilicet aspectu exhibent.

Georgius Fournier. Proxime eius Geographia edita, in quam Francofurti ad Viadrum commentatus

tatus est priuatim Ioannes Christophorus Becmannus.

Graeculi hodierni sunt Graecobarbari, seruantque in eo ueterem Graecorum morem, quod neminem βασιλεύς, nisi Imperatorem, appellant. Sic antiqui Regem Persarum dixerunt βασιλέα, Regem Bithyniae Βιθυνικόν, Macedoniae Μακεδονικόν, hodie Electores et potentiores Principes Πῆγα uocant, ut Πῆγα Dresdensem hic dicere solitus est Electorem Saxoniae. Philippum tamen fama uirtuteque euietum dignabantur titulo βασιλεύς, quod antea non solebant.

Iacobus Gothofredi iudicio Casp. Ziegleri longe uincit Dionysium Gothofredi.

Hugo Grotius autor est libri, cui titulus Iusti Aferii de Pace Pragensi. Mare liberum omnibus notum. Descripsit Abraamum Milium suppresso nomine Orb. Imp. p. 237. Grotii Annales et historiae de rebus Belgicis, Amstelod., 1658, excusa laudem merentur plurimam. De eo dicere solitus Gustauus M., Vnicum sibi optare Grotium rerum suarum scriptorem. Cum Opus de Iure Belli et Pacis scriberet, optimos scriptores Graecos perlegit, quorum editiones cum praestantissimis uersionibus coniunctae fuerunt, sed in Annotat. ad Foedus utrumque sacrum, cum uersionibus caruit, non ita feliciter uertit, uti nec Seldenus Hebraica recte semper conuertit.

H. Grotius uuenn er ein buch bekommen, hat ers capitulatim durchgelesen, und die summaria uoran

uoran gefetzt, da hat er ſich alsobald uno intuitu erinnern koennen, uuas er gelesen. Mortuus est Grotius Rostochii, A. c i d i d c x l v, die x i x Auguſti, cum Holmia munere Legati a Rege Suecico mitteretur in Galliam. Corpus eius humatum Delphis, i i i Octobris. Ioannes Quiſtorpius dixit ad eum, Tune es magnus ille Grotius? Respondit, ſe hominem eſſe, petere ſe uiaticum ſacrum. Atque ille, inſtare tempus, ut ederet profeſſionem ſuae religionis, dixit Grotius, Chriſtianum ſe eſſe, et ſufficere ſibi hoc, porrecto itaque uiatico, e uita diſceſſit. Atque eo nomine multi inuehuntur in Quiſtorpium. Er iſt geſtorben auf gut Lutheriſch. Herr Quiſtorpius hat hieruber uiel zu thun bekommen mit andern theologis, daſs er ihm nicht die torturam ſpirituaſem angethan, und ſchaerfer examiniret.

Germanus Valens Guellius, Aureliani, quae illi patria erat, Episcopuſ, Magduni ad Ligerim, episcopatuſ caſtello, maior ſeptuagenario placide ad Deum migravit. Olim in familia Coliniorum educatuſ eſt, et poſtea ampliffimi ordinis ſenator, ut linguae Graecae exacta cognitione, et omni humaniori literatura ac poetica in primis, ſic morum candore ac comitate praefans. Thuanuſ libro XXCIIX.

Otto Guerike. Opuſ de Vacuo diu exſpectatuſ prodiit, ſed multa in eo omiſit, et primarium inſtrumentuſ euacuans, unde ex illo nemo hauriat arcana eiſ faciendi uacui. Nec parum ad concinmanduſ hoc opuſ contulit Caſpar Schottuſ, Ieſuita,
tum

tum Rob. Boyle, doctissimus Anglus, in eo negotio totus fuit. Franciscus Lana in Italia aerem euacuare non potuit, modumque Gerikianum ignorauit. Hambergius alumnus eius mihi dixit, copioseque enarrauit, cum existimare, Deum esse spatium, aquae terraeque nutrimentum esse lunam, solem esse patrem, in luna esse aquam, in sole esse ignem. Lunam esse supra-coelestem aquam, quia est supra aerem, siue expansum. Nostram aquam esse infra expansum, atque adeo ratione scripturae et proportionis inter aquas supra coelestes et sublunares non quaerendas esse aquas supra stellas fixas. Cum autem luna sit globi terraquei nutrimentum, tum ab ea affectus humidos prouenire, testatur experientia et fluxus refluxusque maris, de quo Heuelius librum promittit. Vniuersalem interitum non admittit, quamuis stellam fixam habere suum planetam, affirmat.

Filius Guericke non delectatur arte patris, estque Legatus ordinarius Electoris Brandenburgici. Aerem tendit (diuidit) in figuram globosam infra lunam et in luna. A. MDCLXXII, fuisse in Cassiopeia insignem mutationem. Es haette damals die Cassiopeia in der uelt gleichsam ihren iungsten tag gehabt. Hinc colligit, si uel maxime futurum sit extremum iudicium, gehe die mutation die stellas fixas nicht an, sondern die planeten, die mit dem globo terraqueo eine uelt machen. Solem et lunam cum terra constituere unum mundum, nec concretam compactamque lunae aquam posse calefieri a sole,

a sole, hinc lunam manere frigidam, quanquam stellam fixam constituere peculiarem mundum, habereque suam actionem et passionem.

Franciscus Guicciardinus A. CIOIOXX. Quaedam fingit in odium Venetorum, aut certe praeiudicium, ipsorum libertatis. Theodorus Graevius, lib. Ven. p. 311. Etiam iniquus fuit in Ducem Urbini, ut notat Lipsius. Alioqui rerum Italicarum praestantissimus scriptor est.

Ludovicus Guicciardinus descripsit pereleganter Belgium ac ciuitates Belgicas.

Ioannes Gryphander de Insulis, Loccenius et Stypmannus de Iure maritimo, scripserunt. Bodinus in Grotium, II, 2, p. 51. Oeconomia eius desideratur. Gryphandri Commentarium de VVeichbildis Saxonis eruditissimum uocat Goldastus, de Regno Boiem. II, 10, p. 200.

Daniel Heinsius. Sirmondus, Petauus, Salmasius, Heinsio longe eruditiores. In Aristarcho audax castigando, ipse dignus, ut castigetur. Adducit libros non uisos, quorum fragmenta in Photii Eclogis inuenias. De Nonno iudicat absurde, atque ei imputat phrasas Arrianas, non assequens eius, nec Athanasii, mentem, cum is Deum τεχνίτην mundi appellat. In Exercitationibus Ludouicum de Dieu exscribit, plus semel Bezam et Erasmus, viros Graece ipso doctiores, audacter notat atque reprehendit. Vnde saepe, cum Grotius Bezam et Heinsium, item Ludouicum de Dieu, allegat, non dissentit a se Grotius, sed

dissentientes sententias enumerat, quod non nemo theologus non aduertit. Heinſium *Σαυμασίον* uocat Iuſtus Ioſ. Scaliger, Epist. CXL, quem tamen Salmaſius adeo alto ſupercilio deſpexit, ut in Graeca lingua infantem per contemptum diceret, immo, exprobraret exteris, cur tantopere Heinſium aeſtimarent. Alioqui de illo Salmaſio fatendum, pro uno ex tribus doctiſſimis Europae habitum fuiſſe. In eruditione Graeca hoſpes et peregrinus eſt, iudicio Croci et Salmaſii. Nam praefatio Heinſii in Theocritum oſtendit, ipſum uim linguae Graecae et indolem ignoraffe. Similiter Boeclerus profundam eius linguae notitiam ſibi non comparauit, neque in Helleniſtica controuerſia fatiſſecit.

Saepe Doſſcheus et Boeclerus optarunt, eſſe aliquem, qui Heinſii Ariſtarchum, ob multos errores ac ſtribligenes philologicas, caſtiget. Quod linguae Graece perito non arduum eſt futurum.

Heſychius. Liber utiliſſimus et criticis plane neceſſarius, ſed a nemine haecenus conuerſus, etſi id promiſerat Schreuelius. Suizerus enim deriſus eſt a Reineſio, cum ei hoc inſtitutum ſignificaret, quippe cuius ſtudia Graeca non ad literaturam profanam directa erant, ut id perficere poſſet. Hoc enim faeturus, omnia Gloſſaria Graeca et Graeco-Latina, omnes Scholiaſtes, Lexica, autores, eorumque Codices inter ſe callatos, uariantesque lectiones in numero habere debet. Quod

Quod nemo potest, nisi sit infinitae lectionis, et instructissima Bibliotheca utatur, ut Salmasius, nunc Lambecius, qui Vindobonensi est praefectus. Hic et dicendum de uersionis difficultate, quam licet melius castigare, quam primo facere. Alioqui Schreuelius Herculeum laborem in ea editione praestitit, et tot philologorum recensiones atque citationes cumulauit, ut merito ueniat in mentem mirari. Saepe etiam adduxit Martinium, popularem nostrum, Freienhaga oriundum, postea Bremae Professore, cuius Lexicon tamen nec Dieterichio, nec mihi, ualde aestimatur. De cetero haec talis uersio omnium criticorum et paedotribarum quoque crabrones facile esset irritatura.

Ioachimus Hildebrandus, historiae ecclesiasticae peritissimus, ex quo plurima exscripsit Iosua Arndius, quondam Professor poeseos Rostochiensis, nunc Pastor Gustrauiensis. Eius quae extant de ieiuniis satis sunt ieiuna. In antiquitatibus, in 4 editis, compilat et exscribit. In literis Orientalibus eum tamen laudat Pfeiferus, forsan aucupandae gratiae studio. Vir alioqui animi uasti, et supra theologi modum.

Hippocrates. In hoc extulit se medicina, atque is tam abiecte de Persis sensit, ut pro barbaris haberet, Regemque eorum inuisere recusaret. Doctrina circulationis ex eo eruitur, cum sanguinem dicit redire ad idem principium, uera

tamen primae inuentionis gloria debetur Haruaeo.

Lucas Holstenius, orator, politicus et polyhistor, summus, et a Grotio omnibus aequalibus antelatus, et Scaligero, Heinsio, Batauisque omnibus, doctior habitus, praecipuo in literis Graecis, quod Meursii discipulus fuisset, A. MDCLXI Romae decessit. Eius ex sorore nepos est Petrus Lambecius, qui eius commendatione aulae Vienneusi innotuit, sed ab eo haeres non est institutus, propterea, quod tunc sacra Protestantium adhuc tueretur. Vid. Chr. Schulz. A. MDCLXI, f. 226, sq. Lambecius postea mutauit religionem, et deseruit uxorem, ac Viennam discessit, qui libros Codicesque suos omnes Augustae Bibliothecae intulit et tradidit. Qui edidit libros Bibliothecae Augustae Vindobonensis, descripsit iter Caesaris, Leopoldi, Mariaecellense. Iam ante euulgauit res Hamburgenses, Prodrumum insignne opus, et dignum ut continuaretur, Aristae-netum, notis suis auctum, quoque promisit. Vid. I, VII, Biblioth. Aug. Vindobon. Amores Itolorum fugit oditque Holstenius, concubinis tamen indulgit. Graecam enim et Italiam habuit. Natus est Holstenius A. MDXCIII mortuus A. MDCLXI, aetatis LXVII. Ehe er gestorben, ist er am letzten sehr melancholisch uorden. Cimeteriorum MStorumque haeredes ab eo instituti sunt Pontifex, Alexander VII, Regina Suecica, Christiana, Cardinales Barberini et Chigi, et quidem

dem huic libri Italici, cetera, quae pecuniae nomine continebantur, nationi Germanicae, Romanis sacris operam daturae, si opis indiga exhaustaque esset, legauit. Pater Holstenii Latomus, siue caementarius, aut murarius, fuit. Vid. Holstenii literae ad Lambecium, e sorore nepotem, qui Viennae eum commendauit, postquam Dresdae repulsam tulit, cum alieno tempore illustrissimi Gerisdorfii occupationes interpellaret. In philosophia et geographia ueteri incomparabilis fuit Holstenius.

Homerus. Extat de eo aliquid apud Aelianum, unde etiam Pancirollus excerpfit. Daniel Heinsius eum uocat τὸν πάσης Φιλοσοφίας πρῶτον. Vid. Peplus Graecorum, p. 345. Sic et Hesiodi sapientia ab ipso laudatur.

Franciscus Hotomannus. Liber eius, qui Franco-Gallia inscriptus est, seditiosus uocatur a Iacobo Augusto Thuano ad A.C. MDLXXIII. Creditur Hotomannus autor bruti fulminis. Reinesius, Epist. III. ad Vorstium.

Ioannes Henricus Hottingerus. VVagenseilius ei obiicit plurima errata in historia Orientali commissa.

Samuel Hubertus, theologus et Professor Vittembergensis, contra quem Aegidius Hunnius scripsit, atque eius controuersiae editae sunt. Is ob doctrinam de electione uniuersali loco motus est, qui, cum ad resellendos Reformatos argumenta conquireret, in extrema praecipitatus, dixit, electionem esse uniuersalem, distinguebat autem

ἐκλεγμένους et *ἐκλεκτός*. Omnes fuisse participialiter electos, sed non nominaliter, electos. Vt, quem admodum praeceptor omnes docet, sed discipuli propterea non sunt omnes docti nominaliter.

Fridericus Hortlederus discedit a *Thuano*, cum in sententiam *Natalis Comit*is ac *Lamberti Hortensii* propendit. Vid. Dissert. apud *Goldastum*, Polit. imp. P. XXXI, p. 1375. Etiam *Thuanus* saepe errat in historia transmarina atque orientali. Vid. *Hornii Arc. Noe* p. 421. In Descriptione et status regni *Poloniae* impingit in historiam, *Carolum IX* praeter meritum excusat ob nuptias *Parisienses*.

Hortlederus, *Goldastus*, *Arumaeus*, *Praeschenck*, *Eitel Friederich von Herden*, *Consiliarii Viniarienses*, uiri pragmatici, et rerum imperii multo peritissimi. *Linckerus* nostra memoria.

Iamblichus. Huius historiae *Babylonicae* unicus Codex in rerum natura dicitur extare, quem ab Hispano una cum *Philostorgii* historia ecclesiastica integra pro 100000 thaleris *Regina Sueciae* comparauit. *Boeclerus* in notis ad *Hug. Grotium*.

Iamblichii liber de *Mysteriis Aegyptiorum*, antiquitatis plenus. Eadem *Regina MSS. Codices Barthii*, 18000 flor. uenales, comparare decreuerat, sed non processit emptio, aliis eorum distractis, aliis furtina manu subtractis.

Flavius

Flavius Iosephus quaedam allegat de Mose, hausta ex lacunis Iudaeorum Hellenistarum. Capellus, *Histor. sacr. et exotic.* p. 78. Loca de Christo a Christianis supposita creduntur, quod nego ipse.

Ed. op. Frobeniana, quae prodiit Basileae, 1500.

Irenaeus, homo Graecus fuit, et Graece scripsit, testantibus id fragmentis, et quae apud Eusebium in eius res gestas scripta sunt. Contrarium tueretur Erasmus. Perperam. Vid. Scaliger *Epist.* CCXXXIX.

Isocrates et *Demosthenes* ex editione VVolfii, in f. Vid. iudicium Halicarnassei de eo, qui propter numerum reprehendit Isocratem, estque fatendum, ipsum longe esse infra Demosthenem gravitate et iudicio, atque eminentia numerosae orationis. Notae in Isocratem edit. VVolfianae sunt egregiae, et tales, ut iis instructus, nullo negotio totum Isocratem assequatur. Est etiam editio, in 8. Eiusdem Epistolae Isocratis etiam dignae sunt, quae legantur, in primis illa, qua hortatur Alexandrum M., ne dialectico studio nimis immoretur, sed meminerit, se natum esse rebus altioribus.

Epistola Pilati, quae ex Iuone adducitur, ficta est.

Vid. de Iustitia Pilati condemnantis Christum.

Godofredus Iungermannus, Lipsiensis, omnium doctorum, qui in Iulium Caesarem commentati sunt, notas collegit, ut Rhellicani, Glareani, Glandorprii, Camerarii, Manutii, Ciaconii, Sambuci, Vrsini, Hottomanni, Bruti, Brantii, 1606, 4. Altera editio auctior, 1669, 4, cum interprete Graeco.

Athanasius Kircherus. Extant huius Opera maximae laudis, I Oedipus Copticus, cum Prodromo Aegyptiaco, II China illustrata, III Ars magna lucis et umbrae, IIII Mundus subterraneus, V Latium uetus et nouum, VI Obeliscus, VII Iter Ekstatium, IIX de Peste. Maximi eum aestimat Gerike, mechanicus Magdeburgensis. Ac certe prodest ad curiositatem. In doctrinis mathematicis, physicis et linguis Orientalibus, praeclare uersatus, et subsidio Bibliothecae Vaticanae adiutus a Caesare, Leopoldo, et Duce Brunswicensi, Augusto, stipendium accepit.

Propterea Kircherus notatur merito ab eruditis, quod plurima fabulosa cumulauerit in Oedipo Aegyptiaco, quamuis id alii excusent. Vid. Notae in Iustinum, p. 40. Kircheri Phonurgia noua Campidonae, 1673, f., Mundus subterraneus, Amstelodami, 1665, f., Latium, 1671, f., Turris Babylonica, ib. 1679, f., Museum, Obeliscus Aegyptiacus, Mumia et Polygraphia, ib., 1678, f., Ars magna lucis et umbrae Romae, 1646, f., Obeliscus Pamphilius, ib., 1650, f.

Petrus Lambecius, multae lectionis, nec tanti iudicii, quantae industriae ac fiduciae, uir est. Ex Rectore scholae Hamburgensis factus est Consiliarius, Bibliothecarius et Historicus, Caesaris, Leopoldi, I ualuit ad eius existimationem honoremque commendatio Holstenii, Bibliothecarii Romani, II Pater, Vilielmi, eum insinuauit in amicitiam Patris, Mulleri, qui Viennae omnia potest.

Christo-

Christophorus Lehmannus. De hoc Baro Boineburgicus, *Debetur*, inquit, *illi libro titulus maior, quam spira uel tota comprehendere ualeat.* Vid. Boineburgi Epist. ad Lambecium, Praef. eius libri II Rerum Hamburg. Allegat tamen quasdam Constitutiones minime germanas et fulestae fidei, et notatur a Boeclero, Notit. p. 208, ubi autor der Grundfeste ab eo seductus dicitur, saepe etiam a Conringio, atque huic maxime, notatus. Neque id mirum, homo fuit. Conringius Helmstadii dicere solitus est, hunc scriptorem primo obiter inspectum ferme sibi in leui habitum fuisse, mox lectum aperuisse oculos sibi in historia Germanica, dignumque iam censer, qui legatur a politicis, ut Biblia a theologis. Carolus Ludouicus, Elect. Palat. ad Rhenum, aevo nostro sine dubitatione doctissimus, ita gnauiter legit Lehmannum, ut eum in succum et sanguinem conuerterit, ac pene memoriter recitare potuerit. Archiuum ciuitatum imperialium Spirense nondum in lucem emissum est. Vid. Goldastus de Regno Boiemiae, p. 242. Eo tamen haud dubie usus est Lehmannus. Saepe allegatur Eifengrein et merito notatur, primo, ut fabulosus aliquando, deinde, ut compiler Auentini, I, 21, p. 36. Is Vilielmus Eifengreinius scripsit Chronicon Spirense, saepe etiam a Ferreolo Locrio citatum. Capitularia Caroli M. edidit Vitus Amerbachius, Concilia Galliae Iac. Sirmondus. Lehmannus nimis fauit Episcopo Spirensi in plerisque capitibus, hinc excedere coactus urbe, scri-

ba alioquin doctissimus, ex quo se iura publica didicisse, fassus est Conringius. Chronicon Spirense Lehmanni, in f., melior est edit. in 4, quae Francofurti, 1662, prodiit.

Godofredi Vilielmi Leibnitii Accessiones historicae, quibus utilia superiorum temporum historiis illustrandis scripta monumentaque nondum hactenus edita, inque iis scriptores diu desiderati, continentur, Lipsiae, 1698, 4, I Chronographus Saxo, II Io. Viti Durani Chronicon, III Gesta Treuironum, IIII Vetus Chronicon Holsatiae sub titulo continuationis Helmoldi. Accessionum historiarum Tomus II, continens potissimum Chronicon Alberici, monachi trium Fontium, diu desideratum, et e MSS. editum, a G. V. Leibnitio, Hannouerae, 1698, 4.

Albericus, monachus trium Fontium floruit XIII seculo, A. C. c i o c c x l i, multa ex eo adduxit Chiffletius. Vid. Schoenleben, Prolegom. p. 175. Philippus Labbeus legit et citauit Albericum ineditum in Chronologia, P. III, sec. XIII, p. 5, sq.

Ioannes Leunclavius, Vestphalus, in Prooemio historiae Musulmannae ipse praedicat, historiam Turcorum esse tentatum opus a Graecis, affectum ab aliis, perfectum a nemine, cuius in lucem labor exierit. Perinde ac si diceret, hanc sibi soli palmam relictam fuisse. Et principio Historiae ait, Se res gestas Turcorum de Commentariis ipsorum et barbarorum protulisse in lucem. Scri-

Scripsit etiam Annales Sultanorum Ormannidarum, immo, non tam scripsit, quam a Turcis sua lingua scriptos edidit. Prodierunt Francofurti, 1596, f.

Ligurinus primo repertus est a Conrado Celte, hinc editus nouissime a Iusto Reubero cum notis Io. Spigeli.

Iustus Lipsius. De Lipsio Scaliger, maximus ille criticus, quam pueriliter de Tragoediis Senecae iudicat. uid. Ep. CCXLVII. Lipsii discipuli fuerunt Aubertus Miraeus, Ioannes a Chokier, Ioannes Baptista Gramaye, grati et summa doctrina uiri. Lipsii Saturnalia, liber lectu dignissimus, iudice Henrico Salmuth. Vid. ipsius notae ad Pancirolum, p. 699. De Lipsio uid. Caspar Ens, Histor. Belg. Paralip. p. 404, sq. Notatur a Iulio Caesare Bulengero, in Historia sui temporis.

Lucianus A. C. CLXX. Hunc omnium optime lingua Italia expressit Ioannes Baptista Gellius. Vid. I. A. Thuanus, ad A. C. CLXXIII. Lucianus egregie ἀττινίζει καὶ σατυρίζει, praeclare de eo iudicat summi iudicii uir, Photius. Quem non accurate legit magnus Salmasius, quod negat εὐχαριστέον, non usurpari pro gratias agere, apud Atticos, cum tamen ea notione sumat Lucianus, qui ἀττινίζει, quod notauit sane Vossius.

Titus Lucretius Carus, Romanus, scripsit libros de natura rerum ad Epicuri mentem, ipse passim pro-

profitetur in illis, se ideo scripsisse, ut liberaret homines metu deorum et onere religionis.

Talia sunt scripta Pomponatii et Bodini Philosoph. natur.

Lysiae Orationes Latine et Graece editae, 8, iudicio et prudentiae delectu egregiae, neque stylo dispares, maximi aestimantur ab illustrissimo Henrico Frisio, sicut et epistolae ecelesiasticae ac theologicae praestantium et eruditorum uirorum Amstelodami, 1660, 8, editae. Quibus inserta est Ioannis Quistorpii de excessu Grotii, sed quae Calouio non sufficit ad indicandam ueri Christiani notam. Er sagt, *Es uuaer nicht genug, uuas D. Quistorpius uon des Grotii bekaentnis geschrieben.*

Macrobius Aurelius Saturnalium librum septimum totum est suffuratus ex Plutarchi Sympoticis, Mercurial. III, 5. Alioqui insunt in eo plerorumque scriptorum deperditorum fragmenta.

Ch. Malincrot, uir doctissimus, sed cuius non benignum fatum fuit. Vid. Thuld. Hist. ad A. CIO IO C LIIII, p. 154.

Marcus Antonius de Dominis fuit condiscipulus Gregorii XV, qui eum benignius habuit, et suasionibus inducere uoluit, ut doctrinae a Romana ecclesia alienae nuntium mitteret. Eo mortuo, Iesuitae inedia et ueneno ipsum sustulerunt, cadauerque cremarunt.

Ioannes, Episcopus Dunelmensis, de Historia transubstant. Pap. p. 14, sq. Opus eius in Anglia typis auspiciisque regis est excusum, insigne ad notitiam antiquitatis.

Ammia-

Ammianus Marcellinus, Afer, grauis scriptor, duriter, more Afrorum omnium, scripsit Vitam Iuliani. Distinguendus est a Marcellino Comite, a Iosepho Scaligero editus.

Marculphus uixit seculo VII, monachus sui aeui eruditus, et a formulis hoc seculo, Lutetiae Paris. editis, laudatissimus. Conf. ad eum notae Hieronymi Bignonii, Parisiensis, qui dum uiueret, inter Galliae doctissimos habitus est, patronus Grotii maximus.

Ioannes Mariana, prudens rerum Hispanicarum scriptor, ut ut saeuus alias dissidentium in religione hostis. Conring. Dissert. de Maiest. circa sacra. Gallorum infensissimus hostis. Libri eius in Gallia exusti. Quantus ille Gallorum, tantus Vlricus Huttenus Venetorum, hostis fuit. Vid. Grasuuinkelius de hoc lib. Venet. p. 211. Mariana editio triplex, prima Toletana, secunda Francofurtana, tertia Moguntina. Pro hac facit in allegatione Pontificis Alexandri Becmannus, Diss. II, c. 2.

Valerius Maximus Scaligero audit nimis affectator sententiarum. In Bibliotheca Lipsiensi sunt Valerii Maximi II MSS.

Philippus Melanchthon, communis Germaniae praeceptor, et Lutheri adiutor. Satius fuisset illi, abstinere manum a religione, et assidere literis humanioribus, aut nihil mutare in iis, quae auspiciatus fuerat Lutherus. Der theologus uuar gar zu politisch. Ioannes Conradus Dietericus de illo durius, er haette an Luthero, ia an seinem Fur-

Fursten, in materia Sacramentaria schelmisch gehandelt. Certe fatendum, quod non recte et contra fidem.

Hier. Mercurialis. Huius uariae lectiones multae atque reconditae sunt eruditionis, et si aliquando, et praeter meritum, notatur a Iosepho Scaligero, ut dum is, sumere aquam, apud Propertium accipit pro eo, quod dicimus, ire ad secessum et emittere aquam. Contra Mercurialis ad consuetudinem meretricum transfert, aqua post initam Venerem loculos, quos natura abscondidit, eluentium. Quod etiamnum alia significatione solent Itali, et in India Lusitani, neque alia significatione, Ouidius, sumere aquam, uoluit denotare. Ut adeo non sit ualida defensio Scaligeri, qua utitur in Animadu. in Eusebium, dum sumere aquam apud Ouidium explicat per Ironiam.

Christophorus Mylaeus. Huius exquisita et elegantissima rerum uniuersitatis historia laudatur a Ioanne Valentino Andreae in libro, qui inscribitur, Rei Christianae et literariae subsidia, qui editus est Tubingae, 1642, 12. Mylaeus, in 8, Ienae recusatus est, cuius liber laudatur in Dissert. de Nobil. Gothica, quam auspiciis nostris edidit, 1679, M. Iachsius, Praetor Holmensis apud Suedos.

Ioannes Michaelis, Susatensis, medicus clarissimus, cuius Bezoardicum toto ferme orbe celebre in Siciliam usque transuectum fuit. Eius discipuli fere omnes Empirici fuerunt, ut retulit Zieglerus.

glerus. Quibus saepe plus tribuendum est, quam subtilibus illis ac experientia destitutis.

Miltonus, Luscus ille, immo, Cocles, causam iniustam speciosius defendit, quam *Salmasius* iustam, et ueritati atque iuri maiestatis innixam.

Ioannes Morinus, uir antiquitatum biblicarum peritissimus.

Thomas Morus, A. CIO IO XXX. Scripsit Historiam Eduardi V. Allegat Schmidel. Obs. ad Diss. I Boxh. p. 171. Vti Baconius Henrici VII, Angliae Regis. Th. Morus Angliae suae Socrates. Vterque enim utrique similis in exitu ex hac uita. Nam ille, cum cicutam biberet, hic cum gladio feriendus esset, iocatus est. De illo uid. Erasmus, Apophtegm. III, de hoc Histor. Anglic. Vir prudentia et doctrina nemine inferior, in maximis praeter hoc reipubl. negotiis uersatissimus. Laudat eum et Vtopiam eius Conringius de Maieft. ciu. aut circa sacra, posit. XXXII. Superfunt quoque eius nitida Epigrammata. Mori Opera rheolog. Londini 1675, f., prod.

Mosen Trismegistum fuisse putat uulgus, sed ineptissime. Historia ultimorum temporum ex solo Mose petenda est, a quo profani scriptores sua fabulis implicata mutuati, aut potius ingeniose suffurati, sunt, ut agnoscit Scholiastes Pindari, et docent demonstrantque Patres, qui polymathiae studuerunt, Clemens Alexandrinus, Cyrillus, contra Iulianum, Theodoretus, et hinc multa surripuit Trismegistus.

Nuper

Nuper inter quosdam disceptabatur, an historia esset pars philosophiae. Ineptus esset, qui affirmare uellet. Nam philosophia tractat uniuersalia, historia singularia. Historia est habitus, et pertinet ad Grammaticam, et Criticam. Historicum enim oportet esse polyhistorem, qui Graece et Latine sit eruditus. Legatur Vossius de Arte historica. Aliud est ars historica, aliud historia ipsa. Moses non antiquissimus tantum omnium historicorum, sed et promus condus ipsorum recte dicitur. Quidam ex Exodo Mosaica totam artem Chymicam docere ac demonstrare uoluit. Quod legimus de sacrificiis, aliisque ritibus, Mosi originem debet. Clemens Alexandrinus inter Patres praestantissimus, qui omnes historicos et poetas excusserat, in libro Stromatum ostendit, quod philosophi omnia ex Mose suffurati sint. Cyrillus, qui ipsum Clementem Alexandrinum ingenio longe superauit, ex hoc fonte in suos riuulos multa deduxit. Hic librum scripsit contra Iulianum, eique rerum omnium originem ex Mose demonstrat, ac docet, plerosque profanorum scriptorum Mosi uitulo arasse. In quo negotio tanto accuratius uersari debebat, quo doctior erat Iulianus, Imperator, qui Graece et Latine eruditissimus erat. Hic uero doctrinam Christianam, eiusque origines, pro ineptiis habebat, sed confutabat eum Cyrillus, et ad primas origines ducebat, omniaque rectius edocebat. Theodoretus in commentando omnium Patrum fuit felicissimus, et in philosophia et antiquitate uersatissimus, et in moralibus studiis praestantissimus, in historia aliquando lapsus est. Hic animaduertit, omnia a Mose sumpsisse Graecos, et ultra hunc non ascendendum. Quin immo, ipse Plato Mosi uestigia secutus.

Seba-

Sebastianus Munsterus A. CIO IO L. Laudatur a Casaubono tanquam eruditissimus. Tilemannus eum ob fabulas notat in Descript. Asiae et Africae. Ego quoque multum in eo defidero in Germaniae rebus. Nolim certe illi semper adhibere fidem, qui tam multis lapsus est modis.

Gregorius Nazianzenus. Eius Orationes terse luculenterque edidit Henricus Sauilius, in 4, cum selecto eruditoque Graeco commentario.

Christianus Noldius, Professor Academiae Hafniensis, ob quaedam exempla, contra regnum haereditarium posita, a Petro Rizio, Cancellario, apud Regem accusatus, et post loco motus, est. Illum enim offenderat, quod in Programmate publico Cancellarii, tanquam Academiae Hafniensis patroni, mentionem omisisset, id ut faceret a Iano Suaningio, Regi alioquin caro, persuasus, qui, cum eum in gratiam redigere non posset, promisso speque se delusum uidit, inuisus theologis, contra quos uehementissime disputans contendebat, et, quia nullo patrocinio familiarum, coelebs, et nulla necessitudine munitus erat, in statu haud felici uixit. Vir doctus quidem, sed non prudens.

Olai Magni celebres libri sunt de Gentibus Septentrionalibus, in f.

Olaus Wormius, medic. olim in Academia Hafniensi Professor, qui edidit Monumenta Runica, in f., antiquitatibus Danicis illustrandis apprime idonea.

Origenes Adamantius. De Origene et Origenianis uid. Diff. Ioannis Fechtii pererudita.

Abraamus Ortelius Tabulas geographicas signauit. Sed hae magis Grammaticum referunt, quam Geographum. Is haecenus magni aestimatus fuit, quia eo melior non repertus. Mirum in tanta restauratae literaturae luce. In Tabulis magnae Graeciae plenus erroribus est. Conf. Philippi Cluuerii praef. in Germ.

Hieronymus Osorius, Lusitanus. Hoc tempore inter ceteros opus non uulgare de Gloria edidit. Coelius Secundus in Partit. Ciceronis, p. 260.

Martinus Opitius, Germanorum Virgilius, et antiquarius haud ineruditus, fuit Vladislai III, Regis Poloniae, historicus, in cuius gratiam Gedani, ubi ignominiose obiit, rerum Polonicarum Commentarios edere constituit, sed, morte praeuentus, ad finem non perduxit. Maximus eius Patronus, atque apud Regem commendator, fuit Hannibal a Dohna, cuius, ut et Opitii, in Epistolis meminit Hugo Grotius. Ab Rege Poloniae habuit ultra mille florenos. Postea eius locum ornauit Ioachimus Pastorius, qui nuper composuit Florum Polonicum.

Ferrantes Pallauicinus inter Italos nostri aevi disertissimus, qui autor creditur insignis libri, qui nominatur titulo Diuortii coelestis. VVagenseilius Disp. de Imper. post Francos, p. 28.

De *Sfortia Pallauicino*, Iesuita, Italo doctissimo, uid. Adolphus Thuldenus A. MDI CC LVII, libro VII,

VII, p. 20. Philosophia moralis, seu, de bono libri IIII, R. P. Sfortiae Pallauicini, e Soc. Iesu, Coloniae Vbiorum, 1646, 4.

Marcellus Palingenius Stellatus. Aliquando uitia speciose insinuat, et uiam prope munit ad uitam prauam, Deique negligentem.

Marc. Palingenii Zodiacus Vitae, 1569, 8, omnium optima editio. Conf. Catalogus Biblioth. Marckianae, p. 107.

Guido Pancirolus notatur a Iulio Caesare Bulergero, II, 21. *De illustribus*, inquit, *multa turbat Pancirolus.*

Ioachimus Pastorius. Hunc uere Cromerum contractum diceres. Pulchre enim uastam eius Historiam in compendium redegit. Vid. autoris praefat. super Florum Polon.

Asconius Pedianus A. C. L X V I, Patauinus Grammaticus, qui Orationes Ciceronis illustrauit Commentariis, qui hodie extant. Primo in Italia, post Basileae, proxime in Batavia, recusae sunt eius commentationes.

Vilielmus Perkinsus. Casuum conscientiae decisiones, tribus libris comprehensae, opera et studio VVolfgangi Mayeri editae Basileae, 1609, 8. Liber III inscribitur Ethica Christiana.

Dionysius Petauus, mathematicus, chronologus, antiquarius, theologus, philologus, polyhistor denique, egregius, et uerbo, uir incomparabilis, atque in Graecis saepe etiam Casauboni non inruditus censor fuit. Opera eius, de Doctrina tem-

porum, siue mathematica, Antuerpiae, 1703, de-
nuo editae sunt III Tomis, f. Eiusd. Dogmata
theologica, ib., 1700, uol. I, II, f. In rationibus
astronomicis saepe tamen castigatur a Bullialdo,
quin et Petavius in cognitione mediæ æui se
mihi approbavit.

Samuel Petitus. Eclogae eius chron. liber ad-
mirandae eruditionis, et antiquariis atque chro-
nologis utilissimus. Nam chronologia reformata
Riccioli est nimia theoria subtilior et abstractiua.
Scripsit et Petitus de Iure ecclesiarum quaesito
per rescripta Principum. Mortuus in pago Ar-
quato. De quo uid. Quadit. Ital. p. 131.

Leges Atticas Sam. Petitus collegit, digessit, et li-
bro commentario illustravit. Opus iuris, litera-
rum et rei antiquariae studiosis utilissimum, IIX
libris distinctum, in quo uarii scriptorum uete-
rum Graecorum et Latinorum loci explicantur
et emendantur, Parisiis, 1635, f.

Franciscus Petrarcha pulchro carmine bellum
Punicum condidit. Soluta dicendi ratione quo-
que nemini facile inferior, ut eius scripta faciunt
testatum.

Suffridus Petri aut fabulas, aut calumnias, inserit
suis, iudice Emmio. Hospes in Frisica historia,
et peregrinus. Nec melior eo Furmerius. *Suf-
fridi Petri* is simius.

Christianus Petri. Verum nomen Statius Bu-
scherus, qui scripsit aduersus Helmstädienses the-
ologos, non multo post in exilio mortuus, cum
uoca-

uocatus se iudicio ad dicendam causam sistere nollet. Vid. Acad. Iuliae Pietas.

Demetrius Phalereus docet stylum tenuem, qui legatur.

Philo. Huius liber de Mundo est suppositus. Vid. editio Parisiensis, 1640. Lambecius, T. VII, P. 34.

Vincentius Placcius, I. V. L., saepe specie inanium ualidus fuit, et plus operae, quam iudicii, adhibuit, atque illo ipso testatus est, quas farragines saepe et quos centones suo Syntagmati Pseudonymorum inseruisset, neque ex triuio arrepta distinxisset a ueris.

Petrus Pithoeus A. C. c1515 xc. Ex huius Bibliotheca prodierunt Rhetores, Rutilius Lupus, Aquila Romanus, Iulius Rufinus, Curius Fortunatianus, Marius Victorinus, Sulpitius Victor, Emporius Rhetor, Aurelius Augustinus, Iulius Seuerianus, Rufinus, Priscianus Caesariensis de Praeexercitamentis rhetorices, Aurelius Cassiodorus, Beda de Tropis sacrae scripturae, Isidorus de Arte rhetorica, Anonymus de Locis rhetoricis, Albinus Alcuinus Dial. de Arte rhetorica, Parisiis, 1599, 4, ex offic. Plantiniana.

Decem Graecorum Rhetorum Lexicon edidit Henr. Stephani utile atque luculentum satis.

Ioannes Pistorius, Doctor medicus, et historiae gnauiter peritus, patris theologi pii et eruditi filius, in aula Caroli, Marchionis Badensis, uixit et medicinam fecit, aliquandiu in Zuinglianas

partes propendit, mox ad Pontificios deflexit, inter quem et Iacobum Andreae colloquium Badae habitum est. Vid. Vita Andreae, ab Heerbrando descripta.

Hassiacos Landgrauios a Brabantiae Ducibus descendere, certum est itidem. In huius uero serenissimae familiae, immo, omnium Thuringiae pariter, et Hassiae, (qui olim iidem) Landgrauiorum, genealogia exacta concinnanda, uidetur prae aliis operae fecisse pretium. Ioannes Pistorius, singulari libello, addito Tomo I ueterum Germaniae scriptorum ab sese edito. Vid. Conringii Annotata ad Lampadium p. 190. Conf. Thuanus, Hist. XLI, p. 768.

Plato. Character eius non est φιλοσοφικός, sed tumidus et declamatorius, et praeterea symbolicus ac hieroglyphicus, libri autem de Republica et legibus magis habent genus φιλοσοφικῆς χαρακτῆρος. Aristoteles in eo excellit, tenuemque et accuratum characterem philosophicum retinet. Platonis interpretes uid. apud Philippum Labbeum in Conspectu Graecorum interpretum Platonis, edit. Parisiensis.

Plutarchus. Quaedam Plutarchi perperam inscripta sunt, ut ex Codice chartaceo docet Lambecius, Biblioth. Vind. VII, p. 122.

Poetae Graeci principes carminis heroici, et alii nonnulli, et fragmenta aliorum edita sunt, 1566, f., ex officina Henrici Stephani, sine uersione Latina, iterum cum Latina uersione, 1606.

Mar-

Martinus Polonus. Huius elegans Chronicon extat, cum Pontificum, tum Caesarum, seriem exhibens. Nuper Coloniae excusum, in f., conspicuum. Vid. Zeillerus, Ind. hist.

Politianus, politissimus scriptor, sed aemuli et inquieti ingenii. Nam Chalcondylen iuxta se Florentiae pati non potuit, qui tandem concessit Mediolanum. Vid. Tom. VII H. A., p. 504.

Antonius Possevinus refutauit Machiauellum, quem non uidit. Eum notat Georgius Hornius, etiam ante eum ipse fide dignissimus historicus, Thuanus, ut allegat Hornius, Hist. P. diff. XIX, p. 155, sq. Alibi Thuanus eum uocat uirum ex sodalitia Iesuitico, et literatum, et tractandis negotiis summe idoneum, A. C. MDLXXCII. In scriptis eius eminet Bibliotheca selecta et Commentarius de rebus Moscouiticis.

Atque hic Commentarius nix habet, in quo eius laus excellat emineatque.

Priscianus A. C. MDXXX floruit, Iustiniano imperante. Excudit eum Eucharis Ceruicornus, 1528, f. Natiuitate Romanus fuit, ut constat ex Baptista Guarino.

Procopius praeter meritum aliquando fugillat Iustinianum. Vid. Vossius de Mag. p. 18. Versio Latina rara fuit antehac, adeo, ut Gustauus Adolphus Pelargo, petenti saluam custodiam, dixerit, Calviniane theologie, hanc tibi concedam, si Procopium Latine uersum mihi tradideris. Illo respondente, Graecum se habere, mox difficilis ui-

fus est Rex. Sed commodum a Magiro, doctissimo viro et collega, submonitus, sibi esse Latinam uersionem, quam daret Regi, obtinuit saluam custodiam. Extat in Historia Byzantina, cum uersione luculenta Nic. Alemanni. Hic memoranda *ἀνέκδοτα* Procopii, ad quae edita est luculentissima dissertatio Ioannis Eichelii. In iis traditur de Iustiniano, Imperatore, pessimum iuxtaque flagitiosissimum fuisse Imperatorem.

Michael Psellus, philosophiae Platonicae acerrimus sectator, Hist. Goth. II, p. 505. Ex Psello ferme summulas suas exscripsit Petrus Hispanus, Thomafius, Sched. hist. p. 15.

Urbanus Regius, Sacerdos Augustanus, cuius uita, doctrina, conciones, ita probatae sunt Ernesto, Duci Luneburgico, ut eum constitueret ecclesiarum Luneburgicarum Antistitem generalem. Meibomius, Chron. Brunf. p. 450.

Ioannes Baptista Ricciolus, Professor Bononiensis, mathematicus et chronologus celebris.

Religio medici. Ad religionem naturalem, in qua multi perperam subsistunt, diuiniorum obliti, uiam munit Atheismi, qui hinc sequitur et promanat, primus in Italia doctor fuit Pomponatius. Eidem instituto seruit theologia naturalis Ioannis Bodini. Dialogus heptaplomeres, qui plenus est eiusmodi tribulis, Vanino, ab aliis Vilielmo Postello, ascribitur. Huius MSS. asseruantur Parisiis, et Seidelio monstrata sunt a Naudaeo. Nuper prodiit tractatus theologico-politicus, siue de liber-

libertate philosophandi Spinozae, conuersi Iudaei, quem refutauit Cuperus, sed is se ingeniosius in causa mala tutatur, quam hic in bona causa solidius refellit.

Religio medici uehementer me delectauit. Vtinam nemo medicorum, immo, theologorum, illo homine sit minus religiosus, inquit Conringius in Conringianis, p. 10.

Iustus Reuberus, Ictus, historicus insignis, et Cancellarius Palatinus, eius iudicium de matrimonio Episcoporum, in conuentu delegatorum, A. CIO IO XXCVI Vormatiae Vangionum habito, apud VVinckelmannum, Hist. Oldenb., p. 80. Edidit Tomum scriptorum Germanicorum.

Georgii Ruxneri Tburnierbuch, siue liber torneamentorum, suspectae fidei Goldasto est. Neque abs re, uulgus tamen sequitur et exscribit. De Regno Boemiae, II, 14, p. 219.

Ioannes Rosinus A. C. CIO IO LXXV. Multi de Rosino sinistre sentiunt. Multis compiler sine iudicio audit. Rosinus in compendium redactus a Friderico Hildebrando, Exrectore Northusano. Vid. Anagrammat. Praetorii, p. 73. Fuit Antistes ecclesiae Naumburg. Cathedralis.

Correctus et castigatus ab Andrea Schotto est. Hanc editionem Dietericus mihi commendauit.

VVernerus Roleuinck de Laer, natione Vestphalus, plurima ex sacris et historicis attigit. In primis celebris est eius Fasciculus temporum. Fuit

monachus Carthusianus. Ioannes Linturius scripsit appendicem ad Fasciculum temporum VV. Roleuuinckii. In historia sua potissimum complectitur res Voitlandiae, ubi domi fuit. Vid. autor Vitae Godofredi Viterbientis ex Trithemio et aliis praefixae.

Sextus Rufus, siue *Rufus Festus*, tempore Valentiniani I floruit, eique Breuiarium Imperii Romani inscripsit, quem non fuisse Christianum Frid. Sylburgius colligit, neque falsa coniectura ducitur, uel eo argumento, quod de Iuliani interitu mitius narrat, ac Christiani omnes soleant. Vide Carolum Sigonium, Balthas. Bonifacium. Character scriptoris est tenuis, concisus, saepeque impurus.

F. Sylburgius fuit Hassus, scribit se VVeteteranum ab oppido Meer, per Bibliothecam Heidelbergensem eruditus factus est, quae bello tricennali Romam auecta est, incomparabili Germaniae damno. Valentinianus M., siue I, gloriosissimi titulum, quem Festus ei ascripsit, neque sumpsit, neque usurpauit. Franci autem, quos Carolingos dicimus, aemulatione Graecorum hoc titulo usi sunt. Atque hic Imperator genus suum duxit a Gratiano, cognomine Funario, (quia funem habuit, aut traxit) Pannonicae gentis uiro, qui pietatem cum fortitudine coniunxit, et ope, ac studiis, militum imperator est renuntiatus. Vid. Socrates, Theodoretus, Nicephorus, Historia tripartita, cuius autor est Cassiodorus, Cancellarius Theodorici, Victor Am. Marcellinus, Sozomenus, Hist. III, 36. Valentinianus hic de imperio ac re Christiana bene meritus

meritus est, maior futurus, si monitores ei meliores contigissent, atque hanc ob causam eius exemplo quaedam singularia non aliter imitanda sunt, quam quatenus id retinent, propter quod cum recta ratione imitamur. Auaris quidem admodum fuit infensus, quod ex disciplina Christianorum didicit, cum ii praecipuam in Deo curam ponant, eumque fide nixi per solitudines ac silvas sequantur, nec stationem deferant temere, operasue negligent, aut luxu otioque perdant atque inutiliter perfundant, sed pie ac prudenter omnia faciant, et muneri suo omni studio ac diligentia fungantur. Nihil ergo laudis Valentiniano detrahit, quod eruditionis expers fuerit. Usus enim rerum confirmati, die praxin habent, bene imperare possunt. Regnavit A. C. cccclxiii.

Salmasius. VValo Messalinus alio, eoque ficto, nomine. Vid. Hildebrandus, Dissert. de Episcopis. Recte Conringius, Clarissimus Salmasius, inquit in Defensione Regis Angliae, sibi non satis cauit, illa, quae de ordine Regum primo apud maiores leguntur, ita passim accipiens, tanquam promiscue ad omnes pertineant. Dissert. de Diff. regn. pos. XI. In Museo Boecleriano quoque uapulat.

Salustius in Laconico stylo princeps.

Ioannes Sambucus. Huius extant Emblemata, et aliquot numi antiqui operis Antuerpiae, 1569, 12, superioris seculi. Sed uincet eum Carolus Patinus, nouissimus numismatum concinnator, hunc Augustus Tarraconensis, praesertim Meierus Lipsiensis.

Saxo

Saxo Grammaticus A. c10 cc. Annales eius magis poefin, quam hiftoriam, fapiunt, iudicante praeclariffime Vbb. Emmio, Rerum Frif. V. Quod Boeclerus de Saxone, id non perperam dicerem de Adamo Bremenfi. Alioqui fatendum, Saxonem, Danicarum rerum fcriptorem proprium, et laudum praeconem auidum. Vid. Apol. refutat. p. 52, idem Vbbo. Huius Saxonis optima editio a Stephano procurata eft.

Iofephus Scaliger. Scaliger Meliffo κατ' ἀνα-
γράμματα, Lac geris: Schediafmat. reliqu. p. 70. Sunt, qui coniicere aufint, Iofephum a patre, Iulio Caefare, castratum efle, ne matrimonium iniret, neque fplendorem familiae illuftris detereret.

Scaligeri supremam noctem praecessit defectus lunae, Heinfius, Sylu. III, p. 72.

Schardius Rediuius, fiue rerum Germanicarum fcriptores uarii, olim a D. Simone Schardio in IIII Tomos collecti, haftenus diu defiderati etc. opera Hieronymi Thomae, Auguftani, I. V. L., Giefiae, 1673, f.

Hieronymus Thomae, Auguftanus, Giefiae aequalis meus, et poetices Teutonicae gnauiter ftudiofus, ac literarum humaniorum mediocriter gnarus, animum ad ius applicauit, non oblitus hiftoriae, modo non praecipitaffet confilium, cum uxorem Giefiae duceret, ex quo factum, ut propter rem tenuem Auguftam Vindelicum recipere fe, corrigendae fortunae caufa, coactus fuerit. Sed ea literatorum et literarum fata funt, et ipfius Melch. Goldafti, qui facultatibus,
dum

dum uiueret, parum pollebat, uir, ut de eo sentiebat Dietericus, prytaneo dignus, licet ipse patientia, et exquisito studio, atque historiarum dulcedine, calamitatem suam solaretur, et titulo Consiliarii honorarii contentus esset. Friderici Hortlederi studiosissimus fuit, et autor adiutorque in multis, ut nili fuisset Goldastus, non scripsisset Hortlederus. Longe infra utrumque est Caspar Lundorpius etc.

Andreas Schottus, Belga, uir profundae eruditionis appellatur H. Casaubono. Vid. Dionysii Saluagnii Comment. in Ibin, p. 201. Eius Victor est optime atque castigatissime editus.

Schottelius Teutonum Varro uocatur a Mart. Kempio Diss. de Osculis, p. 22.

Caspar Scioppius, alio nomine Pascasius Grosippus. Vid. eius Parad. literar. Conf. Axenius in Phaedrum. Tegit se item nomine Holofernis.

Vitus Ludouicus Seckendorfius scripsit insignem librum sub titulo Fursten - Staat, et praeter hunc repetitam et necessariam defensionem iustae protectionis Saxonicae in ciuitate Erfurtenfi. Sic colligit VVinckelmannus in Descript. VWestphal.

Ioannes Seldenus, uir lectionis infinitae dicitur Conringio, eo tamen ipsi notatus, quod dum nimis studuerit rebus Anglorum, detraxerit ueritati. Exemplum erroris est, cum affirmat, totum Oceanum Anglicano olim imperio subiectum fuisse. Vid. Conringius in fine libri de Finibus imperii.

Gusta-

Gustavus Selenus. Gustavus per Anagramma Augustus, Selenus, id est Luneburgensis. Hulse-
mannus eum false uocavit Lipsiae pro concione,
einen furnehmen postillanten. Nam et Bibliis
uertendis, et concionibus scribendis, manum ad-
mouit. Hic est ille Augustus, qui cognomine
sapientis honoratur. Nec sine causa. Omnem
ferme eruditionem sapientiamque complexus est.

Nicolaus Serarius, in Academia Herbipolensi
uir egregius, eruditione praestans, et in Franco-
rum historia egregius, religionisque suae assertor,
a Caesare Baronio, Annal. eccles. T. I, p. 260, lau-
datus, qui cum illo literas commutauit, cuius uer-
sionem loci alicuius Chrysostomi praefert uersioni
Vossii, ibidem.

Moguntiacarum libri V, autore Nic. Serario, Soc. Iesu,
S. theol. D. et in Academ. Moguntina Profess.,
1604, 4, Mogunt., mihi A. MDLXXXI con-
stitit IIII imper. in offic. Bielkiana.

Ioannes Genesius Sepulveda, Cordubensis, A.
MDXX. Eum saepe laudat probatque Victo-
rius in Comment. ad librum IIX Aristotelis.
Nimis aulici fauoris studiosus, cum de iure in A-
mericanos aduersus Acostam disputauit, et Hispa-
nis magis, quam ueritati, patrocinari uoluit. Con-
ringius, Disp. de Oligarch. prop. 33. Arguit eum
A. MDLXXII Thuanus, quasi professione,
non animo, theologum, cetera Graece Latineque
peritum, et in studiis sapientiae praeclare uer-
satum.

Sescl

Sesellius a Ioanne Sleidano Latine editus est.

Claudius Serranius scripsit Epistolas ad Vincen-
tium Fabritium, eruditionis et limatissimorum iu-
dicatorum plenas, sententiamque dixit de ecclesia-
sticis et ciuilibus autoribus, etiam de nouissimis,
ut Grammondo.

Caroli Sigoni I de Regno Italiae, II de Rebus
Bononiensibus, III de Occidentali imperio, IIII de
antiquo iure ciuium Romanorum, V de Repu-
blica Atheniensi, VI in sacram historiam Sulpitii
Seueri, VII Notitia utraque Orientalis et Occi-
dentalis imperii, cum Comment. Panciroli. Li-
bros de Republ. Atheniensi collegit ex fragmen-
tis Athenaei, Pollucis, Harpocratii, Stephani, ce-
tera. Vid. P. I Nunnescii Vitae Aristotelis p. 59.
Eius liber de Iure ciuili Rom. iuris publici studio-
sis esto commendatissimus. Similiter libri de Re-
gno Italiae. Libri XX sunt. Sigonius, Italus, Pon-
tificis minister, eoque partium studiosus. Saepe
tamen ob ueritatis euidenciam a uanitate dissen-
tit. Similis ferme census Sabellicus et Blondus.
Vbbo Emmius, Ap. p. 43. Ciceronis librum de Re-
publica edidit, qui non Ciceronis, sed Sigonii, ut
Sigonismum obseruauit Barthius, styli censor per-
accuratus. Crediti sunt delitescere in monasterio
Fuldensi, sed id post a militibus infestatum supe-
riori bello, schedae direptae, ut Galli hoc proximo
bello egerunt cum Archiuo Lotharingico. Nihilo
melius accidit urbi Treuirensi, et Bibliothecae
Heidelbergensi. Sigonius pleraque ex monacho
Pa-

Paduano annotavit, in libro de Regno Ital. Meibomius Operum hist. p. 368. Idem saepe nostrae nationi eiusque in Italia iuribus non est satis aequus, p. 362.

Fridericus Spanhemius Dubia euangelica edidit, non ut ea solueret, sed ut his lectorem suspensum teneret. Aegidius Strauchius, Histor. eccles. MS., etsi dubia eius nostris non videntur tam ardua, ut solui non possint.

Cyriacus Spangenbergius Chronicon scripsit I sub titulo Mansfeldische Chronica, II sub titulo Saechsische Chronica, ubi Saxonum, Sueuorum, Thuringorum, Misnensium, Venedorum, Slaavorum, Cimbrorum et Cheruscorum Reges et Principes cum rebus gestis explicantur. Perducta usque ad A. MDCLXXI, quae Saechsische Chronica 1585, f., prodiit in lucem Francofurti apud Sigismundum Feyerabend. In rebus Saxonis et Thuringicis luculenta subsidia habuit, monasteria, schedas ueteres, missalia, perlustravit, et nihil inexpertum omisit, quod ad historiam Saxoniam, Misnicam et Thuringicam, pertineret. Conf. Abraamus Hofmann de Natura et natiuitate hominis. Eius notationes MSS. in Chronicon Anhaltinum E. Brotuffi sunt in mea manu. Fuitque is Brotuffius multis quoque instrumentis scribendae historiae praeditus, habuitque tabulas, schedas, chartas, antiquas multas et authenticas, sed doctrina et iudicio non perinde ualuit ac Spangenbergius, uir in patriae antiquitate summus, si a
con-

controuerſia Flaciana abſtinuiſſet. C. Spangenberg uariis odiis appetitus eſt, ob deprecationes pro Magdeburgo, obſidione cincto, inſtitutas. Vid. Chronicon Hennebergicum, quod Argentorati prodiit, 1599, f., p. 261. Ibidem memorabilis iocus, quando ignoratum ſeniores Principem Hennebergicum allocutus eſt. II, ob controuerſiam Flacianam loco motus, atque e patria excedere coactus. Vir diligens, et Chronicis ſcribendis aſſiduus, emiſit Chronicon Schauenburgicum, quod citat Meibomius in Chronico Schauenburgienſi, ab ſe edito. Querfurtense, in 4, Hennebergicum, Argentor., in f. Saxonicum. Chronicon, quod inſcribitur Manſfeldicum A. MDLXXIX, inſigniuſt Saechſiſche Chronica, etſi res Caesarum et alias, temporum ratione coniunctas, ſimul complexus eſt, potiori tamen parte Saxonicas, quam Manſfeldicas, pertractauit. Comitatus Manſfeldicus olim fuit peramplus et potens, ſed ab Elect. Saxonibus concerptus et debilitatus. Sequeſtratio Manſfeldica celebre carmen eſt in hiſtoria recentiorum temporum.

C. Spangenberg iſt aus der kayſerlichen reichſtadt Northauſen burtig. Vid. eiufdem Adelspiegel, T. II, p. 9, qui liber prodiit Schmalcaldiae, 1591, f., uolum. II. Eiufdem Schaumburgiſche Chronica, Stadthagen, 1614, f., prodiit, et Chronicon eius Verdenſe poſt mortem Spangenbergii, Hamb., in f., eſt editum cum figuris et imaginibus Episcoporum. Hiſtoriam quoque monaſterii Manſfeldienſis ſcripſit. Conf. Adelspiegel, T. II, p. 385.

Iacobus Sirmondus. Huius opera multa et luculenta sunt, quae in fine Apollinaris ab eo editi notisque aucti recensentur.

Iacobus Spigelius A. C. CIO IO XXXV. Guntheri Ligurinus, id est, de Rebus gestis Friderici I, a Iac. Spigelio notis illustratus, et dignus qui legatur.

Ioannes Theodorus Sprengerus, Consiliarius Saxonicus, immo, fuit apud Augustum, Ducem Saxon. Halensem.

Statius Papinius. Illum Giesae omnium aestimabat maxime Gr. Tullnerus, ut Ictus, ita poeta elegans. Cuius gener Huldr. Eibenius, uir iuris publici scientissimus, et nuper Assessor Spirensis factus.

Spizelius in Suedia et Liuania negat, reperiri atheos. At sciat, procures illi satis addictos, plebem in superstitionem et magiam esse pronam.

Thomas Stapletonus, Anglus, Doctor et Professor Louaniensis uaria scripsit. Inter homiletica extat eius Promptuarium morale supra Euangelia dominicalia.

Iacobus Strada, antiquitatis et rei nummariae peritus uir, ignominiose a VVolfgango Lazio notatus, qui Latinae Graecaeque linguae inexpertissimum nebulonem uocat, Comment. reipubl. Rom., p. 82.

Petrus Suauis, uero nomine, Paulus Sarpius Seruata. Becmannus, Diss. II de Regni insignibus.

Daniel Stablius, Hammelburga-Francus. Vid. ad eum Carmen Bachmanni, Christophori Scheibleri audi-

auditor, uir in contemplationibus subtilis accuratusque, quo nihilo inferior fuit Sleuogtus.

Ioannes Strauchius, ICtus, historicus, antiquarius, polyhistor, egregius. Ius Canonicum eleganter illustrauit, Ciuile solide enucleauit, Publicum etiam cum laude aggressus. A quo proximus est in eo genere Caspar Zieglerus. Eius Disputationes exotericae laudantur apud eundem, in Notitia imperii. Is primo Professor histor. Lipsiensis, deinde iuris apud Ienenses, tum Syndicus Brunswicensis, factus est. Vbi ei non bene conuenit cum populo, intempestiuae ruditatis assueto. Maximum odium conflatum, ob commercia cum VVolfenbutelenfibus Consiliariis habita, et literas eo saepe missas. Tandem reuocatus Ienam est, surrogatusque in Struuii, Vinariam acciti, locum. Vix acceperat uocationis literas, cum Helmftadium inuitaretur.

Suidas. Quantum ad Lexicon proprie historicus non est, adiecit tamen multa ad historiam pertinentia. Vid. Vossius de Scriptoribus Graecis, II, 26. Vixit, seculo XI, ut idem colligit.

Laurentius Surius, Fabularum confartinator apud Colonienfes, monachus Carthusianus. Vbb. Emmii Refut. Ap. p. 53.

Fridericus Sylburgius, uir in Graeca doctrina incomparabilis, cuius Plutarchi editio est inter optimas. Is fuit VVetteranus Hassus. Vid. Bernardi Praetorii Schedia Saturnalia, p. 68.

Thomas Aquinas. Liber de Regimine Principum falso tribuitur Thomae. Allegat enim quaedam, quae XXV annis demum euenerunt ab excessu Thomae. Vossius de Mag. p. 43.

Petrus Gregorius Tholosanus, ICTus, sex et uiginti libros, doctrinae ciuilis plenissimos, scripsit de Republica. Primo Cadurci, inde Tholosae, postremo Pontemussi in Lotharingia, Professor.

Thuanus, uir moderatus et prudens, a Protestantibus non alienior, etsi communionem Pontificiae ecclesiae non deseruit. Voetius, Disput. select. P. III, p. 784.

Adamus Thraciger, primo theologus Rostochiensis, deinde ICTus, et Ducis Holsati Gottorpini Cancellarius, factus, uir patriae rerumque Holsatiae peritissimus, sed in capitulum Plesuicense iniquissimus consultor Adolpho Duci, eoque a Dauide Chytraeo notatus et ab Adamo Oleario. Vid. Diarium Europ., A. MDCLXXI, p. 267, sq.

Tunise, theologus Anglus, Io. Meisnero dixit, quid esset, quod sibi album offerret, cum pater eius ita grauitur in Reformatos inuectus fuisset, existimans, Balthasarem fuisse Ioannis parentem, quod etsi hic docuit, non ita esse, ille tamen sui similis, librum ad pedes eius proiecit. Quod cum renuntiasset Duraeo, cum quo in Angliam nauigauerat, promisit, se effecturum, ut cum eo in gratiam rediret. Sed hunc is quoque recusauit, ut Zieglero affirmauit.

Ioachi-

Ioachimus Vadianus primo fuit Lector, seu Professor, in Gymnasio Viennensi, deinde Consul S. Galli, uir, si quisquam alius, antiquitatis peritissimus.

Henricus Valesius, summus in Gallia uir atque polyhistor, Samueli Tennulio humani generis ornamentum dictus, qui eius consuetudine doctrinaque imbutus est, in Dedicat. Pythag.

Diodori Siculi Fragmenta edidit H. Valesius, citante Freinfhemio de Praeced. p. 42.

Laurentii Vallae editio Veneta luculenta est, in 4. De Linguae Latinae Elegantia Parisiis, 1541, 4, Romae, 1475.

Petrus Victorius edidit Commentarios in IIX libros Aristotelis de optimo statu ciuitatis, Florentiae excusos, 1576, f. Eius Variarum lectiones magnam laudem aestimationemque habent. Laudauit in primis Laeuinus Torrentius eas ad Suetonium, p. 520.

Aurelius Victor. Huius optima editio debetur Andreae Schotto. Augustorum scriptores edidit Isaacus Casaubonus, cuius diuina omnia uocat Scaliger in Notis ad Eusebium, p. 168. Casaubonum in Spartianum saepe allegat Goldastus de Regno Boiem., et in Iulium Capitolinum, Claudium Salmasium.

Arnoldus Vinnius. Quid elegantius Commentario Academico et Forensi, quem ad Institutiones scripsit. In hoc plurimum debet subtilissimo

Bachouio, quanquam, quae is subobscore et perplexe saepe disputat, hic plane atque eleganter, et cum singulari scRIPTIONIS concinnitate differit, explicat atque commentatur. Cuius industriae in Pandectas respondet VVissenbachius. Reinerus Bachouius ICtorum in Germania princeps. Vinnius Grotii fontibus et grauioris philosophiae laticibus etiam sua irrigat subinde.

Virgilius. Ex Virgilio pleraque deperdita sunt. Vid. Gronouius in Senecae Suasor. librum, p. 28. Nam Seneca et Tertullianus ex eo quaedam adducunt, quae in eius Operibus hodie non extant. Primus in Germanicum conuertit Doctor Murnerus, et A. MDIOXV Maximiliano I dicauit. In Virgilium extant Commentationes et paralipomena Germani Val. Guellii, P.P. Eiusdem Virgilii Appendix, cum Iosephi Scaligeri Commentariis et castigationibus, Antuerpiae, ex officina Chr. Plantini, archi-typographi regii, 1575, f. Virgilius, cum Nascimbaeni Nascimbaenii explanationibus, Basileae, 1577, f.

Polydorus Vergilius, Urbinas, A. MDIOXX. De illo lepidum Epigramma composuit Ioannes Ouuenus, poeta Britannus,

Virgilii duo sunt, alter Maro, tu Polydore

Alter, tu mendax, ille poeta, fuit.

Eius historia Anglica merito ita notatur ab Ouueno. Cum hoc coniungendus Alexander Sardus, Ferrariensis, qui scripsit de Rerum inuentoribus, quos omisit Polydorus Vergilius.

God-

Godofredus Viterbiensis scripsit Chronicon carmine et soluta oratione mixtum. Viguit sub Frederico I. Vid. autor Vitae, editioni Viterbienti praefixae, item Heroldus, et alii.

Ioannes Vorstius Scheffero, et doctis uiris, aestimatus, diligenter euoluit scriptores optimos, et plurima collegit, bonitate ingenii fretus, etiam iudicauit et distinxit, Graeca ea omnia duntaxat esse, censuit, quae in Thesauro Henrici Stephani inuenit, ut Hellenisticen stabiliret. Sed multa sunt passim, quae in isto Lexico frustra requiras. Igitur boni autores ipsi inspiciendi et legendi sunt, et dialecti atque idiotismi linguae accurate discendi. Eius notae in Valerium Maximum ab illustr. Henrico Frisio mihi sunt laudatae.

Gerardus Ioannes Vossius, Palatinus, fuit Arminianus, et Harmoniam suam fere composuit ex annotationibus Hugonis Grotii. Ante Vossium in Opere de Idololatria gentilium multa egit Gyraldus. Vid. Voetius, Disput. select. P. III, p. 400.

Vossius, Professor scholarum illustrium, Lugduno-Barauae et Amstelodamensis inclytus, A. MDCL, terris ereptus, monumentis, quibus omne literarum genus insigniter illustrauit eximius. Vid. Ioannis Mollerii Homonymoscopia, p. 729.

Gerardus Vossius, Borchlonius Eburo, theologiae Doctor, Protonotarius Apostolicus et Praepositus Tongrensis, Operum Ephraemi Syri, Gregorii Thaumaturgi, aliorumque Patrum editor

industrius, Romae, ubi maximam uitae partem transegerat, A. CIO IO CIX, defunctus, et I. N. Erythraeo posthumo decoratus elogio. Vid. Pinathecam eius primam, num. 39. Conf. Mollerii Homonymoscopia, p. 729.

Raphael Volaterranus, optimus Pontificiarum rerum autor. Vbbo Emmius in Apolog. ref., p. 41.

Fulvius Ursinus, antiquitatis Romanae acris et diligens indagator.

Urspergensis, plene scribitur Conradus a Lichtenau. Urspergensis, iudice Goldasto, Urspergensis, cum rectius diceretur Schuuarzahensis. Continua-uit enim solum Schuuarzahense Chronicon, ut in uetustissimo Codice membranaceo scriptum repe-rit Goldastus. Vid. de Regno Boiem. II, 3, p. 122. A quo ex hac causa alibi dicitur anonymus Abbas Schuuarzahensis, de Regno Boiem., p. 112.

Abbas uulgo dicitur.

Michael VValtherus, theologus, saepe pungitur a Thoma Reinesio in Epistolis ad Vossium. Plu-rima ex Drusio et Beza exscripsit. Langenbeckium ualde aduersarium habuit. De cetero uir grauis, pius et diligens scripturae sacrae interpres.

Adrianus et Petrus, VVallenburchii, fratres, Pon-tificios inter doctores eruditissimi, modesti et in-genii bonitate iudicioque Arminianum disputandi morem sat callide imitantur. Ioanni Musaeo ualde laudantur.

VVe-

VVesenbecius, Antuerpiae Matthiam et Petrum, *VVesenbecios*, dedit. Vid. Gerardus Mercator in *Descript. Brabant.* Hahnus ad *VVesenbecium* liber ad studium iuris utilissimus, et dignus, qui in omnium sit manu.

VVitichindus, Ottonis M. aequalis fuit. Vid. Henr. Bangertus in *Helmoldi, Chron. Slavorum*, p. 18. *VVitichindus*, Corbeiensis monachus, scriptorum omnium Saxoniorum fere antiquissimus. Vid. *Conringii Annotata ad Lampadii librum, de Republ. Romano-Germanica*, p. 183.

Ioannes Iacobus VVissenbachius, celebris *ICtus*, sed apud Ioannem Strauchium, *ICtum Ienensem*, male audit, ob uiolentam legum, ut uocat, detorsionem.

Olaus VVormius. Vid. p. 97.

Xenophon scripsit de Institutione Cyri libros IIX, de Expeditione Cyri libros VII, *Historiarum Graecarum* libros VII, *Orationem de Agesilao, Rege*, de *Republica Lacedaemonia et Atheniensi*, *Memorabilium* libros III, aut V, si coniungas librum de Administratione domestica. Extat item *Conuiuium*, praeterea *Hiero, seu, de Regno*, *Ratioes reddituum*, sed de prouentibus, de Re equestri, de *Mag. equit.*, de *Venatione*, et *Epistolae aliquot*, editore *Leunclauio*.

Vilielmus Xylander A. MDCLXX. Scripsit An-
H 5 nota-

notationes in Sleidanum, de IIII Monarchiis. Post Xylandrum, Fr. Schaperum et MS. Strauchium, iam Professore Gedanensem, laudo. Sed recitandum habeo, multos in Sleidani Epitome naeuos esse, et plurima *ἀνισογισίας* argumenta. Eius Commentarii sunt luculenti.

Theodorus Zuingerus A. CIO IO XXCVI. Sunt, qui plagii reum agant. Certe enim non dubita-uerim, eum saepe Andreae Tiraquelli messi fal-cem suam immisisse. Vid. Contr. Disput. ad Instit., p. 62. Eum insuper notat Godofredus Prenzlouius, Introd. ad Colleg. de Copia uerb., p. 9, ma-gno molimine opus conatum. Forte maius mo-limen, quam successus, fuit. Deformauit et de-turpauit Zuingerum Beyerlingius, ibid., p. 9. Nempe, his praecessoribus nihil arduum succes-soribus fuit. Nihil desideres, quod illi docere non possint.

Huldericus Zuinglius A. CIO IO XXX. Mon-strum hoc edidit primum Tockenburgia prouin-cia, Glarea post presbyterum excepit atque expul-sit, hinc sacra Deiparae eremus eum tenuit, post Tigurum, ubi summopere cultus, late sparfit do-ctrinam sectamque suam, coemtis Lutheri libris, ardentior factus, Heluetiorum ante Apostolus. Bucelin. Chron. Constant. A. CIO IO XVII et XIX, sqq.

C A P V T V,

Tradens iudicia a C. S. Schurzfleischio, in praelectionibus olim ore prolata, ab auditoribus uero calamo excepta, sine ordine.

Georgius Trapezuntius scripsit Commentarium in Rhetoricam Aristotelis. Liber est elegantissimus, et qui fons eloquentiae dici possit, editus Argentorati, in f. Hic primus fuit, qui Aristotelem in Latinam conuertit linguam sec. XV, sed in extrema senectute omnium et Graecarum, et Latinarum, literarum oblitus fuisse, dicitur. Anton. Mancinellus quoque scripsit Commentarium in Rhetoricam Aristotelis, qui editus est superiori seculo Lugduni, in 4. Commentarius est egregius, ex quo totum Ciceronis opus de Rhetorica praeclare et ex asse intelligi potest. Hermolaus et Daniel Barbarus Rhetoricam Aristotelis tersissimo stylo Ciceroniano expressit, in 8, Venetiis excusa. Referente Thuano, tanti Aristotelem fecit Daniel Barbarus, minime barbarus, Patricius Venetus, et Patriarcha Aquileiensis, ut dicere de eo soleret, Nisi Christianus esset, se Aristotelis doctrinam per omnia et in omnibus amplexurum. C. Secundus Curio librum itidem scripsit egregium in Partitiones oratorias Ciceronis, in 8. Fuit Professor in Academia Basileensi, styli Ciceronis fuit obseruantissimus. Orator non potest fieri, nisi quis a rhetore, cuius munus est, ut praecepta tradat et uiam ostendat, quomodo quis orator euadere possit, praecepta didicerit. Nam si praeter regulam aliter euenit, exemplum est quidem, sed non ad imitationem pertinet, quae causa est, quam ob rem Aristoteles nullum huius artis in republica exper-

expertem esse uelit. Exemplum Aeneae Sylui, qui uixit sec. X V, et sola bonitate ingenii et natura orator factus est, singulare est, cui opponimus uel unum in Graecia Demosthenem, qui, nisi naturam arte excoluisset, nunquam tantus orator euasisset. Idem est sentiendum de Philippo Cominaeo.

Quintilianus fuit natione Hispanus, uixit post Ciceronem sec. I a N. C., nobilitatem Romanam docuit eloquentiam, et usum monstrauit, quomodo Cicero sit imitandus. Rhetor erat, non orator, ita, ut non auderet in publicum prodire, uti etiam Thuanus, uir alioquin incomparabilis, Salmasius, Buchnerus, alii-que, nullum fere uerbum ex tempore Latine loqui potuerunt, uel saltem noluerunt. Ioannes Sturmius, uir summus, primus docuit Argentorati adhuc ante *Erasmum*, quomodo eloquentia sit docenda, atque a monachorum barbarie eam liberauit. Eo etiam in Saxonia nemo melius docuit imitari, eamque ob causam praeter ceteros commendandus.

P. Bembus solus Cicerone minor est inter recentiores, qui Longolium, Belgam, cum eius diligentiam uideret, Romae in bonis literis instituit. Sed tenendum, quod Longolius, ut iuuenis, cum iudicio, uti debuit, non semper imitatus sit Ciceronem, non quod industria ei tum defuerit, sed iudicium. Integras enim lineas et totas phrasas inseruit Epistolis suis ex Cicerone. Ita imitandum est, ut non animaduertatur, aliquid ex scriptore decerptum fuisse. Ne uideri quidem debet, quem sis imitatus, apium exemplo, quoniam in fauis nulli flores, licet succus ex floribus sit desumptus. H. Grotius fatetur, nisi Longolius eum incendiisset, mercator mansisset. Ita enim alicubi dicit, Magna decora *Erasmi* et Longolii obseruabantur etc.

Latina lingua post tempora Imperatoris, Adriani, non ita floruit, ut antehac, praecipue autem amisit hanc gloriam, cum in uiuis esse desineret Solinus, et nominatim in Capitolino, Lampridio, Spartiano, Vopisco, et his similibus scriptoribus, plurimum contaminata est, nunquam autem maiores fordes accepit, quam tempore Martiani Capellae, qui cum septem artes praelegeret in scholis, inficetis uocabulis ueterem ac nitidam illam eloquentiam polluit, et minime laudabilis exempli imitationem prodidit. Hic Mart. Capella editus est et notis illustratus ab H. Grotio, iuvene admodum, et barbarus quidem, sed propter scriptores medii aevi consulendus est. Vocabula radicaliter, formaliter, etc., omnia sunt a Capella inuenta. Terminis, quos uocamus, philosophicis hodie in philosophia carere non possumus, et, ut quis alterum intelligat, retinenda sunt eiusmodi uocabula. Nam usus uelut tyrannus, uoce Ios. Scaligeri, ea inuexit, sed tamen ita loquendum, ut utrumque non ignoremus. Quae Solinus scripsit, non ineleganter scripsit, Iustinum ergo et Solinum, qui sec. II concludit, toleramus. Quicquid ab hoc seculo et ultra Solinum est, inficetum, ineptum, siue corruptae et ineptae Latinitatis, quod uulgo non obseruarunt uiri summi. Hinc C. Barthius, uir alioquin summus, et in antiquitate semper laudandus, minime laudem meretur, quando stylum adornat, phrasas ex Capitolino, Lampridio, Vopisco, Pollione, confarcinauit. Et ferme criticis plerisque in usu est, ut scriptores istos medii aevi imitentur, et ex iis Lexica conscribant. Quare multa sunt in Lexicis, quae non sunt Latina. Sic in Lexico, quod Faber et Buchnerus ediderunt, inuenies multa, quae non sunt bonae Latinitatis, e. c., gratitudo, puritas, etc. Sic uocabula medio usurpata aeuo. Nihil enim usitatius, pro ambone dicere, quia in Lexico explicatur, errabis, quando ad profam transferes.

feres. Nam Lexica edita sunt, non ut semper obseruetur puritas, sed ut etiam uocabula medii aevi innotescerent. Iudicium ergo hic requiritur et historici, et oratoris. Historicus haec scire, orator discernere, debet. Hoc tamen addo, quae in Thesauro, uel Lexico, Nizolii reperiuntur, illa ipsa sunt Latina, ratio, quia ipse Lexicon mere Ciceronianum edidit, imitatione Varronis. Noui quidem C. Barthium maxime in eos inuehere, qui Nizolio utuntur. O, inquit in *Dissertat. de Imitatione styli, Ad Nizolium suum accurrunt* etc. Sed utinam Barthius in scriptis suis Ciceronem semper imitatus esset, nec ex ingenio stylum composuisset. Fatendum quidem, quod ex Nizolio nemo oratoriam discet, aut orator euadet, habemus tamen in eo indicem probum uocum Ciceroniarum, ut quis eius beneficio in cognitionem styli Ciceroniani peruenire facile possit. C. Iulius Solinus librum reliquit ex uariis scriptoribus, quem primo edens, *Collectanea rerum memorabilium*, recognitum uero et emendatum, *Polyhistora*, inscripsit, in quo mutatus plurima a Plinio est, cuius et similia ea de causa dictus fuit. Qua gente, et quando fuerit, non satis constat. Aegyptum fuisse, coniecturae quaedam assunt, sed parum firmas. Stylus affectatus, peregrinum et non Romanum fuisse, satis uidetur arguere, ac miror, inuentos fuisse, qui Plinianae maiestati propius accessisse, existimauerint. Scaliger in *Animaduersionibus Plinianis* leuissimum scriptorem appellauit ob futilitatem iudicii, quo in concinnanda farragine sua usus est. Scripsit et *Ponticum*, seu de Ponto, carmen, sed de quo pauci tantum uersus supersunt. Vid. *Salmasii Prolegomena in Solinum*, et *Vossius de Histor. Latinis III.*

Scriptores uocantur historici minores, partim, quia non tam prudentes fuerunt prioribus, partim ob stylum, qui non est cultus. Nihilominus in his plurimum

mun eruditionis, praesertim in antiquitate, reperies. Hinc H. Grotius eruditionem in antiquitatibus hausit. Inferuiunt hi etiam libri maxime iis, qui studium iuris tractant.

Petrus Victorius primus fuit, qui post G. Trapezuntium in Aristotelem scripsit, et cui debemus, quod Saxonia nostra exculsa sit, in primis inferior. Nam Ioannes Caselius, postquam Rostochii fuerat, in Italiam profectus est, et hunc ducem studiorum accepit, atque ex Italia redux, literas cultas et eruditionem omnem in Saxoniam inferiorem adduxit. Hic Caselius Gallis, qui exteros alioquin non usque adeo aestimant, doctor humanitatis Germanorum audit, eumque uirum summum Galli pariter, et Itali, fideliter exscribunt, nulla mentione facta Caselii. Et fatendum, superiori seculo, mortuo Melanchthone, hoc in doctrinae genere nemo ipsi par fuit et maior uir. Buchnerus ipse non fuisset Buchnerus, nisi Caselium imitatus fuisset. Docuit is primum Rostochii, post Helmstadii. Sapientes credunt, Calixtum, qui eius fuit discipulus, quique in hoc studii genere excelluit, artem scribendi a Caselio didicisse. Caselius dicere solitus est, Orationem Ciceronis pro Muraena esse lepidissimam, et recte quidem. Nam ex instituto non est sublimis, multasque continet facetias.

Rudolphus Agricola docuit, quemadmodum philosophia nitide explicari, atque sermone cultiori describi, possit, quod nuper in philosophia morum congruentissime imitatus est Daniel Heinsius, et ante eum in Italia P. Victorius, magni Caselii praeceptor.

Imitatio, ut non tam ex metro et carmine, quam oratione prosa ac sermone pedestri, aestimetur, omni cura atque industria prouidendum est, quandoquidem multa sunt, quae poetae sibi sumunt, quae oratoribus non

non conueniunt, nec licent, e. c., non recte dicitur, animum induxi meum, quanquam ita dixit comicus, licentia, seu adiectione poetica. Cicero enim, et, qui scripserunt oratione prosa, omnes dicunt sine adiectione, inducere animum, uel inducere in animum. Leue hoc uideri poterat, tamen oratori obseruandum est. Nam poetae ut expleant uersum, solent aliquam adicere uocem. Apud Ciceronem, Liuium, non legitur, animum induxit suum. In communi et uulgari loquendi modo hoc non potest obseruari, sed, quando quis scribit pure, et uult plenam epistolam conscribere, debet his abstinere. Ego inter poetas, qui imitandi essent, Horatium et Terentium summo loco pono. Nam Virgilius, licet in carmine heroico princeps sit, et tanti Romae aestimatus, ut, cum aliquando in iudicium, uel curiam, uenisset, assurrexerint senatores, illum tamen non prorsus aequae imitari licet, ac Terentium et Horatium. Magnus Scaliger Horatium memoriter tenuit, qui etiam in Epistolis suis saepissime eum adhibuit, sed cum iudicio. Lipsius ita in numerato habuit Terentium, ut memoria eum teneret. Buchnerus etiam frequentissime imitatus poetas fuit, sed cum iudicio orationis prosae. Deinceps cogitandum est, imitantem habere debere causam et idoneam rationem imitandi, ne temere et praeter linguae consuetudinem dictiones componantur. Talem in modum recte notatus est Famianus Strada, egregius alias scriptor, et Romae Professor, cum dicit, *integumento corporis se euoluere*, pro eo, quod dicitur, *mori*, siquidem non est affectus uim Ciceronianae compositionis, cum libro II de Oratore scriptum est, *euolutum integumentis dissimulationis*, id est, *sine dissimulatione aliquid dicere*, aut extra dissimulationem positus est. Ego primo intuitu habui hanc phrasin, ut idem importaret, ac *denudationem corporis*, cum autem inspicerem contextum, describere uult mortem. In hoc

hoc genere non semel peccauit Albertus de Albertis in Thesauro sacrae et profanae eloquentiae, in 12, quo nemo magis suadet, Ciceronem esse imitandum, et tamen nemo imitatus est minus, atque ipse. Hic Alb. de Albertis fuit e societate Iesu, atque liber ipsius non quidem est redarguendus et culpandus, sed putidas quasdam praeter imitationem consarcinauit formulas, e. c., pro eo, *apponam tibi*, dicit, *ego rationum mearum catapultam in te euibrabo, et in humeros tuos coniciam*. Ideo iure de ipso non nemo tulit iudicium, *Bonus praeceptor, malus practicus*.

Ioannem Freinsbhemium, memini, in quadam Oratione maxime inuehi in philosophos. Eos enim reprehendit, qui adhibent uocabula, *prodigia, monstra, abstractio*, (si enim latine reddi deberet, dicendum, *animo, uel cogitatione animi, discernere*) *ens, existentia, substantia*. Verum haec in philosophia necessario admittenda sunt, si quidem fieri non potest, ut omnia describere queamus, si his destituamur, in oratione tamen ciuili nitidissime loquendum est. *Ens* Latine aliter reddi non potest, *quam illud, quod est*. Hinc Seneca in epistola aliqua miratur, tam inopem esse linguam Latinam, ut *ens* una uoce exprimere et reddere Latine non possit. Magno sane iudicio opus est in his exprimendis.

Officia Ciceronis liber est sane aureus, ac, consentiente Berneggero Orat. decad. X, opus incomparabile, quod nemo explicabit, nisi qui Graecam philosophiam exacte nouerit. Male igitur in scholis pueris proponitur, sed propter res et dispositiones uirtutum insignes, et momenta rerum etiam, immo, ob elegantissimum stylum philosophicum, quotidie studioso assidue legendus. Hinc H. Grotius librum hunc magni aestimauit.

Ioannes Thomas Freigius praeclare monuit in *Oratione de Scriptis Ciceronis*, p. 464, Ciceronem non uerbis modo, aut orationis superficie, sed etiam in rebus atque sententiis, et ingenii quoque ac consilii similitudine, imitandum esse, quod usu probarunt excellentes uiri, atque hac imitatione magnam laudem adepti sunt *Bembus* et *Sadoletus*, *Naugerius*, *Cortellius*, *Riccus*, *Bonamicus*, *Victorius*, *Aldus*. Nam *Longolium* in imitando nimium fuisse, putant. *Caelius* autem *Calcagninus* reprehenditur, propterea, quod in iis, quae non intellexerit, Ciceronem notasset, atque praeter meritum summum eloquentiae parentem castigasset, atque redarguisset. Vid. *Ant. Maioragius*, *Professor Mediolanensis*, *Orat. XVI*, et *Praefat. XIII*, ubi ipse inuehitur in *Calcagninum*, et dicit, eum meliorem fuisse poetam, quam oratorem. Bonus enim fuit poeta, sed in styli imitatione ineptus. Hinc uidemus, raro excellere aliquem, et in poesi, et in eloquentia, quae studia alias non raro solent coniungi.

Marcus Zuerius Boxhornius, uir sane egregius, eius tamen *Epistolae* nimis quandoque ex triuio quasi petitae sunt, et crude admodum scriptae. *Orationes* uero eius non displicent mihi ullo modo, easque plurimi aestimo. *Buchnerus* in eloquentia paria faciebat cum eo, immo, ipsum etiam superabat, in historia uero et prudentia rerum ciuiliu uincebat hic *Buchnerum*.

Christophorus Forstnerus fuit natione *Austrius*, et ab initio tenui re ac fortuna difficili. Nam ei in iuuentute res admodum angusta domi fuit. Primum peruenit *Venetias*, commendatus proceribus, postea *Batauiam* profectus, ubi in honorem Ducis *Veneti* orationem habuit, qua *Venetiis* ita se commendauit, ut ad publica munera accerferetur. Abhinc, cum fama eius in dies cresceret, in aulam *Mompelgartensem* uocatus

uocatus est, ubi talem se praestitit, ut apud Italos, Gallos, Suedos atque Germanos, magnam nominis gloriam consequeretur. Edidit Epistolas ciuiles, ut H. Grotius. Huius Grotii, Reginae regnique Suec. Consilarii, et apud Regem christianissimum Legati, etc., Epistolae, quotquot reperiri potuerunt, in quibus praeter haecenus editas, plurimae theologici, iuridici, philologici et politici, argumenti occurrunt, prodierunt Amstelodami, 1687, f.

Ioannes Sinoldus Schuzius, Professor Giessensis et Legatus Hasso - Darmstadiensis Principis, eloquentia sua Ferdinandum III, Imperatorem, permouit adeo, ut ad Principes conuersus, quaereret, quis ille? et, responso accepto, diceret, den mann mus ich haben, atque paullo post Viennam a Caesare est uocatus.

Ciceronis Partitiones rhetoricae egregius et aureus est liber, quem Coelius Secundus, uir longe doctissimus, et qui apud Italos magnam adeptus est laudem, Commentario illustrauit eruditissimo, quem librum memoriae mandandum cuius non dissuasero. Alias Cicero ferme omnibus in paginis huius libri ad Aristotelem digitum intendit. Cuius Rhetoricam idem Cicero memoria tenuisse uidetur.

Ex *Lexicis* linguam Latinam nemo addiscere potest. Tria sunt notanda, I an uocabulum purum extet Latinum, si non hoc, II an detur simile, si neque hoc, an III possit defumi ex Graeca lingua. Sic uocabulum *bombarda* non extat apud Latinos scriptores, datur tamen simile, nempe *tormentum maius, minus, aeneum, campestre, manuarium, militare*. Italus quidem alicubi dicit, *bombardauit urbem*, *er hat die stadt beschossen*, pro, tormento uerberauit, uel tormentis aeneis uerberauit urbem, siue pulsauit muros tormentis, quem ad modum *arietibus uerberare urbem, muros*, dicebant olim

Romani. Non dico etiam, *mosquetam*, sed *sclopetum*, siue *sclopum maiorem*, ut Strada uocat. Pro *caretha* dico *rhedam*, seu *quadrigas*, sic *quadrigis uehi* elegantissime dicitur, *bigis uehi*, pro *galera*, *trireme*, pro *approcha*, *appropinquationem operum*, pro *retrenchemento*, *aggerem castrensem*, pro *admiralio*, *praetorem naualem*, pro *admiralia naue*, *praetoriam nauem*. Sic dicere coneris, Imperatorem apprehendisse Pontificis *stapam*, seu *stapedam*, Latine circumscribes, *Imperator instrumentum*, quo Pontifex equitans pedes suos sustinebat, apprehendit, aut *Imperator Pontificis adminiculum pedis*, siue, quo pedes sustentur, apprehendit, *steigbugel*. Romani enim tale instrumentum non habuerunt, hinc periphrasi opus est. Conf. Buchnerus de Commutata dicendi ratione, p. 167. Pro *essentia* rectissime dicitur *natura*. Cicero enim alicubi dicit, *hanc esse Dei naturam*, ut nullis locorum spatiis circumscribatur, nulla re finiatur. Cicero cum impossibile Latine reddere non posset, uocabulum Graecum, ἀδύνατον, adhibuit.

Julius Caesar, σύγχρονος Ciceronis et aemulus, Commentarios stylo lenissimo pariter, ac elegantissimo, scripsit, quem Ioannes Sleidanus, Germaniae decus, singulari dexteritate imitatus est leni et plano scribendi genere, quemque ideo non dubitem Caesarem Germanicum appellare.

Plinius Polonicus liber est egregius, in quo Panegyrici non ex uulgata uersione, sed ex fontibus Ciceronis, emanantes, occurrunt, in primis uero in dicendi breuitate et acuminibus excellit liber ille. Omnium maxime ineptiunt illi, qui eloquentiam affectantes et captantes Batauam, Iunium, Lansium, commendant, atque, missa Ciceroniana, ad Epistolas Crucii, Neuhusii, Angli Politiani, confugiunt. Illae enim plane ineptiis scatent, huius uero euolui possunt ab iis, qui iam in stylo confirmati, die schon geuuieget im schreiben. Adhibentur ergo Epistolae Politiani utilissime ad iudicium

dicium criticum et rerum cognitionem, sed non ad imitationem styli, quia I est *αὐτοδίδακτος* in stylo, quod uel ipsa *αὐτοψία* primae epistolae docet, II destituitur iudicio historico, eo, quod iudicium Sidonii Apollinaris, scriptoris seculi V, quo inficeta fuit Latinitas, praeferat iudicio Caesaris de Cicerone, et laudet illum, cum dixerit, Plinium in Epistolis Ciceroni esse praeferendum. Plinii stylus ornatus quidem, et uariis acuminibus descriptus est, sed tamen non ita ad omne dicendi genus aptus, quam stylus Ciceronis, qui omnes eas uirtutes complexus est, quae stylo propriae sunt, ut Caesar, licet aemulationem Ciceronis in dicendo ueritus antea fuerat, de ipso dixerit, non tantum de patria, sed nomine Romano, meritum fuisse. Quod tributum a Caesare testimonium tantum apud nos est ponderis, ut Sidonii Apollinaris, Plinium omnibus anteponentis, iudicium non moremur. Nam is neque est in dicendo optimus, et iudex adeo huius rei esse non potuit. Hoc tamen non abnuo, in historia ecclesiastica ualde bonum esse Sidonium, in primis ex editione Sirmondi. Casauboni Epistolae non ad styli imitationem, sed ad rerum cognitionem, sunt legendae. Reinesii, summi alioqui uiri, et in antiquitate incomparabilis, stylus non est aequalis. Nam mox desumit uoces ex Varrone, mox ex A. Gellio, mox ex alio ueteri, ut adeo minime aequabili dicendi genere incedere possit. Abesse etiam debet Symmachi stylus, quippe aequabili tractu non profluit, neque Buchnero unquam placuit. Vixit seculo IIII, ubi plane desitum est Latine loqui, ut meo iudicio asini sint, qui hunc imitandum suadent. Symmachus enim propter res et notitiam antiquitatis est legendus, non propter stylum formandum. Illi etiam impingunt, qui Barclaium in epistolarum scribendi genere sectantur, I, quia Barclaius non tenui dicendi genere est usus, II scribit poetice, et affectatus est poeta, et

totus scatet formulis ascitis. A politico legi potest, sed ob stylum legendus non est, neque in eo imitandus, sed plane ab eo quis abesse debet. Quos ego noui Barclaii imitatores, etiam in republica constitutos, nunquam aequabili stylo asuescere potuerunt. Nihil tam ineptum profecto ad stylum est, quam eius Satyricon Euphormionis, seu Icon animorum, siquae a me commendaretur, me expertem esse rationis oporteret, sed propter politica tamen, et ad iudicium rerum publicarum, legendus. III, quia Barclaius non seruat eundem dicendi tenorem, iam sublimi, iam tenui dicendi genere, utitur. Hinc Opitius, Germaniae Virgilius, quando eum uertit, hallucinatus est, quod non semper accurate exprefferit Argenidem. Es ist poetisch deutsch.

Hermogenes fuit rhetor Graecus, Tarfi docuit iuventutem eloquentiam, et, cum ubique celebraretur, multi studiosi ad eum ex Italia uenerunt. Nam Antonius, rhetor, (non tamen ille triumuir, in quem Cicero scripsit Orationes inuectiuas) nobilis, siue eques Romanus, Roma profectus, Tarsum ad Hermogenem se contulit, famae eius magnitudine excitatus, eumque diligentissime audiuit, tanta quidem industria, ut dicerent, ipsum Hermogenis uere germanum discipulum fuisse. Eloquentia igitur hac comparata, se Romam contulit, ibique orationes saepe pro rostris habuit, ac librum aliquem praeceptorum rhetoricorum composuit, quem Cicero magis magisque expoliuit, seu explicauit illustrauitque, et ad usum publicum accommodauit. Huius Antonii quoque labore usus est Cicero in Partitionibus Orat., ut adeo mirum non sit, cum Cicerone aureum illud seculum Romanae eloquentiae coepisse, quippe qui I Graecam et Latinam eloquentiam coniunxit, et sic optima quaeque ex Graecis, et Latinis, aliisque Scriptoribus excellentibus, in suum usum transtulit, II, quia Platonem, Aristotelem,

telem, uelut in succum et sanguinem conuertit, III Athenis hisce studiis operam nauauit, IIII, quoniam hunc Antonium, Hermogenis alumnum, familiarem habuit, et eius Rhetoricam magis magisque excoluit, V, quia Cicero in omnibus dicendi generibus, in tenui, medio, sublimi, excelluit. E. c., in genere sublimi scripsit Orationem pro Milone, M. Marcello, etc., mediocri eam post reditum, etc., tenui epistolas exarauit, ita, ut semper indicaret, in quo genere uersaretur. Aliud enim genus dicendi orationes postulant, aliud epistolae, hae quasi sine cura sunt scribendae, illae autem, praesertim panegyricae, more Asiatico componuntur. In quibus mirus artifex fuit, ac magnum nomen consecutus est noster Buchnerus, quem solum panegyricos scribere posse, dixit Daniel Heinsius, summus apud Belgas orator. Polonis quibusdam Buchnerus bonus uocatur Grammaticus, quod tumores Polonicos non sit sectatus, nec ita affectato scribendi genere usus. Polonos, fateor, si recte educantur atque instituuntur, in oratoria excellere, e. c., Orichouius, qui elegantissimam orationem habuit in laudem Sigismundi, quae genere mediocri conscripta est. Hunc igitur unum inter Polonos magni aestimo. Der Iesuiten Latein ist nollbruder, bachanten, Latein, quanquam nonnulli excipiendi. Ut autem Poloni in affectando excedunt, ita Hispani deficiunt. Hi enim plane sunt inepti ad studia humaniora, unde magnum risum excitauit Mendoza, Legatus Regis Hispaniae, cum in aula Parisiensi perorans, Syllogismum ab utili, necessario, etc., necteret. Idem ferme Anglis etiam euenit, quorum paucissimi sunt, qui stylo Latino egregium quid praestiterunt, in lingua tamen uernacula sublimi genere dicendi maxime excellunt, et in primis affectus mouere possunt, ut adeo quis in studio homiletico magnos profectus ex ipsorum scriptis facere possit, praesertim si ipsorum linguae sit gnarus.

Dionysius Longinus de sublimi dicendi genere inter Graecos ex instituto scripsit, cuius liber prorsus egregius Venetiis, in 4, Graece et Latine excusus, quae editio Aldina insignis, ac certe unicuius liber hic utilis, cum primis uero oratori ecclesiastico. Maxime autem placet mihi iudicium illius hominis ethnici de stylo Moſis, quem maiestatis plenum eſſe, dixit. Quis uero credidiſſet, Moſen in textu non authentico, ſed Graeco, a Graeco philoſopho gentili hoc iudicio notatum. Hic monet in componenda oratione naturam eſſe exprimendam, ut natura ipſa eſſe uideatur. Verum natura ita conſtituenda eſt imitandi regula, ut ſcriptores optimi, qui natura atque oratione ualuerunt, ne omittantur. Nam, qui tantum in natura manendum, cenſent, ut apud ueteres Curio, et recentiores Politianus, eos longe fallit opinio, neque laudem perfectae atque expolitae orationis conſequuntur, quoniam lubricum eſt, quod tantum natura duce agitur, et ad comparandam imitandi et ſcribendi gloriam non ſufficit. Vid. Riccius de Imitatione, libro I.

A. Politianus dicere ſolitus eſt, Sequere naturam. Nam et ego id feci. Quod niſi Politianus dixiſſet, uir alioquin magnae eruditionis et lectionis, et, qui Buchneri iudicio dulciſſima et puriſſima oratione Latina reddidit, et ita quidem, ut fere etiam, conſentiente Boeclero, eum ſuperauerit, aſinum id dixiſſe, dicerem. Sed quomodo id natura aſſecutus A. Politianus? ita ſane, ut eius ſtylus nullibi ſit aequalis. Profecto, qui tantum naturam ſequitur, nunquam laudem in hoc ſtudio adipiſcetur, quia natura lubrica eſt, et ubique praeceptis indiget. Interim enitendum, et nemo debet tantum ſequi naturam ſuam. Ea enim minime ſufficit, ſed ſubinde exercitatione excolenda, atque gnari huius ſtudiū praeceptoris manuſductione opus eſt.

Caesar,

Caesar, qui in tenui ac dilucido genere scribendi prorsus excelluit, purus, dulcis, planus, sincerus, scriptor fuit, sed plenam illam ac sublimem dicendi dignitatem non adeptus est, quod ipsum mouit, ut, neglecto foro, in quo sublimis genus tunc apud oratores ualuit, animum ad belli artes conuerteret, et solus Hortensius iam uideri posset, qui Ciceroni palmam dubiam faceret, quanquam hoc genere esset longe infra Ciceronem, et uoce atque gestu saltem emineret. Vid. Quintilianus, XI, 3, et Cicero in Bruto, c. 66.

Salustius quidem elegantissimus est scriptor, et in stylo Laconico prorsus incomparabilis, sed minime purus dicendus, siquidem quasdam formulas, apud Varronem et ante hunc usitatas adhibet. Atqui uero nobis regula est, formulas, ante Ciceronem et Varronem usitatas, esse negligendas.

Graeci frequentius plenum dicendi genus rebus uilibus et abiectis accommodarunt, et saepe operam perdiderunt, quod ex nouis scriptoribus dum imitari quidam sunt, fecisse putandi sunt exemplo Graecorum. Quae enim utilitas est, uires experiri in luto, scarabaeo, culice, et rebus similibus, magnifice laudandis? Talia certe separatim dicendi genus habent, et contenta sunt doceri ac tradi ea forma, quae uerbis dilucidis ac planis constat, si tamen exercitationi aliquid tribuendum est, in adolescente tolerari, in uiro reprehendi, merito deberet. Hinc Cicero scriptores praeponit Graecis. Vid. Riccius d. l. p. 396.

Graeci non fuerunt in hoc genere dicendi hospites, sed, ut dixi, in iis reprehenditur, quod saepius rebus uilioribus plenum genus accommodarint. Cum enim Comoediis ut plurimum delectarentur, factum est, ut saepe Dauum aliquem, uel alium quendam histrionem,

magnifica oratione collaudarent, et quasi Regem extollerent ac celebrarent. Sic, si quis operam positurus in commendando luto, et aliquot hebdomadas consumeret, oleum certe et operam perderet. Oportet enim, ut non ad uiles, sed res dignas, orationes quis accommodet. Fuerunt tamen nihilo minus ex recentioribus, qui eos imitari sunt. Ita Anton. Maioragius praeclara Oratione et stylo egregio laudauit lutum, quae saepe melior est ea, quam de Stylo et bonis literis conscripsit. Sic, si tu cum Virgilio prosa oratione, stylo pleno, laudares culicem, sine dubio ridereris. Caspar. Dornauus scarabaeum, Heinsius pediculos, laudauit, licet non serio, sed ut luderet saltem. Huc et referendus D. Schuppius, quando dixit de Arte ditiscendi et de Nihilo, item de Opinione Orationem habuit. Mathematicus quidam, cum auditoribus destitueretur, magnum et singulare quid se dicturum, magnamque rupem se sine labore de loco moturum esse, pollicitus est, cum itaque plurimi ad eum confluxissent, magno quasi impetu, admota rupi manu, dixit, Videtis, spectatores, uelle me, sed non posse, atque ita curiositatem egregie delusit. Verum in his et talibus argumentis semper uidendum, quo loco, et quibus sis moribus, quippe non cuius ingenio haec talia conueniunt, et solent saepe cum periculo famae esse coniuncta. Sed uero Latini magis seria, et τὸ ἡθικὸν sectati sunt. Vt enim Graeci in inueniendo sunt subtilissimi atque ingeniosissimi, ita Latini in amplificando ornandoque, et in rebus seriis excellunt. Si apud Graecos Xenophontem, Demosthenem et Lysiam, paucosque alios, excipias, reliqui in nugis fere omnes uersantur. Contra Cicero in Orationibus suis seruat genus forense, ut uel accuset, uel defendat, pro rostris.

Villaregius fuit quinque Regum Galliae administer, uixit LXXV annos, prudentia et felicitate per totam uitam

uitam apud Regem Galliae perpetua atque eadem fuit, quod sane rarum admirandumque exemplum est politici. De eo passim apud Gallos legi potest, praesertim apud Grammondum. Thuanus ipse sine Villaregio non fuisset Thuanus. Extat etiam eius uita, cuius, ne nesciatis, inscriptio haec est, Minister status, siue considerationes politicae super uitam Nicolai Neouilli Villaregii, quinque Regum Christianissimorum Consiliarii et Ministri status primarii, scripta a Petro Matthaeo, Henrici III, Galliarum Regis, historico, nunc in Latinum sermonem traducta, Gedani, ed. 1656, 12. Si quis eum laudare uellet, hoc modo fieri posset. Villaregius, uir animo uitaque innocens, et fide atque meritis sanctus, et prudentia dotibusque, erat inter Gallos maximus, de quo et saepe legi, quae excedunt humani ingenii fidem, et audiui, quae uix omni studio atque diligentia assequi sapientissimus quisque possit, qui auctoritatem atque ornamenta sua sanctissime custodiuit, remque publicam pene afflictam, atque bellis exhaustam, uirtute et consilii felicitate sustentauit, quod qui dissimulant, erga pietatem eius ingrati, qui negant, cum sciunt, quod apud omnes apertissimum est, rudes atque rerum publice gestarum ignari merito habentur.

Cassiodorum solent Ciceronem inter scriptores ecclesiasticos uocare, propter maiestatem commendandus, et sane summae curae est habendus studioso homileticae. Hic Cassiodorus primum fuit Praefectus aulae, ein Hofmarschal, uir ingenio et eloquentia seculo VI summus, euocatus a Rege Ostro-Gothorum, qui hoc seculo Italiam sibi subiecerant, ad Comitatus dignitatem, et legationes plurimas summa cum laude obiit. Postea laborum pertaesus, mutauit uitae statum politicum cum monastico, ac reliquum aetatis spatium religione et bonis literis transegit. Scripsit de Anima, Angelis, Amore diuino, de Orthographia, Grammaticis distinctionibus,

tionibus, etc., item ueteres Epistolas Regum Ostro-Gothorum ad Imperatores Constantinopolitanos, quas memoria prope tenuit Goldastus. VVenn uuir den mann nicht gehabt haetten, uuas uuusten uuir uon seculi VI, seu medii, antiquitate.

In *Orationes Ciceronis pro Milone, M. Marcello, Ligurio*, etc., eruditissime commentatus est Matthias Dresserus, Professor quondam Lipsiensis, in primis in explicandis formulis iuridicis egregiam praestitit operam, et phrasas forenses, apud Romanos usitatas egregie explicauit. Maxime uero commendo *Orationes Ciceronis*, superiori seculo Basileae, in forma maioris ordinis, editas, quae omnium sunt accuratissimae, sed et rarissimae, ut dubitem, an hic locorum reperiantur.

Terentium si quis legit, is in eo obseruet I, Latinitatem, id est, formulas elegantissimas, ut sunt, actum agere, si id quidem negotii mihi datum est, etc. II *πρέπον*, siue decorum, ut attendat, quis loquatur, Dauidne, an Oedipus, num haec persona, an illa, ubi loquatur, quid, quomodo, quando, et ad quos, loquatur, ut si illam Latinitatem applicare uellet, eam cum iudicio personae, materiae, finis, temporis, loci, publice, an priuatim, loquendum sit, accommodet. Latinitas enim exigit, ut nihil loquamur praeter usum bonorum scriptorum, decorum, ut figurae ne sumantur ex genere dicendi poetico, neue tumor fiat. Sic mitescere profae conuenientius, quam mansuescere, quanquam in compositione sublimi interdum probantur, ut pro caput rei, mucro defensionis apud Ciceronem legitur. Hic enim in foro Romano Oligarchico cum aduocatis in argumento sublimi libere loquebatur, quod si Secretarius quispiam, ad Principem loquens, imitari uellet, irrideretur. Is ergo dicet, caput causae, momentum rei est. Sic idem Cicero elatum animum pro magno et grandi etiam dixit, propter

propter grande dictionis genus, non pro superbo et inflato, ac uitioso. Similiter iudicium in imitatione esse debet, ita, non statim licet dicere, ruinae dare, quia dicitur, neci dare. Hinc dico, III obseruari debere antiquitatem. Nam orator nullo modo fieri potest, qui non sit antiquitate instructus. E. c. ita Latine dico, paries facit uitium, uuird baufaellig, non uero facit ruinam. Si dicere uelis, Imperatorem ingressum esse Alsatiae circulum, den Elsassischen creys, uocem circuli non potes adhibere, si pure loqui uelis, si quidem uox illa historice in hoc sensu non capitur, adeoque nec Latina esse potest, sed in sensu mathematico solum. Ex imitatione ueterum ergo dices, pagum Alsatiae intrasse Imperatorem, qua in parte etiam Lexica non semper sunt accurata, aut sufficiunt. Sic in nullo Lexico reperies uocem aliquam, quae huic respondeat, licet optimum sit. Sicut et Buchnerus in Fabro suo non sufficit, sed saepe fallitur. Nam phrasae hae, mutuo da mihi librum, ipsi est, leihe mir das buch, quia, mutuo dare tum demum est adhibendum, si alia specie dem, licet eiusdem ualoris, commodo uero dare, locum habet, uuenn ich idem indiuiduum gebe. Ita Germanorum est, es ist ueriahret. ICTi exprimunt per praescribere, quod Latine dicitur usu capere. Suetonius enim dicit, libro V, possessio usu capta. Ita dicimus, longam temporis possessionem et usu capionem obuertere. Similiter quod nos dicimus, er geuehre mirs, ICTi dicunt, euictionem praesta, et ut plurimum apud aduocatos in usu est, Latinis dicitur, autoritas, autoritatem praestare. Cicero enim dicit, usus et autoritas fundi est.

Sunt uero imitandi boni scriptores, hoc est, qui a Varrone inde scribere coeperunt, die gleich mit und nach dem Varrone angefangen zu schreiben, quem summum in republica Romana uirum uocabat Cicero, eumque

eumque omnem doctrinam, omnes artes ac sapientiam, animo tenuisse, dicebat, ita tamen, ut notemus, esse in eodem quoque Varrone, quae sint ex aeuo Latino ueteri non bono, e. c., *melatio*, das honichmachen, quod Latine diceret, *uindemiam mellis*. Distinguendum est genus scribendi philosophicum et oratorium, atque epistolare. Sic adhibuit Cicero uocem exsuperantia, sed tamen in oratione, uel epistola, non imitandum. Ita stylus Sperlingii stylus elegans est in physica, non uero in epistolis, da taugt er nicht. Strada fallit, quando in Historia Belgica scribit, cura et methodus adhibita est in pecuniae partitione, sie haben geldrechnung gehabt, quae compositio uocum in stylo, siue disputatione philosophica, non uero in historia et eloquentia ciuili, tolerari potest. Cicero dixisset, curam et delectum adhibere, habere. Cicero alicubi dicit, nauigat belli impetus, quem imitaturus Saluianus, Presbyter Massiliensis, dicit, bellum nauigare. Errat autem uir alioquin egregius, aut saltem uim Ciceronis non affecutus est. Cicero in grandi genere alio modo de Pompeio, uictore adhibuit, ad declarandam illam incredibilem celeritatem, qua Pompeius bellum felicissime confecit, non uero in re qualibet uili et tenui, quod Saluiano familiare perquam est, et ipse reprehendendus. Rhetorica ad Herennium uulgo Ciceroni tribuitur, sed proprie non est Ciceronis, sed eius germani discipuli, Cornificii, qui Ciceronem in succum et sanguinem uerterat, id quod erudite probat Mancinellus in Comment. h. l. Hanc Rhetoricam Buchnero nostro familiarem fuisse, probat liber ipsius posthumus de Commutata dicendi ratione, quem uir doctissimus, Praetorius, gener eius, postea edidit.

Obseruandum, et maxime iudicio opus est, ut nulli epistolae ciuili inferantur Graeca, ne patronis publicis et grauioribus curis districtis crucem figamus et molestiam

molestiam creemus, man muß schreiben, nicht allein, daß man gelehrt ist, sondern auch wissen, daß man verstaendig sey. E. c., si quis scriberet ad patronum, multis laboribus implicitum, idiomate quidem Latino, multis tamen uocabulis Hebraeis et Graecis immixtis, nonne reiiceret literas, iuxta illud, Quī non uult intelligi, debet negligi. Hoc etiam in Orationibus notandum, si quidem Cicero nunquam, neque in Orationibus, neque in Epistolis suis, hoc fecit. Etsi adhibuerit aliquando Graeca in epistolis, ex necessitate id fecit, cum scilicet ipsa Latina uocabula deficerent. Excipiuntur autem hic disputationes, in quibus docendi causa non possumus Graecis terminis non uti. Distinguendum etiam inter epistolas ciuiles et criticas, quae in mere scholastico genere occupantur, et in his Graeca elegantissime miscentur, quales sunt Casauboni, Scaligeri, Reinesii, etc. Horum literae non ad Principes, uel patronos, sed ad literatos, perscriptae sunt, ut uel alios docerent, uel se ipsos inter se exercerent, et tales literae, quoniam non tractant ciuile argumentum, diuersam habent rationem, atque a communi literarum genere sunt separatae. Ita quoque distinguendum inter orationes ciuiles, seu, quae habentur ad Principem et coram senatu, populo, et inter eas, quae habentur ad studiosos, docendi gratia, item dissertationes, in illis Graeca si inferas, reprehensionem merito incurres, in his uero, e. c., si quis Baronium uellet refutare, et eloquentiae, et laudis, erit, ex Graecis seu fontibus, quaedam allegare. Graeca enim lingua omnium maxime in uita etiam ciuili est utilis et elegans, et qua temere quis carere non potest. Hinc Boineburgius et illustriss. Henricus Frisius aetate iam prouectiori eam discere coeperunt. Videbant enim, esse in ea multum et elegantiae et utilitatis. Ceterum, quod H. Grotius linguae Graece peritissimus fuerit, nemo, ut

ut opinor, facile ignorabit. Manet ergo linguae Graecae sua laus, modo in epistolis et orationibus ciuilibus non inferantur Graeca, quod fecit Michael Boiemus in Historia sua, quam edidit, in quam multa Graeca ex Homero Pindaroque infercit, et familiare hodie nostris perquam est, quod Massenius fieri a nobis dicit ex ignorantia linguae. Vid. Palaestra styli, ubi haereticos (quo nomine nos et Reformatos punit) in partem laudis ponere, inquit, si misceant ceteras linguas, et exinde colligit, illos ignorare indolem linguae Latinae. Caueamus igitur, ne talibus calumniis occasio in posterum suppeditetur. Cum ego Giesae, primo anno academico, praefide Iacobo Lebbeio ex Graecis disputarem, autor mihi erat Dietericus, ut illustriss. Didio, Ministro in aula Hasso-Darmstadiana summo, Disputationem inscriberem. Quam cum Dietericus, ut et Tackius, praeceptores mei, uiderent, probabant quidem studium, sed Graeca ut dekerem, monebant. Quibus correctis, summo Didio ita placuit mea inscriptio, ut me, praeter ullam spem atque expectationem, responsione sua manu dignaretur, quas ego literas magni facio, in quibus me acuebat ad studia continuanda.

Genus tenue, quod epistolam scribentibus in primis curae est, et condentibus historiam utile ac conueniens habetur, extat in Epistolis Ciceronis, quas ad uxorem, et magis familiares, et plurimum occupatos, perscripsit, et cum docere uoluit, in quo genere post Ciceronem excelluit Fabius, qui in rebus tritis etiam loquuntur non trita, obseruando in primis historicis exemplo, qui alioqui hoc genere delectantur. Sic Appius Claudius apud Liuium, Si unquam dubitatum est, Quirites, utrum Tribuni plebis nostra, an sua causa, seditionum semper autores fuerint, id hoc anno desuisse dubitari, certum habeo. Ego in tenui genere, quamlibet ad diuersum argumentum pertinet, ita
sum

sum imitaturus. Si unquam dubitavi, Academici iuvenes, utrum historiam Germanicam uniuerse, an eius partem, explicare pro his rostris expediat, in primis hoc tempore dubitasse me, fateor. Id uero cum saepe a me fieret, et scirem, esse praeter uestram expectationem, tandem dubitare desii, et, ne quid curam meam morari possit, historiam Lotharingicam delegi, quam publice, nec uobis inuitis, praelegerem. Ea enim iure quodam Germanorum contingit, et Belgicam recte sequitur, et Gallicam profecto illustrat, eo maxime, quod nunc omnium sermones de Lotharingia audiantur.

Quod exordium artificio imitationis ac citra crimen furti, siue plagii, est meum, licet hic aliquid Liuianae formae conspiciatur. In genere hoc communiter omnes orationes philosophicae, et scripta ad docendum comparata, versantur, etsi quandoque Cicero in iis dignitatem medii generis tueatur, et Liuius in scribenda historia ita saepe multumque exuberet, ut fines tenuis generis longe excedat, qua in parte Thuanus quoque Latinae uberratis est aemulus, et in hoc studio plurimum potest polletque. Huc uideatur Oratio Guisii, quae optima mihi uidetur, apud Thuanum libro IX, p. m. 222.

Pro medio genere illustrando ex imitatione Ciceronis hoc licet capiatis exemplum, quod reperitur in peroratione pro Milone, efficaci quidem ad mouendos affectus, sed formam dicendi mediam prae se ferente. Vos oro atque obtestor, iudices, ut in suffragio mihi dando, quod existimabitis, id libere dicatis. Vestrum iudicium, sapientiam, aequitatem, ita mihi fidem habete, is praecipue collaudabit, qui in uiris discernendis maximum prudentissimumque discernit. Aliter. Vo oro atque obsecro, iudices, ut in sententiis ferendis, quod sentietis, id audeatis. Vestram uirtutem, iustitiam, fidem, mihi credite, is maxime

maxime probabit, qui in iudiciis legendis optimum, et sapientissimum, et fortissimum, quemque legit. Matthaeus Dresserus, p. 461, pro Milone, exemplum imitationis attulit in matrem, commonentem filium ad literas diligenter excolendas, et in formam tenuis generis conuertit, quod institutum non improbo, obseruo tamen, quasdam dictiones adhibuisse, quae non sunt ex usu Ciceroniano. Sic imitari liceat Ciceronem pro Marcello, dum ait, Diuturni silentii, patres conscripti, quo eram his temporibus usus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim uerecundia, finem hodiernus dies attulit, imitaberis, Longi silentii, quo me usque ad hoc tempus continui, non metu aliquo, sed partim modestia, partim reuerentia, finem hodierna hora attulit. Vel, Longum silentium, quo me a confesso uestro et his rostris continui, patres conscripti, uobis graue forsan ac molestum accidit, id uero nunc mihi acerbum quoque est ac triste, quod haec dies, quae eius finem affert, initium lugendi mihi attulisse uideatur. A Terentio non incipiendum in addiscenda lingua Latina ob numerum quaesitum, siue poeticum, sed ab eo, qui tenue genus habet, ut Cicero in epistolis quibusdam, Nepos et Caesar. Nam numerus comicus corrumpit stylum. Donatus, ciuis Romanus, hat uber den Terentium aus der massen uuohl commentiret.

D. Danbauri stylus est affectatus, poeticus atque tumidus, hinc non dicendum, ipsum in stylo exceluisse.

Sigismundus, Imperator, in Concilio ad proceres et Cardinales dixit, hanc schismam tollite, quem admonuit Purpuratus, hoc schisma diceret, Imperator respondit, an nescis me Imperatorem, sed Cardinalis, non uero leges super Priscianum dare teneris. Summis in oratoria uiris saepe exciderunt uersus, sicut Cice-

Ciceroni, hic in Oratione pro Archia, c. I., In quo me non infitior mediocriter esse uersatum, ac Liuius a uersu auspiciatur historiam suam. Sic in Plinii Panegyrico uersus integri habentur, immo, in N. T. uersus reperiuntur, ceu omnibus notum est, sed cauendum, quantum possumus, ne et mala in magnis uiris imitari uideamur. Sic et Buchnerus uersum aliquando fecit constantem septem pedibus, cum negotiis impeditus esset. Hoc uir summus Dresdae miratus, ad eundem perscripsit. Cauendae parentheses, et non, nisi summa necessitate, adhibendae. Obscurant enim orationem.

Cuius studio suadeo, ut id eligat studiorum genus, ad quod se maxime inclinare uidet, ut Aristoteles studium sapientiae amplexus est, cum Calisthenes historiae studium eligeret. Sic Cartesius studium eloquentiae primum excolere uoluit, sed, haerente in eo aqua, ad studium physices animum applicuit. Illi uiri, qui ex locis communibus stylum componunt, scribunt plerumque affectate, ut in Boeclero uidere est. Hinc praecepta, usus et memoria, requiruntur, quo stylus euadat aequalis. Lutheri lingua et pronuntiatio exilis fuisse dicitur, licet facies repraesentet quid heroicum.

Iacobus Matthiae, non Christianus, qui est historicus postillatorius, (Eius enim Theatrum historicum, non tam historico, quam concionatori conducit) duos libros de literis scripsit, ubi agit I de literarum pronuntiatione, II de abusu pronuntiationis literarum, qui liber ut ualde necessarius commendatur, editus est Basileae superiori seculo. Es wird schuerlich in denen buchladen zubekommen seyn. Der hundertste ueeiss nicht, dass man muss auf die buchstaben reflectiren. Hulsemannus cum ad Colloquium Thoruniense se contulisset, et pronuntiaret *Uladis-*

laus, faengt ein Iesuit an, quid Uladillaus? per V enim scribendum et pronuntiandum est Vladillaus, non Uladillaus. Sic Vratillauia, non Uratillauia. Ideoque tantum in aditu, seu praeliminaribus, perstiterunt, (Nam patres Iesuitae in arenam descendere noluerunt) et ita Iesuita eum in pronuntiatione uoluit corrigere, cum in rebus non posset. Carolus M. quando locutus est cum Italis leniter, cum Hispanis tarde, cum Germanis grauitur, alium ergo uultum, aliam linguam, aliam pronuntiationem, erga diuersas gentes adhibuit.

Thuanus scribit stylo diffuso, ut multis foliis una periodo scribat, eamque ob causam plurimi eum accusant, quasi oblitus esset Syntaxeos periodorum. Hunc modum scribendi etiam Graeci olim adhibuerunt. Herodotus semper unam periodum adhibuit, quia ante eum nondum fuerunt iusta periodorum spatia. Henr. Stephanus addidit puncta, sed prima Herodoti editio sine punctis, meris periodis habetur. Isocrates primus docuit periodos, cola et commata, seu incisa. Marpurgi noui Professore medicum, Linckerum, uirum in historia summum, qui etiam Chronicon scripsit, hic eundem in modum, ut *Thuanus*, scribit longioribus periodis tam in Chronico, quam in orationibus suis, sed excessit uir summus modum, aliud est Chronicon, aliud historia, ut est *Thuani* opus. D. Schuppius eius fuit praeceptor. *Thuani* historia non quidem uitiose, quantum ad periodos, scripta est, sed est tamen onus, et molestiam affert lectori, ut de *Thuano* confitentur politici, alias uitiosum non est, sed potius graue, scribendi genus. In *Thuani* cabinet ist eine kleine Vniuersitaet geuuesen an buchern. Vir fuit omnigenae lectionis et eruditionis, in antiquitate uersatissimus. Morale sit, der einen langen stylum schreibet bedeutet einen spirituoesen hizigen kerl, es uuil alles raus.

raus. Die Franzosen halten uiel uon stylo diffusiore, und desuuegen nicht uiel uon Grammondo propter stylum concisiorem.

Hieronimus Bignonius fuit orator forensis Parisiensis, qui Grotium, cum dolo uxoris e Belgio effugisset, excepit Parisiis, ipsique occasionem dedit, ut scriberet aureum illum librum de Iure belli et pacis. Hunc Grotius maxime fecit, eique in grati animi testimonium dedicauit librum de Veritate religionis Christianae, quo Bignonium immortalitati donauit. Postea Rex Sueciae, Gustaphus Adolphus, Grotium uocauit, et honore legationis apud Regem Galliae eum dignatus est, sed altera uice ex nausea, in mari facta, morbum contraxit, et Rostochii mortuus est, ubi Qui-
storpius ipsum absoluit, qui etiam propterea a quibusdam reprehensus fuit, quod Grotius generatim tantum confessus sit, er uuaere ein armer Zoelner. Illo tempore solum docti in Gallia uocati sunt Grotius, Bignonius et Salmasius.

Grammatica non est regula autoritatis, sed autores sunt regulae Grammaticae. Ennius, Pacuuius, Accius, sind so strohschneider, bierfiedler, bey den Römern, sind uuasser-poeten. A seculo II, usque ad sec. VII initium, sunt omnes scriptores medii aevi, die taugen im Latein nicht, uon Solino an a sec. VII, usque ad XII, sunt medii aevi, das sind die herren moenche und nollbruder, die sind gar nichts nuze.

Marius Victorius editus est cum Prisciani Grammatica, eruditus satis liber, et quem quilibet scholae moderator habere deberet, si ex antiquitate omnem rem Grammaticam eruere uellet. Editio eius Coloniensis hunc ipsum Mar. Victorium adiunctum habet et Donatum Romanum. Primus praecepta Grammatica conscripsit Priscianus, ut ita dudum mundus

steterit sine Grammatica Systematica, nibilo tamen minus Latine scripserunt. Legerunt enim bonos scriptores, Ciceronem et ante eum Varronem, etc., haud secus ac Aristoteles primus poeticam ad artis formam redegit, licet dudum ante eum carmina fuerint composita.

Ioannes Ruvius Institutiones Grammaticas edidit, Augustae Vindel., in 8. in quibus Vossio prolusit, nec sunt triuiales, sed solidiores, et ad eos maxime pertinent, qui insignes in humanioribus literis profectus habent. Hae possunt a docente in scholis cum utilitate legi. Saepe philologiret et und critisirt, et ad antiquitatem pertinentia adducit, docet item modum uariandi per figuras. Gieffensium Grammatica et poetica ist ein schoen buch, in qua conscribenda occupati fuerunt Finckius, Heluicus, Bachmannus, et summa laude est digna, et, nisi magnus Scaliger de re Grammatica et poetica scripsisset, dubitarem, an quis Gieffensibus hac de re scripsisset melius. Ex Ruvio plurima, sicut et Vossius, desumpserunt. Hanc Grammaticam non tyrones, sed studiosi, debent legere, et cum ea Scioppii Grammaticam coniungere. Ruvius et Erasmus fuerunt amicissimi, et Ruvius Erasimum uiuendo superauit. Vossium, cum Aristarchum scriberet, omnes fere Grammaticos nobiliores collegisse et euoluisse, scribunt. Ich halte dauor, der mann hat uoohl 1000 Grammaticos uor sich gehabt, aber alte. Ioannes Sturmius, Melanchthon et Erasmus, fuerunt praeceptores in Europa bonarum literarum.

Qui scit, quomodo particulis oratio connectatur, aut exornetur etiam, et amplificetur, der ist uue ein schneider, qui lacinia multa confuit. Dieses hat Buchnerus geuust, qui cum iudicio imitationis ex Ruvio aliisque multas desumpsit formulas, ut nemo uideret. Nam singularis in imitando fuit artifex, et parti-

particulis conuenienter insertis, ita temperat stylum, ut imitationem primo obtutu non deprehendas. Notandum interim, a Buchnero, summo inter recentiores oratore, non esse incipiendum eloquentiae tyroni, sed a Cicerone.

Ioannis Petri Adolphi Medulla oratoria, Noruueg., in 12, Latine edita, plerumque inepta est, et uitanda iuuentuti, es ist ein quarckbuch, licet interdum quaedam bona insint, ut plurimum tamen ex suo cerebro telas orationis nectit, er macht narren-possen aus seinem gehirn. *Vbiorum urbs* soll bey ihm *Coeln* heissen, *acta* et *aucta*, *res* et *facta*, ist bachanterey, *res* et *acta*, *redonetur aeternitati* ist nichts. *Metaphysicam* docere ante Latinitatem bonam, est, Herculis foccos infanti induere. Deus bonis literis in ipsa Papicolarum impietate singulare concessit beneficium, ut scil. Cardinalis, Boggius, in monasterio quodam conuolutas inueniret chartas, in quibus M. Fabii Quintiliani Institutiones scriptae erant, atque inde prima aurei huius libri editio promanauit, haud secus ac Tacitum in monasterio Corbeicensi primum inueniunt.

Qui Italos Latinos scriptores legunt, debent duo obseruare, ut legant Bembum propter meram Ciceronis imitationem, Manutium propter particularum, quas ex Plinio sumpsit, elegantissimum nexum. Buchnerus hoc fecisse uidetur, qui Plinium creberrime legit, eumque in epistolis quibusdam exacte imitatus est. Bembi similes sunt Castalio, Freigius, Muretus, qui omnes Ciceronis uim sectantur. Plinius in stylo suo saepe affectat, et a styli proprietate abit uerbis duris, sed ob particulas omnino laudandus. In particulis ordinis excellit inprimis Cicero et Iulius Caesar, in comparandi particulis Plinius. Qui panegyricum scribere uult, nec Plinium legit, calcem ex arena faciet et molem ex compage. Curtii stylus, quantum

ad fluiditatem spectat, ad Plinii fere accedit. Tacitus nimis Laconice et obscure scribit, et nihil fere, nisi meras sententias, habet, hinc non ob stylum, sed ob res politicas legendus. Boccalinus, satyricus, et alii Itali, Tacitum non styli scriptorem, nec historicum, sed brillatorem, nominant, quia omnia aulae Romanae scelera ostenderit. In ipso Cicerone sunt quaedam, quae non sunt imitanda, e. c., sullaturire, dem Suller nachthun, pro imitari, aemulari, illum. Sic uox castrata respubl. reperitur quidem apud Cicero-
nem de Oratore, uti uidere est in indice Nizoliano, sed tamen abstinendum ab hac uoce, si quidem Cicero non ex sua, sed ex aliorum, et quidem illorum, quos ipse reprehendit, sententia protulit. Neque praeiudicat nobis, quod Barthius et Reinesius eiusmodi formulis saepe fuerint uti, sed hoc ipsis ut proprium relinquendum, nobis, qui non eorum uitia, sed uirtutes, imitamur, non est imitandum. Voluerunt hoc ipso suam antiquitatis notitiam indicare. Anno post, quam uota erat, i. e., geuuidmet, Liuius, VII, p. 275, edit. Gruter. Aber deuotus ist uerflucht, ut, deuotum caput, der kerl ist zum galgen geuuidmet. Vulgo, pro singulari pietate addicto, usurpatur. Eous notat idem, quod orientalis, seu notat id, quod iacet ibi, ubi sol oritur auroraque est. Male dicitur, gentes orientales, sed bene, gentes, quae uersus orientem sitae sunt, quae orientem perspiciunt, quae uersus orientem habitant. Persona stylo Romano significat semper qualitatem, uel uirtutem. Hinc dico, politici est, personam sumere, id est, ein politischer mann soll sich schicken. Claustrum notat angustias aliquas ut, claustrum aquarum, non ein kloster. Ita enim barbarum est. Claustra aperire, das land aufthun. Miliarium inde dicitur, quod mille passuum spatio contineatur. Apud Isidorum de Origin. XV, 16. Veteres alioqui miliaria per lapides, in uis positos, denotabant, et distingue-
bant.

bant. Tranquillus in Galbam. *Hinc sexto lapide distare, id est, sexto miliari.* Ceterum *miliariis*, uel *miliabus*, ablatiuo efferas, idem est, recte etiam uel cum duplici, uel cum uno, I scribas. Veteres enim scribebant mille et mile, in nummis autem ueteribus syllaba *mil* semper denotat uel *miles*, uel *militia*, uel *milita*.

David Chythraeus, qui summos uiros Vittembergae audiuit, Melanchthonem, Peucerum, Dissertationem scripsit de excolendo theologiae studio, suadet in ea inter alia, ut quilibet studiosus theologiae, qui animum applicat ad orationem ecclesiasticam, diligenter euoluat Cyprianum et Basilium. Ex iis enim posse illum modum styli ecclesiastici uidere. Omnes Patres priorum quinque seculorum, (Reliqui enim non tantam in scribendo maiestatem habent) legerunt ethnicos scriptores, eosque imitati sunt, ut Lactantius dicitur inter Patres Cicero, Cyprianus Caesar, Basilus M., quem alias Patrem Xenophontem dicunt, licet Graeca scribat, ad Caesarem tamen accedit. In Sulpitio Seuero recusam quasi habemus Sallustii historiam. Eum enim et stylo, et formulis, diligentissime imitatus est, quem librum quilibet theologiae studiosus legere debet. Est is quidem non Pater, uir tamen sanctus, et inter eos, qui profanum aliquem autorem in re sacra imitari studuerunt. Dicit quidam poeta, *Imitatores seruum pecus*, sed nos dicimus, *Qui imitandi artem nescit, is in stylo nihil scit.* Dies precum r namquam apud Latinos significat ein bustag, sed dies supplicationum, usu Romano. Preces notant actionem ipsam orandi. Adiutor precum Plinio est, qui auat causam apud Imperatorem. Deprecator apud Deum hodie ein uorbitter bey Gott.

Theodorus Gaza Constantinopoli discedere iussus, tanquam uir eruditus Graecarum literarum, naufragium

gium timens, solum Plutarchum asciuit, hoc solus euasurus periculum, quod etiam euenit. In Italiam ut peruenit, et Pontifex Romanus, et Imperator, et Dux Florentinus, eum desiderarunt.

Laurentius Valla fuit uir doctissimus, et crux omnium Grammaticorum et Pontificum dictus est. Ex illis enim nemo fuit, quem non censoria uirgula nota-uerit, horum uero ideo dicitur, quia in diplomatibus Pontificum diiudicandis acerrimus fuit. Vallam uero nostro tempore Scioppius imitatus est. De Valla in Prouerbum abiit, quod cum ipso crux Grammaticorum et Pontificum sepulta fuerit.

Vlricus Huttenus, siue *Vlrich uon Hutten*, maximus B. Lutheri VVormatiae hospitis patronus, edidit Epistolas obscurorum uirorum, quae falso Erasmo ascribuntur. Erasmus harum lectione ita risit, ut intumescentis maxillae dolore sit leuatus. De Magnitudine urbis Romae scripsit librum uere aureum Lipsius. Fragmentum Polybii primum uertit Pompilius Amaseus, ac postea nouo Commentario de Verbis iuris (est Lexicon iuridicum, ICTis futuris omnino necessarium) subiunxit Franc. Hottomannus. Polybius IC. C. uboni est optimus.

Hermannus Conringius uidit Archiua Archiepisc. Brunensis Stadae, ut Boeclerus Moguntiae, quin et Grotium studet aemulari. Vixit diu in Belgio, et haust Arminianismum. Arnisaeci libros Codices MSS. uertit in suos usus. Bibliographiam Naudaei dum comprehendauit, ostendit fontes, aut fontium indices, unde sua hausisset. Autorum tamen uitas et scripta cum cura persequitur. Eius scriptum sub titulo personato ac ficto, nomine, de iustitia belli Polonici, plus coloris habet, quam ueri. H. Conringii mors acerba mihi, et communi literarum reipublicae, fuit,
in

in quo decus ornamentumque prudentiae ciuilis, et historiae Germanicae, amissimus Germani. Neque eo secius Bataui lugent suum Nicolaum Heinsum, quem, nisi fallor, doctissimus Graeuus oratione funebri laudabit.

Io. Bapt. Mantuanus superioris seculi princeps poetarum, alter Virgilius. *Paulus Langius* in Chron. p. 838.

Guillotiere ueteris et nouae Spartae descriptionem comparisonemque tradit, saepeque notat Crugium. *Lacedemone ancienne et nouvelle Guillotiere*, 1679, 12, in Hollandia rec.

Paulus si scripsisset lingua Hellenistica, Plato, Demosthenes et Graeci, N. T. intelligere non potuissent. Atqui Dei consilium eo spectabat, ut omnes intelligerent. *Sebast. Pfochenius* scripsit de stylo N. T. Labore quidem multo, sed aetate et iudicio nondum satis maturo, ad hanc controuersiam aggressus est.

Iobus Ludolffus scripsit Sciagraphiam historiae Aegypt., qui laborum caediorumque fessus, Gotha discessit, auctus titulo honorarii Consilarii Saxonici. Multa, ad historiam Orientis pertinentia, ostendit.

Libanius fuit praeceptor Chrysostomi, qui ab eo non paganismum, sed bonas literas, didicit. Fuit hic Libanius maximae eruditionis, sed pessimae uitae, utpote qui Iulianum a Christianismo seduxerit.

Liuius scripsit cxi libros, ex quibus x habemus. Vixit, Augusto imperante, adeoque seculo augusteo, et nihil, nisi quod probum est, adducit unde ab omnibus legendus. Ius gentium ab eo dicitur ius hominum. Liuius est optimus, quem Glareanus edidit, 1540, f.

Puteani erant duo fratres, ita stylum scribentes eundem, ut crederetur unus in utroque spiritus. Scripserunt incomparabile opus de Rebus Franco-Gallicis.

Deme-

Demetrius Phalereus, uir aequè doctus ac prudens, censuit, libris, et maxime historiarum monumentis, contineri pulchra omnia, et utilitatis plena, quae Reges ipsos admoneant, atque instruant, et decus honoremque immortalem summo potentiae fastigio addant. Tanto magis priuatos erudiunt, quanto latius patent, et in omni uitae consuetudine ualent, neque sine iis ullae doctrinarum rationes constitui possunt.

Paulus Aringhus est laudatus ille autor, qui Romanam subterraneam imaginibus illustratam edidit, et pulchre meritis est de Vrbe antiqua et Martia, et rerum domina, cum floreret. In eandem rem incubuit Ant. Bosius, et immortalem eo instituto laudem sibi comparauit. Liber Italica lingua prodiit, nec facile a linguae non perito legi potest. Itaque copiam facio parui nec inutilis libelli, ex quo sine omni difficultate statum situmque ueteris Urbis cognosces.

Praeter *Patres* diligenter multumque legendi sunt Iosephus et Eusebius, qui ueterum Graecorum omnium fragmenta sedulo collegerunt. Iosephus autor grauis, sed ubi Hebraeorum inuenta sequitur, et a scriptura diuiniore recedit, deserendus. Inter Patres est elegantissimus et purissimus, si Clementem excipias, Theodoretus, qui in doctrinae genere, et stylo ad docendum aptissimus est. In historia aliquando lapsus est. Chrysostomus diligenter Aristophanem legit, et inter oratores, si quis alius, aestimandus est, hic certe praeter ceteros laudari debet. Ille in Homil. XXV in Genesin ait, Noachum tres tantum habuisse filios, et ex hoc argumento castitatem et continentiam etiam in matrimonio commendat. Id quod contra historiae fidem est. Verum ille non tam accuratam historiae seriem, quam scopum sibi propositum, id est, continentiae et castitatis commendationem, intendit. Eodem modo se res cum Theodoro habet.

Diodo-

Diodorus Siculus compilauit fragmenta Ctesiae Cnidii. Hinc Annii Viterbensis et eius supposita scripta, Pseudo-Berosus, Pseudo-Metasthenes, Pseudo-Manethes diligenter cauendi, qui Sleidano nostro imposuerunt. Diod. Siculi Historia uniuersalis ab origine inde mundi, usque ad sua tempora, et Iulii Caesaris, quo regnante uixit, edita, primum ab Henr. Stephano, absque uersione, deinde a Laurentio Rhodomanno, inter eruditissimos, quos Vittemberga unquam habuit, et de quo Grotius saepe professus est, istum esse uirum totius Germaniae Graece doctissimum, denuo cum uersione. Eclogae ipsius sunt eruditissimae.

Ioannes Annii, monachus Viterbiensis, in Italia, cum incideret in historiam, et sentiret, scriptores hos magnum habere interuallum, atque adeo supplendos esse, ipse ex ingenio suppleuit, et diu eruditis omnibus imposuit, quin immo, ipsi Melanchthoni et Sleidano, imposuerunt, ac fides horum scriptorum probata fuit, donec tandem Iosephus Scaliger Annianum fucum persentisceret, et dolum subesse, primus intelligeret. Multa autor hic fabulosa habet, quorum duo notasse sufficiat. Primo dicit, Noachum ex positu siderum et astris futurum orbis exitium collegisse, mundumque aquis exhaustum submersumque iri, intellexisse. Sed diuinior Codex nihil de hac re admonet, et Noachum hoc a Deo edoctum suggerit. Deinde constat, Noachum bene potum dormiuisse, et cum apparuisset nuditas, quod per crapulam et incuriam se detexisset, Chamum patri dormituriienti illuisse. Expergefactus itaque ille Chamo et posteris eius maledixit. Hic Annii dicit, Chamum patrem dormientem carmine magico fascinaſſe, ne in posterum sobolem procrearet, quod timeret, Noachum, si in crapula ita perseueraret, stimulos sensuum libidinis, et cum uxore concubiturum, quo fieret demum, ut
pater-

paternum regnum in plurimas portiones distribuere-
tur. Sed fabulosa res est. Certum est, Noachum
post diluvium genuisse. Eius supposita scripta, ut Pseu-
do-Berosus, Pseudo-Metasthenes, Pseudo-Manethes,
diligenter cauendi.

Lyranus scriptor diligens et in interpretando assidu-
us, sed multa ex narrationibus sublestae fidei et Rab-
binorum traditionibus adduxit et allegavit, adeoque
caute legendus.

Alphonsus Tossatus, Episcopus Abulensis, uir multae
doctrinae et lectionis, magnae etiam industriae, com-
mentatus est in Genesin et alios libros, sed saepe
uera falsis miscet, et coniecturis nimis indulget, et
secure definit, ubi tantum coniectari debuisset. Hic
Tossatus ex Gen. VI, 3, fatalem vitae terminum statu-
ere uoluit, sed exempla comprobant, homines multo
longioris vitae hac prima periodo fuisse, quin immo,
et post diluvium diutius uixisse. Tossatus cetero-
quin uir doctissimus fuit, sicut Vasquetius, Molini,
et alii Hispani, non infeliciter admodum in studiis
uersati sunt. Hispani enim scriptores ingenio qui-
dem optimo pollent, sed stylus eorum rudis est.
Libri hi magis utiles sunt interpreti Bibliorum, quam
historico. H. Grotius, quae ad moralem disciplinam
spectant, ex iis sumpsit, sed meliorem ornatum flo-
remque ipsis addidit.

Philippus Beroaldus scripsit Chronicon, sed multis
ineptiis scatens, cuius hypotheses a Chronologis re-
prehenduntur. Edidit Apuleium, Alinum aureum, et
alios, quamplurimos libros, sed in hoc lapsus est, quod
chronologiam primorum hominum ex solo Codice
sacro petendam putaret. In hoc proposito B. Calo-
uius ipsi successisse uidetur, qui pariter chronologiam
antiquam ex solis Bibliis deducere conatus est, ut
eius exemplum in illustratis Bibliis dedit, sed non
sufficit

fufficit uiri autoritas, ut nobis iniungat, relictis fcriptoribus profanis, Codicem facrum folum in hoc instituto fequi.

Gilbertus Genebrardus hiftoriae fuit gnarus, fed multa refert ex Hebraeorum commentis. Sic putat, Abraamum cultui idolorum fuiffe addictum, quod fanctiffimi parentis honoribus maculam affert. Dorscheus, theologus eruditiffimus, et uir in omnis antiquitatis genere gnarus, faepe integras paginas ex ipfo fumpfit, fuppreffo tamen nomine quod ipfi uitio nertunt eruditi, et mala fide agere, accusant. Scaliger loco quodam de Genebrardo dicit, Vir quidem eruditus, fed maledicentiffima beftia. Multas enim cum ipfo in theologiae quibusdam capitibus lites habuit. Ille Romanae ecclefiae, hic repurgata, facra fequebatur. Idem de Christoph. Brouuero afferre licet.

Augustus Torniellus fcripfit Annales perinde, ut Iacobus Saliarius, qui uariam eruditionis materiam praebent, et perutiles funt lectu. Varia admifcet, et doctrinarum artiumque praefidiis inftituto maximo ufui efle poteft.

Gerardus Mercator, chronologus diligens, fed non accuratus. Putat, orbem aestate conditum fuiffe.

Henricus Buntingus et *Sethus Caluifius*, uiri multae induftriae, fed accuratior eft Caluifius, Buntingus Itinerarium Palaestinae, in f., fcripfit. Caluifii Chronologia optima eft in f.

Chriftianus Matthiae, cuius Theatrum non eft inutile, et uarios praebet locos communes. Fuit primum Lipfiae, deinde Hafniam euocatus, demum Hagam conceffit, ibique contionatoris munus in Lutherana ecclefia obiit. Opus ipfius hiftoricum theologo magis, quam hiftorico, ufui efle poteft. Iudicium enim politicum uiro ceteroquin docto deeft.

Conrui-

Conringius cum scholas adhuc minores, quas triuiales uocant, frequentaret, incidit in grauem morbum, cuius cum paulatim laxata uis esset, in manus forte accepit Bucholzeri Indicem chronologicum, et ipsius lectione incitata uelut naturae ingenique uis est, ut tanto cum ardore deinceps studia haec amplecteretur. Quare postea Belgium commigravit, ibique insignem sibi librorum notitiam comparauit. Nulla enim terra aptior est ad hoc studiorum genus, et uariarum artium subsidium comparandum, si Italiam excipias, quam Belgium. Illuc omnes elegantiae confluxerunt, et, ut pecuniae omnia obediunt, ita selectissimi libri ibi reperiuntur. Ipse Holstenius, Bibliothecae Vaticanae Curator, Lambecio autor fuit proficiscendi in Belgium. Ibi enim omnem elegantiam hauriri posse, affirmauit. Carion Epitomen IIII monarchiarum edidit, quam Peucerus et Melanchthon auxerunt. Carionis Epitome ansam mihi praebuit amplectendi historiam. Peucerus, Professor quondam Academiae huius celeberrimus. Conringius eum uocat uirum eruditissimum. Medicus fuit, philosophus, historicus, insignis, et rerum theologicarum non ignarus. Diligenter perscrutatus est Diplomata Ascanica, et in Saxoniae Archiuis optime uersatus. Fuit ceteroquin Budissinus, et uaria opuscula scripsit, de Diuinationibus, Compendium astronomicum, in 8, eruditum et bonum, Historiam Budissinae urbis carmine erudito contextam, et Chronicon Peucerianum appellatur. Multas initio habuit cum Melanchthone lites, et acerrima inter se odia fouerunt summi uiri, aut aemulandi studio, aut nescio, qua inter ipsos litium causa exorta. Sed deinde conciliati, constantes permanserunt amici, et Peucerus Melanchthoni summopere dilectus fuit. In eo imprudens incautusque, quod religionis negotio se immiscuerit, et conciliationem quandam inter Palatinam, Saxo-

Saxoniam et Brandenburgicam, domum, in religione
 quaesiverit, quae res ipsi exitium, et decem annorum
 carcerem, Crellio necem, attulit. Solutus carcere iu-
 reiurando fidem dedit, illatam iniuriam neque uer-
 bis, neque scriptis, ulturum. Scripsit deinde Histo-
 riam carceris, ubi uaria habentur ad religionis ne-
 gotium pertinentia. Sed mirum dictu, et uiri inge-
 nium fractum, et uires attritas ac labefactatas, lon-
 gino carcere esse, adeo, ut sale suo et condimento
 scripta eius, propter carcerem, destituantur. Fami-
 liariter cum Electore, Augusto, uixit, adeo, ut testem
 ipsum fontis sacri expediuerit. Consilia Peuceri,
 Crellii, aliorumque, erant, ut illustres huius domus reli-
 gione coniungerentur, quo Imperatori coniunctis ui-
 ribus resisterent, sed, quia haec consilia rempublicam
 turbabant, male autoribus ceciderunt.

Marchamus, Anglus, scripsit Canonem aliquem
 chronologicum, in quo priores monarchias pertractat
 satis erudite et accurate. Duplex est editio. Altera
 in Belgio, altera in Germania, prodiit. Multa Mar-
 chamus habet, quae ad antiquas monarchias spectant,
 et quae recte satis et accurate explicat, et maxime ex
 scriptoribus Graecis supputationem suam deducit.
 Verum multas habet hypotheses peculiare, et in
 quibusdam sacri Codicis auctoritatem labefactare ui-
 detur, e. c., putat, omnes antiquas leges ab Aegy-
 ptiis, tanquam ab origine sua, repetendas esse, quip-
 pe a quibus ipse Moses, cum in Aegypto fuerit, eas
 hauserit, atque adeo diuini Codicis et Dei legum
 auctoritatem misere et impudenter paulisper intrin-
 git. Praeterea nouas quasdam sententias fouet, quas
 tetigi in Disput. de Monarchia Assyriaca et Persica.
 Cum eo Spencerus coniungendus est, qui eandem
 opiniones et hypotheses fouet in libro, quem scripsit
 de Sacrificiis, cui se opposuit VVitius, theologus
 reformatus, in Aegyptiacis, qui accurate demonstrat,

omnes ritus antiquasque leges ab Hebraeis et diuiniore Codice repetendas. Huius sententiam nos amplectimur, et nobiscum faciunt Clemens Alexandrinus, Iustinus Martyr, aliique Patres.

Petrus Daniel Huetius scripsit *Demonstrationem euangelicam*. Fuit hic a studiis Delphino, hodierni Regis Galli filio. Vir multae lectionis, et in scribendi genere elegans. Abbas deinde Cadomensis factus est, et postea Episcopus a Rege creatus. Edidit Origenem II uoluminibus, sed integer nondum prodiit. Liber eius de *Demonstratione euangelica* in Gallia editus est, et in Bataua recusus, perutilis et multa habentur in eo erudita, in primis quae spectant ad historiam antiquam et monarchiam primam. Differit inter alia, an Moysis fuerit gentilium Cecrops, et an ethnicis leges ipsius cognitae fuerint, in qua disceptatione et disquisitione uerisimilia saepe et coniecturas pro demonstrationibus habet. Pertinet eius consilium eo, ut atheos ex historia refutet, sed dum ipse in coniecturando sibi non constat, isti hominum generi deridendum se propinat, et nihilo minus, quam demonstrationis nomen liber iste meretur. Deinde de fontibus sacri Codicis non recte iudicat, quippe contaminatos esse, et turbide fluere, existimat, multa nomina Hebraica esse misere corrupta et contaminata. Sed eo ipso, dum Codicis authenticam negat, atheis fenestram calumniandi aperit.

Ioannis Freigii extat *Mosaicus* pulchre scriptus. Idem hic in *Epistolas Ciceronis* commentatus est. *Mosaicum* appellat historiam suam, quam a principio rerum ad Abraami usque tempora deduxit. Liber erudite scriptus est ob elegantem styllum, ob uaria, quae admiscet historiae suae, quae ceteroquin eleganter collecta est.

VVolfgangus Lazius de Migrationibus gentium scripsit, sed liber nugis et fabulis plenus est, nec sine stomacho legi potest. Fuit iste alioquin uir doctissimus, et a cura Bibliothecae Vindobonensis.

Boeclerus scripsit Historiam uniuerfalem, in 8, sed tota nondum ad exitum perducta. Vir erat ingenio acuto praeditus, et doctrinae subsidiis optime institutus.

Antonius le Grand. Cuius Historia Londini, 1686, 8, prodiit, Anglus est, saepissime impingit, et in primis in historia Nini non accuratus est, et stylus eius non admodum bonus, et historia ad Constantinum usque M. tantum deducta est.

Samuel Bochartus scripsit II libros, Phaleg et Canaan. In illo dispersiones et migrationes gentium explicat, in hoc antiquitates uarias euoluit. Gallus ille est doctissimus, et acuto ingenio praeditus, et qui in rimandis antiquitatibus non obscure diligentiam suam ostendit, interdum tamen nimis ingenio et coniecturis indulgens. Libri eius Cadomi in Gallia excusi sunt, et Francofurti ad M. recusati. Occasionem, ut ego puto, C. V. nactus ab Aria Montano, qui Hispanus fuit, et Biblia Hebraica, et antiquitates Hebraicas edidit, eleganter scriptas, ubi multa habet de ritibus Iudaicis, de ueteri tabernaculo, aliisque. Idem ille librum scripsit, quem Phaleg appellauit, ubi uaria de migrationibus gentium admiscuit. Hoc sine dubio usus est Bochartus, et occasionem edendi suum Phaleg et Canaan ab eo nactus est. Extat praeterea Bocharti Hierozoicon, liber eruditissimus. Bochartus uir fuit eruditissimus, et qui in rimandis antiquitatibus non obscure diligentiam suam ostendit. Utitur in primis hoc argumento,

L 2

quo

quo probare conatur, Germanos ex Aegyptiis ortos. Germani habent multa sacra cum Aegyptiis paria. E. Sed sciendum, Germanos sua sacra a Romanis et finitimis accepisse, qui forsan ab Aegyptiis accipere potuerunt, ergo immediate ab Aegyptiis non acceperunt. Deinde multa cum Aegyptiis habent uocabula communia. Respondetur, etiam cum Persis, quare E. non ex his etiam originem ducant. Eodem modo Rutbeckius, V. C., Sueonas, nescio, a quibus deriuare uult, et Argonautas in Suediam uenisse, ibique aureum uellus quaesuisse, sed fabula haec est, et a Borrichio falsitas huius rei demonstrata est.

Chronologia anonymi de Diuisionibus et generationibus gentium, quam Labbeus putat tempore Alexandri, Imperatoris, scriptam. Sed non est illius temporis, sed corruptum iam seculum sapere, multis argumentis probari potest, in primis a stylo petitis. Dicit loco quodam, Helladium, quae uox barbariem notat. Latini enim Hellada dixerunt. A monacho proinde quodam conscripta est, aut sequiorum temporum scriptore.

Riccioli Chronologiam reformatam Itali deformatam uocant. Lapsus in quibusdam summus uir, e. c., Germaniciam Germaniam esse, putat, cum Asiae regio sit. Hugo Robinsonus scriptor eruditus et multo labore perfunctus.

Vossii sunt duo, pater et filius, Gerardus Ioannes, uir ingenio miti et erudito, atque labore Herculeo defunctus, et Isaacus, quorum ille in Belgio, hic in Anglia adhuc hodiernum uiuit, et Praebendarii titulo floret. Vossiorum gens in Palatinatu nata est, atque hinc bello tricennali, cum turbatus Germaniae status esset, et bellis omnia arderent, G. Ioannes in Batuiam uenit, alii in Angliam commigrarunt. Com-
mode

mode sese Vossio occasio obtulit, augendi locupletandique Bibliothecam suam. Cum enim Sueconum milites undique spoliarent librorum apparatus, ex vero huius rei imperiti essent, multos ad Vossium MSS. Codices Graecos attulerunt, quos ille nili admodum pretio coemit, et in Batauiam secum abduxit. (et nuper Isaacus secum in Angliam attulit) Qui hoc insigni apparatu adeo praeter ceteros eminet, ut nullius Principis Germaniae, si Vindobonensem excipias, quae instructissima et rarissimis Codicibus referta est, aequiparari ipsi debeat. Ger. Io. Professor Academiae Lugdunensis, quae communi Batauorum sumptu alitur. Praeter hanc Academiam Amstelodamenses in urbe sua Gymnasium Academicum instituerunt, ad quod regendum Vossius Lugduno illuc uocatus, Rectoris munus obiit, tantasque ibi diuitias collegit, ut cum discesserit ex uita, filio Isaaco, 100000 nummorum (quos thaleros barbare uocant) summam reliquerit. Patris Bibliothecam insigni librorum accessione auxit Isaacus, quippe qui familiariter cum Christina, Sueciae Regina, uixit, multumque apud ipsam ualuit, adeo, ut Salmatius et ipse Boeclerus in hoc genere ipsi cesserint. Donatus proinde rarissimis a regina Codicibus, optimos ex Suecia libros secum attulit. Filius, Isaacus omne, quicquid pater in chronologicis emendauit, immutauit denuo, et nouam theologis crucem figit in Dissertationibus suis rheologicis. Reiicit Codicem Hebraicum, et fontes ipsos non puros liquidosque esse, sed turbide fluere, audacter nimis affirmat, et Iosephum, quod ad dictionis puritatem attinet, Hebraeorum Codici antefert. Septuaginta proinde uiralem interpretationem pro fundamento suppurationis suae substernit, et Iosephum pro eius interprete habet, quo aliud fieri non potest, quam ut diuersa plane in numeris ratio emergat. Hinc est, quod tantas

cum Simone, Sodalitatis Iesu patre, lites habeat de autoritate Codicis Hebraei. Nec minus cum Gronouio collisus commissusque est ob notas, quas addidit Geographiae Latinae Melae, a Gronouio quibdam in locis castigatas castratasque. Male hoc Vossium habet et acriter in ipsum inuehitur. G. I. Vossius librum scripsit, quem sub Locorum communium titulo edere uoluit, sed deinceps sub nomine Theologiae gentilis prodiit. Plus ille liber in recessu habet, quam in fronte promittit. Mirum est, huic Gerardo, cum praelegeret Lugduni, summos uiros Haga Comitum aduenas operam nauasse. I. Gerardus pleraque scripsit erudita, Aristarchum, Isagogen historiae, de Scriptoribus Graecis et Latinis, quos libros cuilibet quam commendatissimos esse uolo. Item de Poetis, de Arte historica de Quatuor artibus popularibus, Rhetoricam, et alia quam plurima. Habuit Gerardus filios, quorum unus aquis absumptus, alter misere necatus est. Solus Isaacus superstes est, et VVindsoriae, in Anglia, ubi Regis saepe aula est, et equites Garterii ordinis creantur, domicilium habet, et beneficio Praebendarii fruitur. Scripsit uaria, in Pomponium Melam, Scylaxen, Geographum Graecum, uaria quoque chronologica, quae sub titulo Dissertationum edidit, in quibus plane a patris sententia abit. Commentatus quoque est in Catullum, poetam lasciuum et petulantem, qui liber maxima odia apud Belgas ipsi conflauit, et ob antiquitatem Fescenninam luce sua prohibitus est. Notae quidem multae eruditionis sunt, sed pleraeque castis auribus ueniam non habent. Superiori seculo Aldini Catullum ediderunt, breuiiores notas addiderunt, ex quibus multa hausit Vossius, et quaedam iis addidit, quae talia sunt, ut aures laedant, e. c., Paulus loco quodam dicit, se esse περίφημα, I Cor. IIII, 13. Ibi ille explicat, quid sit περίφημα, instrumentum, quo

quo absterferant meretrices pudenda, quando cum uiro rem habuerant. Haec et talia plura admiscet suis. Nec minus Batauos offendit Isaacus Vossius ea re, Beuerlandium, uirum quidem eruditum, et qui iam in spem uenerat, ut Professor Lugduni Batauorum euaderet, conuictu et domicilio exciperet. Is enim ob librum, in quo defenderat, Adamum et Euam rei uenereae nimium deditos fuisse, hocque pomum prohibitum, quod commedissent, esse, Batauia excedere iussus, ad Vossium in Angliam se contulit, et ab eo comiter habitus, modo ut Batauis aegre faceret Vossius.

Non inutile est scitu, quomodo historia uetus tam a theologis, quam politicis, tractetur. Id enim admoneo, aliter ab his, quam ab illis, tractari. Theologi eam per aetates dispecere solent, politici uero per millenarios et interualla maiora disponunt, et in his comprehensa secula tractare solent. Eius rei, quia plus difficultatis habet, schema subiiciemus. I aetas est a principio rerum usque ad diluuium Noachicum, quod accidit A. CIO IOCLVII. II aetas a diluuiio usque ad natiuitatem Abraami, quae comprehendit annos CIO IOCCCCXLIIX. III aetas a natiuitate Abraami, usque ad CIO CIO CCCC LIII, quo factus est exitus ex Aegypto. IIII aetas ab exitu ex Aegypto, usque ad A. CIO CIO IOCCCC XXXII, quo exstructum est templum Salomonis. V aetas ab exstructo templo, usque ad A. CIO CIO CIO CCC XLIX, quo tempore contigit captiuitas Babylonica. VI aetas a desolatione Iudaeae et templi Hierosolymitani patet interuallum, usque ad excidium templi Hierosolymitani, quod excidit ac deleuit Vespasianus ductu filii, Titi. Has aetates intendit quoque Huetius, sed Schraderus, et reliqui politici, ueterem historiam partiuntur per millenarios et interualla maiora. Ego per monarchias et imperia diuido.

Ad cognoscenda literatorum, id est, qui de rebus Romanis scripserunt, uirorum elogia utilis est elenchus scriptorum, quem suo ad Rosini Antiquitates commentario praefixit Thomas Dempsterus, qui iuxta cum aliis diligentiam Rosini laudat, sed abiecte de eo existimat Reineſius Var. Lect. 1, 3. P. Freherus et Hanckius eius uitam non recensuerunt. Error quoque in Koenigii, Profess. Altorfini, Bibliotheca corrigendus, qui eum, A. CIO IOCVI obiisse, tradit.

Georg. VVelschius sub finem uitae ita correptus est aegritudine animi, ut ipse sibi displicere uideretur. Opera eius posthuma lectu sunt iucundissima.

Zingiber, Saccharum, etc., ex Arabica lingua originem habent, multae antiquitates in hac lingua reperiuntur. M. Beck, ein Prediger in Augspurg, ein uortreflicher Arabs, Calendarium Arabicum scripsit, qui liber est optimus. Henelii exemplo incensus, quod sane innuit in dedicat. Argus. Coleri disciplina haud dubie ei profuit ad hoc genus studii excolendum. Cum eo legendus Io. Sehefferus de Militia nauali, in 4. Diligenter legit Lazarum Baifium de Fabrica triremium, in 4, Ios. Scaligerum, Vil. Canterum, Prof. Ultrai., Io. Meursium, Casaubonum, ad fontes tamen digitum indicemque intendit. Colerus, Prorektor Gymn. Elisabeth. Vratiss., die gelehrte sau, ob spurcos mores uocatus fuit. Edidit Parerga, qui liber optimus, irem, Notas in Tacitum praeter alias Orationes nuptiales et Panegyri., etiam Orat. de Mariae Magdalenae Bibliotheca scripsit, 1646.

Io. *Bruxerinus* de Re cibaria et potulenta ueterum librum scripsit, quem Dipnosophiam, siue Sitologiam uocat, inque eo esculenta et potulenta explicat, quae cuiuis nationi, homini, sexui, fanis, aegris, senibus, iuuenibus, idonea, uel minus, recusa Francof., 1606, 8. Hermannus, Prof. Botan. Lugdun., edidit Indicem herba-

herbarum, Er ist etliche mahl in Indien geuuesen. D. VVagenseil sagt also, Siligo ab Olyra et Secali differt, Siliginis pars melior est Simila, siue similago, quippe flos triticeae farinae, p. 114. Vor den schmerzen in cruribus soll man gerstenbrod essen.

VVelleri Grammatica Graeca multos inutili compendio a Graeca lingua excolenda deterruit, eoque Golii, Gretseri, Crusii, aut alia potius, retinenda est. VVellerus etiam plurima hausit e Gretsero, quanquam nec Gretserus autor est huius Grammatices, sed Collegium Ingolstadiense, quod eo modo ignorantiam Graecae linguae, quam in Synodo Ratisbonensi prodiderat, palliare uoluit. Angeli Canisii *Grammatica Graeca* est optima et praestantissima, Londini ex offic. Nortoniana apud Io. Billium, 1693, 8, prodiit, elegantissime Amstelod., 1700, 8, opera Crenii. Conf. Ios. Scaliger, in primis Scaligeriana, p. m. 32.

Ioachimus Ioannes Maderus, scholae Schoeningensis moderator, diligens doctusque uir, et in Romana ac Germanica historia multum uersatus, Conringo et Schradero familiaris, ac deinde ad Iuliam inuitatus, sed recusauit, otio et pulueri assuetus, et antiquae morum simplicitati innutritus, lucem Academiae refugit, sorte sua contentus, et de iuuentute bene meritus, nec de statione, in qua positus est, discessurus. Edidit Adami Bremensis, qui uixit floruitque seculo post C. N. XI, imperante Henrico III Salico, *Historiam ecclesiasticam Helmstadii*, 1670, 4. Herm. Conringius, qui Regio monte ingenium Socraticum dicitur, uir exquisito iudicio doctrinaque uaria est. Is Madero per diligentem et eruendae maiorum antiquitatis perquam studioso, diplomata quaedam ex tabulario Bremensi, ad quod Suedorum gratia ipsi aditus patuit, descripta, edenda tradidit.

Rupertus Hobbefio familiariter ufus, a quo didicit religionis naturalis fundamenta, et fimul diuinioris contemptum.

Sam. Pufendorffius de polygamia Heidelbergae initium pofuit, et, cum apud Suedos effet, ut blandiretur proceribus, ad effectum deduxit. Vir doctus, fed adeo impudens, ut in doctrina morali tyrannidem prope affectare uideatur.

Demofthenes, omnium, qui unquam editi funt, emendatiflimus, Vil. Morelii, Dionysii Lambini, et Io. Benenati, opera Lutetiae Parisiorum, 1570, in forma maioris ordinis in lucem eft editus. Morelius octo Codicibus uetuftiffimis e Bibliotheca regia fumptis in recognoscendo Demofthene ufus eft.

Iamblichius librum fcripfit de Myfteriis, in quo magiam demonftrauit, accurate et ex aſtris praediciendi artem docuit. Celeberrimus fuit philofophus, et poſt C. N. inclytus. Philofophi, ut ego credo, magiam et artes diabolicas propagarunt. In quo genere et Caſpar Peucerus, quo uiro nihil eruditius Vittembergae habuit, elaborauit, et praedictiones aſtrophilicas reliquit, qui liber exteris merito pro inſignis eruditionis monumento eft.

Epicurus primus in urbe Attica autor fuit, ut horti Athenis maximopere aestimarentur. Ipſe in hortis docebat, ut Seneca teſtatur, laudatque Epicuri inſtitutum. Idem Epicurus fuit uir ingenio et eruditione praestantiffimus, adeo, ut Seneca praeter ceteros eum aestimaret ſcriptumque reliquerit. Epicurum mecum circumfero et aſſidue lego. Nam non in corporis, ut ineptum uulguſ putat, ſed animi, uoluptate ſummum bonum conſtituebat.

Ionſtonius, uir eruditus et antiquitatis admodum ſtudioſus, de regno uegetabili et compendia quaedam de hortis, herbis, mineralibus, etc., librum concin-

concinnavit admodum utilem, valdeque curiosum. Fuit medicus e Silesia oriundus.

Ioannes Baptista Ferrarius, Senensis, Italus longe doctissimus, edidit librum eruditum, cuius titulus, *Flora*. Liber sane pulcherrimus lectuque dignissimus, praecipue ob styli elegantiam aestimandus. Es sind trefliche schoene kupfer dabey. Da tractirt er de ambulatorio, uue der soll beschaffen seyn, de Rosa Sinenfi eiusque arbusculo. Iste liber est compendium uom Varrone und allen andern, und ist uice omnium. Autor fuit antiquitatis peritissimus, et proprietates terminorum artis egregie exposuit.

Vil. Canterus, uir Graece doctissimus, cum notis edidit Euripidem, qui est praestantissimus tragicus poeta. Grotius hat ihn bald aufsuendig gekunt, unde in hoc genere adeo excelluit, ut nemo succurrat, qui tam eleganti carmine tragico, quam ille, scripserit. Hoc metri genere scripsit Christum patientem, incredibili nitore confectum. Nam Euripidem in eo felicissime expressit, et uires ac uirtutes eius nouo exemplo est affecutus. Idem Grotius optimas et selectissimas Euripidis sententias edidit, quas ipse animo et memoria complexus est, et epistolis subinde inseruit.

Iuuenalis excelluit in satyrico scribendi genere, scriptor elegans et satyrae studiosissimus, in inuentionibus plane friget. Daniel Heinsius de Satyra scripsit eximium libellum, in quo satyrae uirtutes describit. Die Lateinische satyrici sint einfaeltiger kerl gegen die Griechischen. Man findet beym Griechischen auf eine seite mehr, als im ganzen Iuuenali. Hic enim extundebat suam satyram et suos uersus, contra Graeci fluebant singulari ratione, et sponte sequebantur.

Tibullus hat ein hubsch elegiacum, und rein geschrieben, doch mengt er zu uiele garstige sachen mit

mit ein, aber Catullus ist eine erzsau und possentreiher, der uerkauft ganze plaustra obscenorum, rerumque sordidissimarum. Absonderlich ist eine elegia drin, die so unflaetig und arg gemacht, dafs es der teufel nicht aerger machen koente. So hat auch der liederliche uogel, C. Schottus, die carmina priapeia herausgegeben, uuelches ein hoellisches buch ist. Vnd mit solchen priapeischen carminibus ist Catullus angefullet, tersissimus scriptor. Allein, uue kein ding unter der sonnen so schlimm ist, das man nicht einigermaffen gebrauchen und zu seinem nuzen anuenden koente, also dient auch Catullus darzu, dafs man die vielen ritus der alten erlerne. Eundem praestat usum Tibullus, qui memorat lignum et lapidem unctum, ac Iouem adoratum, fuisse. Lapis enim solebat oleo iniungi et sacer haberi. Deinde iurato et obtestatione quadam Ioui solebant formulam et fidem iurisiurandi declarare. Lucianus aber moquirt sich damit und sagt, Man gienge immer dahin, und schuuaere drauf, und betrüge den guten Iupiter.

Pomponius Mela sec. I post C. N. uixit, et Geographiam elegantissime Latinissimeque scripsit. Vossius in eum commentatus est, et notas edidit, in 4, et fatetur, eum scriptorem esse doctissimum.

Meursius, uir clariss. et immortale decus literaturae et antiquitatum Graecarum, quo uiro clariorem et maiorem non habemus in hac insigni literatura, a quo omnis eruditio Latina profecta est. Ille edidit multa egregia. Er uuar uuohl gereiset, und hat in aller uuelte bucher aufgesucht, und das beste raufgenommen.

H. Grotius scripsit Mare liberum, et Io. Seldenus Mare clausum. Dieser kunte nicht uiel Latein. Denn uuelcher gelehrter sagt mare clausum. Mare clausum dicitur, quod classibus tenetur. Itaque scribere

scribere debuisset mare non liberum. Hier stockert er also, doch bleibt er dennoch ein grosser mann.

Homerus, primus antiquissimus scriptor, hat ein grauitaetisches genus, ist aber doch ziemlich leicht, uuer nur die dialectos kann, und uueiss seinen genium linguae, und hat die modos loquendi inne, der kann ihn uuohl uerstehen. Die alten Patres, uuenn sie Griechisch docirten, so lasen sie *Homero*. Inepte id iam imitantur quidam scholarum moderatores, qui Graecam linguam ex eo docere instituunt. Neque enim id felici successu iam suscipiunt. Nam id erat olim inter eos, qui Graece loquebantur. *Thucydides* ist sehr schuuer, et altius surgit. Verstehet einer die scholiasten nicht, so sol er ihn uuohl nicht leicht interpretiren. Er hat schuuere atticismos. *Xenophon* steigt noch hoeher, und hat schoene figuren und schemata und uueitlaeufrige amplificationes. In den uorigen seculis brachten sie die cothurnatos et calamistros uuieder auf und quaelten das Griechische, damit uuard es uerdorben. Also uuar das Lateinische, tempore *Iulii Caesaris* et *Augusti* auch noch gut, allein nachdem es herunter kam, gieng alles ab und uerlohr seinen uigorem. Commendo hic *Vbbonem Emmium*, in Veteri Graecia. Historicus est, genere *Frisius*, ob egregium stylum, et *Linio* ubertate proximum, dictus *Frisiae Linius*. Scripsit *Historiam Frisiae*.

Braunius scripsit de Pontificibus Hebraeorum, fuitque sacerdos in antiquitatibus Hebraeorum uersatissimus. Ex Palatinatu uenit in Belgium foederatum, ubi per aliquot annos commoratus. Aiunt, eum haec, quae edidit, ex MS. commentario *Erpenii* accepisse, ac deinde sibi uendicasse. Aliquod etiam plagium

gium ei obiectum est, quod ex aliena messe sibi decus circumfundere studuerit.

Ptolemaeus Philadelphus Graecam Mosaici Codicis interpretationem curauit, annis ante C. N. LXXII, ut Eusebius computauit, hortante Demetrio Phalereo, ciue Atheniensi, ac deinde, ob periculum capitis ex urbe profugo, et Ptolemaei amico. Quod consilium minime ab Hebraeo Pontifice et senatu sacro datum, multo minus probatum est, cum maxime utrisque hoc institutum displiceret, et publice indicto ieiunio auersarentur. Alexandrini autem hanc interpretationem cupiebant, quippe qui familiari Graecorum sermone utebantur. Vid. Iosephus, Tertullianus, Eusebius, Epiphanius. In quorum ultimo inest mendum, quando XVII Ptolemaei anno hanc septuaginta uiralem interpretationem ad finem perductam esse, putat. Septimo legit Scaliger, qui tamen quandoque a se ipso diffinit, quando alibi affirmat, septuaginta uiralem interpretationem non autore Philadelpho esse concinnatam. Neque sub Ptolemaeo Physcone alia quaedam uersio prodit, ut putauit Iac. Vsserius, doctissimus Angliae et Scotiae uir. Etsi autem, ante Philadelphum et Alexandri M. expeditionem, quaedam historiae portiones in linguam Graecam traductae sunt, tamen integrum Mosis uolumen, auspicio Philadelphi, et opera studioque LXX interpretum, primo est conuersum. Reliqui diuini Codicis libri deinde conuerti coeperunt, cum Philadelphi successores regnarent. Vid. Huetius Demonstr. Euang. propos. IIII et XII, Frassenius, et scriptores alii. Sed qua auctoritate, quoque argumento et documento, id affirmet Vsserius? Hieronymus, qui omnes uersiones exploratas habuit, et de iis quoque iudicium tulit, sec. IIII et V nihil meminit huius uersionis, memoraturus, si extitisset. VVeil demnach Origenes und Hiero-

Hieronimus sich als philologi um alle uersiones bekummert, und gleichuuohl keiner uersion eruuehnet, commentum stultissimorum hominum, cenfeo. Miror autem summum uirum, Iac. Vsserium, Episcopum celeberrimum, in hanc opinionem uenisse, ut secundam uersionem affirmarit. Ego enim non aliam, quam hanc LXX uiralem extitisse, affirmo, et habeo consentientes clariss. uiros, praecipue Valesium. Locutus sum cum uiris clariss. in Belgio, qui hanc LXX uiralem uersionem illustrem celebrarunt. Vnd geuuiß, es ist eine trefliche uersion, und mit guten Griechisch abgefasst und exprimirt, allein man muß sie doch nicht mit Vossio pro authentica halten, quae autoritas Hebraico debetur idiomati. Dem. Phalereus, summus rhetor, suo tempore apud Athenienses, qui commentatus est ac scripsit de Elocutione, ex quo libro Cicero eloquentiam didicit, hat mit an der Griechischen uersion gearbeitet. Phalerei libri de Elocutione editi sunt in Anglia, Gallia, et a Io. Caselio, Academiae Iuliae summo quondam ornameto. Alexandrini Iudaei maxime delectati sunt LXX uirali hac interpretatione, et postea praelegendam curarunt in suis Synagogis, quod autoritate historiae ac monumentis docere possumus. Alexandriae enim erant commercia Iudaeorum, Graecorum, Sarcenorum, hinc Rex Aegypti, studiosus commodi, uolebat, ut Graecae literae partim, propter Graecos, partim, propter alios aduenas, excolerentur, adeoque facer Codex in Graeca lingua legeretur. Sed Hierosolymitani maxime auersati sunt LXX uiralem interpretationem, ueriti, ne hac occasione multi Iudaeorum ad sacra gentilium essent secessuri, quod et comprobauit euentus.

Flavius Arianus scripsit de expeditione Alexandri, et quidem lingua Attica. De hoc Ariano id notandum, quod quaedam Attice, quaedam Ionice, quaedam

dam dialecto communi, scripserit. Attice scripsit libros de expeditione Alexandri, et quidem libros VII. Legit Arianus diligentissime summoque studio et industria Xenophontem, quem in succum et sanguinem redegit, et uerba eius in hac expeditione Alexandri M. expressit. Hinc eum Xenophontis simium uocare solent, sed minus recte. Nam simius dicitur, qui alterius mores per κακοζηλίαν imitatur. Arianus autem plus laudis trahit, quanto felicius Xenophontem expressit. Quare rectius eum doctissimum elegantissimumque Xenophontis historiae imitatore dixerim.

Valerius Flaccus Fastos Capitolinos digessit, disposuit atque ordinauit. Fuit illustris Grammaticus h. e., ut hodie loquimur, philologus, et in literarum studiis uersatissimus, quem Suetonius Tranquillus, in libro de Illustribus Grammaticis prodito, singulariter laudat, et eius operam studiumque in digestis dispositisque Fastis Capitolinis maximopere commendat, quos postea Pighius, eruditus Belga, edidit. Nuper aliquis in Gallia uir clarissimus, Pagi, etiam scripsit librum Epocharum consularium, atque his Fastis Capitolinis maxime usus est. Fasti Siculi sunt corrupti et mendosi. Nam in Sicilia, uel magna Graecia, ut olim uocabatur, sunt congesti et dispositi, atque ordinati, habent autem quaedam menda. Credo ego, in Diodori Siculi manus incidisse Fastos hos Siculos deprauatos, atque adeo mendosam dispositionem et scriptionem eum decepisse. VVenn etuuas abgeschrieben uuird, so ist's dem original schon nicht mehr aehnlich und selten accurat. So kanns auch uuohl seyn, dass die Fasti uon einem unuerstaendigen abgeschrieben, der es an uielen orten uersehen. VVie nun die Fasti Siculi nach den Capitolinis abgecopeyt, so sind sie in Sicilien gaenge und in gebrauch geuuefen, atque hac occasione Diod. Siculi
manus

manus inciderunt, eumque deceperunt. Itaque hac occasione lapsus est, partim, quia incidit in Fastos deprauatos, partim, quia libri, ubi Consules componit cum Archontibus maximam partem sint mutilati et deperditi. Tabularum Cenforiarum autoritas quoque insignis est, quas memorat Liuius, scriptor optimus, et magna dicendi ubertate praeditus.

Dionysius Halicarnasseus magnam operam attulit ad scribendos Fastos Consulares, et Fastos Capitolinos inspexit, sed hanc iniuriam temporum expertus, quod ex eius libris pauci supersint. Libri illi, in quibus tractare uoluit de Consulibus, iniuria temporum sunt intercepti. Ergo haec iactura dolenda est propter Epochas Consulium. Er uuar Professor zu Rom. Die uornehmen Roemer lieffen ihre kinder bey ihm in Graecis informiren.

Dio Cassius uir fuit consularis, et dignitate senatoria praeditus, magno iudicio et industria scripsit historiam, magnis uoluminibus comprehensam, et ab origine urbis historiam pertexuit, usque ad sec. III post C. N., quo uixit. Ille quoque historiam suam per Consules digessit, et scripsit libros X X C, sed ex iis pauci iam supersunt. Xylander, ein mann uon grossem iudicio, eum edidit. Haec iactura me maximopere afficit. Des Diod. Siculi schaden kan man ex aliis uuieder ersetzen, ut et Dion. Halicarnassensis, sed Dion. Cassii iactura non resarciri potest. Xiphilinus huius Dionis Cassii epitomen fecit. Ist einer uon den besten politicis und hat hubsch Griechisch geschrieben. VVeil uuir nun so uiel uerlohren, so müssen uuir auf die Fastos gehen, die Pighius edirt. Cassiodorus quoque historiam suam breuiter et summarim scriptam digessit, et disposuit per Fastos Consulares. Eo utor, tanquam supplemento quodam et summario eorum, quae in Diod. Siculo amissa sunt.

10. *Bodinus* per facetum sermonem ab *Elisabetha*, Angliae Regina, uocatus est Andius sine bono. Fuit uir doctus, et uariarum rerum peritus, sed nimium sibi indulget.

Phil. Cluuerus, optimus scriptor, magnum uolumen de Germania antiqua scripsit, qui liber non spernendus est, sed hoc dolendum, quod saepe sine monumentis, uel momentis, non recte explicatis, loquatur.

Vulgo dicunt, *Augustus* heisse ein mehrer des reichs, sic quoque in diplomat. reddiderunt. Sed Germani, quando Latinam uocem *Augustus* uertunt per amplificatorem imperii absurde id faciunt. *Augustus* enim est uerbum sacri ordinis, et significat *σεβασόν*, sanctum, seu uenerabilem, opinione cultuque, atque augere denotat sacrum facere, quoniam sacra potestas aliquid sanctum est, hinc *σεβασός*, *Augustus*, uenerabilis, *σεβασόν εἶναι*, uenerabilem esse, quod habet diuinam aliquam uenerationem. Quam ob rem augere hic non significat amplificare aliquid, sed consecrare, sacrum facere. In Deutschland hat mans bis auf die zeiten Rudolphi Habsburgici Latino stylo in diplomatibus gebraucht, hernach haben es die secretarii uertirt per amplificatorem imperii, uelches die posteritaet mit beybehalten, reuera aber heist es nicht ein mehrer des reichs.

Genus apud Latinos denotat idem, quod *species*, e. c., Cicero dicit, *Varronem* omnia temporum genera perdidicisse. Graecorum *γένος* est idem, quod *genus*, *progenies*, *γένεσις* significat generationem, *γενεά* significat generationum, aetatum, interualla, quod notandum est contra *Georg. Hornium*, qui hanc cum *genesis* confundit in *Hist. eccles.*

Velleius Paterculus scripsit, tempore *Tiberii*, historiam ualde elegantem, et ab origine inde rerum et mundi principiis ductam, quoad quidem ille retrospicere potuit. Vorn aber ist alles verlohren und sind auch

auch ganze hiatus in der mitten. Nullus historicus tot elogiis uti solet, quam Velleius Paterculus. Reperies enim, *uir excellens*, II, 92, 2, *uir in tantum laudandus, in quantum uirtus et eruditio intelligi possunt*, I, 9, 3. Das ist ein recht aufrichtiges elogium. Wenn es so kommt, so ist recht getroffen. Cicero-
nem uocat *uirum coelestis oris*, II, 64, 3. Eiusmodi genus dicendi ante Velleium nemo adhibuit. Nam, tempore Tiberii, in adulationem omnes ruebant, igitur stylus eo argutior et breuior adhiberi coepit, dass man so uielmehr uolte reconditos sensus haben. Quis scripserunt, tempore Neronis, post Tiberium, magis sectantur genus scribendi subtile, philosophicum et argutum. Nero ipse dicit, stylum Senecae, quasi ex arena et calce factum sibi uideri. Quare etiam dicimus, illum nihil, nisi sententias, scribere. Seneca fuit uir sapientissimus, et libri eius digni sunt lectu, propterea, quod omnes pleni sint moralibus, omniaque ad uitam et mores referant, immo, Seneca loquitur sententias morales. Darum halten uuir auch uon seinem stylo nichts. Was er schrieb, das brachte er zusammen ex autoribus Graecis et Latinis. In eo desideratur, quod non fuerit eo animo et sententia, quem quidem scriptis ostendit, doctrina plenis sententiis quidem egregius, sed opera minori. Beym Gellio steht, *sententia philosophus, sed ignaua opera*, die theorie ist uohl da, allein die praxis fehlt. Dum alios ad paupertatem hortabatur, ipse corasis maximis diuitiis opulentissimus. Suggestit, ut aiunt, Neroni consilium, ut matrem occideret.

Iustinianus, legum Romanarum felix fortunatusque instaurator, ad conficienda iuris uolumina Tribonianum, Theophilum et Dorotheum, uiros et iuris scientia, et autoritate muneris, et meritis, insignes adhibuit. Constantinopoli celebre Sophiae templum

molitus est, et de rebus sacris optimas leges tulit, nec minus rempublicam legibus, quam armis, defendit. Illud autem uulgo confingunt, quod a literis plane alienus, et errori incorruptibilium deditus fuerit, nec miramur, scriptores, aulae Romanae addictiores, insectari subinde Iustinianum, quod Pontifices legibus in ordinem redegerit, et iura sacrorum titulo civilis imperii sibi uindicarit. Vnum ei uitio datur, quod Theodoraе, infami mulieri et libidinosaе, nimis obnoxius, permultum de autoritate et laude sua detraxerit, si omnia uera sunt, quae in Anecdotis narrauit Procopius, scriptor illorum temporum, et ferme oculatus testis, et doctus pariter, et prudens, quem Nicolaus Alemannus Romae emisit, et postea Helmstadii Ioannes Eichelius, Ictus peritus satis, in 4. Nec fuit admodum addictus Professoribus, nec studia literarum promouit. Disputant eruditi de *Iustiniano*, fueritne literatus? Dicunt, ipse Suidas, eum fuisse analphabetum, scribit, quod non concedimus. Nam non plane fuit expers literarum, sed opus hoc magnum non confecit, sed uiros clariss. adhibuit, Tribonianus autem multa perdidit et uitiauit. Vnde illi errores Grammatici in iure dicuntur Tribonianismi.

P. Martyr, als er zu Florenz studirte, und die moenche sahen, dass ein herrlich ingenium bey ihm uuar, so uberredeten sie ihn zum klosterleben, uelches sonst die Iesuiten sehr im gebrauch haben, und dadurch die besten ingenia an sich ziehen. Hiermit uuar sein uater so ubel zufrieden, dass er bey seinem tode alles unter die armen uertheilete, und dem sohne von seinen gutern nichts zukommen liefs. Vnter dessen studirte Martyr fleissig, und las Erasmi schriften zum oestern. VVeil er nun allbereit uor diesem von seinem uater uernommen, uue sich schon Dantes Aligerius, Petrarcha und Sauanarola, uuelcher letztere

zu Florenz uerbrannt uorden, sich dem Pabste in einigen dingen uuiedersetzt, auch selbst sahe, uue die moenche so ubel haushielten, so liefs ers sich sehr uuohl gefallen, dafs sie Erasmus uuacker durch die hechel zog, und beschlofs endlich nach Deutschland durchzugehen, machte sich also mit etlichen seinen bekannten uon Padua ueg, uuoselbst er damahls studirte, und kam nach Zurch, alluuo er Bulengerum und Bezam selbst sprach, und dannenhero ihre sententias desto eher annahm. Den Platonem hat er fleissig gelesen, et ex eo uocabulum *σωφροειν*, ad Rom. XII, 3, explicauit, quod sit se nosse, et cum ratione facere. Sed in Latinitatis proprietate haesitauit, nominatim in uocabulo nubendi, quod de B. uirgine, Maria, perperam usurpauit in libro, de Votis et coelibatu, p. 31, edit. Basil., in 8. Cum hoc uocabulum non tantum pactionem connubii, sed concubitum simul, significet. Vid. Blountius, Sleidanus, Thuanus, et P. Freherus. Nec tamen Blountius distinxit Orationem Simleri, de Vita eius habitam, et uitam ipsam Commentario eius in Genesin praefixam. Ille Thomas Smithaeus libellum scripsit, de Recta et emendata pronuntiatione linguae Anglicae. Vid. Koenigii Bibliotheca. Disceptatio cum hoc Smithaeo de uocabulo retractationis, quod Smithaeus exposuit de palinodia, siue ut loquuntur, recantatione, usu tamen inclinatae Latinitatis.

Polybii est optima editio Isaaci Casauboni, quam nuper in forma octauae ordinis instaurauit Iacobus Gronouius, Ioannis Friderici filius, Graece doctissimus, et multa in patris MSS. et Isaaci Vossii schedis, ut ipse B. Z. Vindsorii dixit, nactus, et nouandi cupidus, et Blancardo Graeuioque inuisus. De Casauboni Polybio ceteroquin bene meritus, etsi sumptus editionis formae maioris Belgae, lucri auidiores, refugiebant, Hackiorum certe Graecae editiones non

castigatae sunt et uitiosae, quod eorum Hippocrates docet, plane mendosus.

Ioannes Rhodius, Danus, medicus literis eruditus, et antiquitatis peritia praestans, membranas ueteres peruolutauit diligenter, et Bibliothecas inspexit cum cura, multaque contulit et correxit, opuscula perfecit selecta, in primis de Acia, de Ponderibus et Mensuris. Conscripsit Vitam Celsi, et notas more suo pereruditas in Scribonium Largum. A. MDCLX, Patavii decessit. De Acia secundis curis ed. Hafniae, 1672, 4. Addita est Dissertatio notis philologicis referta et docta, curauit Th. Bartholinus. Edidit quoque Lipsii de Re nummaria opus posthumum, Patavii, 1648, 8. Franciscus Hotomannus etiam de Re nummaria populi Rom. scripsit de Ase, Ponderibus et Mensuris, prod. Genuae, 1591, 8, Alciatus quoque de Ponderibus et Mensuris edidit librum Hagenoae, 1530, 8.

Petronius Arbiter, eques Romanus, Neronis amicus, ingenio eleganti, uita moribusque obscenis, de Neroniani temporis eloquentia sic deflexit, ut Petroniana dictio corrupta et interpolata nouis et inquinatis uocibus mihi uideatur. Oratio uincta melior, certe amoenior, est, quam prosa. Nouissime Rotterodami prodiit Satyricon, cum Fragmentis, Belgardi repertis, et in integrum restitutis, 1679. Nec omitendum est Fragmentum ex antiquo Codice Truguriensi descriptum et Amstelodami, 1670, editum. Vero auctori huius nominis, ut eruditi existimant, uindicandum.

Lambecius hat erstlich zu Hamburg in Gymnasio frequentiret, nachdem aber sein uetter Holstenius zu Hamburg uollen Rector uuerden, und solches nicht erlangen koennen, ist er hernach aus uerdruss
nach

nach Franckreich gangen, und daselbst die Catholische religion angenommen, rufet auch den Lambecium aus dem Gymnasio von Hamburg uueg, und raeth ihm auf keine Deutsche, sondern eine Hollaendische, Vniuersitaet zu gehen, nemlich nach Leyden, uuelches er auch gethan. Nachmals ist er von dar uueggegangen, und unterschiedene Franzoesische Vniuersitaeten besucht, mit vielen uornehmen und gelehrten leuten bekannt uuorden, sich aber von den Iesuiten zu der Catholischen religion verleiten lassen, doch hat er solches geheim gehalten, und, als er endlich uuieder zu hause nach Hamburg kommen, sich, als uuaere er der Euangelischen noch zugethan, gestellet, auch daselbst Professor am Gymnasio uuorden. Hierauf laesset er sich in eine heyrath ein mit einer zuuar etuwas alten, doch zum uuenigsten bis 40000 thaler im vermoegen habenden frauenzimmer, hoffende, sie uuerde ihm uuacker geld zu buchern hergeben. Allein sie gab ihm nicht allein kein geld in die haende, sondern hielt ihn auch im essen und trincken so schlecht, und sparsam, das er allemal, uuenn er uuas rechtes essen uuolte, in die garkuche schicken muste. Hierdurch kam er nicht allein bey andern leuten, sondern auch bey seinen auditoribus, den Gymnasiasten, in solche uerachtung, das sich auch von diesen einer unterstanden, ihn auf oeffentlicher gasse beym kopf zu nehmen, und da herum zu zausen. De Lambecii ingenio et dotibus uid. Epistola Conringii ad Capellum, ubi scribit, nullum inter Patres repertum iri, qui cum eo doctrinae laude sit comparandus. Hamburgenses non facile Viennae admisit, et leuem uulgaremque eorum eruditionem saepe in familiari sermone perstrinxit. Lambecio Viennae consuetudo cum uxore famuli Biblioth. obiicitur.

Vixit *Orichonius* priuatus in praedio Zurouizzenfi studiis deditus, et reipubl. causa in legendis Polonorum historiis sedulus. Primus Polonorum scriptor Kadlubki fuit, uixit seculo XII, et scripsit usque ad sec. XIII Vincentius Cadlubcus in Compendio rerum Polonicarum, sed quem annotasse potius res Polonorum, quam descripsisse, indicat Io. Herbutus Praef. in Chronicon suum. Vid. Becmani Historia orbis terrarum, p. 676. Verustissimus Boiemorum scriptor Cosmus Pragensis est. Piasecius de Origine Sarmatarum etiam scripsit Hist. Polon., quae quasi universalis esse debet, breuiter tamen praefertim externa, recenset.

Perizonius hat uiel aufgeschrieben. Schefferus ist der gelehrteste, der uber den Aelianum commentirt. Post Schefferum Kuhnus ex eodem quaedam desumpsit Perizonius. Die gelehrtesten critici pflegen Calouii Biblia illustrata, siue critica, ignorantiae asylum zu nennen. Isaaci Vossii noten ad Pompon-Melam sind ein sehr gelehrt buch, Vossius aber ist nicht allemahl accurat.

G. I. Vossius Rector Gymnasii Amstelodamensis fuit, criticus insignis, minus felix orator. Scripsit de Vitiis sermonis et glossematis Latinobarbaris libros quatuor, edit. Francof. 1666, 4. Hic Vossius uice cotis fungetur, limae honos penes Laur. Vallam erit. Ille sine uitio recensuit uitia Latini sermonis, hic et uitare naeuos, et uiam munire ad elegantiam coepit. Quantum uero differant uerba, complexus est Ansonius Popma, nobilis Frisius, multa antiqua recitat, quae non licet effingere in orationibus. Iosephus Scaliger, cum Vossii Institutiones oratorias legisset, ingenue professus est, se ab hac lectione doctiorem euasisse, nec e ueteribus ipsis quendam extare, qui in eo argumento

gumento Vossio palmam praeripiat. Casaubonus etiam, nihil eius Rhetoricis esse perfectius, nihil nitidius, dixit, singularem eruditionem, lectionem multiplicem, rectum iudicium, ubique lucere. Scioppius, ut diligentia his non inferior, ita acerbitate superior, fuit. Laudabilis eius mihi delectus, siue discrimen, modo a superstitione abfuiſſet et libidine rixandi. In Stradam aestus magis, quam ratio, eum concitauit. Iustinum fato ingenii magis, quam iudicio, ueneratus est, et unice aestimauit, damnans alios, qui non hunc aestimarent, atque solum imitarentur. In classico, quod inscripsit, satietatis multum, suauitatis parum, admirationis nihil. In hoc libro, quae de Carolo V scripsit, omnia de Ferdinando II intelligenda sunt, ideoque sub Carolo V repraesentat Ferdinandum II. Cum delectare uoluit, obtrectauit, cum impellere animos, alienauit. Nemo ipso religionem magis ostentauit, nemo minus coluit. Fuit, ut quidam putant, non Italus, sed Germanus, ex oppido Magra in Palatinatu superiori oriundus, addictus primo sacris Reformatorum, deinde Catholicorum, rursus animum ad Reformatos adiunxit, ea de re ad Batauos transire uoluit, sed non receptus est. Stylus illius non acerbitate modo, sed sanguine, tinctus erat. Crux erat omnium Grammaticorum, non parcens Vossio, Heinsio, Scaligero, qui plus in pectore, quam lingua, habuit, Epistolaeque non propter stylum, sed res, legendae. Acerbissimus Lutheranorum fuit hostis. Grammatica eius philosophica laudari meretur.

Quod Scioppio *Iustinus*, id iam dudum Paulo Manutio, Aldi filio, M. T. Cicero fuit. Recte dubitat Muretus, utrum plus Ciceroni, an Cicero ipsi, debeat. Ita laudat utrumque Muretus, et imitatur. Iuuenis Senecam Manutius, senex Ciceronem, amplexus est. In Cicerone ductu Bunelli, uiri in melio-

ribus literis exercitatissimi, usus. Bunellus enim praeceptor erat Manutii.

Nero, qui Senecae dictionem arenam sine calce esse, dixit, bene pronuntiauit. Nam oratio dissoluta, intercisa, fluctuans sine numeris, et nihil minus, quam oratoria, est, ut adeo expellendi sint, qui filum illud sectantes, uideri oratores uolunt. Seneca propter res et insignia morum legendus est, non propter stylum, qui quandoque ex cinere et calce uidetur conflatus, iuxta Neronis, discipuli, effatum, hoc est, minus aequalis est. Petrus Bembus, patricius Venetus, postea Purpuratus Romanus factus, arte et stylo Ciceroni in tantum similis, ut nemo posset esse magis. Ceteri, dum imitantur Ciceronem, addunt de suo. Hic solus Ciceronem ea facie reddidit, qua fuit. Scripsit historiam Venetam ita Ciceroniano stylo, ut ipse Cicero uix aliter reddidisset. Verum non est aptus ad historiam Ciceronianus stylus. Concisus enim illud genus imitari haud potuit. Non autem idem dicendi genus extat apud Ciceronem. In plerisque orationibus summum dicendi genus, uulgo Asiaticum, admisit, alio loco medium expressit, in Partitionibus oratoriis tenue illud uoluit sectari. Praeclare hoc C. S. Curioni obseruatum est. Summum dicendi genus quasi surgit et se effert. Hoc adhibuit rarissime Buchnerus noster, in illo tamen Panegyrico, L. B. a Frisen, Cancellario, habito extat. Ciceroni iungatur Daniel Barbarus, nobilis Venetus, Hermolai filius, quorum ille Ciceroni, hic Aristoteli, lucem attulit. Scripsit Commentarium in Rhetoricam Aristotelis tam doctum, ut praeferrī possit Vossio.

Plinius Iunior non sequi, sed aemulari, Ciceronem studuit, acumine quoque superauit. Nemo felicius repraesentauit, quam Puteanus, Lipsius affectauit magis,

magis, quam perfecit. Puteanus non in Epistolis, sed in Historia Insuetica, exprimendus est. Eius lectione motus Italus quidam, dixit, Puteanum perfectissimam historiam Germanicam scribere potuisse.

Salustio prima concisi sermonis gloria debetur, cuius maior in acuminibus grauitas, *Plinii* contra maior facilitas, eluxit. Ratio imitandi quoque diuersa, quia illa acrior et multo admirabilior in nexu, hic leuior iuxtaque solutior fuit. *Masenius* exercitissimus in hac re olim *Herbipoli*, nunc *Coloniae Agrippinae*, Professor theol., *Laconicum* dicendi genus non probat, quod non floruerit aevo *Ciceronis*, uerum ineptiae. Efferebat se medio *Ciceronis* aevo princeps *Laconici styli*, *Salustius*, cuius ne uerbum quidem improbare potuit *Cicero*, nec paria facere quoad historiam. Vt igitur *Cicero* diffusi, sic concisi dicendi generis princeps *Salustius* fuit. *Salustius* grauius historicus et sublimior paullo *Nepote*, ut de eo dubitari possit, an propter stylum iuuentuti commendari debeat. *Salustius* grande exposcit argumentum, *Plinius* qualicumque contentus est. In stylo itaque *Laconico* imitandus est *Salustius* et *Plinius iunior*.

In *Petronii Arbitri* stylo nihil desideramus, plurimum contra in styli argumento, ibi purissimus, hic sane impurissimus, est. Sine uicio assurgit, sine tumore desinit. Artificium in incipiendo, continuando et finiendo, idem. Nerui, aculei, nunquam dissimiles fui. In acumine maiestas, in maiestate acumen, in utroque ornatus et cultus maximus. De hoc *Arbitro* *Tacitus*, quod sit elegantiarum arbiter. *Lipius* eius stylum purissimam impuritatem uocat, ob res nempe impuras. Nimis enim ad res profanas abit, nec pietatis fatis memor, propter pessima quaedam. Vid. *Lipius* in libri IIII, epist. II. *Barclaius* eum imitari uoluit in *Argenide*, sed affectatus nimis

nimis est stylus et poetica multa admiscet. Breuiter, Salustius diuinus, Petronius Arbiter admirabilis, Plinius facilis.

Tacitus, ut pressus, sic argutus, est, et dignus, a quo discant, qui uitae, aulis, principumque confessoribus, consilia destinant et sermones. Is linguam expoliet, animum maxime. Pro uerbis neruos et momenta suppeditabit. Aliquando tamen breuitas ista in asperitatem abit, sed haec eo minus sentitur, quo magis conditur ciuilibus rebus. Imitatio minus expedita, et forte naturae potius, quam artis, lege continetur. Baudio in Oratione ad studiosos tumultuantes p. 586 dicitur, Prudentissimus annalium conditor, et aulicarum artium uaferrimus indagator. Tacitus prudentia et iudicio supra omnes excellens, difficilis tamen, et qui a paucis recte intelligitur, adeo, ut stultissimi dicendi sint, qui ex uersione Tacitum se posse intelligere, praesumant. Inter uersiones Hispana optima. Tacitus illustratus a peregrinantibus magni habetur, sed reuera notae nullius momenti. Nec meliores sunt ineptissimae nouae cogitationes in scriptorem hunc Ludouici Aurelianensis, (de Orleans) Paris., 1622, f., et Hannibalis Scoti Placentini notae aulicae et politicae, Francof., 1592, f., appositae, quas plumbeas uocauit Lipsius, cuius notae alias in hunc scriptorem optimae sunt, sed cum de coniecturis suis nimis sibi gratulatur, inuentus est Freherus, sub Pompeii Lampugnani persona latens, qui eas ex ficto Codice Mirandulano repelleret, ed. Bergomi, 1602, 8, quamuis postea Lipsius eidem Dispositionem Cod. Mirandulani opposuit. Editio alias Parisina optima cum notis uariorum, 1608, f., ut et clariss. Matth. Berneggeri, in 8, hodie autem sine dubio Gronouiana, quae prodiit Amstelodami, 1673, et 1685, 8, II uolum. Tacitum et Florum nostro aeuo imitari Boeclerus uoluit. Vid. Dissertat. eius ad Florum

rum primum in 4, post, in 8, editas. Tacitus autem plus indicat, quam scribit, uel uerbis exprimit. Inter omnia eius scripta nitidissime elaborata praestantius atque elegantius est Vita Agricolae. Non commendo Tacitum, quia interdum poetica admiscet, estque nimis asper, sed illius asperitas propter res non obseruatur.

I Stylus imago ingenii, ingenium hominis. Cuius noscendi iudicia multa, at non semper expedita. Communis ratio styli distinguendi in humilem, qui est epistolarum familiarium, mediocrem, qui historiarum, grandem, qui oratorum. Multi etiam doctissimi uiri Latine loqui nesciebant, uel ex tempore loqui nolebant, ne forte masculam illam conquinarent elocutionem, e. c., Salmasius, Thuanus, Dietericus Giesae, Buchnerus, alii, totius Europae celebratissimi, sed homines parum loquaces.

II Stylum Ciceronianum uulgo iudicant ex Manutio et Nizolio. Ille uariarum locutionum phrasumque catalogum, hic iustum dictionum Ciceronianarum ordinem, exhibet. In scholis nihil familiarius Vlnero est. Nihil certe propius Ciceroni. Manutius miscet. Timpius turbat. Decimator non distinguit. Caluissio nec minimus delectus est, ut prorsus ineptiant, qui stylum ex huiusmodi commentariis adornant. Phraseologias (die frazenbucher) intelligo. Reprehendo etiam, si talis phraseologiarum usus est.

III Mea sententia Cicero ex Cicerone aestimandus est. Primo dictiones, deinde dictionum compositiones, postremo numerus obseruandus, atque huc spectabit, ut Demosthenes euoluatur, siue, quod excellat inter oratores Graecos, siue quod imitatione ad eum Cicero accesserit proxime. Quod adeo uerum est, ut ex Thucydidis Xenophontisque reprehensione laudem parare Demostheni sit conatus. Nemo Demostheni similior, quam Cicero, nemo Ciceroni pro-

propior, quam Demosthenes. Cicero styli historici minorem curam habuit, quod putet Thucydidem minus conuenire oratori. Nobis contra Thucydides laudandus maxime est, quod nullum in eo uerbum frustra positum, et plenissime rerum ciuiliu momenta in eo reddantur. Cui Cicero non magnus, nihil magnum.

III Sed uideamus de generibus styli. Retineamus mediocre in praesens, et epistolis uindicemus. Humile familiaribus relinquamus. Illud omnium optime expressit Cicero, a quo primordia styli epistolici capienda, neque tamen huic defuit. Adeo Cicero omnia impleuit, quantum ad epistolicum argumentum. Hinc Plinius legendus, sed tum demum, cum formatus dictionis habitus est. Stylus epistolaris nunquam debet esse grandis, sed uel humilis, uel mediocris. Optime Ciceronem reddiderunt Sadoletus, Longolius. Idem Sadoletus Plinianus Cicero dicitur, Ciceronianus Plinius dici meretur. Et Iulius Caesar Scaliger, pater, de quo filius testatur, se hoc tantum egisse, ut redderet Ciceronem. Barclaium in Epistolis imitandum nulli suadeo. Nemo enim magis discedit a stylo epistolari, quam ille, respectu tamen momentorum ciuiliu optimus. Nec Lipsius imitandus, cuius stylus asper, inaequalis et tumidus. Ex recentioribus commendo I. C. Scaligeri Epistolas, in 12.

V In stylo epistolico numerus aequalis, periodi breuiiores, uerba minus conquisita, et si recte dicam, uulgaria, sed non uulgariter disponenda, adhibeantur. Exemplo sunt numeri Tulliani ad Atticum, quibus nulli suauiores, nulli molliores. His proximi illi Plinii iunioris, sed paullo acutioribus neruis praediti.

C V R I O S A

Quaeritur, *Vbi Adam sepultus sit?* Aliqui in monte Caluaria non admodum distante ab urbe Hierosolymorum compositum sepultumque affirmant. Alii in urbe Hebron ossa ipsius condita atque reliquias exuiasque repositas, putant. Vtrique coniecturis nituntur. Cum his Abulensis facit, illos Torneilius et Peirerius sequuntur. Vtrorumque rationes audiuisse, iuvat. Qui Haebrone putant, dilectam eam ob causam Hebronem Hierosolymorum Regibus fuisse, dicunt. Alii eam ob causam regni sedem constitutam Hierosolymam a Melchisedecho, Rege, esse, ut primi parentis et conditoris humani generis ossa secum haberet, quae in Caluariae monte condita putaret. Nos tutius ea de re pronuntiamus, nullo apice in sacris literis hac de re determinatum quid esse, neque de Adami, neque de Euae, sepulchro. Et uero simile est, Moysen, historicum Dei, praemeditato consilio, de industria et Dei consilio nullam huius rei mentionem fecisse, ne homines ad idololatriam et impium cultum abriperentur, quia in more antiquis positum erat, ut heroas et dignitate conspicuos uiros diuino cultu et ἀποθεώσει honorarent.

Quaeritur, *An homines ante diluuium uinum biberint?* Respondetur, id uero simile non est, maxime ubi fabubriores erant aquae, et substantia earum immutata non sit, sed particulae saltem in deterius abierint. Non tamen exinde sequitur, uites uineasque ante diluuium nullas fuisse, sed certum et pro comperto habemus, homines ante diluuium uuas comedisse, sed succum non expressisse, neque artem conficiendi uinum, ut nunc est, calluisse. Maxime, ubi disertis uerbis Codex sacer nos admonet, Noachum primum uineas plantasse. Hinc et a profanis quibusdam, praeter Iani titulum, Bacchus appellatur.

Verum

Verum est, cibum simplicem, modo boni succi sit, multo salubriorem esse, quam mixtum et uario carniū genere conditum. Politici tria S obseruanda esse dicunt in uoletudine, *Cibum simplicem, sanum, et sapientiam Stoicam.*

Quaeritur, *Quinam in Indiam penetrarint?* Respondetur, Ego puto, homines quosdam a Semo prognatos, immo, et a Chamo oriundos, et a Iapheto genus ducentes, in Indiam penetrasse, quorum hi tamen in Indiam occidentalem, siue Americam, migrauerint, Semitae uero et Chamitae Indiam impleuerint orientalem, quippe quod diuisioni, a Noacho inter filios factae, magis conuenit.

Oritur inde alia quaestio, *Quomodo in Americam uenire potuerint?* Putant aliqui, per Groenlandiam Iapheti genus illuc penetrasse, et acriter hac de re disputant inter se Hornius, Lethus et Grotius, qui ipse in hac sententia est, sed merito discedere me puto ab eo, quandoquidem Groenlandia nimis remota et mari distincta sit ab Europa. Verius est per Asiam et fretum Aniam ipsos commigrasse, sed quomodo pecora ibi et animalia transferre potuerint, disquirunt inter se eruditi. Certum id est, nulla ibidem animalia a Deo creata esse, sed omnia in Palaestina esse procreata et a Deo producta. Puto, fretum istud angustum tranasse pecora, aut alio quodam nauium genere traducta, quanquam id negari non debet, omnia animalia, quae in Europa inueniuntur, in America non reperiri, sed multa successu temporum ab Hispanis illata aduectaque esse. Christophorus Columbus, Italus, uir peritissimus, et in geographia practica in primis optime uersatus, A. MDCCCXCII Americam detexit. Cuius rei occasionem causamque cogitandae uentus ipsi ingens exortus dedit, et nauta quidam Hispanus natione, Biscalus, in sententia confirmauit, quanquam multis ludibriis eam ob

ob rem Columbus expositus fuerit, et insani mathematici nomen saepissime subierit, nihilo minus Ferdinandus demum Catholicus classem sumptusque porrexit, quibus animi destinata perficeret Columbus, cui rei felicem exitum, et Europae Regibus insignem thesaurum, dedit.

Deinde quaeritur, *Quomodo in Indiam orientalem penetrauerint?* Putant nonnulli per Americam, sed id fidem mihi non facit. Tutius est asserere, per Archipelagum Indicum Chamitas colonias duxisse, maxime cum iam promontorium Africae, seu Capo di buona speranza, ditione sua tenerent. Vicinae huic insulae sunt, quas transfretare potuerunt, donec Indiam attingerent. *Caput Bonae spei* inde nomen sortitum est, quod, cum Portugalli illuc uenissent, nauigaturi in Indiam, quasi superato et euitato omni periculo, alta uoce exclamarunt, *Bona spes, Bona spes!*

Consules siue a consilio, quod senatri afferant, nomen sortiti, siue, quod senatus sententiam perquirant, quod sane posterius uerum est, atque muneri Consulum ex asse conuenit. Vid. Dionys. Halicarnassensis III, 199. Graece dicuntur *πρόσφοροι, σύμβουλοι*, cumque hodiernis Burgmaistris, qui uon Burg descendunt, adeoque non Burgermeister, sed Burgmeister, dicendum, non faciunt. Hi enim primum, regnantibus Saxonum Imperatoribus, coeperunt. Vid. eo Lehmannus in Chronico Spirensi, quo non habetur liber eruditior, exceptis tamen duabus prioribus partibus, ceterae blandiuntur Episcopo. Burgum olim nihil aliud erat, quam curia, seu locus, muro cinctus. Consulum primi fuerunt Iunius Brutus et T. Collatinus, apud eundem et Liuium, editionis Gronouianae, I, 60. Conf. Florus I, 91, qui non est

ἐπιτομας Liuii, sed rerum Romanarum, (ipse enim in multis a Liuiio diffidet, adeoque multa confundit) Fasti consulares et Chronologia Clariana. Consul nomen titulumque deinceps Imperatores sumptulerunt, quam ob causam potissimus magistratus, potissimaeque dignitas, consulatus appellari consuevit, ut ex Symmacho liquet, qui non propter stylum formandum, sed propter res et notitiam antiquitatis, est legendus. Scripsit, cum Sophistae scripserunt. Vocamus autem Sophistas uiros illos rhetores, qui argute et breuibus periodis scripserunt. Floruerunt hi ipsi seculo X.

Prima, Romano stylo, est quidem, quod superior, secunda inferior. Pannoniam secundam, quae Hungaria nominari coepit seculo IX, tempore Arnulphi, occuparunt Hungari, pulsus Hunnis. Pannonia prima nunc fere iuris Pannonici est, Austriaque appellatur, dicitur et Marchia orientalis, quia Galliae est ad orientem, quasi Oestereich ab ostro. Sed, quare non dicitur ostria? Respondetur, est res leuis momenti, usum sequi debemus. Ex Austria Ducatus factus est A. CIO CL VI.

Asia, quia medium inter Africam Europamque locum tenet, ubertate fructuum et soli fertilitate, aerisque clementia, ceteras orbis partes praestat. Hic natales primi hominis, primae belli pacisque artes, prima commercia, fuerunt, pariter et floruerunt. Diod. Siculus II, sqq. Herodotus primus prosa oratione historiam composuit. Dicit hic libro III, unde Asia nomen habeat, se nescire, putatque a Nympha quadam Lybia. Κατ' ἐξοχὴν dicitur Africa. Asiam quoque dici, putat, inde, quod limo abundet, sed haec deriuatio est talis, qualis oratorum, qui testamentum dicunt, quasi testationem mentis. Alii apud Phae-nissas, dicunt, huius uocis originem quaeri oportere. Sam. Bochartus ergo putat, dictum a medio, non inepte,

inepte, sed melius ab Asio regulo, de quo secus historiae tacent. Asia solet diuesci ratione montis etc. Mons ibi est aliquis amplissimus, Taurus, siue Carcasus, qui Asiae diuisionem tribuit, ut dicatur Asia uel intra Taurum, seu Septentrionalis, uel extra Taurum, seu meridionalis. Nimrodus, quod uocabulum cum non intelligerent gentes, uocabant eum Baal, Belum, id est, dominum, (perinde ac Turcarum Imperator modo in nouellis uocatur der grosse herr) in Asia primus bellum mouit, quod Scriptura testatur. Primum imperium fuit penes Assyrios. Assyrii, qui et Syri dicuntur Herodoto, a Strabone, quem Is. Casaubonus edidit, appellantur, Babylone ac Niniuae Regiam habuerunt. Vid. Diod. Siculus, et Augustinus de Ciuitate Dei. Germania cis Rhenana, quae Ptolomaeo minor dicitur, Galliae nomine comprehenditur. Galliae, puta, Belgicae, quae nomini iuri-que Teutonico innexa est, et Franco-Galliae finibus continetur. Hinc Moguntia, Argentoratum, Colonia, nunc Germaniae, nunc Galliae, urbes appellantur.

Xylandri, Sylburgii, indices praestant, ex quibus eruditionem suam plurimi hauriunt, praestat tamen fontes ipsos adire.

Clemens Romanus, uir Apostolicus, et Pauli ac Petri, Apostolorum, discipulus, in Epist. III, 3, ad Philipp., commemoratur. Hic et autoritate ueterum, Irenaei, Eusebii, laudatur, et autor Epistolae maxime utilis, et ad aedificandum peridoneae, quae ad Corinthios inscripta est, nominatur, quam nouissime in Anglia edidit Colomesius, ante hunc Patritius Iunius, Regis Angliae Bibliothecae Praefectus. Doctrina aevi Apostolici simplicitatem retulit, et characterem Paulinum quam proxime expressit, atque hoc modo a stylo Barnabae, allegoriis referta, se distinxit. Reliqua Liturgiarum, et Ἀναγνώσκειν, ac cognitionum, nomine uenditari solita, sunt recentiora, et auctori

nostro supposita, et pro talibus habentur, iudicio Eusebii, Hieronymi et Athanasii. Epiphanius interpolata censet, fraude Ebionitarum. Ceterum Clemens sub finem seculi I scripsit, et A. cii, alii ciii numerant, decessit.

Pauli Epistola ad Laodicenses est apocrypha. Non enim est scripta Graece, quae hodie extat, neque a Patribus admissa et probata legitur, sed immo, a Chrysostomo ac Theodoro reiiicitur et improbatur. Neque uero ullo Scripturae indicio colligitur, Paulum scripsisse ad Laodicenses, quos alioquin salutandos curauit. Editam est Epistola a Sixto Senensi et Ioanne Mariana, Hispaniae Iesuita. Vtrisque fuit cautior Baronius, qui eam pro uera non habet. Conf. Andreas Riuetus in Critico, et Contr. Horneius in Disputat. theologicis. Eiusdem notae est Epistolae lectio Pauli ad Corinth. dudum explosa. Quorsum uid. Horneius d. l.

Ditio, non pro regione, sed pro iure imperioque, sumitur, quod non incurrit in oculos, sed animo consideratur. Sic recte dicitur, *in ditionem redigere*, sed non *in ditione commorari*. *In ditione enim esse*, est, alicuius imperio subiectum esse. Hinc non sine causa suscepta esse debet imitatio, sed etiam uocabulorum, usu Romano confirmatorum, significatio retinenda est, in qua re saepe errasse, uideas, scriptores nouos, utpote qui solent plures dictiones aliter, quam Romani, adhibere, huiusmodi sunt, praesumo, deputo, humilitas, persecutio, et his similes, quam pleraeque iam tum usu ecclesiastico receptae sunt, certe tamen in pura eloquentia ciuili non reperiuntur ea ratione, qua nunc adhibentur, in ecclesiastica tamen tolerari possunt, immo, propter mysteria debent, quo pacto et praelumendi uocabulum libertate, quae consistit in iure nouas notiones excogitandi, sustinetur. Hoc est quam maxime obser-

uan-

uandum, et nisi obseruetur, actum est de Latinitate. Distinguendum igitur primo inter thema, siue originem Latinam, et inter deriuatum Latinum. Thema habet originem semper Latinam, e. c., unus, ut thema, est Latinum. Cicero enim *unae literae* dicit, item *una epistola*, *una uoce atque animo et sensu*, quod barbare *unanimiter* solemus efferre, deriuatum autem ab hoc, *unio* non est Latinum, *unio animorum* nullius est pretii, pro quo Latinius dixeris, *animorum coniunctio*. Cicero dicit alicubi, magna animorum coniunctione disceptatum est. Deinde distinguendum inter uocabula, quae sunt Romana, et quorum usus est Romanus, e. c., deputo apud Latinos idem significat, quod *numero computo*, item etiam, *destino*, sed non ea significatione, qua sumunt quidam politici, e. c., hoc *in lucro deputo*, quod *tecum familiaritatem contraxerim*, recte dicitur cum Comico. Sic etiam Cicero dicit, *in partem lucri uenio*, ego *mibi hanc rem deputo*, item, *deputare hanc rem sibi*. Vulgo autem dicunt, *aliquem deputare*, idem esse, ac *delegare*, *einen abschicken*, sicut et Thuanus hoc sensu dicit, *is ab illo deputatus est*, pro quo Latinius dicet *delegare*. E. c., si Academia nostra mittat Dresdam ad Comitiam, tunc non dico, *est deputatus*, sed *delegatus*, a senatu Academico Dresdam. Deinde uox *praesumo* sumitur apud Ciceronem, ut idem denotet, *cogitatione aliquid occupare*, siue, *animo praecipere*, *zuuorabsehen*, uulgo autem sumitur pro eo, quod *coniectura assequimur*. *Humilitas* apud Ciceronem non denotat *ταπεινοφροσύνην*, die demuth, et nunquam in sensu morum, apud illum sumitur, sed de loco physice, *humili loco*, *humili parte*, *niedrig*, ut, *generis humilitas*, *humili atque obscuro loco natus*, *von geringer ankunft*, *von einer ungeachteten art*. Vid. Schorus de Phras. linguae Lat. Theologis tamen relinquamus ita loqui, sed apud bonos Latinos hoc non

toleratur. *Persecutio* non denotat *uerfolgung*, sed eius, quod quis habere intendit, consequendi, adipiscendi, uel acquirendi, conatum. Sic dicit Cicero, *ego persecutionem iuris mei obtendo*. Apud scriptores tamen ecclesiasticos sumitur pro eo, quatenus fauoritiae exemplum statuitur in aliquem. Pro eo uero, *ille ecclesiasticos persecutus est*, dicit Ciceronianus, *ille eccles. multis modis afflixit*. Vocabulum *passionis* est barbarum. Philosophi quidem adhibent, ut et theologi, et quidem in arduo negotio, ubi de redemptione animarum agitur. Suadent etiam oratores ciuiles, uocem hanc, licet origine barbaram, tamen usu ecclesiastico receptam, ob dignitatem mysterii adhibendam et retinendam esse, ita, ut uirgula notetur. Si tamen Latine uelis loqui, rectius dices *perpeffio*. Sed diceret quis Logicus, si *perpeffio* Latinum, quidni et *passio*? Sic *impuritas* etiam pro Latino recipitur, *puritas* neutiquam, quia est barbarum. Licet autem haec retineantur, nesciri tamen non debent. Hinc Purpuratus, P. Bembus, pro passione, dicit *perpeffio*. Hic intra quinque annos nihil, nisi Epistolas Ciceronis, legit, neglectis ipsis Bibliis, illorum styli simplicitatem suggillans, quasi scilicet uulgata uersio esset textus authenticus. Huc quoque pertinet A. Politianus. Nec melior fuit Thomas Bruno in Relig. med. Sect. XX.

Ad quod institutum adiungi potest *Nizolius*, quem nos quidem non laude sua fraudamus, merito tamen dissentimus ab iis, qui ex eo solo comparare student eloquentiam Ciceronianam, tametſi et hoc quaedam continentur non Ciceroniana, quae nihilo minus sunt Latina, et argenteae aetatis scriptoribus usurpata, cuiusmodi est uocabulum *fauorabilis*, quod sane apud Velleium, qui est elegantissimus scriptor argenteae aetatis, quemque Buchnerus commendauit summo-pere, et eum plerumque imitatus est, atque elegantissimas

rissimas ex eo desumpsit particulas. Dicit enim Vel-
leius, *Eius aduentum fauorabilem fecit, eius praesentia
fauorabilis summo applausu accepta est.* Non ualet hoc
connexum. Nam *consequentia*, non est uocabulum bo-
nae Latinitatis. Si quis ita uellet concludere, Est hoc
non Ciceronianum, ergo nec Latinum. *Liber sacer-*
rimus idem est, ac *diris obnoxius*, *das heillose buch.*
Sic Hulsemannus H. Grotii librum de Veritate reli-
gionis librum facerrimum dixit, ut Lexicon Nizolii
Barthius. Sed ego Thesaurum Nizolii ualde amo,
et laude sua non fraudo. Dignus est liber, qui a
quouis studioso Latinae linguae possideatur, non ut
eo solo eloquentiam addiscat, sed index sit Ciceronis.
Sane absurdi essent, qui, sicut ex Lexicis aliis, sic
etiam ex Nizolio, eloquentiam disci poss., putant,
quippe non omnia, quae in Lexicis reperiuntur, seu
inueniuntur, sunt Latina. Nam et haec diriguntur ad
scriptores sequiorum temporum. Sic, *actum est tecum*,
barbare dicitur, *actum est de te*, Latinus dicet. Hoc non
ex Nizolio disces, sed ex praeceptoris, qui Latinae lin-
guae indolem nouit, monito. Sic, *non abs re dicam*, idem
est, ac *contra te dicam*, uulgo tamen accipitur, pro eo
dicendum uero, *non sine causa dicam.* Haec et talia uiri
in antiquitate doctissimi, C. Barthius et Th. Reinelius,
non obseruarunt, et hic sane stylo ualde utitur inae-
quali, et formatis quasi pigmentis stylum incrustauit.
Cognita causa ita iudicatum est, *sprechen uuir uon*
rechtsuuegen, recte et ex indole linguae Latinae
dicitur. Cicero enim dicit, *cognoscere de aliqua re*,
egregius uero Germanismus esset, dicere de iure.

Augustinus Valerius, Episcopus Veronensis, et
Purpuratus, scripsit Oratoriam ecclesiasticam, in 8.
De Oratoria uero sacra non est sollicitus orator ciuilis.
Illa enim, nempe *das predigen*, peculiare et separa-
tum exigit studium, diuersamque rationem docendi,
et nullus orator, qua talis, docere eam potest, quippe

qui tantum usum ciuilem attendit, et apparet diuersitas uel exinde, quod nullus orator, qua talis, ullum dictum debeat allegare, ab oratore uero ecclesiastico id requiritur, si quidem, recte officio fungi uelit, Orator enim ciuilis hiulcam et horridam reddit orationem. Deinde eo ipso peccant quidam, dum quidem non dicta aliorum, attamen ueterum philosophorum placita, allegant. Nulla allegatio, nulla testimonii ratio, ualet, supersedeat his ipsis orator. Hinc peccant Panegyrici omnes, qui Genealogias exscribunt. Rhetoris munus est, ut praecepta tradat, et uiam ostendat, quomodo quis orator fieri possit, oratoris autem concionem habere ad populum, prodire in publicum. Docere est praecepta explicare, dicere, pro rostris stare, uerba facere, ciuilem concionem ad populum habere. Breuiter dicit Badius, Rhetor docet, Orator dicit. Iudex ex lege iudicat, non dicit. Legislator legem fert, non dicit. Orator dicit de rebus ad usum ciuilem, siue moribus, siue legibus constitutis. Vid. Rhetor. ad Herennium. Ostendit orator qualitatem rerum in genere iudiciali, iudex quantitatem considerat. Barbarus, p. 27. Barbarus hic fecit Rhetor. Aristotelis Ciceronianam. In republ. Graeca, quae nobilissima erat, nemo sine eloquentia uel honore, uel existimatione, floruit. Hinc Demosthenes, cum aliquem uideret non facundia imbutum, asinum dixit. Cicero dicit, duobus in republ. opus hominibus, bono imperatore, et bono oratore. Vid. Orat. pro Muraena. Mentionem autem facit oratoris, non ut loquatur de honestate, quae supponitur alias, sed de indole linguae.

Commutatio uerborum Grammatica diuersa est multum a Latina, e. c., Lobkouizius nuper altissimum in republ. obtinebat gradum, per commutationem, moderabatur omnia Caesaris consilia. Quidam dicunt, ad clauum reipubl. sedere, quod tamen Caesaris,

aut *supremi magistratus*, est, uerum, *gradum altissimum in republ. tenere, ministri, est.* Ita differunt *Latina scribere et Latine*. Prius enim cuiusuis est, etiam monachorum imperitorum, posterius uero eruditorum et artis est. Commutationem uerborum et imitationem compositionis aeuo Romano commonstrarunt Cicero, Quintilianus, inter recentiores Io. Franc. Picus, qui scripsit *Dissertat.*, seu librum, de *Imitatione styli*, Barthol. Riccius, in Germania primus de eodem argumento scriptum edidit, qui non sunt inelegantes, III, p. 34, col. 196, Io. Sturmius, Io. Sleidano merito laudatus, cuius liber inscribitur de *Literarum ludis recte aperiendis*, ed. Argentorati, 1557, 8, in Hispania Ludou. Viues, in Belgio Erasmus Roterodamus, et, qui primus ex Belgis Italiam illustrauit, Christoph. Longolius, qui, hortatu P. Bembi, exquisitissime imitatus est Ciceronem, ut fuerint, qui eum ob nimium imitationis Ciceronianae studium reprehenderint. Vid. Ant. Maioragius in *Orat. XVI*, de *Modo proficiendi in eloquentia*, sed merito aequius de eo iudicat Ant. Muretus in *Orat. XVI et XIX*, et Sadoletto Bemboque in deliciis fuisse, commemorat.

Veri Latini scriptores sunt, qui uixerunt seculo augusto, hoc est, a Ciceronis tempore, usque ad aetatem Adriani, quam concludit Suetonius. Quicquid ergo autorum intra id temporis spatium uixit, admittimus. Hic notandus Caspar Scioppius, qui dicit, Iustinum praestantissimum esse, quem imitari debeamus. Cum autem hic *sec. II* sit scriptor, seculum secundum pro primo Latino uenditat. Sed fallitur egregie, quod iudicio historico destituatur. Iustinum et nos admittimus, et, quod scripserit eleganter, concedimus, sed, talis est, non quod *sec. II* scriptor sit, sed, quod in compendium redegerit Trogum Pompeium, qui in initio seculi I

uixit. Hinc Iustinus suffuratus ueluti laudem Tr. Pompeio, quod in compendium redegerit ipsum. Habemus ergo Ciceronem, Corn. Nepotem, Caesarem, Liuium, Velleium Paterculum, quoque ad Suetonium usque, qui Imperatori Adriano fuit a secretis. Inter sec. VI et VII corrupta est eloquentia. Nam sec. VI. defitum est prorsus Latine loqui. Sec. VII. conclamatum fuit. Ab IIX, usque ad sec. XIII, durauit barbaries. Seculo igitur hoc linguam Latinam a Gothicis illis reliquiis purgauit Franc. Petrarcha, instaurator humanitatis, et literas, pene a Gothis sopitas, denuo ex puluere et tumulis excitauit. Scripsit de Remediis utriusque fortunae opus historicum, libros IIII Rerum memorandarum. Primum a Vossio non est allegatum, neque de Republica optime administranda. Editus quoque ab eo de Officio et uirtutibus Imperatoris liber, Bernae excusus, 1602, 12. Sec. XV. Georg. Trapezuntius, sec. XVI. Io. Sturmius, Erasmus, Bembus, Sadoletus, cum Luthero, religionem repurgante, eruditionem reuocarunt. In primis a Medicis restitutae sunt bonae literae, teste Mureto, Orat. XVI, T. II, p. m. 191, et id testantur quoque alii.

In dictionibus barbaries cauenda est atque Soloecismus, illa, ne uoces peregrinae atque inuitatae recipiantur, cuiusmodi sunt plurimae apud scriptores medii aevi, quos non facile quis intelligat sine Glossario H. Spelmanni, ac sine Goldasti Barthiique commentariis. Vulgares enim sunt *birretum*, pro *pileo*, *galero*, *stufsa*, pro *hypocausto*, *bannum*, pro *praescriptione*, *passagium*, pro *transitu*, *scabinus*, pro eo, qui iudicii causa assidet, hic, ne uitium in uocabulorum compositione admittatur, tales sunt cum scribitur, *uenit hic*, *mane huc*, pro, *mane hic*, *ueni apud me*, *exi foras*, *iuuamibi*, et his similes, quarum infinitas reperies in scriptis ueterum monachorum, et saepe multumque deprehendes in libris inficetorum Scholasticorum. Eo uid.

uid. Sim. Verepaeus de Epistolis II, et Vorstius de Latinitate suspecta. Huc et pertinent Germanismi et Gallicismi, quorum plures apud scriptores sequiores, et hi inprimis apud Vilelmum Britonem, in quem commentatus est Barthius, extant.

H. Spelmanni liber ualde utilis, et in medii aevi uocabulis intelligendis legendus. Explicat enim iste liber uocabula barbara, sed minus Latine. Sic *iudicium Dei* uocat ille *examen pro innocentia institutum*, e. c., si quis adulterii accusatus, et, pro more istius temporis, innocentiam probasset, diceret, *demonstrabo innocentiam meam*, uti Cicero. Ceteroquin Laurembergius quoque antiquarium scripsit Lugd., 1622, 4, ed., qui tamen medii aevi uocabula non habet, et solum ad criticam et antiquitatem, siue ad notitiam uocabulorum sequioris aevi Latinitatis Romanae, facit. Is, qui historiae operam nauat, fere dediscet Latinitatem his scriptoribus legendis. Mihi sane difficile esset, aequalem semper seruare stylum, nisi in adolescentia huic studio diligentius incubuissem. Nam scriptores et historici a Carolo M. praeue scribunt, ut adeo mirum non sit, quod a uiris, alioquin doctissimis, uapulet Priscianus. Oportet quemque recte tenere, ut, styli Ciceronis formam cum addiscere satagit, uerba non obliuiscatur, e. c., uulgo solent dicere, *quid mecum, quid tecum, fiet, uue uue es ablaufen?* *Quid mecum agetur*, pro eo, *quid de me fiet*, item, *ille stat apud partes meas*, pro *stat, a partibus meis*. Sic quoque dicunt, *ex mente eius*, iuxta Aristotelem, id est *uerum*, sed dicendum, *ex sententia Aristotelis* ita statuendum est. Sic, in hoc passu illud concedi potest, dicunt, *pro, in hac parte, in hoc puncto, controuersiae*. Hae tales formulae sunt repetendae ex Ciceronis Epistolis. In scholis triualibus non recte procedunt, dum Ciceronis docent epistolas. Scio quasdam Academias et Gymnasia, (sic enim memini Ebelius in

metaphysicis quidem uersatissimum, harum autem rerum, styli scilicet, plane non peritum, praelegisse olim in paedagogio, quod Giesae est, Epistolas Ciceronis ad famil.) ubi more receptum est, praelegere adolescentibus primum epist. Cic. Sed pessime id fit, et nullo sane exemplo. Nobis, qui alibi fundamenta iecimus, licitum id est. Alioquin ita erit procedendum, ut initium fiat a Dialogis Castalionis, quae pura sunt, atque in forma octaua prostant, aliis uero Colloquia Erasmi placent, sed non sunt adeo pura. Deinde Cornelius Nepos, qui satis purus, postque hunc Ciceronis epistolae sunt legendae, etc., denique ad ipsius Orationes est perueniendum.

Boxhornius in Orat. de Eloquentia dicit, *Esse quosdam imitatores, qui uerba tantum imitentur, sed risui habentur, cum debeant res ipsas imitari.* Quintilianus dudum nobiscum sentit. Cicero integra saepe exordia ex Demosthene suis inseruit orationibus uerbis elegantissimis. Hic itaque Graeca didicisse iuuabit. Et fateor, Grotium, admiratione dignissimum, non eo peruenisse, nisi Graecae linguae peritus fuisset. Ego priuato studio aliquando in concione quadam imitatus sum Periclem declamantem ad Athenienses apud Thucydidem, et ita accomodaui, ut ad principem adhibeatur, da denn alles so naturell, ut dici non satis queat. Atque ita, fateor, utiles esse Graecos. Si omnia uerba retinerem, tunc essem seruile pecus, ut dicit Horatius. Imitandum enim est, ut fures solent, Si quis furatus esset pallium, et ex pallio conficiendam sibi curaret tunicam, uel aliud uestimenti genus, tunc nemo sciret, hoc antea fuisse pallium.

Boeclerus Tacitum et Florum imitatus est, hinc stylus eius affectatus. Et miror aliquos, qui Florum commendent, cuius stylus horridus saepe et poeticus est, et sane, Florum legere, atque ab eo arripere
elegant-

elegantiam, est omnem elegantiam perdere. *Eo fine* barbare dicitur, *eo consilio* Latine erit dicendum. Barbare etiam dicitur, *uir consummatissimus*. Haec uox a Bataua ad nos peruenit. Boxhornius enim ad Pontanum scribit, Pontano, uiro consummatissimo. Vsu uenit quibusdam, quod integras sententias, quasi suas, inserant, quod saepe solet Boxhornius, estque huius rei exemplum in Orat. ad Belgas, p. 74, Hispano parentes, cum dicit, *Torpere ultra (uuer uüill schlafen)* et *polluendam perdendamque rempublicam relinquere, sopor et ignauia uideretur*. Quae sententia totidem uerbis ex Taciti Hist. II, 76, edit. Berneggeri, desumpta, est, quod tamen non approbem, nec ad imitandi, sed ad lectionis, laudem referre liceat. Hoc uero, obseruandum in summo uiro, et in lectione Romanorum alioquin uersatissimo, sed non imitandum. Ego sic imitatus fuisset, *Languere ultra, et affligendam opprimendamque seruitute relinquere rempubl., probum atque dedecus uideretur*. Vel aliter, uariato licet sensu. *Cessare in posterum, et diffidere uirtuti suae, et oppressam seruitute rempubl. deserere, probro atque crimini futurum esset*. In prudentium scholis autem cum dignitate scribentium coniunctum est, si integrae sententiae quandoque retineantur, exemplo C. Foerstneri, cuius Epistolae ciuiles uideantur.

Non unum est scribendi genus apud Graecos. Nam apud Demosthenem Orationes forenses reperiuntur, apud Herodotum et Thucididem non diriguntur ad forum, uersantur tamen in argumento ciuili, et consultationibus ad rempubl. pertinentibus. Vid. G. Trapezuntius, homo in omnibus doctrinis illustribus magnus, cui patria fuit Trapezis, urbs Cappadociae, in Rhetor. Aristot. V. Inter Latinos Liuius ab Herodoto suauitatem, a Thucidide grauitatem, mutuatus est, atque adeo in imitatione styli historici, quo historia uersa tractatur, omnibus Latinis historicis est praefereendus,

rendus, nec facimus cum Io. Sturmio, qui C. Caesarem omnibus anteponit, de Ratione dicendi, col. 16. Nos enim ex sententia Trapezuntii et ueritate rei pronuntiamus, ubertate, maiestate atque grauitate, nullum uincere Liuium. Quae causa est, quod superiori seculo Itali, quotquot historiam scripserunt, usi fuerint Ciceroniano dictionis genere, cuius exemplum est in Historia Veneta Bembi, quae purissima est atque elegantissima longe, tamen infra maiestatem Liuianam, quia Cicero compositionis historiae exemplum ex instituto non tradidit.

T. Liuius, historiae Romanae parens, Patauinus fuit, cui lacteam tribuit ubertatem, miram iucunditatem, clarissimumque candorem, Quintilianus X, eumque pueris proponendum censet II, 6. Crematius Cordus eloquentiae et fidei praeclarum, inprimis apud Tacitum Annal. III, 34, ipse eloquentissimum Agricolae c. 10, uocat. Tanta fama uiuus fuit, ut ad eum uidendum ab ultimis Gadibus quidam Romam uenerit, ut Plinius in Epistolis tradit. Ego de Liuiio dico, ipsum esse oratorem historicorum, qui in primis laudatur I ab ubertate rerum, quam lacteam in eo esse, dicunt critici, II a maiestate apparatus dicendi, quae sane non est in Iul. Caesare, III copia, quae est rationum, uulgo uocant medios terminos, IIII ab acumine, quod maxime elucet, ac plane singularia sunt acumina in concionibus eius ciuilibus, V grauitate, es lautet alles so graui-taetisch, de Hamilcare quando uerba facit. Non uidendum, an aliquis scribat eleganter, sed an momenta rerum scribantur. VI ab affectibus, quos singulariter commouere ac ciere nouit. Hinc nemo alius conferendus, quam Cicero et Liuius, et hi duo quasi duces eloquentiae iuxta se ponendi sunt. Alius Liuius Andronicus fuit poeta, de quo uideatur Gellius, XVII, c. extr. Quaerunt eruditi, si Cicero historiam scri-

scripsisset, an ipse Liuium superaturus fuisset? Sane ego non dubito, si Cicero toto animi impetu in hanc curam incubuisset, Liuium superaturus fuisset, ac sentit mecum G. Trapezuntius in Rhet. Arist. I. Nunc uero Liuius, qui laudauit Ciceronem, et dixit, Ciceronem et de patria sua, (um die Lateinische sprache) et de nomine Romano, praeclare meritum esse, eo maior est, qui tantum animum applicauit ad historiam, atque ita singularem maiestatem in scribendo est consecutus. Praeterea exemplum Bembi allego, qui ita in stylo historico imitatus est Ciceronem, et ita scripsit historiam, ut si scripsisset Cicero, aliter scribere non potuisset, seu scripturus fuisset. Hoc uero in Bembo, quatenus exquisitissimus imitator est Ciceronis, desidero, quod non scripserit ita ad prudentiam et historiam ciuilem, quam debebat, ut historicus, exprimere. Quaeritur porro, utrum H. Grotius Aristotelem uicerit, an Aristoteles Grotium, ut Helmstadii quondam inter uiros summos modeste de hac quaestione disceptatum est. Et scio, aliquem uirum egregii nominis, cui et ego adstipulor, sensisse, Grotium uicisse Aristotelem in doctrina praesertim morali, ubi agitur de iusto et iniusto. Distinguendum tamen inter philosophiam theoreticam et practicam. In theoretica Aristoteles uicit Grotium, adeoque in hoc studiorum genere iure meritoque illi antefertur, in practica uero longe antecedit Aristotelem Grotius, singulare et magnum ingenium, qui in omni praeterea scibili excelluit.

Non probo institutum eorum, qui, scripturi epistolas, tantum legunt A. Politianum, quoniam eae non formam augusti aevi, quam hic proponimus, habent licet suppeditent uariam eruditionem, et multum faciant ad illustrationem atque explicandam antiquitatem, tum et emendandos scriptores ueteres, cuiusmodi

modi sunt epistolae Casauboni, Reinesii, et similium. Crucii enim et Neuhufii ineptiis totae scatent.

Cicero in particulis, earumque nexu et coniunctione sententiarum, excellit, et plane singularis, immo, incomparabilis est. Vid. Epistolae Curionis, quibus praefixus est liber Epistolarum Coel. Sec. Olympiae Fulviae Moratae, cuius stylus sane egregius est ac plane elegans, usa est praeceptore Curione, et cui Schurmannia nullo modo comparari potest, quippe stylus huius plane est ineptus. In Saxonia magnum nomen adepta est Henrietta Frisia, Gerstdorffii, sanctioris Consiliarii Saxonici, coniux, a stylo tersissimo, quo in exarandis literis utitur, sicut et ad me literas elegantissimo stylo aliquando scripsit. Commentationes Curionis in Partitiones Ciceronis magni aestimo. Vulgo tot extant Rhetoricorum libelli, ut infinitus fere eorum sit numerus, qui in dies etiam augetur, cum hac tempestate pessimum illud scribendi cacoethes omnes ferme teneat, ita, ut quilibet ludimoderator nouam Rhetoricam, nouamque Logicam, nobis obtrudat. Sed, utinam Curionis et Mancinelli ederentur, aut Vossii in usu esset, ceteris facile superfedere possemus. Rhetorica sane Dieterici uix peiorem et ineptiorem uidi librum, ist eine rechte priester-rhetorica. Quis, quaeso, unquam audiuit, Latinam eloquentiam ex uulgata Bibliorum uersione addisci posse, unde tamen is exempla affert, quae ex Cicerone petere debebat, quod Iesuitae in suis scholis facere consueuerunt, qua in parte merito laudandi et imitandi a nobis. Et inde tanti ipsorum profectus in eloquentia.

Plinius quidem excellit, sed in uno tantum styli genere, nempe Laconico, uixitque seculo I, uergente aetate aurea in argenteam, adeoque non ab eo incipiendum, sed ab alio, qui uniuerse in stylo omni-que dicendi genere excellit, qui haud dubie est *Cicero*.

cero. Hic enim in Epistolis ad Atticum usus est stylo Laconico, in quibusdam Orationibus mediocri, in aliis sublimi et diffuso, seu Asiatico, tum et philosophico in Partitionibus, et Rhetor. ad Herennium.

Sidonius Apollinaris scriptor est seculi V, et scripsit stylo saepe corrupto, et, licet demus Politiano, eum esse non pessimum, non tamen est optimus. Stultus autem est, qui non optimum imitandum sibi proponit. C. Iulius Caesar sola ingenii bonitate et dexteritate excelluit. Cicero aliquando Athenis rediit pro rostris orationem habuit, Caesar, qui etiam ad populum loquebatur, audita suada Ciceronis, Ego non amplius, inquiebat, lingua, sed gladio emergam, cum tamen ipse tersissimo stylo excelluerit, et incomparabilis fuerit. Cum itaque uideret, se in uno excellere, Ciceronem uero in omnibus, gloriam non tam eloquentia, quam armis, acquirere studuit, et ad artes se conuertit belli, quia sciebat, se Ciceronem et Hortensium aemulos habiturum.

Hermogenes, rhetor Graecus, septem styli genera enumerat, et ideas, seu formas, dicendi, appellat, atque hoc ordine collocat, primum genus magnum dixit, siue sublime, alterum pulchrum, tertium moratum, quartum uerum, quintum aptum, sextum uelox, septimum et postremum dilucidum, uocauit. Aristoteles, qui primas huius artis praeceptiones consignauit, uirtutes elocutionis extulit Rhetor. III, 2, genera dicendi quippe alia significatione expressit. Vid. d.l. c.12. Cicero, quo nemo apud Romanos in dicendo absolutior fuit, lumina nominauit in Partitionibus oratoriis, et quinque recensuit, dilucidum, breue, probabile, illustre, suauis. Libro autem III de Oratore tres dicendi formas attulit, quarum prima sit plena, altera media, postrema tenuis. Vid. de eo Curio in Partitionibus Ciceronis, et Trapezuntius in libro V Aristotelis, p. 60. Hic discrimen est inter Aristotelem

et Trapezuntium, quoad numerationem librorum. Hic enim aliter libros Aristotelis aliquando iungit. Aristoteles quidem libris III Rhetor. agit de forma, seu genere, dicendi, sed Trapezuntius in V libros ordinavit. Vir eximius et egregius inter omnes Commentatores. Velox genus medio loco quasi est, quo in nonnullis Orationibus utitur Cicero, praesertim minoribus. Dilucidum vocatur alias philosophicum, quale genus adhibuit Cicero in Officiis, quod observare debuisset Athanasius Kircherus, qui in Mundo suo subterraneo, in primis uero Itinere ecstático coelesti, nimis affectato, minusque puro, utitur stylo, e. c., cum de coelo et stellis scribere uult, dicit, inter maeandros stellarum atque hiatus etc., quod sane non decebat. Qui, si scripsisset, ut decuisset, melius lectorem suum pauisset. Sic, in historia naturali scripturus, Plinium et Senecam sibi ob oculos ponat. Hinc Sperlingius, qui in scriptis suis eleganti utitur genere styli, ex Senecae, non quidem Epistolis, sed libris de Quaestionibus, stylum suum hausit. Sic, cum ego de prima styli forma, seu genere, ago, Plinium non possum commendare, siquidem asperius est stylus, licet sit purus, Kircheri autem nunquam purus. Ita medicinae studiosus Celsum, Plinium, consulat, iurisperitus legat Orationes forenses Ciceronis, et Digesta, in quibus pura Latinitas. Si uelis orator esse, adhibeas Epistolas Ciceronis et Orationes pro Marcello, Milone. In hac dominatur genus sublime, et dici non potest, quam assurgat et dicendi genere sublimi utatur, quod tamen non nude accipiendum, sed distinguendae Orationis partes. Nam non ubique unum genus locum inuenit, ita in eadem pro Milone Oratione Cicero genere tenui loquitur in narratione, quia orator in narratione styli historicum agit, et rem peractam refert, atqui uero historici, uel mediocri, uel tenui, stylo utuntur. In confir-

matione

matione utitur genere sublimi, ut ita affectus ciere eo melius possit, non quasi diceret, sed ac si omnia ob oculos auditoribus sisteret. Hinc, quia in reliquis partibus fere omnibus sublime adhibet genus, a potiori, ut dicunt philosophi, fit denominatio. Itaque sublime scribendi genus nullibi, praeterquam in orationibus, est adhibendum, ineptiuntque illi, qui in epistolis etiam affectant. Ad Herennium dicit Cicero, Debere hoc quemuis sectari in quocunque genere, ut scribat ordinarie tenui filo, seu genere, modo orationem non scribat. Hinc, qui in epistolis scribunt stylo affectato, ministris aulae dicuntur bacchanten, quod Polonis familiare perquam est, qui adeo affectant, ut Germanos soleant reprehendere, qui talia respuunt. Legas item Orationes pro Marcello, etc. Post Panegyricum Plinii Mamertium, Plinium item Polonicum, in quo Stanislaus Orichovius, summus orator, et cui uix in Polonia par fuit, suam adhibuit industriam. In Germania magni aestimatur hoc studium humanitatis, sicut et in Suecia Daniaque. Laudo etiam Galliae Regem. Aula Saxonica in stylo maxime Germanico excellit, quemque in aula Vinariensi faciunt plurimi, in stylo etiam Latino viros uersatissimos habet, dass man auch in VVien scripta Latina et Germanica Electoris nostri aufhebet, uue ein euangelium, und heist es da, *Herr Secretair, lernts auch*. Immo, affirmarem, Dresdae in hoc studio viros esse incomparabiles. Nemo uero sine exercitatione ad hanc artem peruenit. Legendi igitur probi scriptores assidue, et in succum et sanguinem, quod dicunt, sunt uertendi. Ita Cicero ipse profecit, qui licet Latinam linguam uernaculam habuerit, assidue tamen legit I Rhetoricam Hermogenis, II Antonii praecepta, III Rhetoricam Aristotelis, IIII sibi ipsi praecepta composuit, V legit Demosthenem, Isocratem, Lyfiam, aliosque. Ita facies idem.

Hae enim literae aut ornant, aut adiuuant, et nunquam destituunt sui cultorem. Cicero duos sibi proposuit imitandos, I Hortensium, II Iul. Caesarem, illum ob magnitudinem uocis imitandum proposuit, quia clamare ualde potuit, atque magnitudine uocis famam sibi magnam comparauit, ut Ciceroni palmam fere praeripuerit, uel saltem dubiam reddiderit. Sed, quando Hortensii Orationes fuerunt scriptae, tunc facile iudicari potuit, multo elegantius scriptas fuisse Ciceronis, quam Hortensii. Oratores Romani cogebantur uti sublimi genere, ut affectus mouerent, et reos defenderent. Nam qui non ualebat magnifico dicendi genere, non poterat reum liberare. Sic Cicero grandi tali genere contra Verrem perorauit, ut Hortensius ad eum diceret, *M. Tulli, tu loqueris, ut Oedipo indigeas*, respondit ille, *tu Sphingem habes*. Incomparabilis itaque in genere sublimi est Cicero, tam uerbosus, tam felix et multus, ut, si Demosthenem inter Graecos excipias, parem non habeat. Ita eleganter atheum atque impium pro Milone c. 30 expressit, cum dicit, *Qui nullam uim coelestem existimat, numenque diuinum*. Ita quoque *fama attonitus*, grauius dicas, quam rumore ualde affectus. Vehementissimum hoc est dicendi genus, et grandius dicitur a Cicerone in Epist. ad Atticum, illa concionalis hirudo aerarii, quam expilator aerarii. Denotat enim eo hominem plane infamem. Sic saepissime solet dicere, *fex urbis, sentina reipublicae*, sed cum iudicio hoc facit, et indice quasi tantum digito id attingens, significans, eum esse hominem turpem, ne auditori foeda in animo relinquatur cogitatio, quod cuidam accidit, qui in oratione publica uotum addidit, *ut omnia uergant in excrementum uestrum*. Et postea, cum hac uocula reprehensionem incurreret, quod scilicet contra honestatem dictum esset, autor eam defendit, addita ratione, quod excrementum ipse deduxisset ab excremento

scendo (excreasco) non ab excerno, es foll gedeyen. Sic castrata respubl. reperitur quidem apud Cicero-
nem, uti uidere est in Nizolio, sed tamen abstinendum ab hac uoce, siquidem Cicero non ex sua, sed aliorum, et quidem illorum, quos ipse reprehendit, sententia protulit.

Veteres quidam distinguere solent inter principem et parentem eloquentiae Romanae. Parentem eloquentiae Ciceronem dicere nolunt proprie et historice, siquidem iam ante ipsum Rom. eloquentia exculta fuit, sed solum modo principem. Et sane uidere licet, Ciceronem omni opera studuisse, ut in quocunque genere dicendi τὸ πρῶτον assequeretur, quo ipso factum, ut ubique excelleret. Fuit, qui ex Oraculo sciscitatus est olim, quomodo in studiis cum laude procederet, respondit Oraculum, ut parem cum mortuis colorem haberet, seu, ut uerba Graeca fluunt, ut mortuis concolor fieret, h. e., ut imitaretur antiquos. Id quod etiam omnibus in hoc studio dictum sit.

Ciceronis librum de optimo oratore ualde commendo, inque hoc tria docet Cicero, I, ut omnis orator possit docere, docere autem facile esse, dicit, II debeat delectare, h. e., elegantes dictiones sciat ad meliorem orationis connexionem adhibere, III, quod quidem praecipuum est, debere eum mouere, hoc est, ut affectus possit ciere, ac mentes ad assentiendum impellere, et in suas ueluti partes trahere. Quod in primis in orationibus forensibus obseruatum est tempore Ciceronis, quae quidem orationes apud nos in usu amplius non sunt, in Italia tamen et apud Venetos quandoque adhibentur, ut prae reliquis Venetus surgat, et pro innocenti uerba faciat. Conciones Liraeque, quae dicuntur, uel Orationes, sunt ita distinctae in forenses et ciuiles. Dicuntur uero forenses, quae ad iurisconsultum in primis pertinent, seu pa-

tronos caufarum, ciuiles ad eos, qui caufas orant. Orationes historicae inferuiunt iis, qui in republ. per confilia uerfantur, et hi Demosthenem et Lyfiam legere debent.

Genus mediocre maxime inuenitur in libris Ciceronis de Finibus bonorum et malorum, hoc est, de mediocritate ethica. Vid. Orat. Cic. Francisci Hottomanni praeterito seculo Venetiis excusae. Egregius fane iste liber est, et qui docere haec studia uult, eo facile carere non potest. Commentatus quoque est in Epistolas Ciceronis. Orationes Ciceronis maxime commendo Basileae, in f., editas, quae omnium sunt accuratissimae, sed et rarissimae, ut dubitem, an hic locorum reperiantur. Helmstadii Schraderum illas possidere, noui. Librum de Finibus Ciceronis Grotius legit assidue, ut et Officia Ciceronis, quae memoria tenuit. Vir fuit plane admirandus, Cicero est, si Officia Ciceronis, Seneca est, si Senecam Traguedum, Tacitus, si Tacitum, consideres.

Duo maxime in seculo superiori notanda, literarum diuinarum instaurator fuit Lutherus, humaniorum iam senescentium Erasmus. Hic de Vittemberga dicere solitus. Ex ludo illo aliquando magnum emporium fore artium. Plane, sicut sec. VII Mahometismus et Papismus simul coeperunt.

Bembus antiquitatis nimis studiosus, quando aliquod nouum inuentum, e. c., rem tormentariam, die artillerey, describere uult, dici non potest, quantum, dum omnia ex antiquitate Rom. eruere conatur, rem intricet. Posset dicere, nouum aliquod instrumentum descripturus, ut uocant, imitatione Liuii et Curtii, sed hoc ille nefas ducit. Fuit historicus, qui autem absque M. A. Cocci Sabellici et Bernardi Iustiniiani, scriptoribus Venetis, non potest intelligi. Bembus et Sadoletus uixerunt tempore Lutheri, et cum Erasmo commercia literarum habuerunt.

Cice-

Ciceronis Quaestionum Tusculanar. libri V elegantissimi eruditissimi ac sapientiae plenissimi, sunt. Erasmi editio plurimi aestimatur. In Praef. probare conatur Erasmus, Ciceronem ad coelestia gaudia peruenisse, quia scil. ibi de immortalitate animae, et eius post uitam beatitudine, luculenter differit, et proxime Christianae doctrinae accedit. Et sane libri etiam Senecae de Prouidentia et tranquillitate animae pie conscripti sunt. Verum neque in his, neque in illis, ullum salutis uestigium inuenies.

Orationem a uersu auspicari religiosissime cauendum est, tanquam in uitio positum, ut ut Buchnerus aliquando id fecerit. Cicero maxime considerauit orationis exitum, nec, nisi in clausulis, aurium mensura opus est. Ideoque uel mente expediamus, uel chartae inscribamus, quae elaborare uolumus, non obstante, saepe delenda esse, quae male ceciderunt.

Vocabula quaedam poetis singularia sunt, quaedam communia habent cum oratoribus, illa praetermitti uelim, haec contra probo. Esto uox *omnigenus*, poetis relinquendam censebo. Non ausim tamen negare, poetica minori uitio adhiberi, quam barbara. Hoc pacto *irreprehensus*, pro eo, qui uerbis non est castigatus, poeticum est, non barbarum, *irreprehensibilis* uero nec poeticum, nec Latinum, eoque barbarum, et plane remouendum est ab usu styli. Cum poetarum stylo cognationem habet Comicorum ille, qui, nisi iudicio contineatur et delectu quodam, non erit ex dignitate, nauseam potius mouebit, aut risum. In Comicis mihi praecipuus Terentius, quem imitari licet maxime, sed iudicio imitationis, quatenus dirigitur ad orationem profam. Donatus, ciuis Romanus, hac uber den Terentium aus der massen uuohl commentirt. Plautus obsoleta immiscet, iis terendus demum, qui adulti sunt, et iam ex omni parte firmati. *In fine, sub finem*, dicitur quidem stylo Latino, sed non Ci-

ceroniano, qui hoc exprimit per *exitum*, *postremum*, *in extremo*. Sic uocabulum, *aetatem colendus*, non est Ciceronis, sed *sempiterna obseruantia* (*memoria*) *colendus*. *Patrem lustricum esse* dicitur, *geuatter steben*, minus recte autem *fide iubere*. Latine non recte dicitur *immediate*, si ad *stylum* referatur, sed apud philosophos et theologos tolerari potest. Cicero uocat *Catilinam pestem immanem, importunum*. Nos Germani dicimus, *das boellenkind, der boellenbund*. *Sluisa, die schleusen*, Batauorum, quibus usi sunt ante triennium ad arcendum Gallum a Seelandia, non aliter, quam *cataraetae*, Latine dici possunt. Sic etiam physici rupturas nubium *cataraetas* uocant. Vbi Cicero dicit *doctus atque aetate florens*, Caesar scribit, *ille doctus est, aetateque florens, et in consuetudine uitae nitidissimus*. Historicus enim non tam curat uerba, quam res, et, ne uerbulum quidem ullum esse positum, studet, quod non aliquid rerum contineat. Orator contra de uerborum elegancia sollicitus est, ut sibi per eam auditorum conciliet beneuolentiam.

Velleium Paterculum maxime imitatus est in Dissertationibus suis Buchnerus noster. Singularis in imitando fuit artifex, et, particulis conuenienter insertis, ita temperat *stylum*, ut imitationem primo intuitu deprehendas. Imitari debent eloquentiae studiosi Buchnerum cum iudicio, nec uocabulum aliquod, ab ipso in compositione positum, statim seorsim adhibere, e. c., extudit, uocabulum est poeticum, Buchnerus tamen, particulis conuenientibus adhibitis, illud recte usurpat. Item *pertento* est poeticum, Buchnerus tamen rectissime dicit *animum meum pertentat gaudium*. Notandum interim, a Buchnero, summo inter oratores recentiores, non esse incipiendum eloquentiae tyroni, sed potius a Cicerone.

Quintiliani Fabii institutiones ei praesertim, qui in hoc studiorum genere alios uult instituere, profunt. Docet,

cet, quomodo legendus sit Cicero. Merito dixit Fabius, illum iam profecisse, ac magnum esse in eloquentia, cui Cicero non displiceat. Cum igitur uis singularis in Cicerone, hinc nullus directe et ex instituto, nisi Cicero, imitandus. Praeceptores mei, qui erant summi, inculcabant mihi, debes Ciceronem, id est, non uerba modo sed et uirtutes, hoc est, formam atque omnem uim, imitari. Tenuissimum scribendi genus usurpat in libris III Epist. ad Q. Fratrem, et ab his non inepte quis inciperet humanitatis studium et stylum tenuem.

Bened. Carpzouii liber est, pragmaticis maxime utilis sub titulo, *Der achtsproceß*, in 4, quem omnes praetores et quaestores sibi debent comparare ex mente Ziegleri. Buclero Germaniae Papinianus audit.

Herodotus in describenda historia primarium eius finem primo loco non posuit, qui est utilitas. Historia enim est commemoratio rerum gestarum, quatenus in uita utilium, siue, Historia est facultas commemorandi res gestas, quatenus in uita utiles. Hinc prudentia uel ciuilis, uel ecclesiastica, inde comparatur, nec priuata, sed publica, negotia exequitur, a disciplinis autem ceteris modo rationeque tractandi differt, quod res singulas commemorat, atque inde exempla petantur ad sequendum et uitandum, et regulae praeceptaque ex iis demum a sapientibus concinnentur. Stylus historiae uariis est pro argumenti ratione, et, ut epistolae de negotiis rei publicae scriptae, grauiiores amplioresque sunt, ita historiae imitantur rerum amplitudinem ac dignitatem. Alioqui stylus quo simplicior, eo melior, si cetera habeat doctrinae adiumenta, et simplici narratione absolui queat. Contra si historia debeat esse uniuersalis, et imperiorum uicissitudines, incrementa, diminutiones, ruinas, euentus omnia, tradere et complecti, genus dicendi graue et copiosum illi instituto conuenit, non tamen

nimis floridum ac redundans fit, quod ab aliquibus Livio obiicitur. Caesaris oratio veluti sub manibus in castris nata est, et Cornelii Nepotis tenuem simplicemque enarrationem habet.

Lingua Attica et lingua communis differunt, licet ἀττικίζοντες multa ex lingua communi retineant, quod exemplo Iosephi, et aliorum, ostendi possit.

In *lingua Hellenistica*, quam uocant, quidam primo quaerunt nova uocabula, deinde novas significationes, postremo novas constructiones, et compositiones. Sic ξύλον passim significare lignum, constat, sed arbo-rem denotare, id ex Hellenismo arcessunt, quando apud Hebraeos יָדָה lignum eiusmodi uim habere pateat, notumque sit. At uero apud Dioscoridem, qui ante Euangelistas scripsit, inuenient talem certe significatum, quod miratus est eius interpres Sarace-nus, quod in uulgaribus Lexicis, quae multis parti-bus deficiunt, nihil tale reperisset. Drusius Lexicon Hellenisticum promisit, sed non praestitit, neque mea sententia praestare potuit. Sic προσκυνεῖν cum casu dandi ex Hellenismo aestimant, cum Attici non ita construant, nec tamen negari queat, Nouum Te-stamentum lingua Attica fuisse scriptum. At uero hoc est, quod nego, cum sciam, Nouum Testamen-tum lingua communi exaratum esse, cuiusmodi est in Polybio. Tum ἀττικίζοντες utuntur etiam hoc genere construendi, et lingua communi saepe insi-stunt, uti est Dialectus Macedonica et Alexandrina. Iosephus sane est ἀττικίζων, attamen ita loqui solet. Similiter βασιλεύς in Nouo Testamento etiam tribui-tur iis, qui non sunt Reges. Fateor, sed id non est ex Hellenismo, quia ἡδ eiusmodi laxum signifi-ca-tum habet. Nam et apud Appianum est βασιλεύς κατὰ νόμον. Sic Spartani habuerunt βασιλέα, qui tamen uere ac proprie Rex non fuit.

Voca-

Vocabulum λόγος apud antiquos philosophos significat substantiam spirituales, quo pacto nunquam sumpsit Aristoteles, etiam cum θεῖον λόγον dixit, quem non substantialem intellexit, sed accidentalem, etsi Simplicius id uix assequi et interpretari possit.

De *summo bono* aliter censuit et scripsit Plato, ac Aristoteles. Illius Alcibiades, ubi Homericos uersus adducit grauitate et laudat, imprimis legendus. Alioqui ab Homero alienior fuit Plato. Hic summum bonum ad λόγον dirigit, neque ideam intelligit, qualem putat Aristoteles, sed eminentiorem, et θεῖον aliquid, sensu Platonico intellectum. Aristoteles enim peruersas Platoni interpretationes affinxit. Deus Aristotelicus qualis fuerit, disputant. Alii septem intelligentias, alii his superius aliquid, per Deum intellexisse, aiunt. ὄν, quod philosophiae primae tribuit, est, quod generali entis notione denotatur, non Deus, ut aliqui putant, quem alias τὸ ὄν appellat.

Nobilis Cretensis, qui interiores Graecae linguae rationes non intellexit, quaerenti, an Graecus esset, mihi respondebat, καὶ κύριε. Tum loquenti Graece, et menda testimonii Graeci commonstranti, subiiciebat, ἡ καλῶς γεγραμμένα. Addenti hoc atque sciscitanti, cur bonos et ueteres Graecorum scriptores non legerent hodierni Graeci, affirmabat, mori et negligentiae esse tribuendum. Hieronymus qui epistolam testimoniumque scripserat, haec in extremo subsignarat προῖσάμενος τῇ νᾶξ. Percontanti, quid esset, non poterat graeco uerbo explicare. Ὑπαρχος, dicebam, forte est, immo, ὑπαρχος. Hic de Graecis in Anglia uersantibus occasio differendi data est, et sumptibus eo collatis ab Academia Oxoniensi, et de uana Graecorum iactantia. Omnes enim uolunt esse nobiles, aut de ueteri Imperatorum stirpe oriundi. Vid. Lansius in Consultationibus.

Cartesium media nocte Christina, Sueciae Regina, accire solita, post ludos et solemnia cum eo reliquum tempus sermonibus extraxit, quod ualitudinem eius affixit, mortemque illi accelerauit.

A. cccc Scythae, quos Tartaros uocant, in Chersonesum Tauricam penetrarunt, et Genuenses, qui ab sede maris Ligustici eo classes et colonias miserant, bello superatos ad tributum, sibi pendendum, adegerunt. At postea Turcae, capta Constantinopoli, eos ex uniuersa Chersoneso eiecerunt, et insulis quoque aliquot, in mari Aegeo sitis, multarunt, ut hodie exiguis finibus in Liguria, et insulis mediterranei maris, Corsica et Capraria, dominantur. Hodie Sabaudus et Gallus reipublicae opulentiae insidiantur.

Lutherum lectio Scripturae diuinioris et Tauleri, ac deinceps foeda tempestas et fulmen, tum foeditas nundinationum Tezelii, induxerunt ad excolendam et uindicandam rem sacram.

De scriptoribus rerum Austriacarum. Inter scriptores rerum Austriacarum maxime aestimo Franciscum Guillimannum, praeclarum et eruditum scriptorem. Stylus eius est planus, dignitate, fide et industria, excellit. Praeter hunc Gerardus de Roo, fuit Belga, tempore Caroli, ad historiam scribendam se accinxit, et maxime a primo historiae initio. Porro Ioannes Cuspinianus, qui tempore Maximiliani I scripsit, conductus quidem ad hoc conficiendum opus, et instructus opibus pariter, atque subsidiis necessariis. Tum Hieronymus Megiserus Germanica lingua. Denique Bogislaus Balbinus et Io. Ludou. Schoenleben. Huc pertinent rerum Boiemicarum scriptores collecti a Frehero, et Goldasto, de rebus Boiemicis. Accedunt ex antiquis monachi partim, partim Chronicorum scriptores, in primis Chronici Murensis, quod ualde com-

commendatur, VVolffgangus Lazius, Didacus Lequilius, Henricus Gundelfingius, inter Monachos, Albertus Argentinensis, qui a tempore Rudolphi I Habsburgici scripsit, et A. cccccclxx floruit, qui Austrios deduxit a Perleoniis Rom., sed opinione deceptus, nuper quoque Lambecium decepit. Praeter hos Stabius cum Cuspiniano coniungendus est, qui maxime inferuit Icto, nouissime et Scioppius, qui de origine domus Habsburgicae est commentatus.

De Boiicis scriptoribus. De rebus Boiicis multi ueteres monachi scripserunt, quorum monumenta adhibuit, sed aliqua etiam perdidit, Io. Auentinus, scriptor egregius, praesertim in historia media, candidus, et iudicio, et stylo, optimus. Praeterea VViguleus Hundus, qui Metropolin Bauaricam scripsit, non tam historiam, quam collectionem rerum Boiicarum, in f. fecit. Raderus Bauariam sanctam scripsit. Vir fuit eleganti ingenio, et puro atque perspicuo styli genere usus est, et inter Boios, me quidem iudice, longe doctissimus fuit. Brunnerus tres tomos in 8 de rebus Boiicis scripsit, diligentiae magis, quam historiae exactae, scriptor. Marcus Velferus, Ioannes Adlzreiterus, ediderunt Annales Boicae gentis, Chronicon Schirense Andreas Presbyter, in 4, Lat. Conferenda est Topographia Bauarica, quae inferuit maxime Praefecto Consiliarioque. Laudandae hic sunt Bibl. Ingolstadiensis et Monacensis.

De Palatinis. Ioannes Auentinus iterum est laudandus, Ioannes Trithemius scripsit Chronicon Vrsbergense. Vir fuit aeuo suo doctissimus, stylus quidem non admodum bonus, attamen cum ingenio scripsit. Marquardus Freherus Origines Palatinas scripsit, et ex MSS. totam historiam Palatinam composuit, in 4, item, de Vicariatu Palatini. Pareus histo-

historiam, Hubertus, Thomas Leodius etiam de historia, et in primis de Electoratu et Electore Palatino, scripserunt. Georgius Hornius edidit Disputationem de rebus Palatinis, fuit Professor Leodinenfis.

De Brunsvicensibus. Scriptores de Brunsvica petendi sunt a Meibomio, Caselius, Conringius, et Reinerus Reineccius, Meibomii opera aliquandiu delituerunt, et non admodum aestimata sunt, nuper uero nepos eius in maiori folio edenda curauit, me quidem monente. Praeter hunc Heinricus Voutingus scripsit Chronicon Brunsvicense lingua uernacula, et ab eodem Meibomio editum. Praeterea Pomagius edidit Chronicon, quod uocant Saxonicum, in quo multa singularia, quae in nullo libro reperiuntur et continentur, praesertim de Saxonia superiori.

De VVurtembergicis. In VVurtembergicis palmam ferme obtinet Martinus Crusius, fuit peregrinus, et natus est in uicina Marchia, quod Treuenfrice uocant, stylus eius non bonus est, et iudicio etiam destituitur, sed res eius non sunt spernendae, propterea, quod multa in eo libro sunt collectanea. Praeter hunc legi debet Narcissus Schuuelin, scripsit speciatim de rebus VVurtembergicis, et diligenter in iis uersatus fuit, ac se exercuit. Denique Martinus Seilerus, V. C., et in perquirendis Saxoniae rebus diligentissimus, in primis autem documenta VVurtembergica collegit, liber iste est admodum rarus.

De Hassicis. In Hassicis rebus maxime commendandus est Vilielmus Dillichius, scripsit Chronicon lingua Germanica satis erudite, non solum Hassiam, sed etiam VVetterauiam in eo comprehendit. VVinckelmannus iunior sumptu Landgrauiorum diu in historiam incubuit, et, quoad potuit, perquisiuit, uir est multae diligentiae.

De

De Holfatis. In Holfaticis rebus Caspar Danckuuerth, Ioannes Peterfin, Ionas ab Elueruelt. Hi autores praestantissimi sunt rerum Holfaticarum. Danckuuerthi Germanice scriptum, Elueruelt Latine. Ad haec conferri potest Lambecius, qui Latine de rebus Hamburgensibus scripsit.

De Meklenburgicis. In Meklenburgicis pariter Danckuuerth euolui debet, uide Disputationem meam de rebus Meklenburgicis.

De Anhaltinis. In Anhaltinis Brotuffius, Consul Merseburgensis, praeterea Mithouius, de cuius Genealogia nunc controuersia est. Existimauit enim, Anhalt. et Lauenb. ab una stirpe esse deducendos.

Quirites a Curibus appellati. Cures lingua Sabinorum hasta dicitur, ut alii recte exponunt. Hinc populus Quirini apud Horatium, i. e., Romanus, et apud Ouidium, ubi Heinsius putat legendum, Quirinus, sed male. Requiritur enim hoc loco casus secundus, seu gignendi, cum Quirinus sit nomen proprium. Rom ist uohl groesser, als Paris, und in antiquitaeten ist Paris gegen Rom kinderuuerck. If. Vossius disputauit, et ante eum Lipsius, de magnitudine urbis, Rom sey uordem dreyssig mahl so gross geuuesen, sed negatur. Es sind zuuar bis Ostia hin lauter haeuser, und monumenta geuuesen, aber sie haben nicht zur stadt Rom gehoeret. Cardinalis Cassatti in colloquio ad me cum Lipsio dixit, sed respondi, Eminentissime Pater, Lipsii auctoritas magna quidem est, sed in hac re non satisfacit.

Ardor primum dicitur de elemento ignis, deinde de animo, et Liuius I, 10., ardor animi, et denique de ardore stomachi, quem Arabes uocant sod, ex quibus nostram uocem der sod mutuati sumus. Contra stomachi ardorem maxime utile esse foeniculum, docet Aemilius Macer in poemat. suis de uirtu-

virtutibus herbarum, in quibus multa de hoc ardore legi possunt, ex edit., quae in Gallia prodiit.

T. Liuius Prooemii sui uerba, *Facturusne operae pretium sim*, hausit ex Tucydide. Cicero de Leg. dicit, *primordia a diis immortalibus petenda esse*. Ego dixerim, Recte ne, an secus, facere, constituam. Operae uero pretium significat rem utilem et labore dignam. Vid. Liuius IX, 23. Sic de operarum uitio factum est, *der buchdrucker bats uersehen*. Thuanus alibi, operas esse conductas ad disturbandum uallum. In plurimum numero significat, eine munition, uuall, e. c., *opera solo aequare*, die aufgeuorffenen uuercke ganz niederreissen. Ceterum Liuius moratae dictionis praebet exemplum, dum non se ambitiose laudat, et antiquiores inuidiose perstringit. Per nouos scriptores intelligit Sallustium.

Sunt ex ueteribus Grammaticis, qui putant, apud Latinos uerba dualia in terminatione perfecti in *re*, e. c., *amifere* de duobus, *amiserunt* de pluribus, dici. At, quamuis sint nonnulli loci, qui id uelle uideantur, in contrarium tamen plurima extant non modo apud Virgilium, Aen. II, 1,

Conticuere omnes, intentique ora tenebant, uerum et apud solutae orationis scriptores, Liuium praesertim, ubi I, 2, neque Aborigines Troianis cessere, c. 12 initio, tenuere tamen arcem Sabini, in aduersum Romani subiere, XXXVII, 24, consurrexere omnes, contemplatique contrepidationem fugamque hostis, prope una uoce exclamauere omnes, ut sequerentur.

Albula Tiberis olim dicta a colore et arena alba, at Horatius et ceteri poetae flauum Tiberim appellant, sed responderetur, in se non est flaua, sed in fundo est aliquid albicans cum flauo quodam colore. Itaque, ubi uentis impellitur, et commouetur, flauo ferme colore fluere uidetur.

INDEX RERVM PRAECIPVARVM

A

A damus, ubi sepultus	201
Adamus Bremensis, eius historia ecclesiae Bre- mensis	62
Adolphi, <i>Io. Petri</i> , Medulla oratoria	161
Aeschacius Maior, eius uersio scrutinii ingeniorum	62
Agricola, <i>Rudolph.</i> , docuit stylum philosophicum	137
Agrippa, <i>Henr. Corn.</i> , de Vanitate scientiarum 13, de eo iudicium	ib., 14, 17
Albaspinæus laudatur	63
Albericus	90
Albertus de Albertis, bonus praeceptor, malus pra- eceptor	139
Albertus, Abbas Stadensis,	63
Albula antiquis Tiberis dicta	234
Alciatus, <i>Andr.</i> ,	63
Alstedius, <i>Io. Henr.</i> , eius Scientiarum encyclopaedia 16, Chronologia a Reineccio reprehensa	63
Amerbachius, <i>Vitus</i> , heres Bibliothecae Desid. Erasmi ib.	
America, quomodo in eam homines uenire potue- rint	202
de Andlo, <i>Petr.</i> , de eo iudicium	63
Anglorum Latinum dicendi genus	145
Anhaltinarum rerum scriptores	233
Annalium scriptores Graeci 46, Latini 49, Germaniae	57
Annius, <i>Io.</i> , impostor	167
Antiquitatum scriptores 17, de iis iudicium	19
Antonius, rhetor	144
Apollinaris, <i>Sidon.</i> , eius stylus	219
Apuleius Afer	64
Ardor, quotuplicis significatus	233
P	Aringhus,

Index rerum praecipuarum

Aringhus, <i>Paul.</i> , de Roma subterranea pulchre meri- tus	166
Aristoteles in stylo philosophico excellit 102, Commen- tatores in eius Rhetoricam	133
Arndius, <i>Io.</i> , laudatur	64
Arndius, <i>Iosua</i> , exscriptor Hildebrandi	83
Arianus, <i>Flau.</i> , de expeditione Alexandri M. 185, eius stylus ib., multum eo delectatus est Sigismundus, Carol. IV filius,	64
Artis historicae penus XIIIX scriptorum	17
Asia, unde ita dicatur	204
Atticus, Episcopus Constant., an autor Breuiarii Con- cilii Niceni	65
Augustinus, <i>Anton.</i> , laudatur	64
Augustus quid denotet	188
Austria, unde hoc nomen sortita 204, quando ex ea Ducatus factus ib., Austriacarum rerum scripto- res	230

B

Baal, uel Belus, quem denotet	205
Baco, Baro de Verulamio, de Augmento scientia- rum	13
Balaeus, <i>Io.</i> , de Scriptoribus Angliae	10
Baldus	65
Barbarae dictiones cauendae	212
Barbarus, <i>Hermol.</i> , laudatur 65, Aristotelis admira- tor	133
Barbosa, de eius collectaneis iudicium	65
Barclaii stylus non imitandus	143, 200
Baronii Martyrologium	65
Bartholinus de Vfu et lectione autorum	I
Becmannus de Soliipsia	10
Belgium multa literarum et artium habet subsidia, ideoque eruditis frequentandum	170
Bellarminus, Pontificiis inuisus	65

Bem-

Index rerum praecipuarum

Bembus, <i>Petr.</i> , 134, dictione Ciceroni simillimus	196,
historiam Cicero melius eo scribere non potuisset	217,
antiquitatis studiosissimus	224
Beroaldus, eius Chronicon uitiis scatet	168
Bertholdi Constantiensis historia sui temporis	61,
Cuspiniani de eo iudicium	ibid.
Beueregius, eius Synodicon	66
Beuerlandius, eius de fructu prohibito hypothesis	177
Beurerii, <i>Io. Iac.</i> , Synopsis historiarum	17
Beza, <i>Theod.</i> , eius in Nou. Test. notae laudantur	65
Bibliographia uniuersalis Gallica	9
Bibliotheca Oxonio-Cantabrigiensis	9, Viennensis ib.,
Hispanica	ib.
Bienenkorb, eius autor	66
Bignonius, <i>Hieron.</i> , editor Marculphi	93, patronus
Grotii	ib., 159
Bisterfeldii, <i>Io. Henr.</i> , Isagoge encyclopedica	66
Bochartus, <i>Sam.</i> , laudatur 173, eius Phaleg et Ca-	
naan ib., error	174
Bodinus, eius Methodus historicorum	17, magiae
suspectus 66, Theologia naturalis rara	67, ab Eli-
sabetha, Angl. Regina, Andius sine bono dictus	188
Boeclerus laudatur 173, eius historia	ib., 198
Boiici scriptores	231
Bolduanus, <i>Paul.</i> , eius Bibliotheca historica	16
Bosius, <i>Ant.</i> , de Roma subterranea pulchre meritis	166
Boxhornius, <i>M. Zuer.</i> , eius Epistolae et Orationes	140,
non est imitandus	215
Braunius de Pontificibus Hebraeorum	183
Broutuffus, <i>Em.</i> ,	112
Brunsuicensium rerum scriptores	232
Bruxerinus, <i>Io.</i> , eius Dipnosophia laudatur	178
Buchnerus, Cic. Rhetor. ad Herenn. familiarem ha-	
buit 152, imitatur poetas cum iudicio	138, item-
que Velleium Patercul.	208, mirus in imitando
artifex 226, summus orator ib., summum dicendi	
genus rarissime adhibuit	195

Index rerum praecipuarum

Buntingus, <i>Henr.</i> , eius Itinerarium	169
Burgmeister unde dicatur	203
Buxtorfii, <i>Io.</i> , Bibliotheca	10

C

Caesar, <i>Iul.</i> , eius stylus	142, 147, 219
Calisthenis Historia an Romae afferuetur	67
Calouius, ex solo Codice S. Chronologiam petendam putat	168
Caluissius, Scaligeri de eo iudicium	68, 169
Campanella, <i>Thom.</i> , eius Syntagma de ratione studendi 1, elati ingenii 67, eius opera philosophica ib., Apologia pro Galilaeo	ib.
Canisius, <i>Angelus</i> , eius Grammatica Graeca optima	179
Canisius, <i>Petrus</i> , eius Tomi lectionum antiquarum laudantur	68
Canonherii Discursus ad Tacitum	17
Cantelius, <i>Petr. Ios.</i> , de Rom. Rep. scripsit	68
Canterus, <i>Vil.</i> , Euripidem edidit	181
Canus, <i>Melch.</i> , laudatur	68
Capella, <i>Martianus</i> , corruptor Latinae linguae	135
Capnio, f. Reichlinus, eius praeceptores	68
Caput bonae spei cur dicatur	203
Cardona, <i>Io. Bapt.</i> ,	13
Carionis Chronicon	170
a S. Carolo, <i>Lud. Iac.</i> , eius Bibliographia Parisina	9
Carolus Ludou., Elect. Palat., Lehmannum paene memoriter tenuit	89
Carpzouius, <i>Bened.</i> ,	227
Cartesius, quid ei mortem accelerauerit	230
Casauboni Epistolae commendantur	143
Caselius laudatur	137
Cassiodorus, <i>Marc. Aur.</i> , 69, laudatur	149
Castilio, <i>Balth.</i> , eius Aulicus laudatur	69
Catalogus Oxoniensis Biblioth.	8
Catullus, autor obscenissimus	182
	Cel.

Index rerum praecipuarum

Celsus, studiosis medicinae commendatur	220
Celtes, <i>Conr.</i> , Ligurinum primus reperit	91
Chemnitius, <i>Mart.</i> , Lutheri acerrimus defensor	69
du Chesne, <i>Andr.</i> , eius Bibliotheca autorum histo- rica	9
Chronographi 25, Germaniae	57
Chronologi 52, eorum defectus	53
Chronologia anonymi de diuisionibus et generationi- bus gentium	174
Chrysostomus, ob eloquentiam commendatur	166
Chytraeus, <i>Dau.</i> , eius Chronicon Saxoniae laudatur 69, Dissert. de excolendo studio theolog.	163
Cibus optimus quis	202
M. T. Cicero eius Officia laudantur 139, in scholis pueris non proponenda ib., neque Epistolae 214, quomodo imitandus 140, a Calcagnio immerito re- prehenditur ib., eius Partitiones a Coelio Secundo commentariis illustratae sunt 141, a Iulio Caesare, aemulo, laudatur 143, eius Epistolae ib., cum eo aurea aetas coepit 144, in omni genere dicendi excelluit 145, qui in eius Orationes pro Milo- ne, Marcello et Ligurio, optimi commentarii 150, Rhetorica ad Herennium non est Ciceronis 152, eius stylus an aptus ad historiam scribendam 196, unde possit acquiri 199, si historiam scripsisset, an Liuium superaturus fuisset 217, in particulis excel- lit 218, immo, in omnibus 219, a quibus didicerit eloquentiam 221, eius de Optimo Oratore liber laudatur 223, libri de Finibus 224, Quaestiones Tusculanae 225, tenuissimum stylum ubi adhi- buit	227
Cilicius Cimber fictum Henr. Ranzouii nomen	69
Clemens Alexandrinus, Patrum eruditissimus 70, eius Stromata	ibid.
Clemens Romanus, eius ad Corinth. Epistola	205
Clessii, <i>Io.</i> , Elenchus unius seculi scriptorum	6
Cluuerius, <i>Io.</i> , eius Epitome historiar.	70
	Clu-

Index rerum praecipuarum

Cluuerius, <i>Phil.</i> , 70, in re Germanica a H. Grotio reprehenditur 71, non spernendus	188
Colerus scripsit uaria	178
Columbus, <i>Christoph.</i> , Americam detexit	202
Comenii, <i>Io. Amos.</i> , <i>Pansophia</i>	14
Cominaeus, <i>Phil.</i> , de eo iudicium	71
Commutatio uerborum grammatica	210, sq.
Compendia repressa	I
Conringius, <i>Herm.</i> , eius Colleg. de uiris illustribus secutus est Quendsted. 71, excellit in historia iuris Germ. ib., laudatur	164, sq., 170
Consules unde dicti 203, qui primi fuerunt	ib.
Corpus iuris glossatum	71
Coruinus, <i>Arnoldus</i> ,	72
Cosmus Pragensis, uetustissimus Boiemorum scriptor,	194
Craterus celebris botanicus	72
Crucii Epistolae ineptae	218
Ctesias Cnidius, de eo iudicia	33
Cuiacius, <i>Iac.</i> , laudatur	71

D

Danhaueri stylus	156
Demosthenes, eius dictio 72, 180, Cicero ad eum proxime accedit	199
Dempsteri, <i>Tb.</i> , <i>Historia ecclesiastica gentis Scoticae</i> 10 lepidum Bellarmini de eo iudicium ib., eius Commentarii ad Rosini antiquitates	178
Desselius, <i>Valer. Andr.</i> , eius Bibliotheca Belgica	10
Dio Cassius, iactura eius librorum refarciri nequit	187
Diodorus Siculus, eius Bibliotheca historica 35, de eo iudicium 36, deceptus a Fastis Siculis	186
Dionysius Halicarnass., curiosior in rebus Rom. ipso Liuius 73, laudatur	187
Ditio quid sit	206
Donatus in Terentium optime commentatus est	156, 225
	Dor-

Index rerum praecipuarum

Dorscheus plagiarius	169
Doufa, <i>Ianus</i> , Historiae Hollandicae ἀρχηγός	73
Draudii, <i>Georg.</i> , Bibliotheca	6
Dresserus, <i>Matth.</i> , optime commentatus est in Cic. Orat. pro Milone, Marcello et Ligurio	150
Drusius, <i>Io.</i> , de eo iudicium	73
Dualia uerba apud Latinos an dentur	234

E

Egesippus	73
Einhardus, s. Eginhardus, 59, de eo iudicium 60, stylus 59, eius editor primus reprehenditur	60
Eisengreinius, <i>Vil.</i> ,	89
Emmius, <i>Vbbo</i> , in eum parum aequus est VVinckel- mannus 74, commendatur	183
Empirici laudantur	95
Epicurus laudatur	180
Epistolae quorum legendae 143, 200, in ciuilibus quid obseruandum	152
Ernestus, <i>Barthol.</i> ,	15
Erythraeus, <i>Iar. Nic.</i> , stylus eius et Pinacotheca lauda- tur 74, pungitur a Reinesio	ibid.
Euripides, Graeciae decus, 74, Archelao gratus ib., a canibus discerptus	75, 181
Eusebius, eius Praeparationes euangelicae laudan- tur	75, 166
Exempla eruditorum, qui Latine loqui non potue- runt	134, 199

F

Fabronius, <i>Herm.</i> , eius uaria nomina 75, Politische Kayserchronica	ib.
Fasti Capitolini 186, Siculi	ib.
Ferrarius, <i>Franc.</i> ,	17
Ferrarius, <i>Io. Bapt.</i> , eius Flora commendatur	181
Flaccus, <i>Val.</i> , Fastos Capitolinos digessit	186

Index rerum praecipuarum

Elaius Iosephus, eius antiquitates 25, Schurzfleischii de eius Codice epistola ib., loca de Christo an genuina 87, editio opt. ib., commendatur	166
Florus, eius stylus non imitandus	214
Forsterus, <i>Io.</i> , eius lexicon laudatur	77
Forstnerus, <i>Christoph.</i> , eius fata 140, Epistolae civiles	141
Fournier, <i>Georg.</i> , eius Geographia	77
Frauenlob, a mulieribus ad sepulcrum deportatus	76
Ercherus, <i>Marqu.</i> , eius liber de Origine Palatinatus laudatur	76
Freigius, <i>Io. Thomas</i> , docet modum imitandi Cicer. 140, eius Mosaicus	172
Freinsheimius, <i>Io.</i> , laudatur 76, inuehitur in philosophos	139
Frisia, <i>Henrietta</i> , eius stylus laudatur	218
Frisius, <i>Io. Iac.</i> , eius Bibliotheca	76
Fritschius, <i>Abasu.</i> , diligens, sed quem iudicium saepe deficit	76
Froschmaeussler ab Einsidelio aestimatus	77

G

Gaddius de Scriptoribus non ecclesiasticis	6
Galatinus, <i>Petrus</i> , exscriptor Breuiarii Raim. Sebon.	77
Garfias, <i>Alph.</i> ,	9
Gaza, <i>Theodor.</i> , magnus Plutarchi admirator	77, 163, 164
Genealogi	54
Genebrardus, <i>Gilb.</i> , eius errores	169
Genus Latinis idem quod species	188
Genus dicendi tenue ubi adhibendum 154, medium	155, 224
Genera scribendi apud Graecos 215, uaria dicendi genera	219, sq.
Geographi antiqui 19, quae in iis desiderantur 20, recentiores	ibid.
	Geo-

Index rerum praecipuarum

Geographiae compendia	22
Gesneri Bibliotheca 3, Pandectae	8
Glaunius, <i>Phil.</i> ,	15
Glaferi, <i>Phil.</i> , Syntagma historiae	17
Goldastus, <i>Melch.</i> , eius Hodoeporicon et scripta alia aestimantur	77
Gothofredi, <i>Iac.</i> , laudatur	78
Graeci hodierni in quo cum antiquis conueniant	78,
uana eorum iactantia 229, ueteres commendantur 214, saepius rebus uilioribus plenum dicendi genus accommodarunt 147, sunt meliores satyrici, quam Romani,	181
Grammatica non est regula autoritatis 159, quis primum scripserit ib., Gieslenis laudatur ib., Scaligeri, Io. Riuii, Vossii	ibid.
de Grand, <i>Ant.</i> , de eius historia et stylo iudicium	173
Gretferus, <i>Iac.</i> , de Iure et more prohibendi libros haereticos 13, eius Grammaticae autores qui	179
Grotius, <i>Hugo</i> , descriptor Abr. Milii 78, eius liber de Iure belli et pacis 159, legendi libros modus 79, mors Lutherana ib., Epistolae 141, Euripidis imitator 181, Mare liberum 182, an Aristotelem uicerit	217
Gryphiander, <i>Io.</i> , de Insulis, eius Comment. de VVeichbildis Saxonis	81
Guellius, <i>Germ. Val.</i> , laudatur	79
Guericke, <i>Otto</i> , eius opus de Vacuo 79, qui eum in eo iuuerint ib., opiniones de mundo	80
Guicciardinus, <i>Franc.</i> , eius Historia 41, de eo iudicium ib., in Venetos Ducemque Urbini iniquus	81
Guicciardinus, <i>Ludou.</i> , laudatur	ib.
Guillotiere	165

H

Hassicarum rerum scriptores	232
Heinsius, <i>Dan.</i> , eius naui 81, de eo iudicium	82,
liber de Satyra	181
Hee	

Index rerum praecipuarum

Hermogenes, celebris rhetor	144, eius septem dicendi genera	219
Herodotus, de eo iudicia	32, 227, editio sine interpunctione	158
Hesychius, eius liber utilissimus		82
Hildebrandus, <i>Ioach.</i> , historiae eccles. peritus	83, eius liber de Ieiuniis ib., Antiquitates ib., in literis orientalibus a Pfeiffero laudatur ib., est uasti animi	ibid.
Hippocrates, Persarum contemptor,	83, an cognitum habuerit circulum sanguinis	ibid.
Hispanorum Latinum dicendi genus	145, sunt ingeniosi	168
Historia an ad philosophiam pertineat	96, quid 227, eius stylus qualis ib., aliter a theologis, aliter a politicis, tractatur	177
Historiae uniuersalis scriptores	50, de iis iudicium	51
Historici chronologici	52, eorum defectus	53
Holfaticarum rerum scriptores		233
Holstenius, <i>Lucas</i> , laudatur	84, Viennam commendauit Lambecium ib., concubinis indulgit ib., ante obitum melancholicus ib., Cimeliorum et MStor. eius heredes ibid., pecuniae 85, in philosophia et geographia incomparabilis	ibid.
Homerus, de eo iudicium	85, in scholis non tractandus	183
Hortlederus, <i>Frider.</i> , a Thuano in sententia de Natali Comite discedit		86
Hotomannus, <i>Franc.</i> , eius Franco-Gallia seditiosa	85, an autor Bruti fulminis ib., de Verbis iuris	164
Hottingerus, <i>Io. Henr.</i> , eius errata in Hist. eccles.	85	
Huartus, eius Scrutinium ingeniorum		63
Huberus, <i>Sam.</i> , eius errores		85
Huetius, <i>Petr. Dan.</i> , de eius Demonstratione Evangelica iudicium		172
Huttenus, <i>Vlr.</i> , autor Epistolarum obscurorum uiro- rum		164

I Iam-

Index rerum praecipuarum

I

- Iamblichus**, eius *Historiae Babylon.*, Codex cum Philostorgii *Hist. eccl.* quanti a Christina emptus 86,
Mysteria Aegyptiorum ib., 180
Iameti, *Tb.*, Catalogus Oxoniensis 8, Bibliotheca
 Oxonio - Cantabrig. 9
Iesuitarum dicendi genus 145, in qua re imitandi 218
Imitatio qualis esse debet 134, 137, 150, 214, an natura
 ad imitandum sufficiat 146, quinam imitandi 151, 161
 imitationis exempla 155, a quibus incipienda 156
India, quinam in eam penetrarint 202, quomodo 203
Indices expurgatorii II, 12
Ioannes, Episc. Dunelmensis, eius *Historia transsubstan-*
tiationis 92
Iosephus Gorionides 26, impostor 28
Ionstonius laudatur 180
Irenaeus, an Graece scripserit 87
Isocrates Demosthene inferior 87, editiones *ibid.*,
 de *Notis VVolffii* in eum iudicium *ib.*, *Epistolae*
 ad Alexandr. M. *ibid.*
Itali Latini quomodo legendi 161
Iungermannus, *Godofr.*, *Notas uariorum in Iul. Caes.*
collegit 87
Iuris studiosis quinam legendi autores 220
Iustinianus, eius uirtutes et uitia 189, Pontifices Rom.
 in ordinem redegit 190, an literatus *ib.*
Iustinianus, *Fabianus*, eius *Index uniuersalis* laudatur 8
Iustinus 211
Iuuenalis, de eo iudicium 181

K

- Kadlubcus**, primus Polonorum scriptor 194
Kircherus, *Athanasius*, laudatur 88, eius *Ars magna*
combinatoria 15, alia scripta 88, a Leopoldo, Cae-
 sare, et Augusto, Duce Brunsv., stipendia accepit *ib.*,
 ob Oedipum Aegyptiacum notatur *ib.*
Kirchmannus, de *Annulis antiquorum* 17

L Lab-

Index rerum praecipuarum

L

- Labbei, Phil., Bibliotheca** 2
Lambecius, Petrus, de Bibliotheca Viennensi 9, apo-
 stata 84, per Holstenium Viennae innotuit ibid.,
 Codices suos Bibliothecae Vindob. tradidit ibid.,
 Dresdae repulsam tulit 85, multae lectionis et in-
 dustriae, sed non tanti iudicii 88, fata 192
Lambertus Schafnaburgensis de Rebus gestis Germa-
 nor. 57, de eo iudicium 58
Latina lingua 135, eius requisita 150
Lazius, VVolfg., de Migrationibus gentium 173
Lehmannus, Christoph., eius Constitutiones notantur 89,
 politicis, ut Biblia theologis, legendus ibid., nimis
 fauit Episcopo Spirensi 89, eius Chronicon Spiren-
 se 90, 203, ius publicum ex eo didicit Conrin-
 gius ibid.
Leibnitius, Godofr. Vil., eius Accessiones historicae 90
Leunclavius, Io., eius Historia Muselmannica 90, An-
 nales Sultanor. 91
Lexica multas continent uoces minus probatas 135,
 quae circa ea notanda 141, saepe fallunt 151, 209
Libanius, eruditus, sed impius, 165
Ligurinus a Celte primum inuentus 91
Lingua Graeca commendatur 153, ubi in Latina ad-
 hibenda 152, sqq., Attica 228, Hellenistica ibid.
Lipsius, Iust., de eo iudicium 91, eius Saturnalia
 laudantur ib., Syntagma de Bibliothecis ueterum 7
Liuius, editio opt. 165, laudatur 187, 215, sq.
Λόγος uocabulum quid antiquis philosophis deno-
 tet 229
Longinus, Dionys., laudatur 146
Longolius Ciceronem cum iudicio non imitatus est
 134, 211
Lucianus a Io. Bapt. Gellio Italice optime expres-
 sus 91, a Salmasio non accurate lectus ibid.
Lucretius Carus, eius libri de Natura rerum 91
 Ludol-

Index rerum praecipuarum

Ludolfus, <i>Ios.</i> , eius Sciagraphia hist. Aegyptiacae	165
Lullii philosophia	15
Lutherum quid induxerit ad excolendam rem sacram	230
Lycosthenes Conr. Gesn. Bibliothecae epitomator	4
Lyranus caute legendus	168
Lybiae Orationes et Epistolae laudantur	92

M

Macrobius, <i>Aurel.</i> , plagiarus	92
Maderus, <i>Io. Ioach.</i> , eius laudes 179, edidit Ad. Bremens. ib., Collectio uirorum clarissimorum de Bibliothecis et Archiuis 7, ab Andr. Schmidio recusa	8
Mallincrot, <i>Chr.</i> , doctus, sed infelix	92
Mancinellus, <i>Ant.</i> , commentatus est in Aristotel. Rhetor.	133
Mantuanus, <i>Io. Bapt.</i> , laudatur	165
Manutius, <i>Paul.</i> , senex Ciceronem amplexus est	195
Marcellinus, <i>Ammian.</i> , eius stylus	93
Marculphus	93
M. <i>Ant.</i> de Dominis a Iesuitis crematus	92
Mariana, <i>Io.</i> , prudens, sed dissidentium in religione, et Gallorum hostis 93, editiones	ibid.
Marlhamus, eius Canon. Chronol. errores	171
Martyr, <i>Petrus</i> , monachus ideoque patri inuisus 190, deinde ad Bezam profugit 191, Platonem diligenter legit	ibid.
Matthaeus, <i>Petrus</i> , historicus regius	149
Matthiae, <i>Christ.</i> , Opus historicum	169
Matthiae, <i>Iac.</i> , eius libri de Literis 157, necessarii ib.	
Maximus, <i>Val.</i> , affectator sententiarum	93
Meclenburgicarum rerum scriptores	233
Mela, <i>Pomp.</i> , laudatur	182
Melanchthon, <i>Phil.</i> , eius Scholae de lectione bonorum autorum 5, communis Germaniae praeceptor 93, de eo iudicium 94, lites cum Peucero	170
Mercator, <i>Ger.</i> ,	169

Mercu-

Index rerum praecipuarum

Mercurialis, <i>Hier.</i> , eius Variarum lectiones laudantur	94,
immerito a Scaligero reprehenditur	ib.
Meursius laudatur	182
Michaelis, <i>Io.</i> , eius Bezoard. 94, discipuli fere omnes	
empyrici	ibid.
Miltonus causam iniustam bene defendit	95
Molani, <i>Io.</i> , Bibliotheca materiarum	8
Morata, <i>Fuluia</i> , ob stylum laudatur	218
Morinus, <i>Io.</i> , laudatur	95
Morus, <i>Th.</i> , laudatur 95, eius Opera	ib.
Moses, an per Trismegistum denotetur 95, profani	
scriptores ex eius historia profecerunt	96
Munsterus, <i>Seb.</i> , de eo iudicia	97
Mylaeus, <i>Christoph.</i> , eius Historia laudatur	94

N

Nazianzenus, <i>Greg.</i> , eius Orationes	97
Nero, eius de stylo Senecae iudicium	196
Neuhusii Epistolae ineptae	218
Nizolii Lexicon 136, ex eo solo eloquentia Cicero-	
niana comparari nequit	208
Nobilis Cretensis antiquae Graecae linguae ignarus	229
Noldius, <i>Chr.</i> , uir doctus, sed non prudens,	97
Nubere quid sit	191

O

Olaus Magnus	97
Olaus VVormius, eius Monumenta Runica laudantur	ib.
Opitius, <i>Mart.</i> , Germanorum Virgilius 98, eius Com-	
mentarii rerum Polonicarum	ib.,
successor	ib.
Orationis forensis et ciuilis discrimen	223
Orationum Ciceronis opt. editio	150, 220
Oratores Rom. cogeantur uti sublimi dicendi ge-	
nere	222
Oratori futuro rhetores prius euoluendi 133, quae ei	
uitanda 153, eius munus	210
	Ora-

Index rerum praecipuarum

Oratoriae sacrae et ciuilis discrimen	209, sq.
Orichouius	194, 221
Origenes Adamantius	98
Ortelius, <i>Abr.</i> , de eius Tabulis geographicis iudicium	ib.
Olorius, eius Opus de Gloria	ibid.

P

Palatini scriptores	231
Palingenius, <i>Marcel.</i> , de eo iudicium	99, Zodiacus
uitae	ibid.
Pallauicinus, <i>Sfortia</i> , laudatur	98
Pallauicinus, <i>Ferrantes</i> , autor libri, Diuortium coe-	ibid.
leste	
Pancirolus, <i>Guid.</i> , de eo iudicium	99
Pannonia prima et secunda	204
Pantaleonis, <i>Henr.</i> , eius Prosopographia illustr. German.	9
uirorum	
Parentheses in oratione cauendae	157
Pascasius Grosippus	109
Pastorius, <i>Ioach.</i> ,	99
Patres ecclesiae commendantur	166
Paulus, Apost., an lingua Hellenistica scripserit	165,
eius Epistola ad Laodicenses	206
Pedianus, <i>Ascon.</i> , Ciceronis Orat. illustrauit	99
Periodos quis primus docuerit	158
Perkinsus, <i>Vil.</i> , eius Ethica Christiana	99
Petauius, <i>Dionys.</i> , laudatur	ib.
Petitus, <i>Sam.</i> , eius Eclogae laudantur	100
Petrarcha, eius dictio et bellum Punicum laudatur	ib.
Petri, <i>Chr.</i> , uerum eius nomen est Statius Buscherus	ib.
scripsit contra Helmstadienses	ibid.
Petri, <i>Suffridus</i> ,	ibid.
Petronius Arb., eius stylus	192, 197
Peucerus a Contringio laudatur	170, cum Melanchtho-
ne lites	ibid., negotio religionis se miscuit
August. Elect. familiaris	171, eius Praedict. astrol.
Pfochenius, <i>Seb.</i> , de stylo N. Test.	165

Q

Phale-

Index rerum praecipuarum

Phalereus, <i>Demetr.</i> , docet stylum tenuem	101, lau- datur 166, 185
Philo, eius liber de Mundo	101
Photii Myriobiblion	6
Piafetius, <i>Paulus</i> , eius fides laudatur	45, Chronica ib.
Pilati Epistola ficta	87
Pistorius, religione inconstans	101, in Genealogia Haf- siacae familiae commendatur 102
Pithoeus, <i>Petrus</i> , ex eius Bibliotheca rhetores prodie- runt	101
Pitseus, <i>Io.</i> , eius Relationes historicae de rebus Angli- cis 10, reprehendit Balaeum, ipse potius reprehen- sione dignus	ibid.
Placcius, <i>Vincent.</i> , de eo iudicium	101
Plato, eius stylus	102
Plautus	225
Plinius Maior studiosis medicinae commendatur	220
Plinius Sec., eius Epist. 143, an Ciceronis praeferen- dae ib., stylus	161, 196, 197, 218
Plinius Polonicus laudatur	142
Plutarchus	102
Poetae, qui, et quomodo imitandi	137
Poetas Graecos Carm. heroici edidit <i>Henr. Steph.</i>	102
Poggius, Florent., Quintiliani Institut. reperit	161
Politianus, politissimus scriptor, sed inquieti ingenii	103, propter res legendus 142, 217, solam naturam in stylo sequendam dixit 146
Polonorum dicendi genus	145
Polonus, <i>Mart.</i> , eius Chronicon laudatur	103
Polybius, editio optima	191
Possevinus, <i>Ant.</i> , a G. Hornio et Thuano notatur	103, eius scripta ibid.
Priapeia	182
Princeps et parens eloquentiae ut differunt	223
Priscianus	103, commendatur 159
Procopius, eius uersio rara olim	103, ἀνέκδοτα 104, 190
Psellus, <i>Mich.</i> , sectator Platonis	104
	Ptole-

Index rerum praecipuarum

Ptolemaeus Philadelphus autor uersionis LXX uir.	184
Pufendorfius, <i>Sam.</i> , doctus, sed impudens,	180
Puteani Historia Infubrica	197, 165

Q

Quintilianus, <i>Fab.</i> , rhetor 134, non ausus est in pu- blicum prodire ib., eius Institutiones	226
Quirites unde dicti	233

R

Ranzouius, <i>Henr.</i> , scriptor belli Dithmarsici	69
Ratichius, <i>VVolfg.</i> , eius de Encyclopaedia iudicium	14
Raynaudus, <i>Theoph.</i> , eius Erotemata	I
Regius, <i>Vrbanus</i> , laudatur	104
Reineccius, <i>Reiner.</i> , eius Methodus legendi historias	17
Reinesius, eius stylus inaequalis	143
Religio medici 104, Conringii de eo iudicium	105
Reuberus, <i>Iustus</i> , eius sententia de matrimonio Episc. ib. quae edidit	ib.
Rhetoris munus	210
Rhetoricarum multitudo 218, quae optimae	ib.
Rhodius, <i>Io.</i> , laudatur	192
Rhodomannus, <i>Laur.</i> , laudatur	167
Ricciolus, eius Chronol. reform. 100, 174, fuit Profess. Bononiensis	104
Robinsonus, <i>Hugo</i> ,	174
Roleuinck, <i>V Vern.</i> , eius Fasciculus temporum 105, 106	
Rosinus, de eo iudicia	105
Rufus, <i>Sextus</i> , an Christianus 106, stylus	ibid.
Rupertus	180
Ruxnerus, <i>Georg.</i> , eius Turnierbuch	105
Romae magnitudo cum Lutetia Parisiorum confer- tur	233

S

Salmasius, VValo Messalinus ficto nomine dicitur 107, incautus	ibid.
Salustius, eius stylus 107, 147, nouus scriptor Liuius dicitur	234

Index rerum praecipuarum

Sambucus, <i>Io.</i> , eius Emblemata	107
Sardus, <i>Alex.</i> , de Rerum inuentoribus	108
Saxo Grammaticus, eius Annales poesin sapiunt	ibid.
Scaliger, <i>Ios.</i> , a patre castratus dicitur 108, mortem eius defectus lunae praecessit	ibid.
Schardius Rediuius	108
Schottelius, Teutonum Varro	109
Schottus, <i>Andr.</i> , laudatur	109
Schuzius, <i>Iustus Sinoldus</i> , eloquentia Ferdinando II se commendauit	141
Scioppius, <i>Casp.</i> , tegit se aliis nominibus 109, rixandi cupidus 195, stylus et scripta	ibid.
Scriptores qui dicuntur historici min. 136, sub Tiberio adulantur omnes 189, eorum stylus	ibid.
Scriptores de studiis instituendis 1, geographici 19, historiae ciuilis 23, Annalium 46, genealogi 54, Vitarum personarum illustrium ibid., Germa- niae 55, sqq., medii aevi	159
Scultetus eius de Indicibus expurgatoriis iudicium	11
Scythae	230
Seckendorffius, <i>Vitus Lud.</i> , eius Furstenstaat	109
Seldenus, <i>Io.</i> , de eo iudicium 109, eius Mare clausum 182	
Selenus, <i>Gustauus</i> , quis 110, sapiens cognominatus ib.	
Seneca, an uita eius doctrinae respondeat 189, stylus 196	
Sepulveda, <i>Io. Genes.</i> , partium studiosus	110
Serarius, <i>Nic.</i> , laudatur	ibid.
Serraius, <i>Claud.</i> , eius Epistolae ad Vinc. Fabric. lau- dantur	111
Sesellii editor	ibid.
Siculus, <i>Diod.</i> ,	167
Sigonius, <i>Car.</i> , scripta eius de Iure Ciuili et Romano commendantur 111, partium studios. ib., suum de Republ. librum pro Cic. uenditauit	ibid.
Simlerus, <i>Ios.</i> , eius de Gesneri bibliotheca iudicium 3	
Sirmondus, <i>Iac.</i> , laudatur	124
Sleidanus de eo iudicia	42
Solinus, <i>C. Iul.</i> , an Romanus 136, stylus	ibid.
	Soloe-

Index rerum praecipuarum

Soloecismi cauendi	212
Sophista quis	204
Spangenbergius, <i>Cyr.</i> , eius Chronica laudantur	112
Spanhemius, <i>Frid.</i> , eius Dubia euangelica	ibid.
Spelmannus, eius Glossarium	213
Spencerus, eius Hypotheses	171
Spigelius, <i>Iac.</i> , eius notae in Ligur. commendantur	124
Spizelius in Suedia et Liuania atheos dari negat	ibid.
Sprengerus, <i>Io. Theod.</i> ,	ibid.
Stahlius, subtilis in contemplationibus	ibid.
Stapleton, <i>Th.</i> , eius Promptuarium	ibid.
Starouolscius, <i>Sim.</i> ,	10
Stattius, <i>P. Papinius</i>	124
Stephanus, <i>Henr.</i> , eius Rhetores Graeci 101, poetae Graeci heroici carminis 102, de eius Thesauro Graeco iudicia	129
Sturmius, <i>Io.</i> , ob stylum commendatur	134
Stylus ecclesiasticus unde petendus 163, styli uaria genera	199, sq.
Strada, <i>Iac.</i> , 124, a Lazio ignominiose notatus	ibid.
Strauchius, <i>Io.</i> , laudatur	125
Studiorum genus quodnam sit eligendum	157
Suauis, <i>Petrus</i> ,	124
Suidas, an historicus	125
Sulpitii Seueri stylus laudatur	163
Sumere aquam quid	94
Summum bonum	229
Surius, <i>Laur.</i> ,	125
Sylburgius, <i>Frid.</i> , 106, eius Plutarchi editio laudatur	125
Symmachi stylus	143

T

Tacitus, de eo iudicium 198, editio optima	ibid.
Taxander, <i>Valer. Andr.</i> ,	9
Terentius quomodo legendus 150, imitatio ab eo non incipienda 156, laudatur	225
Theodoretus laudatur	166

Index rerum praecipuarum

Tholosanus, <i>Petrus Greg.</i> , libri eius de Republ. laudantur	126
Thomae, <i>Hier.</i> , Schurzfleischio aequalis 108, poetices Teutonicae studiosus ib., eius fata	ibid.
Thomas Aquinas, liber eius de Regimine principum suppositus	126
Thraciger, <i>Ad.</i> , de eo iudicia	ibid.
Thuanus, eius Historia sui temporis 38, errores 40, 86, stylus 158, laudatur	126, 158
Thucydides, de eo iudicium 34, stylus	183, 200
Tiberis an flava	234
Tibullus, obscenus, utilis tamen	182
Torniellus, <i>Aug.</i> , eius Annales laudantur	169
Tossatus, <i>Alph.</i> , eruditus, sed ingenio indulget 168, eius errores	ib.
Trapezuntius, <i>Georg.</i> , eius Commentarii in Aristot. Rhetor. laudantur	133
Tria S in uale tudine obseruanda	202
Tuuisse erga Io. Meisnerum morosus	126

V

Vadianus, <i>Ioach.</i> , laudatur	127
Valentinianus M. laudatur	106
Valerius, <i>Aug.</i> , eius Oratoria ecclesiastica	209
Valesius, <i>Henr.</i> , laudatur	127
Valla, <i>Laur.</i> , eius liber de Linguae Latinae elegantibus 127, crux grammaticorum et Pontificum	164
Vallenburchii, <i>Adr.</i> et <i>Petrus</i> , laudantur	130
Valtherus, <i>Mich.</i> ,	130
Vardi, <i>Iac.</i> , de Scriptoribus Hibernicis	10
Velleius Paterculus laudatur 188, uerba adhibuit ante se a nemine usurpata	189
Velleri Grammatica multos a Graeca lingua deteruit	179
Velfchius, <i>Georg.</i> ,	178
Verdierius, <i>Ant.</i> , in supplementis Gesnerianis multorum oblitus	5

Ver-

Index rerum praecipuarum

Vergilius, <i>Polyd.</i> , lepidum Oueni de eo epigramma	128
Veri Latini scriptores qui	211
Versio S. Codicis LXX uir.	184
Versus ab Oratore cauendi	157, 225
Versionum requisita et difficultates	82
Verulamius de Augmentis scientiarum	1
Vesenbecius	131
Vhear, <i>Degoreus</i> , eius Relectiones historicae	17
Victor, <i>Aur.</i> , editio opt. quae	127
Victorius, <i>Marius</i> , scholae Moderatoribus commenda- tur	159
Victorius, <i>Petrus</i> , eius Comment. in Aristot. 127, uariae lectiones ibid., Caselii praeceptor	137
Villaregius, felix politicus	148
Vinnius, <i>Arn.</i> , eius Commentar. academicus et forensis laudatur	127
Vinum an homines ante diluuium biberint	201
Virgilius, quae ex eo deperdita 128, Germanice uersus ibid., commentarii in eum et editiones ib., magni a Romanis habitus	138
Virthius, magiae suspectus	67
Vissenbachius, <i>Io. Iac.</i> , Strauchio uapulat	131
Vitarum illustrium scriptores	54
Viterbiensis, <i>Godofr.</i> , eius Chronicon	129
Vitichindus	131
Vitius, eius Aegyptiaca	171
Vocabula philosophica toleranda 139, item, ecclesia- stica 206, 207, nonnullorum uocabulorum explica- tiones 215, 226, uocabula poetica	225
Volateranus, <i>Raph.</i> ,	130
Vorstius, <i>Io.</i> , laudatur	129
Vossius, <i>Ger. Io.</i> , de Historicis Graecis et Latinis 17, eius Ars historica ib., Harmonia et laudes 129, 194, edidit Ephr. Syrum et Thaumaturgum 129, eius filius 174, sq., Romae obiit	130
Vrsinus, <i>Fulu.</i> ,	ib.
Vrsper-	

Index rerum praecipuarum

Vrspergensis, Abbas, eius Chronicon	ib.
Vsserii de uersione LXX uir. sententia	185
Vurtembergici scriptores	232

X

Xenophon, eius Cyropaedia 35, scripta reliqua	131,
stylus 183, de eo iudicia	35
Xiphilinus, epitomator Dion. Cassii	187
Xylander, <i>Vil.</i> , 131, 205, eius in Sleidanum annota- tiones	132

Z

Zingiber, uox Arabica	178
Zuingerus, Theodor., plagiarius	132
Zuvinglius, Hulder.,	ibid.

~~~~~

MENDA. P. 3, l. 27, leg. scriptores, p. 7, l. 20, leg. librariae, p. 11, l. 6, leg. exponitur, p. 16, l. 10, leg. eius apparet, l. 25, del. uoc. praefixum, p. 19, l. 20, leg. Tintinnabulis, p. 21, l. 6, leg. hydrographicam, p. 26, l. 22, leg. eius nanciſcendi, l. 19, leg. reminisci, p. 28, l. 17, leg. ad me pertinere, p. 31, l. 2, leg. Aegyptius, p. 34, l. 1, leg. mendaciiſque, p. 37, l. 6, leg. Semiramide, p. 41, l. 4, leg. Priafecius, p. 48, l. 23, leg. is ſuum, p. 51, l. 16, leg. Mellificio, p. 60, l. 2, leg. floridius, l. 9, leg. prodidit, p. 64, l. 32, leg. Chryſogonia, p. 82, l. 29, leg. collatos, p. 85, l. 24, leg. Huberus, p. 91, l. 19, leg. Italica, p. 107, l. 14, leg. Vſu, p. 125, l. 12, leg. ruditati, p. 130, l. 3, leg. Pinacothecam, p. 134, l. 18, leg. Germania, p. 136, l. 15, leg. Ciceronianarum, p. 141, l. 10, leg. luſtus Sinoldus, p. 147, l. 24, leg. ſeparatum, p. 148, l. 15, leg. diteſcendi, p. 155, l. 35, leg. ſentiatis, p. 158, l. 7, leg. Carolus V, p. 161, l. 17, leg. ut Poggius Florentinus, p. 167, l. 2, leg. Viterbiensis, p. 169, l. 8, leg. uir omnis, p. 171, l. 17, leg. Marſhamus, p. 172, l. 25, leg. corrupta, p. 182, l. 16, leg. inungi, p. 192, l. 25, leg. Belgradi, p. 197, l. 8, leg. ille, p. 199, l. 3, leg. nihil praestantius, l. 9, leg. indicia, l. 14, leg. coinquinarent, p. 205, l. 2, leg. diſce, l. 3, Caucasus, p. 226, l. 24, leg. non deprehendas. Reliqua, ſi qua occurrunt, ipſe, B.L., haud grauatiſſime emenda.

K 8

$9 \frac{10}{2}$

Schurzfleisch, Konrad Samuel,

Schurzfleischiana sive varia de scriptoribus librisque judicia Conr. Sam.
Schurzfleischii Polyhistoris

Vittembergae 1744

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Lw 2754
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11267106-5
VD18 14871181-005